พุทธาจารบูชา

294.304
พ836พ

๑๑๐

พุทธาจารปูชา

ธรรมานุสรณ์
ในการพระราชทานเพลิงศพ

พระญาณสิทธาจารย์
(หลวงปู่สิม พุทธาจาโร)

ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

วันจันทร์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖

เลขหมู่ ๒๙๔.๖๐๔
พ ๔๖๒พ
เลขทะเบียน ๐๐๔๕๕๔

14974

พุทธาจารปูชา
ISBN 974-89069-1-4
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : มีนาคม ๒๕๓๖ จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม

สงฺโฆ สุเขตฺตาภ์ยติเขตฺตสญฺญิโต
พระสงฆ์เป็นนาบุญอันยิ่งใหญ่กว่านาบุญอันดีทั้งหลาย
โย ทิฏฺฐสนฺโต สุคตานุโพธโก
เป็นผู้เห็นพระนิพพาน ตรัสรู้ตามพระสุคต
โลลปฺปหีโน อริโย สุเมธโส
เป็นผู้ละกิเลสเครื่องโลเล เป็นพระอริยเจ้า มีปัญญาดี
วนฺทามิ สงฺฆํ อหมาทเรน ตำ
ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ

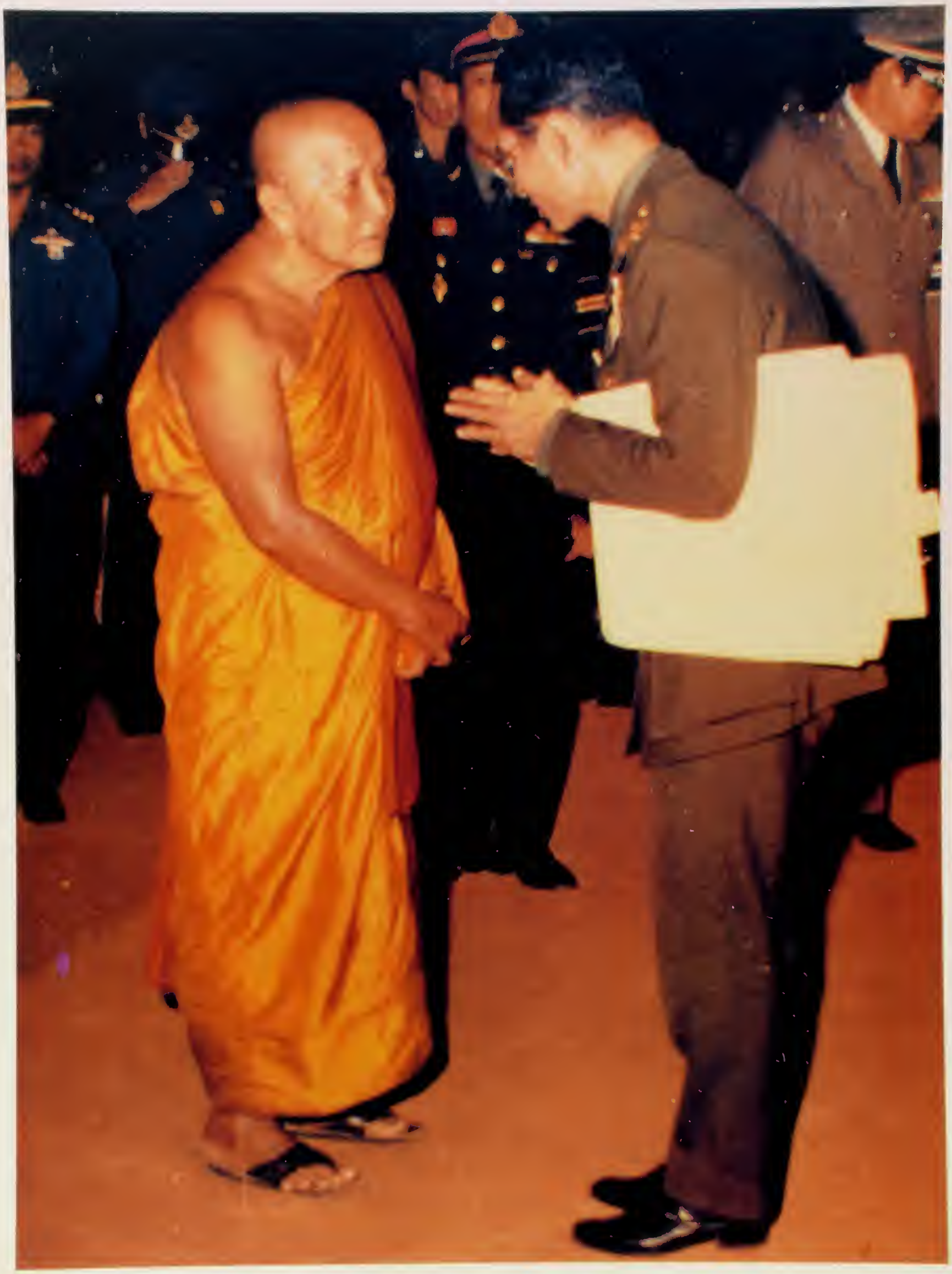

หลวงปู่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่ทรงเสด็จมาฝังลูกนิมิตพระอุโบสถ วัดสันติสังฆาราม จังหวัดสกลนคร
(๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓)

หลวงปู่กับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ
ในงานฉลองอายุครบ ๖ รอบ ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง เชียงใหม่
(๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๔)

หลวงปู่รับพระราชทานพัดยศพระราชาคณะชั้นสามัญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
ที่ "พระญาณสิทธาจารย์" ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
๑๒ สิงหาคม ๒๔๓๕

ที่พระครูสันติวรญาณ วัดถ้ำผาป่อง จังหวัด
ให้เป็นพระราชาคณะมีนามว่า
พระครูสังฆรักษ์พระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอน ชี้แจงแนะ
นำเคราะห์พระภิกษุสามเณรในอาราม
จงเจริญสุขสวัสดิ์ ในพระพุทธศาสนาเทอญ

ตั้งแต่วันที่ พุทธศักราช ๒๕๓๕
เป็นปีที่ ๔๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเกียรติ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

สป ๑/รว/๔๑๙๙

ที่ รล ๐๐๐๓/๑๒๒๑๒

หน่วยพาณิชย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 34327
วันที่ 24 ส.ค. 2535
เวลา

สำนักราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๒๔ สิงหาคม ๒๕๓๕

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่
เลขรับ 10043
วันที่ 25 ส.ค. 2535
เวลา

เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการศพ พระเมธีสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม)

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่

ด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการบำเพ็ญกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน และในการพระราชทานเพลิงศพ พระเมธีสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม) ณ วัดถ้ำผาป่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

จึงเรียนมาเพื่อทราบ ทั้งนี้ ขอได้โปรดส่งเจ้าหน้าที่ไปติดต่อในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง กับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(หม่อมหลวงทวีสันต์ สดาวัฒน์)

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร. ๒๒๕๔๓๓ - ๔๓ ต่อ ๓๐๒ และ ๓๐๕
โทรสาร ๒๒๘๒๒๔๔

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๓๙๖๓ สำนักพระราชวัง

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทธาจาโร) หัวหน้าสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง ณ เมรุชั่วคราวสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

รายละเอียดมีแจ้งในหนังหมายรับสั่งที่แนบมาพร้อมนี้.

ประถมรัตน์/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทธาจาโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันเดือนรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่.....

สำนักพระราชวัง

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) หัวหน้าสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง ณ เมรุชั่วคราวสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

วันอาทิตย์ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ เวลา ๑๖.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ พระ ๔ รูปสวดธรรมคาถา พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันจันทร์ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ เวลา ๑๐.๔๔ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อนถวายพรพระ แล้วรับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิง

วันอังคาร ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ เวลา ๙.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามหาบในการเก็บอัฐิ.

ประถมรัตน์ พิมพ์

ทาน.

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๓๙๙

สำนักพระราชวัง

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) หัวหน้าสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง ณ เมรุชั่วคราว สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

วันจันทร์ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ รายละเอียดมีแจ้งในกำหนดการที่แนบมาพร้อมนี้.

ประถมรัตน์/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

กำหนดการ
เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ
พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)
ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
วันจันทร์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

เวลา ๑๕.๓๐ น.	- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากสนามเฮลิคอปเตอร์พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ไปยังสนามเฮลิคอปเตอร์กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๗ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
เวลา ๑๖.๐๐ น.	- เฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งถึงสนามเฮลิคอปเตอร์กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๗ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ - ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมคณะกรมการจังหวัด เฝ้าฯ รับเสด็จฯ - ประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยังสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (ระยะทาง ๑๖ กิโลเมตร)
เวลา ๑๖.๓๐ น.	- เสด็จพระราชดำเนินถึงสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ - รองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เฝ้าฯ รับเสด็จฯ - เสด็จฯ ขึ้นสู่ที่ประทับ ณ มุขพลับพลา - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุ - ทรงทอดผ้าไตรที่หน้าหีบศพ (พระสงฆ์บังสุกุล) - ทรงหยิบกระทงข้าวดอกดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธีวางที่หน้าหีบศพแล้ว ทรงหยิบธูปเทียนดอกไม้จันทน์จากเจ้าพนักงานพระราชพิธีจุดไฟที่ขบวนดำรวจวังชูถวาย พระราชทานเพลิง - เสด็จฯ ลงจากเมรุไปประทับพระราชอาสน์ที่มุขพลับพลาที่เดิม
เวลาประมาณ ๑๗.๓๐ น.	- ประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยังสนามเฮลิคอปเตอร์กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๗ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
เวลา ๑๘.๐๐ น.	- ประทับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งไปยังสนามเฮลิคอปเตอร์พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์
เวลา ๑๘.๓๐ น.	- เฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งถึงสนามเฮลิคอปเตอร์พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว หรือปกติกากีคอตั้ง ไว้ทุกข์

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) มรณภาพด้วยโรคชรา โดยอาการสงบ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕ ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำอาบศพ หีบทองทึบ พวงมาลาวางประดับหน้าหีบศพ และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ปัญญาสมวาร และสตมวาร และในการพระราชทานเพลิงศพ ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

วันจันทร์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) ณ เมรุชั่วคราว สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

หากหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร มีญาณวิถีใดจะทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติยศอันสูงส่งนี้ คงจะมีความปีติโสมนัสอนุสรณ์ในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

คณะศิษยานุศิษย์ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

คณะศิษยานุศิษย์

ศาลาตั้งศพ
เชิงบันไดถ้ำผาปล่อง

เมรุพระราชทานเพลิง
ศพหลวงปู่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานเพลิง
ศพพระญาณสิทธาจารย์
(หลวงปู่สิม พุทธาจาโร)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

พร้อมด้วยพระเถรานุเถระและประชาชนร่วมในพิธีพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่

ภาพขณะเพลิงพระราชทาน
กำลังลุกไหม้สรีระหลวงปู่

๑

๒

๓

๔

(๑) + (๒) ในคืนวันพระราชทานเพลิง

(๓) + (๔) + (๕) ในตอนเช้า ประกอบพิธีสามหาบ

๕

▲ อัฐิธาตุของหลวงปู่สิม

▲ บางส่วนของเส้นเกศา
หลวงปู่สิม

คุณานุโมทนา

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ในการพระราชทานเพลิงศพ

พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

คุณานุโมทนา

สีลं เสตุ มเหสกฺโข **สีลं คนฺโธ อนุตฺตโร**
สีลं วิเลปนं เสฏฺฐ์ **เยน วาติ ทิโส ทิสं**
ศีลเป็นสะพานอันมีศักดิ์ใหญ่ *ศีลเป็นกลิ่นที่ไม่มีกลิ่นอื่นยิ่งกว่า*
ศีลเป็นเครื่องลูบไล้อันประเสริฐ *ซึ่งขจรไปทั่วทุกทิศ*

ท่านเจ้าคุณพระญาณสิทธาจารย์ (สิม พุทฺธาจาโร) เป็นผู้มีศีลงดงาม บรรดาผู้รู้จักท่านจริงย่อมเห็นชัด ว่าชีวิตของท่านรับรองพุทธศาสนสุภาษิตที่อัญเชิญมาไว้เบื้องต้น อย่างชัดเจน

ศีลเป็นสะพานทอดนำไปสู่ฐานะที่สูง คนทั้งหลายไม่ว่าตนเองจะมีศีลหรือไม่ ใจก็ย่อมยกย่องนับถือผู้มีศีล ท่านเจ้าคุณพระญาณสิทธาจารย์เป็นผู้มีศีล ศีลที่นำท่านสู่ฐานะที่สูงขึ้นเป็นลำดับ ไม่เพียงสูงขึ้นด้วยสมณศักดิ์ที่ได้รับพระราชทานเลื่อน แต่สูงขึ้นด้วยฐานะในความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้ที่รู้จักท่าน แม้เพียงโดยกิตติศัพท์โดยชื่อ

ศีลมีกลิ่นหอมไกลยิ่งกว่ากลิ่นใดอื่น กลิ่นเครื่องร่ำน้ำหอมหรือกลิ่นบุปผามาลัยใดก็ตามก็มีอยู่ในขอบเขตและกาลสมัยใกล้เคียง แต่กลิ่นศีลหามีเวลาหามีขอบเขตไม่ ข้ามน้ำข้ามทวีปข้ามกาลเวลาข้ามยุคข้ามสมัยไกลเท่าไกล ได้ทั้งสิ้น ท่านเจ้าคุณพระญาณ-สิทธาจารย์เป็นผู้มีศีล ชื่อเสียงของท่านเป็นที่รู้จักอย่างดียิ่ง ในนามหลวงปู่สิมผู้งดงามด้วยความปฏิบัติเคร่งครัดในศีล ขจรไกลไปทั้งในหมู่ผู้ที่ไม่เคยพบไม่เคยเห็นท่านเลย

ศีลเป็นเครื่องลูบไล้อันดีเลิศ เครื่องประทิ่นทั้งหลายไม่ทำให้เกิดคุณค่าเสมอศีล เพราะเครื่องประทิ่นทั้งหลายย่อมคลายคุณสมบัติได้ในเวลาไม่นาน แต่ตลอดกาล ศีลที่มีประจำใจจะส่งประกายใสสว่างอย่างงดงามครอบคลุมอยู่ ความเป็นผู้สงบงดงามเป็นปกติด้วยกิริยาวาจานั้น เกิดจากความมีศีลที่ใจ ท่านเจ้าคุณพระญาณสิทธาจารย์นั้นเป็นที่รู้ไกล ว่ามีศีลเครื่องลูบไล้อันประเสริฐ กิริยาท่านสงบเป็นปกติ วาจาท่านสงบเป็นปกติ ผู้ได้พบได้เห็นได้สนทนาวิสาสะย่อมประจักษ์แจ้งใจในคุณอันควรอนุโมทนาสาธุการของท่าน

ขอถวายอนุโมทนาสาธุการ

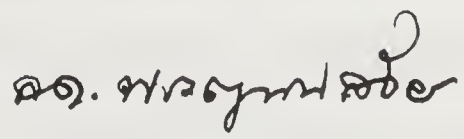

(สมเด็จพระญาณสังวร)
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

วัดบวรนิเวศวิหาร
มกราคม ๒๕๓๖

เสรีภาพ

พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) หัวหน้าสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ท่านตัดสินใจขึ้นไปอยู่ในถ้ำผาปล่อง ซึ่งสูงจากพื้นดินถึง ๕๐๘ ก้าว ตั้งแต่สมัยที่ท่านยังหนุ่มแน่นมีกำลังเดินไป-มา ขึ้น-ลง เป็นปกติ นับว่าเป็นผู้หาวิเวก รังเกียจความเป็นอยู่อย่างธรรมดา เพราะความเป็นอยู่อย่างเรา ๆ ท่าน ๆ นั้น มันวุ่นวายทั้งสีและเสียงสิ่งแวดล้อม ไม่มีเสรีภาพเลย จะเป็นความจำเป็นหรือไม่มีทางเลือกก็ตามที ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ มนุษย์นั้นอยู่ที่ไหนก็ตามล้วนแต่มีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าปัญหาเฉพาะตนหรือปัญหากับคนอื่น ๆ หมายความว่า ไม่มีคนไหนเลยที่จะพ้นปัญหาหรือพ้นจากสิ่งแวดล้อมไปได้

การที่หลวงปู่สิมขึ้นไปอยู่ในถ้ำผาปล่องนั้น ถ้าเรามองไปในแง่ธรรมดาก็จะเห็นว่าหลวงปู่สิมท่านตั้งใจหนีปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างน้อยก็หนีจากเรื่องมากเหลือให้น้อยลง จะมากหรือน้อยมันอยู่ที่เราตัวของเราเองต่างหาก ทำให้มากทำให้น้อย ส่วนมากเราคิดกันว่า มันมาจากคนอื่นไม่ผู้ชายหรือไม่ก็ผู้หญิง ไม่มีใครคิดถึงเลยว่าตนเองเป็นเหตุ

หลวงปู่สิมเดิมทีเดียวคิดอยู่ว่า เราอยู่ถ้ำสบายดี คนจะไปมาหาสู่ก็ลำบาก จะขึ้นจะลงก็แสนจะเหนื่อยเมื่อยล้าไปเอง ในขณะเดียวกันหลวงปู่ก็พบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้นว่าความหนาวเหน็บ ขาดอุปกรณ์เครื่องอบอุ่นมีผ้าผ่อนท่อนสไบเป็นต้น ขาดน้ำ ขาดความสะดวกในการยืน นั่ง นอน เดิน เพราะที่คับแคบ แปลว่า หนีปัญหาอย่างหนึ่ง ก็ไปพบกับปัญหาที่ไม่เคยคิดอีกอย่างหนึ่ง จึงพูดกันว่า หนีจระเข้กลับไปพบเสือเข้าอีก ซึ่งแปลว่า หนีไม่พ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็มีปัญหาเกิดขึ้นว่า หลวงปู่ไปอยู่ถ้ำผาปล่องทำไม อะไรทำให้หลวงปู่คิดไปเช่นนั้น

ถ้ำผาปล่องเป็นพื้นที่ธรรมดา เป็นช่องเขาเป็นทางลมไม่อุดอู้ ลมพัดไป-มาสะดวก เป็นที่สัปปายะ ใครไปถึงแล้ว ต่างก็ชอบบรรยากาศ อยากพักอยากอยู่ทุกคน ไม่มีใครรังเกียจหรือเอ่ยว่าไม่น่าอยู่อาศัยเลย เพราะเป็นเช่นนี้ หลวงปู่สิมจึงชอบอกชอบใจนักหนาที่จะอยู่ เมื่ออยู่แล้วทำให้หลวงปู่สิมเข้าใจในคำว่า **นัตถิ สันติ ปรมัง สุขัง ความสุขอื่นนอกจากความสงบไม่มี** ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ยิ่งกว่านั้น หลวงปู่สิม ท่านยังภาคภูมิใจที่เจริญรอยตามปฏิปทาของสมเด็จพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าประกอบด้วยระลึกในใจเสมอว่า จะอยู่ที่ใด ๆ ก็ตามขอให้มี

๑. **สัทธา พีชัง** มีศรัทธาเป็นพืช เป็นหลักใจ ให้มีความอดทนแน่วแน่เข้าใจ

๒. **ตโป พุทธิวุฏฐิ** มีความเพียรพร้อมด้วยความชุ่มชื่นของหัวใจคือฝน ฝนนั้นตกที่ใด ๆ ที่นั้น ๆ ก็ชื่นใจทั่วกันหมด

๓. **หิริ อีสา** ให้มีความอายเปรียบเหมือนงอนไถ, งอนไถนั้นสู้ทุกรูปแบบทั้งดินอ่อนดินแข็ง ความอายทำให้คนเป็นคน เป็นมนุษย์ เป็นเทวดาได้

๔. มโนโยตตัง ให้มีจิตใจเป็นของตนเอง จงทำจิตใจให้เหนียวแน่น เป็นเหมือนสายเชือกยิ่งหลายสายเชือกความเหนียวแน่นก็ยิ่งมากขึ้น

๕. สติ ผาลภาชนัง ให้มีสติเปรียบเหมือนผาลไถ ผาลไถหมายความว่า ผ่านตลอด ไถไปได้ทั่วทุ่งนา จะอยู่ที่ใดก็อยู่ได้อย่างสบายทั้งนั้น

หลวงปู่สิม เข้ามาอยู่ถ้ำผาปล่องอันแสนจะวิเวกนี้ได้ก็เพราะมีหลักธรรมทั้ง ๕ ประการเป็นหลักภาวนา ทำให้ขึ้นใจ จะลำบากลำบนประการใดก็อยู่ได้

ถ้ามองให้ลึกไปถึงจิตใจของหลวงปู่สิม แล้วจะมองเห็นธรรมอันเป็นวิธีการที่ทำให้ท่านอยู่ได้คือ

๑. สังวรปธาน	สำรวมระวังทุกอย่างไม่ประมาท
๒. ปหานปธาน	เพียรพยายามละสิ่งที่ไม่ดี มิให้มีเกิดขึ้นอีก
๓. ภาวนาปธาน	ภาวนาทำสิ่งดีให้เกิดขึ้น
๔. อนุรักขนาปธาน	พยายามรักษาความดีมิให้เสื่อมถอย เหมือนเกลือรักษาความเค็มไว้ฉะนั้น

ด้วยวิธีการ ๒ อย่างคือ ละไม่ทำอย่างหนึ่ง ได้แก่ละทางชั่วไม่ทำบาปด้วยกาย วาจา และใจ อีกอย่างหนึ่ง ทำแต่ความดีทางกาย วาจา และใจ ทำอยู่อย่างนี้ ทำให้หลวงปู่สิมอยู่ในถ้ำผาปล่องอย่างมีเสรีภาพ

เสรีภาพที่ได้มานั้น เป็นเสรีภาพทางสังคม แม้จะได้มาด้วยความลำบาก ความอดทนเพียงไรก็ตาม เสรีภาพก็น้อยลงในเมื่อมีคนรู้ มีคนอยากไปรู้เห็นว่า ถ้ำผาปล่องอยู่ตรงไหน มีสภาพเป็นอย่างไร

การที่มีคนรู้จักถ้ำผาปล่องแล้ว ช่วยขวนขวายทำให้ถ้ำผาปล่องวิเศษขึ้นกว่าเดิม จนสร้างโน่นปรับปรุงนี่ ให้สบายตามากขึ้นเท่าไร เสรีภาพก็หมดไป

เสรีภาพมี ๒ อย่าง เสรีภาพภายนอกอย่างหนึ่ง เสรีภาพภายในอย่างหนึ่ง

เมื่อเราอ่านบทความนี้แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า เสรีภาพภายนอกนั้นหาได้ยาก ขนาดหลวงปู่สิมหนีมาอยู่ถ้ำเพื่อต้องการเสรีภาพ คนยังติดตามมาทำให้ความหวังต่าง ๆ สลายไป เหลือแต่เสรีภาพภายใน

เสรีภาพภายในนั้นเล่า เป็นอย่างไร เสรีภาพภายในจะมีขึ้นได้อยู่ที่ตัวเรา ตัวเราเองเท่านั้นเป็นผู้กำหนด เป็นผู้ทำขึ้นเอง ไม่มีใครทำให้

การที่จะมีเสรีภาพอย่างแท้จริงได้นั้นต้องรู้จักตัวเองเสียก่อน รู้จักตัวเองนั้น รู้จักโดยศีลคือทำกาย วาจาให้เรียบร้อย รู้จักตัวเองโดยสมาธิคือ อดทน มั่นคง รู้จักตัวเองโดยปัญญา คือรู้ว่าควรไม่ควร แล้วพิจารณาเห็นตามความเป็นจริง

เห็นทางกายหนึ่ง

เห็นทางเวทนาหนึ่ง

เห็นทางจิตหนึ่ง

เห็นทางธรรมหนึ่ง

เห็นอย่างไร เรียกว่า **เห็นทางกาย**

๑. เห็นลมหายใจ เข้า-ออก หยาบ ปานกลาง ละเอียด

๒. มีสติกำหนดได้ เมื่อยืน เดิน นั่ง นอน ทุกอิริยาบถ

๓. มีสัมปชัญญะ ในเวลาก้าวเดิน เคลื่อนไหว

๔. พิจารณาร่างกายของปฏิกูล

๕. พิจารณาเห็นร่างกายเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ

๖. มองเห็นเป็นศพในอาการต่าง ๆ

เห็นอย่างไร เรียกว่า **เห็นทางเวทนา** เห็นว่า สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี ปานกลางก็ดี ก็รู้ชัดตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ

เห็นทางจิตของตนว่า มีหรือไม่มี ก็รู้ชัดตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

เห็นทางธรรมคือ นิวรณ์, ขันธ์ ๕, อายตนะ, โพชฌงค์, อริยสัจ

ที่เห็นเพราะมี	อาตาปี	ความเพียร
	สัมปชาโน	สัมปชัญญะ
	สติมา	มีสติ

ความพรั่งพร้อมของธรรมเหล่านี้ เป็นเหตุให้เกิดเสรีภาพที่แท้จริง เป็นอิสระในโลก

เสรีภาพ เป็นสิ่งที่เรียกร้องไม่ได้ จะมีจะเป็นเสรีภาพได้ ก็เพราะการทำ การปฏิบัติของตนเอง อยู่ที่ตัวเราเท่านั้น จึงเรียกว่า เสรีภาพ

เสรีภาพนั้นจะเป็นเช่นใด ก็ตาม จะมีจะเป็นเสรีภาพได้ก็อยู่ที่ตัวของเราเอง หลวงปู่สิม ท่านกล่าวว่า เสรีภาพที่เป็นพุทธบุคคล สำหรับศิษย์ผู้ที่ปฏิบัติตามกล่าวสอนตนเองก็จะพบความเสรีภาพ.

พระพรหมมุนี

พระพรหมมุนี (วิชมัย)

เจ้าคณะภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗ (ธ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

หลวงปู่ผู้ทรงคุณ

บรรดาพระเถระกัมมัฏฐาน ที่มีปฏิปทาตามสาย **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มีอยู่หลายรูป อาทิ **หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** วัดดอยแม่ปั๋ง อำเภอพร้าว เชียงใหม่ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม สกลนคร **หลวงปู่ขาว อนาลโย** วัดถ้ำกลองเพล อำเภอหนองบัวลำภู อุดรธานี **พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท)** วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ อุบลราชธานี **พระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี)** วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ หนองคาย **พระอาจารย์มหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมืองอุดรธานี **หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต** วัดภูจ้อก้อ อำเภอคำชะอี มุกดาหาร **พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)** สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว เชียงใหม่

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ **พระญาณสิทธาจารย์** (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) เป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่มีอายุพรรษามาก ปฏิปทาหลักของหลวงปู่สิม คือ เป็น **พระกัมมัฏฐาน** หรือ **พระธุดงค์** ท่านจะจาริกแสวงหาความสงบวิเวกไปในถิ่นต่าง ๆ ตามชนบทป่าเขา ณ ที่ใดให้ความสงบสงัด ก็จะพักอยู่เพื่อปฏิบัติธรรม และโปรดญาติโยมด้วยการจาริกออกบิณฑบาต **พร้อม**กับเทศนาสั่งสอนเผยแผ่หลักธรรมวินัย เป็นการให้แสงสว่างทางใจ ให้ชาวชนบท **รู้จักบุญ รู้จักบาป รู้จักคุณ รู้จักโทษ** หลวงปู่มีความขยันในการเทศนาสั่งสอน ท่มเทเสียสละในการเผยแผ่พระธรรม โดยสม่ำเสมอตลอดมา คำสอนของหลวงปู่จะตักเตือนให้เกิดความสำนึกในเรื่องความไม่ประมาท เช่นสอนว่า

ชีวิตของคนเราแค่ลมหายใจเข้า-ออก สูดเข้าไปแล้ว ออกมาไม่ได้ก็ตาย ออกมาแล้ว สูดเข้าไปไม่ได้ก็ตาย ผู้ใดไม่นึกถึงความตายที่จะมาถึงตน ผู้นั้นชื่อว่าเป็นคนประมาท

คำสอนของหลวงปู่บางประโยค ก็เป็นปรัชญา ที่ชวนให้คิด เช่น สอนว่า

ใจเราไปติดกิเลส ไม่ใช่กิเลสมาติดอยู่ในใจของเรา

และสอนว่า

จึงหลงศีล หลงธรรม หลงคำสอนของพระพุทธเจ้าว่าอยู่ที่อื่น ความจริงอยู่ที่กาย วาจา จิต ของคนเราทุกคน

หลวงปู่สิม นอกจากจะมีปฏิปทาหนักไปในทาง **ธุดงควัตร** แสวงหาความสงบสงัดตามป่าเขาแล้ว ท่านยังมีผลงานในทางสร้างสรรค์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานด้วย ผลงานในด้านนี้ คือ **วัดสันติธรรม** ณ หมู่บ้านสันติธรรม อำเภอเมือง เชียงใหม่ หลวงปู่ได้เป็นประธานสร้างวัดขึ้นในบริเวณนั้นก่อน ขณะที่เริ่มสร้างวัด ที่ดินบริเวณนั้นยังเป็นไร่เป็นนา มีบ้านอยู่ไม่กี่หลัง เมื่อหลวงปู่สร้างวัดแล้ว ได้ตั้งชื่อว่า **วัดสันติธรรม** หมู่บ้านจึงได้ตั้งชื่อตามวัดว่า **หมู่บ้านสันติธรรม**

เมื่อมีวัดมีพระสงฆ์สามเณรอยู่เป็นหลักฐาน หลวงปู่ก็จัดให้มีการ **ศึกษาพระปริยัติธรรม** มีการเปิดสอนนักธรรม **ตรี, โท, เอก,** และสอนแผนก **บาลีไวยากรณ์** ขึ้นโดยลำดับ วัดสันติ-

ธรรม นอกจากจะเป็นวัดที่เน้นหนักในการให้การ **ศึกษาอบรมธรรมปฏิบัติ** แก่พระสงฆ์สามเณรและพุทธบริษัทที่ใฝ่ปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานแล้ว ยังเป็นสำนักเรียนที่มีผลงานในด้าน **การศึกษาปริยัติธรรม** อีกสำนักหนึ่งในปัจจุบัน แสดงว่า หลวงปู่สิมท่าน **ส่งเสริมการศึกษาธรรมวินัย** คู่กันไปกับ **การปฏิบัติธรรม บำเพ็ญเพียรทางจิตใจ**

เมื่อวัดสันติธรรม ได้ทำการพัฒนาเจริญขึ้นโดยลำดับ หลวงปู่จึงมอบการบริหารวัดให้แก่ **พระครูสันตยาธิคุณ** ซึ่งเป็นศิษย์ผู้ใหญ่รับผิดชอบบริหารสืบต่อมา

ส่วนหลวงปู่ได้ออกจาริกเดินธุดงค์ไปตามสถานวิเวกในป่าเขา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หลวงปู่ได้ไปปฏิบัติเจริญสมณธรรมที่ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ถ้ำผาปล่องดอยหลวงเชียงดาวสมัยนั้น เป็นป่าพงรกทึบ เป็นที่อาศัยอยู่ของสิงสาราสัตว์ ผู้มีจิตหวั่นไหวไม่รักสงบ ไม่ทุ่มเทเพื่อ **คุณธรรมเบื้องสูง** แล้ว ก็ยากที่จะอยู่ในที่สงบสงัดและเสี่ยงต่ออันตรายเช่นนั้นได้

ด้วยปฏิปทาที่สงบแน่วแน่มุ่งสู่กระแสธรรม ด้วยพลังใจที่ยิ่งใหญ่ ด้วยการเสียสละที่สูงส่ง ของหลวงปู่ กาลเวลาผ่านไปไม่กี่ทศวรรษ ก็ทำให้ถ้ำผาปล่อง กลายเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่สำคัญยิ่ง เป็น **ศาสนสถาน** ที่สวยงาม ก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะแก่ผู้ที่ได้เห็นได้สัมผัส นับเป็น **บุญสถาน บุญเขต** ที่อำนวยประโยชน์แก่สาธุชนทุกถ้วนหน้า ทั้งนี้ เนื่องด้วย **บุญญาบารมี** ของหลวงปู่ ที่ได้ทุ่มเทเสียสละร่างกาย และชีวิต อุทิศแด่พระศาสนาอย่างแท้จริง นั่นเอง

สมกับที่หลวงปู่สอนไว้ว่า "**มรรคผล นิพพาน ก็ไม่ต้องไปทางที่อื่น มันอยู่ที่ความเพียร ความขยัน ความอดทน ความหมั่น ในการภาวนาไม่ขาด**"

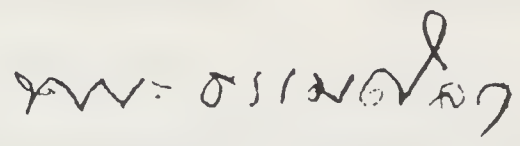

พระธรรมดิลก

รองเจ้าคณะภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗ (ธ)

๑๖ ธ.ค. ๓๕

วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ไว้อาลัย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ข้าพเจ้าได้พบกับหลวงปู่สิมที่วัดโรงธรรม อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านมีพรรษาแก่กว่าข้าพเจ้าสามพรรษา ท่านมีนิสัยใจคอเยือกเย็นดี ถูกนิสัยกันกับข้าพเจ้า เคยได้เที่ยวธุดงค์ด้วยกันตามถ้ำภูเขา ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้จำพรรษาร่วมกับท่านสามพรรษา นับว่าท่านเป็นบัณฑิตผู้หนึ่งในพุทธศาสนานี้ และก็นับว่าท่านมีอายุยืนรูปหนึ่ง ท่านมรณภาพอายุได้ ๘๓ ปี ควรที่กุลบุตรผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะถือเอาเป็นเยี่ยงอย่างในทางประพฤติพรหมจรรย์

การจากไปของท่านหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ในครั้งนี้ย่อมเป็นที่อาลัยของสานุศิษย์ทั้งหลายโดยแท้ แม้ข้าพเจ้าก็อาลัยถึงท่านเหมือนกัน แต่เมื่อมาพิจารณาถึงสังขารธรรมทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แล้วก็ปลงลงได้ว่าทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งหมด ต่างแต่ก่อนและหลังกันเท่านั้น แต่ข้อสำคัญก็คือการละชั่วแล้วทำดีให้สูงขึ้นไปโดยลำดับ นั้นแหละเราจะได้ความอุ่นใจในเวลาจวนจะสิ้นชีพทำลายขันธ์ ฉะนี้แลฯ

(เหรียญ วรลาโภ)

วัดกลางชูศรีเจริญสุข
ต.พักทัน อ.บางระจัน จ.สิงห์บุรี ๑๖๐๐๐ โทร.(๐๓๖) ๕๑๒๑๑๐

"เป็นคนเป็นสัตว์ มันก็มีเกิดมีตาย
ธรรมะ ไม่เกิด ไม่ตาย มีแต่เกิดดับ
กิเลสตาย ไปแล้ว ไม่มาอีก
เหลือแต่นิโรโธ นิพพานัง"

หลวงปู่ บุดดา ถาวโร

มกราคม ๒๕๓๖

สารบัญ

คุณานุโมทนา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (๗)

เสรีภาพ

พระพรหมมุนี (๑๐)

หลวงปู่ผู้ทรงคุณ

พระธรรมดิลก (๑๓)

ไว้อาลัย

พระสุธรรมคณาจารย์ (๑๕)

ข้อธรรมะ

หลวงปู่บุดดา ถาวโร (๑๖)

ประวัติพระญาณสิทธาจารย์ ๑

พระธรรมเทศนา ๓๗

กัณฑ์ที่ ๑ พระพุทธบาท ๔ รอย ๔๑

กัณฑ์ที่ ๒ สติปัฏฐาน ๔๙

กัณฑ์ที่ ๓ คุณพระรัตนตรัย ๕๗

กัณฑ์ที่ ๔ มรณกรรมฐาน ๖๕

กัณฑ์ที่ ๕ ความเพียร ๗๙

กัณฑ์ที่ ๖ อุบายแก้ง่วง ๘๙

กัณฑ์ที่ ๗ จิตรู้แจ้งทวนกระแส ๑๐๑

กัณฑ์ที่ ๘ สุข สงบ เยือกเย็น ๑๑๑

กัณฑ์ที่ ๙ การภาวนาไม่ใช่ของทำเล่น ๑๑๙

กัณฑ์ที่ ๑๐ กระดูก ๓๐๐ ท่อน ๑๒๕

กัณฑ์ที่ ๑๑ พุทธประวัติ ๑๓๕

กัณฑ์ที่ ๑๒ รู้เท่ากองสังขาร ๑๔๕

กัณฑ์ที่ ๑๓ กิเลส ๑๕๓

กัณฑ์ที่ ๑๔ อุบายธรรมปฏิบัติ ๑๖๕

กัณฑ์ที่ ๑๕ อสุภกรรมฐาน ปฏิกูลสัญญา ๑๗๗

กัณฑ์ที่ ๑๖ จิตภาวนา ๑๘๕

ธรรมลิขิต ๑๙๓

หลวงปู่เล่าว่า... ๒๐๗
- เล่าเรื่องถ้ำผาปล่อง ๒๐๘
- สุเมธดาบส ๒๐๙
- มารห้ามพระพุทธเจ้าบวช ๒๑๐
- พระพุทธบาท ๔ รอย ๒๑๑
- ประวัติพระแก้วมรกต ๒๑๒
- หลวงปู่มั่น ปรารถนาพุทธภูมิ ๒๑๘
- ภิกษุผู้นอนจงกรม ๒๑๙
- พระโมคคัลลาน์ง่วงนอน ๒๒๑
- ภิกษุผู้ภาวนาว่า นกยางกินปลา ๒๒๑
- ผู้หญิงงามเมือง ๒๒๒
- อสุภกรรมฐานที่โคราช ๒๒๒
- วิธีเผาศพแบบโบราณ ๒๒๓
วาทะธรรม ๒๒๕
หลวงปู่ฝากไว้ ๒๓๗
ภาคผนวก ๒๕๓

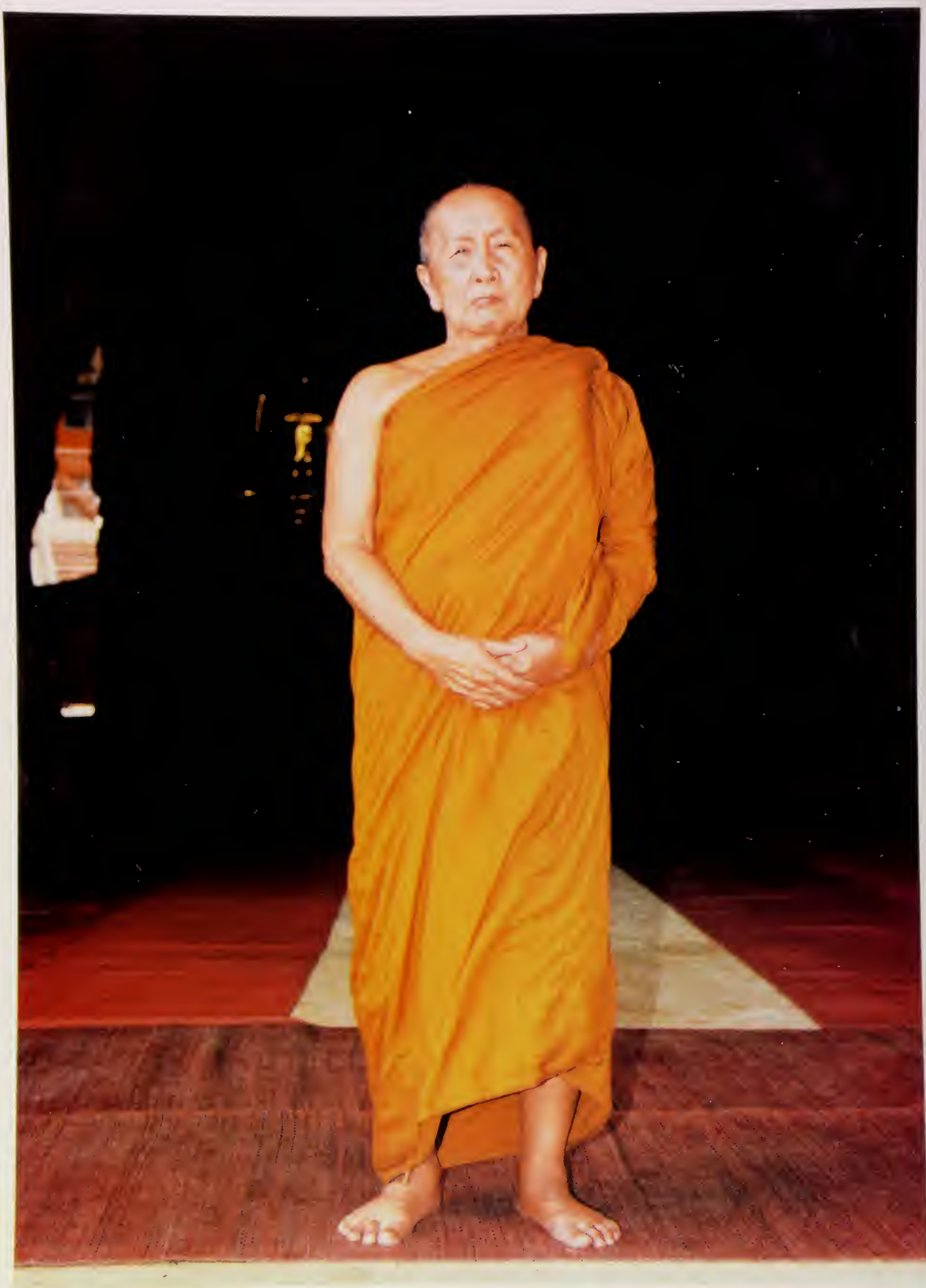

พระประธานภายในถ้ำผาปล่อง

พิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในพระเจดีย์พิพิธภัณฑ์ หลวงปู่สิม และยกฉัตรยอดพระเจดีย์
๖ มิถุนายน ๒๕๓๕

หลวงปู่ในวันรับพระราชทานสมณศักดิ์
"พระญาณสิทธาจารย์"

๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕

พระญาณสิทธาจารย์

(พระญาณสิทธาจารย์)

งานบำเพ็ญกุศลศพหลวงปู่

"วันสรงน้ำศพ"

"หีบทองทึบ และพวงมาลาพระราชทาน"

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่ขาว อนาลโย

หลวงปู่สิมกับท่านพระอาจารย์จวน กุลเชษโฐ

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่ศรี มหาวีโร

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่บุดดา ถาวโร

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่หลวง กตปุญโญ

หลวงปู่สิมกับพระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่แว่น ธนปาโล

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่จาม

หลวงปู่สิมกับหลวงปู่ครูบาธรรมชัย ธัมมชโย

ประวัติ

พระญาณสิทธาจารย์

(หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

ปฏิทินพรรษา

ปี พ.ศ. ๒๔๖๙

บรรพชาเป็นสามเณรมหานิกาย ที่วัดศรีรัตนาราม บ้านบัว ต่อมาไม่นานได้นมัสการท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ และได้ญัตติเป็นธรรมยุตินิกาย ที่วัดบ้านสามผง แล้วได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าบ้านข่า อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ปี พ.ศ. ๒๔๗๐

ร่วมขบวนธุดงค์ติดตามท่านพระอาจารย์มั่นจากจังหวัดนครพนมไปยังจังหวัดอุบลฯ เริ่มจากอำเภอท่าอุเทน ไปยังบ้านดอนแดงคอกช้าง กิ่งอำเภอนาหว้า ต่อไปยังบ้านเดียว บ้านหัววัว อำเภอกุดชุม ตามลำดับ จนกระทั่งบ้านหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลฯ

ปี พ.ศ. ๒๔๗๑

จำพรรษาที่วัดป่าท่าวังหิน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ **(พรรษาที่ ๑)**

อุปสมบทที่วัดศรีจันทราวาส ตำบลพระลับ และได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าวิเวกธรรม (วัดป่าเหล่างา) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ **(พรรษาที่ ๒)**

ออกพรรษาแล้วได้ธุดงค์ไปอำเภอชนบท แต่ได้กลับมาจำพรรษาที่วัดป่าวิเวกธรรมอีก

ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ **(พรรษาที่ ๓)**

ธุดงค์ไปอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ตั้งใจจะไปจำพรรษาที่ถ้ำพระเวส แต่อาพาธด้วยไข้มาเลเรีย เลยจำพรรษาที่วัดป่านาแก

ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ **(พรรษาที่ ๔)**

กลับมาจำพรรษาที่วัดป่าวิเวกธรรม

ปี พ.ศ. ๒๔๗๖ **(พรรษาที่ ๕)**

ธุดงค์ไปจำพรรษาที่ภูระงำ จังหวัดขอนแก่น โดยผ่านบ้านเหล่านาดี อำเภอมัญจาคีรี และอำเภอชนบท จนกระทั่งออกพรรษาจึงได้ธุดงค์ไปยังภูหัน อำเภอพล

ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ **(พรรษาที่ ๖)**

ธุดงค์ไปจำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา ผ่านบ้านหนองหัวฟาน อำเภอบัวใหญ่ อำเภอขามสะแกแสง อำเภอโนนไทย

ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ **พรรษาที่ ๗)**

สร้างวัดขึ้นที่อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา และจำพรรษาที่วัดสร้างใหม่นี้

ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ **(พรรษาที่ ๘)**

จำพรรษาที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ

ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ **(พรรษาที่ ๙)**

ธุดงค์กลับไปจำพรรษาที่บ้านบัว และได้สร้างวัดป่าธรรมยุติกนิกายขึ้นเป็นวัดแรกในบ้านบัว ชื่อวัดสันติ-สังฆาราม

ปี พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๒ **(พรรษาที่ ๑๐-๑๑)**

ธุดงค์จากบ้านบัวผ่านป่าลึกในจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น เลย จนถึงจังหวัดเพชรบูรณ์ จำพรรษาที่วัดป่าสระคงคาน อำเภอหล่มสัก

ปี พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๗ **(พรรษาที่ ๑๒-๑๖)**

จำพรรษาที่วัดโรงธรรมสามัคคี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างออกพรรษาธุดงค์ไปตามสถานที่วิเวกต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ บางครั้งกลับไปดูแลการสร้างวัดที่บ้านบัว

ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ **(พรรษาที่ ๑๗)**

จำพรรษาที่ถ้ำผาผัวะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ **(พรรษาที่ ๑๘)**

เจ้าชื่น สิโรรส อาราธนาให้จำพรรษาที่บ้านว่างของแม่เลี้ยงดอกจันทร์ กีรดิปาล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ดำริที่จะสร้างวัดสันติธรรม

ปี พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๔๙๑ **(พรรษาที่ ๑๙-๒๐)**

สงครามสงบ แม่เลี้ยงดอกจันทร์อพยพกลับคืน ต้องไปจำพรรษาที่วัดโรงธรรมสามัคคี ระหว่างนี้ดำเนินการสร้างวัดสันติธรรม

ปี พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๔๙๖ **(พรรษาที่ ๒๑-๒๕)**

จำพรรษาที่วัดสันติธรรม

ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ **(พรรษาที่ ๒๖)**

เดินทางกลับบ้านบัว โยมแม่เสียชีวิต จำพรรษาที่ภูลังกา จังหวัดนครพนม

ปี พ.ศ. ๒๔๙๘-๒๕๐๓ **(พรรษาที่ ๒๗-๓๒)**

จำพรรษาที่วัดสันติธรรม

ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พบถ้ำผาปล่อง

ปี พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๘ **(พรรษาที่ ๓๓-๓๗)**

จำพรรษาที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาสองค์เดิม คือ ท่านพระอาจารย์ลี ธมฺมธโร ซึ่งมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๐๔

ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ **(พรรษาที่ ๓๘)**

จำพรรษาที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ในฐานะเจ้าอาวาส

ปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๘ **(พรรษาที่ ๓๙-๔๗)**

ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสทุกวัด เริ่มพัฒนาถ้ำผาปล่อง

ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ **(พรรษาที่ ๔๘)**

จำพรรษาที่วัดสันติสังฆาราม บ้านบัว อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๕ **(พรรษาที่ ๔๙-๖๓)**

จำพรรษาที่สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จนกระทั่งมรณภาพเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เวลาประมาณสามนาฬิกา

ประวัติ

พระญาณสิทธาจารย์

(หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

หลวงปู่สิม เป็นพระกรรมฐานแห่งกองทัพธรรมซึ่งนำโดยหลวงปู่มั่น ภูริทัตตเถระ โดยเป็นศิษย์รุ่นแรก ๆ ของหลวงปู่มั่น ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการเผยแพร่ธรรมปฏิบัติสู่พุทธศาสนิกชนจนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของท่านก็คือ การพานั่งขัดสมาธิเพชร และการยกมรณานุสติกรรมฐานไว้เป็นกรรมฐานชั้นเอก

ท่านเน้นย้ำเสมอว่า การนั่งสมาธิภาวนา ใจต้องเด็ด นั่งขัดสมาธิเพชรนี้แหละ จะช่วยให้จิตใจอาจหาญขึ้นมาได้ โดยน้อมระลึกถึงพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งก่อนตรัสรู้ พระพุทธองค์ทรงนั่งขัดสมาธิเพชรใต้ต้นโพธิ์ เอาชีวิตเป็นเดิมพัน แลกกับการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ท่านว่าการปฏิบัติจะให้ได้ผลต้องปล่อยวางร่างกายลงไป ปล่อยวางความหมายมั่นในรูปร่างกายอันเป็นก้อนเกิด ก้อนแก่ ก้อนเจ็บ ก้อนตายอันนี้ ทั้งต้องระลึกถึงความตายให้ได้ทุกลมหายใจเข้าออก จึงจะชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาท

ด้วยปฏิปทาที่เด็ดเดี่ยวอาจหาญของหลวงปู่ ด้วยลีลาการเทศนาธรรมที่ยังดวงจิตดวงใจของผู้ฟังธรรมให้เข้าสู่ความสงบระงับได้อย่างรวดเร็ว และด้วยรอยยิ้มที่เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมอันบริสุทธิ์ สานุศิษย์ของท่านจึงเพิ่มมากขึ้น มากขึ้นเรื่อย ๆ จนนามของท่านเป็นที่รู้จักและกล่าวขานกันทั่วไปในหมู่ผู้สนใจในธรรมปฏิบัติทั่วทั้งประเทศ ท่านจึงเป็นเพชรน้ำเอกอีกองค์หนึ่งสมดังที่พระบูรพาจารย์ใหญ่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้พยากรณ์ไว้ว่า *"..ท่านสิมเป็นดอกบัวที่ยังดูมอยู่ เบ่งบานเมื่อใด จะหอมกว่าหมู่"*

กำเนิด

หลวงปู่สิมเกิดเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ตรงกับวันศุกร์ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีระกา เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. ที่บ้านบัว ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

บิดาท่านชื่อ นายสาน วงศ์เข็มมา มารดาชื่อ นางสิงห์คำ วงศ์เข็มมา มีพี่น้องร่วมบิดามารดารวม ๑๐ คน เรียงตามลำดับดังนี้

๑. เด็กชาย (ไม่มีชื่อ)
๒. นางสาวบง วงศ์เข็มมา
๓. นางสาวบาง วงศ์เข็มมา
๔. นางแก้ว สมรสกับนายถา ทุมกิจจะ ไม่มีบุตรธิดา
๕. หลวงปู่สิม
๖. นายกลม วงศ์เข็มมา
๗. พระอาจารย์คำดี (มรณภาพที่จังหวัดเลย)
๘. นางมาลี สมรสกับนายสอน ภานาดา มีบุตรธิดา 2 คน
   ๘.๑ นายถนอม ภานาดา
   ๘.๒ นางประเสริฐ ภานาดา
๙. นางจำปี สมรสกับนายอินตา ทุมกิจจะ มีบุตร 2 คน
   ๙.๑ นายฉกรรจ์ ทุมกิจจะ
   ๙.๒ เด็กชายสนั่น ทุมกิจจะ
๑๐. นายจำไป วงศ์เข็มมา

สกุล "วงศ์เข็มมา" กับบ้านบัว

บ้านบัวเป็นหมู่บ้านภูไท คนเก่าคนแก่ในหมู่บ้านเล่าให้ลูกหลานฟังว่า บรรพบุรุษของชาวบ้านบัวอพยพมาจากเมืองบก เมืองวัง ประเทศลาว เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ ยังเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก รับพระบรมราชโองการจากสมเด็จพระเจ้าตากสินให้ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ และรวบรวมหัวเมืองลาวไว้ได้ทั้งหมด เมื่ออพยพมาฝั่งไทยแล้วก็ได้ย้ายที่ทำมาหากินหลายครั้ง จนในที่สุดหัวหน้ากลุ่มคนหนึ่งคือ **"พรานเครือ"** ได้พาครอบครัวชาวภูไทอีก ๘ ครอบครัว เดินทางมาถึงบริเวณที่ตั้งบ้านบัวในปัจจุบัน ซึ่งเดิมมีสระบัวอยู่ ๒ สระ จึงตัดสินใจตั้งหลักแหล่งลงเป็นการถาวร และได้ถือเอา "ดอกบัว" เป็นมงคลนามสำหรับชื่อหมู่บ้าน

สกุล **"วงศ์เข็มมา"** ของหลวงปู่สิม เป็นสกุลเก่าแก่สกุลหนึ่งของบ้านบัว ผู้เป็นต้นสกุลได้แก่ ขุนแก้ว และอินทปัญญาผู้เป็นน้องชาย ตัวท่านขุนแก้วก็คือปู่ของหลวงปู่สิมนั่นเอง

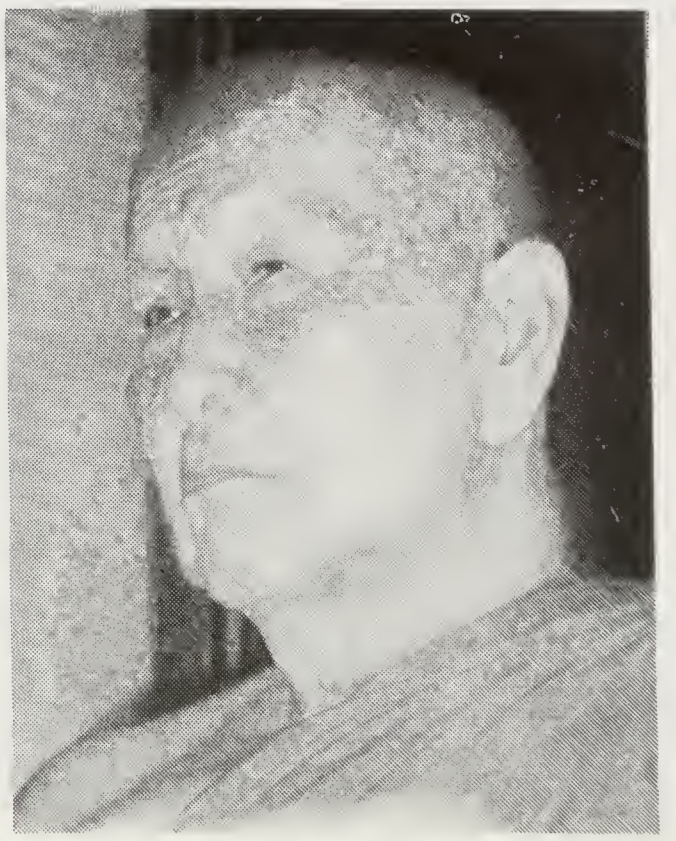

นิมิตแห่งการเกิด

เท้าความในคืนที่หลวงปู่เกิดนั้น ประมาณเวลา ๑ ทุ่ม ภายหลังจากอาการเจ็บครรภ์ทุเลาลง โยมมารดาของท่านเคลิ้มหลับไป ก็ได้ฝันเห็นพระสงฆ์รูปหนึ่งมีรัศมีกายสุกสว่างเปล่งปลั่งแลดูเย็นตาเย็นใจอย่างบอกไม่ถูก ลอยลงมาจากท้องฟ้าลงสู่กระต๊อบกลางทุ่งนาของนาง ต่อมาเวลาประมาณ ๓ ทุ่ม นางสิงห์คำก็ให้กำเนิดเด็กน้อยผิวขาวสะอาด และจากนิมิตที่นางเล่าให้นายสานฟัง นายสานผู้เป็นบิดาจึงได้ตั้งชื่อลูกชายว่า "**สิม**" ซึ่งภาษาอีสานหมายถึงโบสถ์ อันอาจบ่งบอกถึงความใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ซึ่งต่อมาเด็กชายสิมผู้นี้ก็ได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์ บำเพ็ญสมณธรรม ใช้ชีวิตที่ขาวสะอาดหมดจดจนตลอดชั่วอายุขัยของท่าน

ฉายแววแต่เยาว์วัย

ประกายแสงแห่งสติปัญญาและลักษณะแห่งความเป็นผู้นำในตัวเด็กชายสิม วงศ์เข็มมา ได้ฉายแววให้เป็นที่ประจักษ์แก่เพื่อนพ้องมาตั้งแต่ในวัยเด็กแล้ว โดยเมื่อเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๒ ก็ได้ทำหน้าที่ช่วยครูใหญ่สอนหนังสือ ซึ่งหลวงปู่แว่น ธนปาโล พระเถระซึ่งเป็นญาติผู้น้องและมีวัยอ่อนกว่าหลวงปู่เพียงปีเดียวก็เคยเป็นลูกศิษย์ท่านในครั้งนั้นด้วย

ครั้งหนึ่งน้องชายของเด็กชายสิม เล่นซนปีนขึ้นต้นไม้ตามประสาเด็ก ผู้ใหญ่ก็กลัวจะพลาดพลั้งตกลงมาเป็นอันตราย แต่เรียกให้ลงอย่างไรก็ไม่ยอมลงจนผู้ใหญ่หมดปัญญา เด็กชายสิมจึงออกอุบายให้หลอกว่าบนต้นไม้มีผี น้องชายซึ่งกลัวผีขนาดหนักก็รีบลงมาจากต้นไม้ทันที

หน้าที่ของเด็กในครอบครัวชาวนาไทยเห็นจะหนีไม่พ้นการช่วยเลี้ยงควาย หลวงปู่สิมเคยเล่าว่า *"เฮามีควายเขาตู้อยู่ตัวหนึ่ง มันอยากจะชนกับเขาอยู่เรื่อย แต่ชนทีไรแพ้ทุกทีเพราะมันไม่มีชั้นเชิงเอาเสียเลย ได้แต่ก้มหน้าก้มตาเอาหัวงัดลูกเดียว ไม่กี่ทีก็หันหลังวิ่งหนีแล้ว"* มิน่าล่ะ คนไม่มีปัญญา หลวงปู่จึงเรียกว่า **ควายเขาตู้** การภาวนาก็เหมือนกัน หลวงปู่เปรียบเทียบให้ฟังว่า *"ต้องรู้จักเลือกอุบายภาวนาพิจารณาอุบายที่ถูกจริต อาศัยความเพียรอย่างเดียวบ่ได้ เหมือนคนกินอาหารต้องรู้จักเลือกกินปลากินไก่บ้าง ไม่ใช่กินเนื้ออยู่นั่นแล้ว กิเลสมันพลิกแพลงเก่งต้องตามให้ทัน คนรู้จักพิจารณาก็ได้บรรลุธรรมเร็ว อย่างสาวกในครั้งพุทธกาล ตั้งใจจะบวช พอปลงผม ผมตกลงมาเท่านั้นแหละท่านก็ปลงกรรมฐานได้เลยว่าผมไม่ใช่ของใคร ปล่อยวางทุกอย่างก็ได้บรรลุธรรมเลย แล้วแต่สติปัญญาของคนจะพิจารณา บางองค์นั่งฟังเทศน์ก็ได้บรรลุเลย อย่างนั้นปัญญาท่านมาก"*

เด็กชายสิม วงศ์เข็มมา หรือหลวงปู่สิม นับได้ว่าเป็นผู้มีบุญกุศลหนุนนำมาดี จึงทำให้เป็นผู้รู้จักเตือนตนเองให้อยู่ในทางที่ชอบ

ที่ควร เป็นผู้ที่มีใจฝักใฝ่ในทางธรรมตั้งแต่เล็ก ๆ เป็นผู้มีความกตัญญูสูง มีความขยันมานะ อดทน มีน้ำใจเสียสละ มีวาจาไพเราะสุภาพอ่อนโยนจึงเป็นที่รักยิ่งของบิดามารดา และหมู่เพื่อน ตลอดจนได้รับความไว้วางใจจากบิดามารดาของเด็กในละแวกบ้านนั้น ว่าถ้าลูกของตนมาคลุกคลีกับเด็กชายสิมแล้วละก็ เป็นอันหมดกังวลในข้อที่จะชวนกันไปในทางเสียหาย เนื่องด้วยบิดาของท่านเป็นไวยาวัจกรของวัดศรีรัตนาราม เด็กชายสิมพร้อมด้วยเพื่อน ๆ วัยเดียวกันจึงได้มีโอกาสติดตามผู้ใหญ่ไปช่วยงานที่วัดอย่างขยันขันแข็ง และมักจะไปคลุกคลีอยู่ที่วัดเป็นประจำ

ผู้เห็นภัยในความตาย

เมื่อเด็กชายสิม เริ่มเข้ารุ่นหนุ่ม อายุ ๑๕-๑๖ ปี ก็มีความสนใจในดนตรีอยู่ไม่น้อย หลวงปู่แว่น ธนปาโล เล่าว่าตัวท่านเองเป็นหมอลำ ส่วนหลวงปู่สิมนั้นเป็นหมอแคน เป่าแคนจนแคนหักไปหลายอัน ในเรื่องสตรีเพศ หลวงปู่สิมไม่ใคร่ให้ความใส่ใจเหมือนเด็กหนุ่มทั่ว ๆ ไป แต่หากมีหนุ่มต่างบ้านมาเกี้ยวสาวบ้านบัวแล้วละก็อาจเจอ "ไม้บิน" ของหลวงปู่เข้าบ้างก็ได้ นอกจากนี้แล้วหลวงปู่ยังเล่าให้ฟังว่าได้เคยเที่ยวไปล่ากระต่ายกระแตบ้างเหมือนกัน รู้สึกการครองชีพตามวิสัยชาวโลกนั้นหลีกเลี่ยงต่อการทำบาปได้ยาก สิ่งที่บันดาลใจให้หลวงปู่อยากออกบวชก็คือ **ความสะดุ้งกลัวต่อความตาย** ท่านเล่าว่า *"ตั้งแต่ยังเด็กแล้ว เมื่อได้เห็น หรือได้ข่าวคนตาย มันให้สะดุ้งใจทุกครั้งกลัวว่าเราจะตายเสียก่อนได้ออกบวช"* มรณานุสติได้เกิดขึ้นในใจของท่านอยู่ตลอดเวลา เฝ้าย้ำเตือนให้ท่านไม่ประมาทในชีวิต ไม่ประมาทในวัย ไม่ประมาทในความตาย

เป็นเพราะหลวงปู่กำหนด **"มรณ เม ภวิสฺสติ"** ของท่าน มาแต่ไหนแต่ไรแล้วนั่นเอง ตั้งแต่ยังไม่ได้ออกบวช จนถึงปัจจุบันหลวงปู่ก็ยังคงใช้อุบายธรรมข้อเดียวกันนี้อบรมลูกศิษย์ลูกหาอยู่เป็นประจำ เรียกว่าหลวงปู่เทศน์ครั้งใดมักจะมี **"มรณ เม ภวิสฺสติ"** เป็นสัญญาณเตือนภัยจากพญามัจจุราชให้ลูกศิษย์ลูกหาตื่นตัวอยู่เสมอทุกครั้ง

สามเณรสิม

เมื่อท่านอายุได้ ๑๗ ปี จึงได้ขอบิดามารดาบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดศรีรัตนาราม ซึ่งเป็นวัดมหานิกาย ณ บ้านบัวนั้นเอง ในวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๔๖๙ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โดยมีพระอาจารย์สีทอง เป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาคณะกองทัพธรรมของหลวงปู่มั่นได้เดินธุดงค์มาจากจังหวัดหนองคายเพื่อมาเผยแพร่ธรรมปฏิบัติแก่ประชาชน โดยเดินทางมาถึงวัดศรีสงคราม ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม สามเณรสิมจึงได้มีโอกาสเดินทางไปฟังธรรมทั้งจากท่านพระอาจารย์ใหญ่ คือหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม

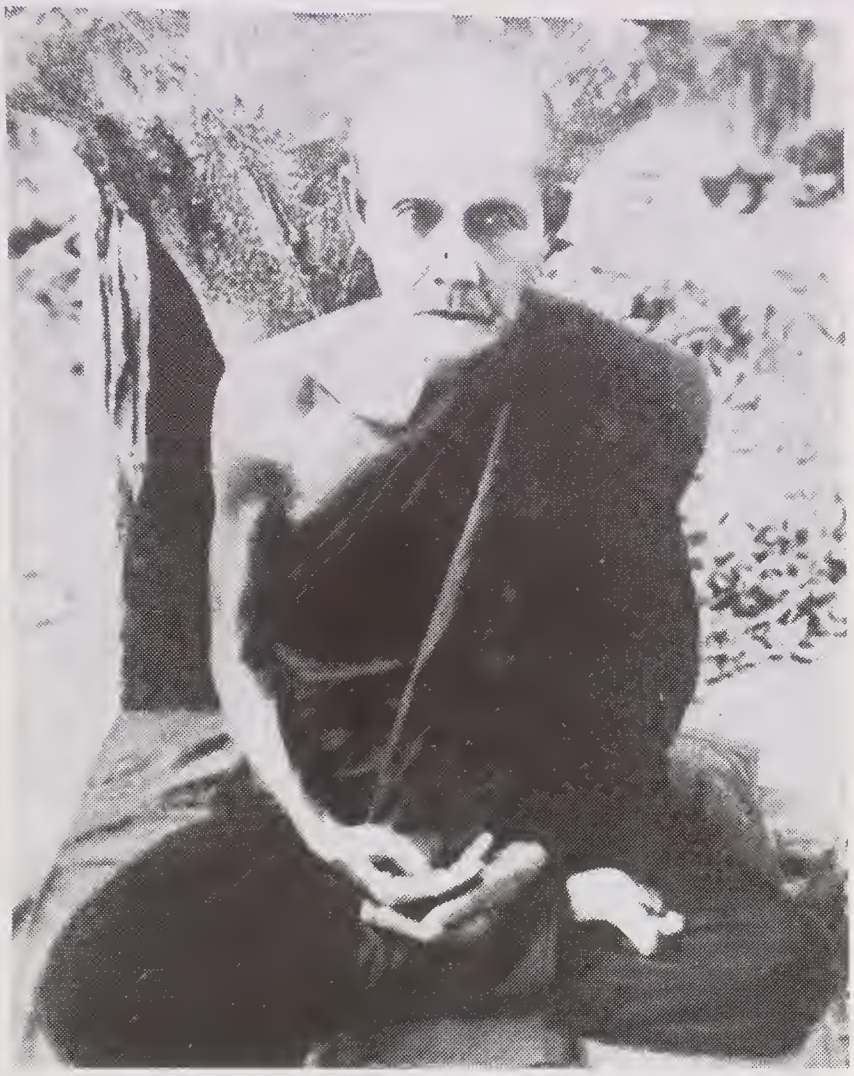

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร

และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล

สามเณรสิม โดยปรกติเป็นผู้ที่มีความละเอียด จดจำสิ่งต่าง ๆ ได้แม่นยำ ช่างคิด ช่างพิจารณาอยู่แล้ว เมื่อได้เฝ้าสังเกตข้อวัตรปฏิบัติของท่านพระอาจารย์มั่น ท่านพระอาจารย์สิงห์ และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ก็ยิ่งบังเกิดความเลื่อมใสอย่างมาก จึงตัดสินใจขอถวายตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น และได้ขอญัตติใหม่มาเป็นธรรมยุติกนิกาย แต่โดยที่ขณะนั้นยังไม่มีโบสถ์ของวัดทางฝ่ายธรรมยุติในละแวกนั้น การประกอบพิธีกรรมจึงต้องจัดทำที่โบสถ์น้ำ ซึ่งแบบแผนนี้ท่านพ่อลี หรือท่านพระอาจารย์ลี ธมฺมธโร อดีตเจ้าอาวาสวัดอโศการามก็เคยใช้มาแล้วเมื่อตอนอุปสมบทหมู่ ๒๕ พุทธศตวรรษ เนื่องจากช่วงนั้นยังมิได้มีการสร้างพระอุโบสถขึ้นเป็นการถาวร การญัตติเป็นพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติของสามเณรสิมได้กระทำพิธีที่โบสถ์น้ำซึ่งทำจากเรือ ๒ ลำ ทำเป็นโป๊ะลอยคู่กัน เอาไม้พื้นปูตรึงเป็นแพ แต่ไม่มีหลังคา สมมติเอาเป็นโบสถ์ โดยมีท่านพระอาจารย์มั่นเป็นประธาน และมีท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์ ที่วัดป่าบ้านสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม จากนั้นสามเณรสิมก็ได้ไปอยู่จำพรรษาที่วัดป่าบ้านข่า อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

สำหรับตัวท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล นั้น มีเกร็ดประวัติที่น่าสนใจกล่าวคือ ตัวท่านเป็นน้องชายของท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ซึ่งจัดว่าเป็นศิษย์องค์สำคัญเปรียบได้กับมือขวาของท่านพระอาจารย์ใหญ่คือ หลวงปู่มั่น ทีเดียว แต่

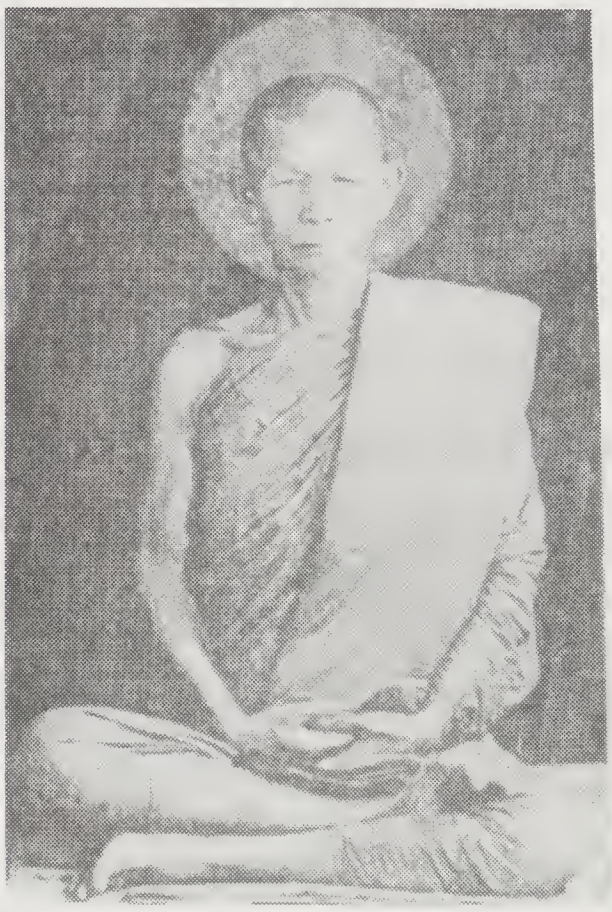

ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม

ด้วยความที่ตัวท่านพระอาจารย์มหาปิ่นเป็นพระนักปริยัติ และเป็นพระนักเทศน์ด้วย ท่านพระอาจารย์สิงห์เห็นว่าพระน้องชายมุ่งแต่ปริยัติ มรรคผลมิได้เกิดมิได้มีขึ้นที่ใจเจ้าของ จะเสียทีกลายเป็น "**เถรใบลานเปล่า**" ท่านจึงคิดหาหนทางทรมาน ปลูกฝังสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นแก่พระน้องชาย ทั้งด้วยการปรารภธรรมเป็นครั้งคราว และทั้งสอนด้วยการปฏิบัติให้ดู จนเห็นว่าพระน้องชายคลายทิฏฐิมานะลง จึงได้ชวนไปภาวนาอยู่กับท่านพระอาจารย์มั่น

ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล

ท่านพระอาจารย์มหาปิ่นนี้ เมื่อแรกมาก็ให้รู้สึกขัดเคืองใจด้วยถูกท่านพระอาจารย์มั่นตำหนิติติงไปเสียทุกเรื่อง จนรู้สึกอึดอัดและเสียหน้ามาก ซึ่งเรื่องนี้ สำหรับผู้ที่คุ้นเคยกับปฏิปทาของพระป่า หรือพระกรรมฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายท่านพระอาจารย์มั่นด้วยแล้ว ย่อมทราบดีถึงความละเอียดลออ ทั้งทำข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว เรียบร้อย แต่ไร้เสียง ทำให้ท่านพระอาจารย์มหาปิ่นแม้กลับมาที่กุฏิที่พักแล้วก็ตาม ก็ยังครุ่นคิดนินทาหลวงปู่มั่นอยู่ไม่แล้ว ทันใดนั้น หลวงปู่มั่นก็เดินมาหยุดที่ด้านนอกกุฏิ แล้วเอาไม้เคาะฝากุฏิพร้อมกับกล่าวว่า *"เอ๊า ! ท่าน มัวแต่คิดตำหนิปรามาสครูอาจารย์อยู่นั่นแหละ"* ทำเอาท่านพระอาจารย์มหาปิ่นตกใจกลัวจนตัวสั่น นับแต่นั้น จึงได้ยอมรับนับถือในตัวท่านพระอาจารย์มั่น และตัวพระพี่ชายคือท่านพระอาจารย์สิงห์ เป็นอันมาก สามารถปรับทิฏฐิให้ตรง เพียรเจริญในอริยมรรคจนได้มาเป็นครูอาจารย์ที่พร้อมด้วยภูมิปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธที่สำคัญองค์หนึ่ง รวมทั้งได้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้แก่หลวงปู่สิมในกาลต่อมาอีกด้วย

ในระหว่างที่จำพรรษานั้น มีเหตุการณ์ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความอุตสาหะของสามเณรสิม พระอาจารย์ศรีทอง อดีตพระอุปัชฌาย์ของท่านเล่าว่า.. ครั้งหนึ่งที่วัดมีการขุดสระ สามเณรสิมก็ไปช่วยขุด และขุดจนกระทั่งใครต่อใครเขาทิ้งงานกันไปหมด เนื่องจากขุดลงไปลึกถึงสิบเอ็ดสิบสองวาแล้วก็ยังไม่มีน้ำ เมื่อพระอุปัชฌาย์ของท่านถามว่า *"จะขุดไปถึงไหนกัน"* สามเณรสิมตอบว่า *"ขุดไปจนสุดแผ่นดินนั่นแหละ"*

นอกจากนี้ สามเณรสิมยังได้แสดงออกให้เห็นถึงปรีชาญาณด้วยการขึ้นแสดงธรรมแต่ครั้งเป็นสามเณร ท่านจึงเป็นที่ชื่นชมรักใคร่ของครูอาจารย์ทั้งหลาย

ออกธุดงค์แต่ครั้งเป็นสามเณร

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ สามเณรสิมได้ร่วมขบวนธุดงค์ติดตามท่านพระอาจารย์มั่นจากจังหวัดนครพนมไปยังจังหวัดอุบลราชธานี โดยเริ่มจากอำเภอท่าอุเทน ไปยังบ้านดอนแดงคอกช้าง กิ่งอำเภอนาหว้า ต่อไปยังบ้านเดี่ยว บ้านหัววัว อำเภอกุดชุม ตามลำดับ จนกระทั่งถึงบ้านหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ท่านจึงย้ายมาจำพรรษาที่วัดป่าท่าวังหิน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

อุปสมบท

เมื่อสามเณรสิมอายุครบบวช จึงได้เข้าพิธีอุปสมบท ณ วัดศรีจันทราวาส ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเส็ง โดยมีท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธาจารย์ (จันทร์ เขมิโย) เมื่อครั้งยังเป็นพระครูพิศาลอรัญญเขต เจ้าคณะธรรมยุติจังหวัดขอนแก่น เป็นพระอุปัชฌาย์ และมี พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดดวงจันทร์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า **"พุทฺธาจาโร"** จากนั้นท่านก็ได้เดินทางไปจำพรรษาที่วัดป่าวิเวกธรรม (วัดป่าเหล่างา) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จาริกธุดงค์

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ หลังจากอุปสมบทแล้ว พระภิกษุสิมก็ได้เดินธุดงค์ติดตามพระอาจารย์ของท่านคือพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ไปจำพรรษาที่วัดป่าเหล่างา (วัดป่าวิเวกธรรม) จังหวัดขอนแก่น สำหรับวัดป่าเหล่างานี้เป็นวัดที่อยู่ในเขตป่าช้า (บริเวณโรงพยาบาลขอนแก่นในปัจจุบัน) ท่านพระอาจารย์สิงห์ และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสำนักอบรมกรรมฐานแก่ญาติโยมชาวขอนแก่น

หลวงปู่ได้เล่าถึงประสบการณ์ในพรรษาแรกเมื่อครั้งเป็นหลวงพี่หนุ่มให้ฟังว่า มีอยู่วันหนึ่งฝนต้นฤดูตกลงมาอย่างหนัก ชาวบ้านร้านตลาดออกมารองน้ำและเล่นน้ำฝนกัน เกิดฟ้าผ่าเปรี้ยงลงมาที่ท่อรองน้ำ เป็นผลให้มีคนตาย ๒-๓ คน เขาก็เอาศพมาฝังที่ป่าช้าอย่างกะทันหัน พอฝังไปได้ ๓-๔ วัน ท่านพระอาจารย์สิงห์ก็ออกอุบายพาพระเณรไปขุดศพขึ้นมา หลวงปู่สิมเล่าด้วยเสียงกลั้วหัวเราะ *"ขุดขึ้นมาใส่กองไฟเขียวอื๋อเลยละ เขียวเหมือนเทา สภาพศพกำลังเน่า หนังคอนนั้นยังเหนียวอยู่ยังไม่แตก"* หลวงปู่ลำดับภาพประทับใจจนผู้ฟังมองเห็นภาพพจน์ *"เหม็นไม่ต้องบอกละ เต็มจมูกทุกองค์ ได้อสุภะกันหมด ถ้าได้สักศพเอามาเผาที่ถ้ำผาปล่อง เณรน้อยน่ากลัวจะไม่ยอมอยู่ละ"*

"นี่แหละคือร่างกาย" หลวงปู่พูดเนือย ๆ อย่างปลงตกแล้วโดยสิ้นเชิง "บางคราวบาง

สมัยมันก็ต้องดม ครูบาอาจารย์เพิ่นทำ เราจะหลบไปทางอื่นก็ไม่ได้ ก็ต้องดมไปด้วยกัน"

อีกตอนหนึ่งที่หลวงปู่เล่าประสบการณ์ที่ท่านได้อสุภกรรมฐานจากซากศพ *"ศพที่เก็บไว้ ๔-๕ วันก่อนจะเผานั้น ถ้าสมณะนักบวชเรายังไม่เคยเห็นก็อาจจะไม่รู้สึกอะไร แต่ผู้ที่เคยดูศพอย่างนั้นมาแล้วจะนึกได้ว่าพอเปิดฝาโลงเท่านั้นแหละ จะเป็นน้ำมันท่วมขึ้นมาตั้งครึ่งโลง แมลงวันไม่รู้มาจากไหนไม่ต้องมีใครไปเชื้อเชิญละ มาจับสบงจีวรเต็มไปหมด เวลาไปชักบังสุกุลเสร็จ ดมซากศพเสียไม่รู้ว่ากี่ลมหายใจ"*

"อันกลิ่นเหม็นอสุภะของน้ำเลือดน้ำหนองคนเรานั้น มันไม่เหมือนเนื้อสัตว์อย่างอื่น มันเหม็น..." หลวงปู่เว้นระยะนิดหนึ่งอย่างไม่รู้จะเปรียบกับอะไรดี *"..เหม็นเหมือนแบบ..ไม่ชอบน่ะ คือร่างกายมนุษย์คนเรามันก็ดูจะชอบกัน มันดูดกันได้ ดูดเอากลิ่นเหม็นเข้ามาอยู่ในคนที่ไม่เหม็นเลยเหม็นไปด้วยกัน.."*

"นี่แหละร่างกายนั้น พระพุทธองค์ท่านจึงทรงสอนให้กำหนดเป็นอสุภกรรมฐาน อย่าไปเห็นว่ารูป ไม่ว่ารูปหญิงรูปชาย ให้เข้าใจว่าเป็นอันเดียวกัน ไม่มีใครสวยใครงามกว่ากัน"

"สมมติโลกว่าสวยว่างาม สมมุติธรรมมันไม่มีสวยงาม อสุภ มรณ *ทั้งนั้น ถึงมันจะยังไม่ตายตอนเด็กตอนหนุ่มก็เถอะไม่นานละ เดี๋ยวมันก็ทยอยตายไปทีละคนสองคน หมดไป สิ้นไป ไม่เหลือ..."*

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ท่านพ่อลี ธมฺมธโร

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

"โสสานิกังคะ *ไปเยี่ยมป่าช้า ไปนอนป่าช้า เป็นธุดงควัตรข้อหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เป็นอุบายภาวนา ผู้ภาวนาในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะผู้มาบวชเรียนแล้ว ให้เอาใจออกห่างจากอารมณ์ที่ว่าสวยว่างามให้ได้ ให้มาเห็นว่าเป็นก้อนอสุภกรรมฐาน คล้ายกับว่าเราเดินไปเห็นคนเขาถ่ายกองอสุภะไว้ข้างทาง คือบางคนเขาไม่ไปไกล ถ้าเราเห็นเราก็ว่าเป็นอสุภะ คือว่าไม่งาม แท้จริงมันไปจากคนเราตัวเราด้วย เมื่อถ่ายออกไปแล้วก็ว่าเป็นปฏิกูล อยู่ในท้องเราว่าเป็นของดิบของดี เพราะว่าไม่พิจารณา ถ้าพิจารณาแล้วมันเต็มไปด้วยก้อนอสุภะ..."*

ที่วัดป่าเหล่างานี้เอง ที่ภิกษุสิม พุทธาจาโร ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิดกับท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นเวลานาน ๓-๔ ปี ทั้งได้มีโอกาสมักคุ้นกับพระกรรมฐานองค์สำคัญ ๆ หลายองค์ เช่น หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี, หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, ท่านพ่อลี ธมฺมธโร, ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสมฺปนฺโน และพระอาจารย์กว่า สุมโน เป็นต้น

อานิสงส์แห่งทานอันบริสุทธิ์

ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ หลวงปู่ได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา ช่วงนี้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายทางการเมือง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ นั่นก็คือกรณี "กบฏบวรเดช"

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

ส่งผลให้บริวารของพระองค์เจ้าบวรเดชถูกจับกุมทั่วประเทศ

หลวงปู่เล่าว่า คุณหลวงโยมอุปัฏฐากคนสำคัญซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินที่ถวายให้สร้างวัดป่าสาลวันขึ้นนั้นก็ถูกรวบตัวหลังจากวันทอดกฐิน นั่นเอง และถูกนำตัวไปคุมขังไว้ที่คุกบางขวาง เมื่อหลวงปู่ลงไปกรุงเทพฯ ก็ได้แวะเยี่ยมให้กำลังใจ พอไปเห็นนักโทษในห้องขังแล้วก็ได้ปลงธรรมสังเวช หลวงปู่เล่าว่า *"ตอนนั้นนึกถึงพวกที่ชอบเอานกมาใส่กรงขังเลี้ยงไว้จริง ๆ เขาขังนักโทษไว้ในช่องเล็ก ๆ มองแล้วเหมือนนกในกรงไม่มีผิดเลย"*

หลายปีต่อมาหลวงปู่ได้กลับไปพักที่วัดป่าสาลวันอีกครั้งหนึ่งในฤดูแล้ง ครั้งนี้มีเหตุการณ์ที่หลวงปู่เล่าว่าทำให้ท่านได้เห็นอานิสงส์ของการให้ "ทาน" ทันตาจริง ๆ เรื่องก็มีอยู่ว่า

คราวหนึ่งท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล มีกิจนิมนต์ไปจังหวัดอุบลราชธานีโดยทางรถไฟ หลังจากนั้นเกิดมีแบงก์สิบบาทปลอม สืบสาวหากับใครไม่ได้ ก็เลยมาทวงถามกับโยมอุปัฏฐากของท่านอาจารย์ โยมอุปัฏฐากของท่านอาจารย์ก็ว่าถ้าเป็นของท่านอาจารย์จริงทำไมไม่ทักท้วงเสียตั้งแต่ตอนนั้น แต่นี่จับใครไม่ได้ก็มาโทษท่านอาจารย์ อย่างนี้ไม่ถูกต้อง บรรดาญาติโยมของท่านพระอาจารย์มหาปิ่นก็ไม่ยอมรับผิดชอบ เจ้าหน้าที่เก็บเงินรถไฟคนนั้น ก็เป็นทุกข์เป็นร้อนมากจึงได้ไปปรารภให้หลวงปู่สิมฟังว่าถ้าไม่ได้เงินสิบบาทคืนให้หลวงก็จะต้องถูกไล่ออกจากราชการ ลูกเมียก็จะพลอยลำบาก หลวงปู่ได้ฟังก็เกิดจิตเมตตาคิดจะช่วยเหลือ แต่ท่านเองไม่มีเงินพอ จึงให้ลูกศิษย์วัดไปรวบรวมเงินพระเณรวัดป่าสาลวันหมดทั้งวัดได้เพียง ๔ บาทเท่านั้น ยังขาดอยู่อีก ๖ บาท หลวงปู่จึงได้ออกปากขอยืมเงิน ๖ บาท จากคุณนายผู้มีอันจะกินท่านหนึ่ง ได้เงินครบแล้วก็มอบให้เจ้าหน้าที่รถไฟคนนั้น ดูเขาดีอกดีใจเหลือเกิน มีอาการเหมือนได้ยกภูเขาออกจากอก หลังจากนั้นไม่นาน อานิสงส์ก็ส่งผลให้ท่านได้รับกิจนิมนต์ไปสวดบ้างไปเทศน์บ้างไม่เท่าไรก็ได้เงินมากกว่า ๑๐ บาท เรื่องของการให้ทานนี้ ก็เป็นอีกเรื่องที่หลวงปู่สอนละเอียดลออ ทานที่หลวงปู่ย้ำเสมอคือ **"อภัยทาน"** ท่านบอกว่า *"คนเราจะอยู่ด้วยกันได้อย่างนานที่สุดก็ไม่เกินร้อยปีหรอก เพราะฉะนั้นอย่าไปโกรธแค้นอาฆาตจองเวรคิดเบียดเบียน หรือทำร้ายกันเลย ให้อภัยเสียเถอะ ยังไงเขาก็จะตาย*

เองอยู่แล้ว เราไม่ต้องไปลงมือหรอก ตัวเราเองก็จะต้องตายเองด้วยเหมือนกัน นั่นแหละ"

แม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉานที่ตัวเล็กกว่ายุง เช่น ริ้น ไร และลอด หลวงปู่ก็ยังสอนให้พวกเราให้ทาน ตัวลอดนี่หน้าตาเป็นยังไงก็ไม่รู้ หลวงปู่บอกว่าตัวมันเล็กจนลอดรูผ้าเข้าไปกัดเราได้นั่นแหละ และท่านก็ยกย่องว่าการที่เราให้ทานน้ำเลือดน้ำเหลืองในตัวเราแก่พวกนี้เป็นทานบริสุทธิ์ เสียด้วย "**ทานำ เม ปริสุทฺธ์ นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ**" นั่นทีเดียว *"เวลาเรากินสัตว์อื่นเรากินทั้งเนื้อหนังดับไตไส้พุงแม้กระทั่งกระดูก แต่พวกนี้กินเราก็แค่มาดูดน้ำเลือดน้ำเหลือง เลือดเนื้อเชื้อไขในตัวของเราได้มาจากพ่อแม่ไม่ได้ไปซื้อไปหามาจากที่ไหน ปล่อยให้เขากัดไปเถอะ ตั้งใจให้เป็นทานไป เป็นทานละเอียดบริสุทธิ์"*

นอกจากให้ธรรมเป็นทานอันเป็นกิจวัตรประจำวันแล้ว มีวัตถุทานอะไรที่พอจะให้ได้ หลวงปู่เป็นแจกไม่อั้น ไม่ว่าจะเป็นเหรียญปลุกเสก ผ้าพุทโธ รูปถ่าย ฯลฯ ก็ด้วยเมตตาไม่มีประมาณของหลวงปู่นั่นเอง ทำให้ท่านไม่ค่อยขัดใจใคร ถ้าเป็นคำขอที่ไม่ผิดกาลเทศะหลวงปู่มักจะอนุโลมให้เสมอ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังมีทุกข์ แต่ไม่ว่าจะแจกอะไรก็ตามหลวงปู่จะกำชับให้ภาวนาพุทโธด้วยทุกครั้ง

ครั้งหนึ่งระหว่างพรรษา คุณหมอคนหนึ่งจากกรุงเทพฯ ขึ้นไปกราบนมัสการหลวงปู่ที่ถ้ำผาปล่องและได้เอ่ยปากขอเทปพระธรรมเทศนา หลวงปู่ตอบว่า *"ไม่มีแล้วก๊า ทั้งเทปทั้งหนังสือ ทำมาเท่าไร ๆ ก็ไม่พอคน ยังเหลือแต่ "พุทโธ" เอาไหม แจกเท่าไหร่ ๆ ก็ไม่หมด"*

ของแจกอีกอย่างหนึ่งที่คนชอบ "ลมปาก" ของหลวงปู่นั่นเอง จนน่ากลัวว่าจะหมดลงในเร็ววัน ใครไปใครมาไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายมักจะชอบขอให้หลวงปู่เป่าหัวให้ โดยเฉพาะญาติโยมผู้ชายซึ่งมักจะได้สิทธิพิเศษเหนือโยมผู้หญิง นอกจากเป่าให้แล้วหลวงปู่มักจะลูบหัวลูบหูแถมให้ด้วย ซึ่งเจ้าตัวก็จะปลื้มใจเป็นนักเป็นหนา

ครั้งหนึ่งหลวงปู่ไปเทศน์ที่สนามหลวง ขณะที่กำลังนั่งพักผ่อนก็มีญาติโยมเข้าไปขอให้หลวงปู่เป่าหัวให้ ๒-๓ ราย หลวงปู่ก็อนุเคราะห์เป่าให้แล้ว ๆ ไป แต่พอมีรายต่อไปไหลตามกันเข้ามา ท่านก็เลยรีบท้วงขึ้นว่า *"เอ๊า! ๆ เพิ่นมาเทศน์เน้อ บ่ใช่มาเป่าหัว"* นั่นแหละกระแสคลื่นจึงไหลกลับ

มุ่งหน้าสู่กรุงเทพฯ

ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ (พรรษาที่ ๘) เมื่อสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) แห่งวัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ที่วัดจักราช เพราะท่านสมเด็จฯ กับครูบาอาจารย์สายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต นี้ มีความรู้จักคุ้นเคยกันมาก กับบางคราวท่านได้ไปฝึกอบรมพระกรรมฐานจากหลวงปู่มั่นบ้างจากพระอาจารย์สิงห์บ้าง แม้พระอาจารย์สิงห์จะเป็นสัทธิวิหาริกในสมเด็จฯ เนื่องด้วยสมเด็จฯ เคยเป็นอุปัชฌาย์ให้ แต่มาภายหลังสมเด็จฯ ท่านก็ยอมรับในข้อวัตรปฏิบัติของท่านพระอาจารย์สิงห์ รวมทั้งพระกรรมฐานทั้งหลายอีกด้วย

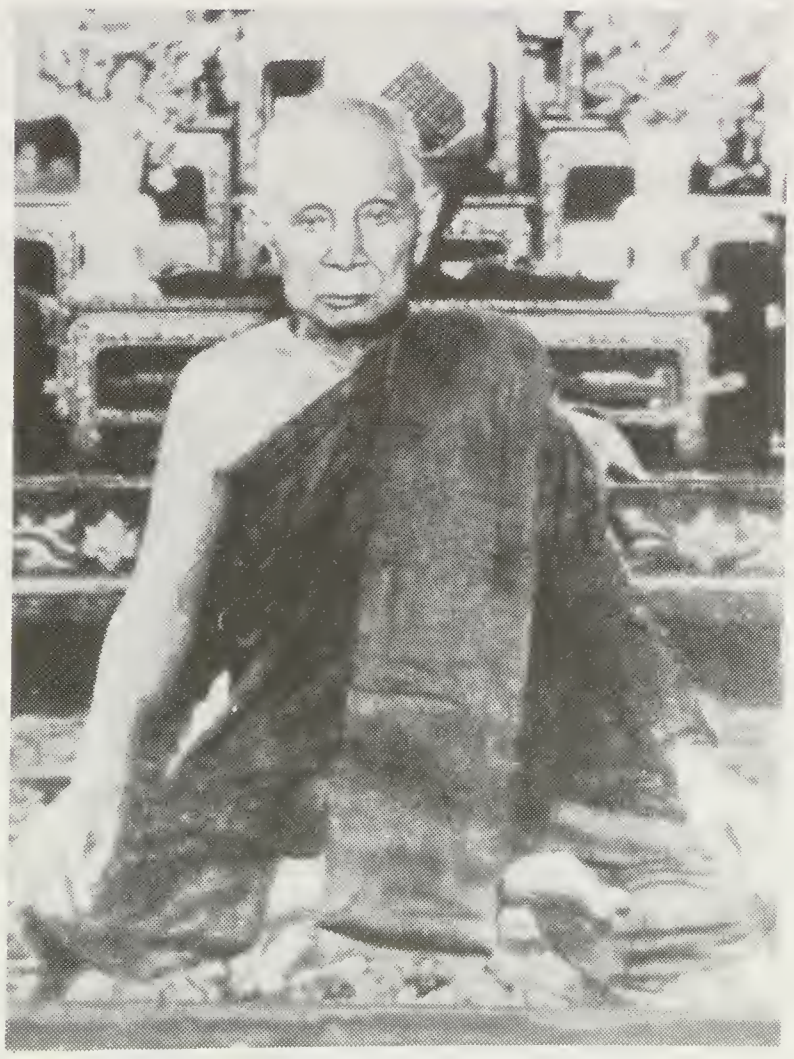

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส)

ในระหว่างที่สมเด็จฯ กับท่านพระอาจารย์สิงห์ พบกันและได้ปฏิสันถารกันอยู่นั้น สมเด็จฯ ท่านก็แลเห็นจริยาวัตรของหลวงปู่สิมขณะทำหน้าที่อุปัฏฐากรับใช้และเกิดชื่นชอบถูกอกถูกใจขึ้นมาถึงกับปรารถนาจะชวนให้หลวงปู่ไปอยู่ด้วยกับท่าน จึงเอ่ยปากขอตัวหลวงปู่สิมกับท่านพระอาจารย์สิงห์ ว่า..

"พระองค์นี้ มีลักษณะเป็นผู้มีบุญบารมี ผมจะขอตัวให้ไปอยู่ด้วยจะขัดข้องหรือเปล่า" เมื่อพระอาจารย์สิงห์ได้ยินดังนั้น ท่านก็มิได้ขัดข้องด้วยเห็นเป็นวาสนาบารมีของหลวงปู่สิมที่จะได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับพระเถระผู้ใหญ่เยี่ยงท่านสมเด็จฯ นี้ ทั้งจะได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป ท่านจึงตกลงตามที่สมเด็จฯ บัญชาไว้ทุกประการ

ดังนั้น วันเดินทางกลับกรุงเทพฯ หลวงปู่สิม พุทธาจาโร จึงได้ร่วมเดินทางมากับสมเด็จฯ ที่วัดบรมนิวาส มาจำพรรษาได้ศึกษาพระธรรมวินัย ในสำนักสมเด็จฯ ตั้งแต่บัดนั้น ทำให้หลวงปู่สิมได้รับความรู้แตกฉานในพระธรรมวินัยมากขึ้น หลวงปู่สิมอยู่รับใช้กับสมเด็จฯ ด้วยจริยาดีเยี่ยม พร้อมกันนั้นหลวงปู่ก็ได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระธุดงค์กรรมฐาน โดยสมเด็จฯ โปรดให้ปลูกกุฏิกรรมฐานรอบกำแพงโบสถ์เพื่อเป็นที่พักของพระเณรจำนวนมากที่มารับการฝึกฝนอบรมจากหลวงปู่ องค์ท่านเองก็โปรดที่จะมานั่งภาวนาใต้ต้นไม้ใหญ่ข้างโบสถ์ซึ่ง

เป็นที่ร่มรื่นเสมอ โอกาสเช่นนี้ที่หลวงปู่ได้ถวายคำแนะนำในการปฏิบัติ...

ครั้งหนึ่งมีการรับสั่งถามหลวงปู่ว่า *"ที่พูดกันว่าได้ฌานนั้นฌานนี้ คำว่าฌานนี่หมายถึงอะไร เห็นว่ามีตั้งหลายอย่าง มีวิตก วิจาร อะไรต่ออะไร มันเป็นยังไง"*

หลวงปู่ถวายคำอธิบายว่า *"เวลาญาติโยมเขาสร้างบ้านเรือนสร้างกุฏิให้พระอยู่อาศัย พอขึ้นบันไดบ้านมา ก็จะถึงชานก่อน แล้วจึงไปถึงที่นอน"*

"อ้อ ! ๆ รู้แล้ว" สมเด็จฯ ทรงเข้าใจในทันที *"มันเป็นที่พักผ่อนชั่วคราวเองนะ ยังไม่ใช่ที่หลับที่นอนจริง ๆ"*

เรื่องฌานนี้ หลวงปู่มีเกร็ดฝอยเกี่ยวกับหลวงปู่ตื้อเล่าให้ฟังว่า หลวงปู่ตื้อท่านเคยเข้าฌานไปดูศพพระมหากัสสปเถระ ซึ่งตามตำนานมีว่ายังคงเก็บรักษาไว้แถบภูเขาหิมาลัย คือก่อนที่จะเข้าสู่นิพพาน พระมหากัสสปเถระท่านได้อธิษฐานให้ภูเขาปิดล้อมศพเอาไว้สามด้าน รอเวลาพระศรีอาริย์มาตรัสรู้ แล้วจะได้เผาศพของท่านบนฝ่ามือของพระศรีอาริย์เนื่องจากมีบุพกรรมต่อกัน เรื่องมีอยู่ว่าครั้งหนึ่งพระมหากัสสปเถระท่านมีชาติกำเนิดเป็นช้างแสนรู้ของจักรพรรดิ์คือพระศรีอาริย์นั่นเอง วันหนึ่งพระจักรพรรดิ์ทรงช้างเสด็จออกประพาสป่า ช้างหนุ่มกัสสปะ พอเห็นช้างสาวก็วิ่งเข้าหาทันทีตามประสา วิ่งไม่วิ่งเฉย ๆ สะบัดเอาพระจักรพรรดิ์ตกจากหลังไปด้วย เลยถูกทำโทษให้เอางวงจับเหล็กเผาไฟจนตาย จึงมีเวรกรรมต่อกันตั้งแต่ครั้งกระโน้น จนเดี๋ยวนี้ศพของพระมหากัสสปเถระ ก็ยังรอพระศรีอาริย์อยู่ เมื่อหลวงปู่ตื้อเข้าฌานไปดูถึงที่เนปาลโน้นต้องไปถึงสองครั้ง เพราะไปครั้งแรกประตูไม่เปิด ในห้องหรือภูเขาที่เก็บศพนั้นมีแสงสว่างเรืองรองแต่ไม่ยักจะมีดวงไฟสักดวง เล่ามาถึงตรงนี้หลวงปู่ก็กระเซ้าคนฟังว่า *"ใครอยากพิสูจน์ให้เห็นจริงก็ให้เร่งภาวนา เอาให้ได้ให้ถึง ภาวนาเอง เห็นเอง ฟังคนอื่นเล่ามันก็ไม่สิ้นสงสัย"*

อีกครั้งหนึ่งหลวงปู่เล่าตำนานเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาที่ตาวติงสาเทวโลกเพื่อโปรดพระพุทธมารดา พร้อมกับแถมท้ายว่า *"สหรัฐรัสเซีย เขาไปโลกพระจันทร์ ต้องมีเครื่องไม้เครื่องมือเยอะแยะ ต้องพกอากาศไปหายใจ อาหารก็ต้องเตรียมใส่หลอด พอหิวจะได้บีบใส่ปากเลยไม่อย่างนั้นเดี๋ยวลอยหนีไปหมด เดินอยู่บนพระจันทร์ก็เหมือนกบเต้น เพราะในอวกาศอะไร ๆ มันก็เบา พระพุทธเจ้าไปอยู่ที่ดาวดึงสาสูงถึงอวกาศเหมือนกัน ถังออกซิเจนก็ไม่ได้เอาไป ไม่รู้ท่านหายใจอย่างไร จำพรรษาอยู่ตั้งสามเดือนได้ไปบิณฑบาตที่ไหนบ้างหรือเปล่าก็ไม่รู้ วิชาการทางโลกเขาก็เก่งอยู่เหมือนกัน คิดค้นทำอะไร ๆ ได้ตั้งหลายอย่าง ยิงจรวดออกไปนอกโลกก็ได้ แต่ก็ยังไว้ใจบ่ได้ เดี๋ยวก็จรวดระเบิดบ้าง เรือบินตกบ้าง เราลูกศิษย์พระพุทธเจ้าก็ควรที่จะค้นคว้าวิชาของเรา เอาให้ได้ให้ถึงเหมือนกัน มีวิชาภายในแล้วไปเที่ยวรอบโลก*

ได้หลายรอบ ไปฟรีด้วยไม่ต้องกลัวเรือบินตก"

กลับสู่บ้านเกิด

ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ออกพรรษาแล้วหลวงปู่เดินทางจากวัดบรมนิวาส ธุดงค์เรื่อยมาจนถึงบ้านบัว ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อโปรดญาติโยมที่บ้านเกิดตามคำอาราธนา

หลวงปู่กลับบ้านเกิดอย่างพระเถระผู้รุ่งเรืองด้วยบารมีธรรมสมควรกับการปฏิบัติ เพราะนับจากบรรพชาแล้วท่านก็ได้ผ่านช่วงของการฝึกฝนอบรมตนเองอย่างเข้มข้นตามปฏิปทาทางดำเนินของพระธุดงค์กรรมฐานอย่างแท้จริงเป็นเวลา ๑๑ ปีเต็ม

เนื่องจากท่านเป็นผู้มีวาสนาบารมี ได้รับการอบรมโดยตรงจากท่านพระอาจารย์มั่น และศิษย์ชั้นผู้ใหญ่ของท่าน เช่นท่านพระอาจารย์สิงห์ และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น เป็นต้น เพราะเหตุที่มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดทั้งอยู่จำพรรษาและร่วมขบวนธุดงค์กับท่านพระอาจารย์ไปในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ยากไร้ทุรกันดารนับแต่พรรษาแรกของการบรรพชาเรื่อยมา ซึ่งนับว่าหาได้ยาก ทำให้หลวงปู่มีประสบการณ์ที่จะช่วยส่งเสริมบารมีธรรมส่วนตัวของท่านให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น จึงไม่น่าประหลาดที่ชาวบ้านบัวและบ้านใกล้เคียงจะมีความเคารพเลื่อมใสแห่กันมาทำบุญกุศลและฟังพระธรรมเทศนารับการอบรมการปฏิบัติสมาธิภาวนาจากหลวงปู่อย่างมากมาย และเมื่อหลวงปู่ปรารภที่จะให้มีวัดป่าธรรมยุติกนิกายขึ้นเป็นวัดแรกในบ้านบัว ญาติโยมซึ่งมีความตื่นตัวเต็มที่ในการประพฤติปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระธุดงค์กรรมฐาน จึงต่างสนองตอบคำปรารภของหลวงปู่อย่างกระตือรือร้นและเต็มอกเต็มใจ

โยมอาของท่านคือ นางคำไพ ทุมกิจจะได้มีศรัทธาถวายที่ดินให้หลวงปู่จัดสร้างเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ นี้เอง หลวงปู่จึงได้จำพรรษาที่บ้านบัวนี้นับเป็นพรรษาที่ ๙ นอกจากเพื่อเป็นกำลังใจในการก่อสร้างเสนาสนะสำหรับสำนักสงฆ์แห่งใหม่แล้ว ท่านยังได้ช่วยในการบูรณะวัดเดิมทั้งสองวัดคือวัดสระพังหิน (วัดศรีรัตนาราม) และวัดสระพังทอง ซึ่งเป็นวัดมหานิกายทั้งสองวัดของบ้านบัวอีกด้วย

สำหรับสำนักสงฆ์ที่หลวงปู่จัดตั้งขึ้นนั้น ปัจจุบันได้พัฒนามาเป็น **วัดสันติสังฆาราม** พร้อมด้วยวัดและสำนักสงฆ์สาขาเกิดอีก ๙ แห่ง ตามลำดับ ดังนี้

๑. วัดมะหัวเมย บ้านมะหัวเมย
๒. สำนักสงฆ์เวฬุวันสันติวรญาณ (ท่าวังหิน) บ้านสายร่องข่า
๓. สำนักสงฆ์สันติวาราม บ้านโนนทรายคำ
๔. สำนักสงฆ์สันติวนาราม บ้านนาขาม
๕. สำนักสงฆ์บ้านพอกใหญ่
๖. สำนักสงฆ์บ้านสว่าง
๗. สำนักสงฆ์บ้านตาล อำเภอนาหว้า

กุฏิหลวงปู่ วัดสันติสังฆาราม

กุฏิหลวงปู่ วัดคำประมง

๘. สำนักสงฆ์บ้านยะชี

๙. วัดคำประมง บ้านคำประมง

ตัวหลวงปู่เองนั้น เป็นผู้ที่มักน้อยสันโดษอย่างยิ่ง ใช้ชีวิตนักบวชเยี่ยงท่านผู้ประพฤติชอบทั้งหลาย

การก่อสร้างต่าง ๆ ในส่วนที่เกินเลยออกไป เป็นแต่ฆราวาสญาติโยมพากันจัดการทั้งสิ้น ท่านไม่นิยมการสั่งสมทรัพย์สมบัติใด ๆ หากมีลาภเกิดขึ้น ท่านเป็นต้องแจกจ่ายออกไปอย่างรวดเร็ว ฝากชีวิตไว้กับบาตรที่เป็นเสมือนมรดกที่ได้รับจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แม้เมื่อครั้งญาติพี่น้องของท่านนิมนต์ท่านไปที่บ้านเกิดเพื่อรับส่วนแบ่งมรดกที่ดิน หลวงปู่ก็บอกกับพี่น้องของท่านว่า *"นาที่เป็นมรดกนั้นให้แบ่งกันเองเถอะ เราเอานาทุ้งนี้"* (ทุ้ง ภาษาอีสานแปลว่าทุ่ง) แล้วท่านก็ชี้ไปที่บาตรของท่าน เรื่องนี้ถ้าได้พิจารณาคำของท่านพ่อลี ธมฺมธโร อดีตเจ้าอาวาสวัดอโศการาม ก็จะช่วยให้เห็นภาพชัดขึ้น ท่านว่า บาตรนี้ เป็นเหมือนดั่งที่นาอันเยี่ยม พระภิกษุไม่ต้องไปเพาะปลูกที่ไหนดอก เพียงแต่เพาะปลูกในบาตรนี้เท่านั้นก็พอ จะปลูกเงาะก็ได้ ปลูกทุเรียนก็ได้ สารพัดที่จะปลูกลงไป หมายความว่าบิณฑบาตเอากับชาวบ้าน เรียกว่าเป็นการเพาะปลูกทางอ้อม ยิ่งถ้าได้ฝึกฝนอบรมตนจนเป็นเนื้อนาบุญที่เลิศด้วยแล้วก็มักมีอานิสงส์ให้ได้เพาะปลูกพืชผลอันประณีตอย่างเหลือประมาณ

หลวงปู่เล่าเรื่องพบเสือ

ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ หลังจากมอบหมายงานสร้างสำนักสงฆ์ให้พระเณรและญาติโยมที่บ้านบัวดำเนินการต่อไปแล้ว หลวงปู่ก็ไม่รอช้า จัดแจงบริขารเตรียมออกธุดงค์ทันที ตามวิสัยแห่งผู้ไม่ประมาทดังที่หลวงปู่พร่ำสอนว่า *"กาลเวลามันล่วงไปผ่านไป แต่มันไม่ได้ล่วงไปเปล่า มันเอาอายุของเราไปด้วย... ดังนั้น อย่าประมาทเรื่องกาลเวลา ให้แสวงหาสาระคือบุญกุศลไว้เสมอๆ อย่าให้ชีวิตล่วงไปเปล่าประโยชน์", "เราเกิดมามีอายุเท่านั้นเท่านี้ปี มันเป็นเรื่องที่แล้วมาแล้ว แต่เวลาข้างหน้ามันขึ้นอยู่กับลมหายใจ กำหนดแน่บ่ได้ ถ้าลมหายใจขาดเมื่อไรก็ตาย เมื่อยังมีลมหายใจอยู่ก็อย่าประมาท พยายามทำจิตให้สำรวม*

ระวัง เกิดปัญญาฟาดฟันกิเลสให้หมดไป สิ้นไปอยู่เสมอ"

จุดหมายปลายทางของการธุดงค์ครั้งนี้ คือที่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจุดหมายปลายทางอยู่ที่วัดป่าสระคงคาน การธุดงค์จากบ้านบัวครั้งนี้มีโยมคำดีน้องชายของหลวงปู่ร่วมเดินทางไปด้วย เพราะจะไปอุปสมบทที่จังหวัดเลย หลวงปู่เล่าว่าเพชรบูรณ์สมัยนั้นเหมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอก เพราะแวดล้อมด้วยภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาและดงทึบ การคมนาคมติดต่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก การเดินธุดงค์รอนแรมไปในสภาพแวดล้อมที่มีภัยอันตรายอยู่รอบด้านเช่นนั้น สำหรับพระภิกษุบวชใหม่และยังขาดประสบการณ์ก็คงเป็นเรื่องหนักหนาสาหัสอยู่ทีเดียว

ครั้งหนึ่งระหว่างการธุดงค์ หลวงปู่ได้แวะพักที่ถ้ำใกล้ๆ กับตัวจังหวัดกำแพงเพชร โดยหลวงปู่พักที่ถ้ำด้านใน ส่วนท่านคำดีพักที่ถ้ำนอก วันหนึ่งขากลับจากบิณฑบาต ก็เจอเลียงผาตัวหนึ่งอย่างจังหน้าห่างเพียง ๓-๔ วา *"มันยืนจ้องเห็นลูกนัยน์ตาใสเม่า ๆ"* หลวงปู่เล่าด้วยเสียงกลั้วหัวเราะ *"แต่ไม่กล้าทำอะไร มันคงคิดว่าข้างเรามี ๒ องค์ ถ้ามันจะเข้าขวิดองค์หนึ่ง แล้วอีกองค์หนึ่งไปดึงขามันไว้มันจะทำยังไง"* หลังจากยืนคุมเชิงกันอยู่สักครู่หลวงปู่ก็ร้องทักไปว่า *"อ้าว ! มายืนทำอะไรอยู่เล่า จะไปไหนก็ไปเสียซิ เดี๋ยวนายพรานก็มาเจอเข้าหรอก มันก็เลยกระโจนแผล็วหายไปเลย"*

กลับถึงถ้ำที่พักหลวงปู่ก็ได้ขำอีก เพราะท่านคำดีได้ยินเสียงเสือร้องอยู่ที่ตีนเขาเกิดความกลัวเป็นอันมาก รีบไปหาไม้มาทำฝากั้นยกพื้นฟากที่นั่งอยู่ *"ฝาไม้ขี้ปะดิ๋ว มันจะไปกั้นอะไรได้"* ท่านบอกน้องชาย

กราบเรียนถามว่าถ้าเสือมันขึ้นมาถึงที่พักจริง ๆ หลวงปู่ไม่กลัวบ้างหรืออย่างไร ท่านตอบหน้าตาเฉยว่า *"ก็หลวงปู่พักถ้ำข้างใน คิดว่าเสือมันคงเข้าไม่ถึง แต่ถ้าเป็นงูจงอางละก็ว่าไม่ได้ เพราะถ้ำในมีเยอะ วันหนึ่งมันตกมาจากเพดานถ้ำ ตัวโคเบ้อเร่อ"*

อันที่จริงมาถึงขั้นนี้ หลวงปู่คงรู้สึกคุ้นเคยกับเสือขึ้นมามากแล้ว เพราะท่านได้เจอเสือในระยะประชิดขนาดเอื้อมถึงกันทีเดียว ตอนที่ธุดงค์ผ่านป่าลึกในจังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนนั้นหลวงปู่พักอยู่ที่ดอนแห่งหนึ่ง มีจอมปลวกกอใหญ่ เณรทำห้างร้านให้หลวงปู่พักบนหัวปลวก ทางขึ้น-ลงใช้มีดสับดินจอมปลวกเป็นขั้นบันได

พลบค่ำขณะที่หลวงปู่กำลังพักผ่อนโดยหันเท้าไปทางบันไดจอมปลวกทันใดก็แว่วได้ยินเสียงเจ้าถิ่น *"เสียงมันเดินเป็นจังหวะดัง ตล้อบ ๆ มาเรื่อยจนกระทั่งมาหยุดที่ตีนจอมปลวก"* หลวงปู่เล่าอย่างนึกขำ *"มันคงไม่เคยเห็นกลดพระธุดงค์ เลยแปลกใจว่าเป็นอะไรหนอ สีคล้ำ ๆ อุ้มลุ้ม อยู่ตรงนั้น ยืนดูอยู่สักครู่มันก็ปีนมา เอาเท้าหน้าเขี่ยฝาเท้าหลวงปู่ลองดู หลวงปู่ก็จั๊กจี้ สะบัด*

ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)
วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ

ฝ่าเท้าหวักเอาหน้ามันเข้าโดยบังเอิญ มันคงตกใจร้อง โฮก! แล้วกระโจนหนีไปเลย"

แล้วก็อีกครั้งที่หลวงปู่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเสือ ครั้งนั้นธุดงค์ผ่านจังหวัดสระบุรีในขณะที่หลวงปู่เพิ่งอุปสมบทได้ ๒ พรรษา ออกพรรษาก็ธุดงค์จากขอนแก่นเข้ากรุงเทพฯ มีหลวงพี่อีกองค์หนึ่งติดตามไปด้วย ตั้งใจไปนมัสการท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ วันหนึ่งขณะที่กำลังเดินมุ่งหน้าไปทางพระพุทธบาทโดยมีหลวงปู่เดินนำหน้า ทั้ง ๒ องค์ ก็ได้ยินเสียงเสือคำรามโฮก! ขึ้น แต่ยังไม่ทันเห็นตัว หลวงพี่ที่เดินอยู่ข้างหลังคงจะตกใจสุดขีดออกวิ่งแซงหน้าหลวงปู่ทั้งที่ทางก็แคบนิดเดียว

"นี่แหละ คือว่าไม่ภาวนา" หลวงปู่สำทับ *"วิ่งไปได้ประมาณสองเส้นจึงได้หยุด ยังไม่เห็นตัวมันเลยได้ยินเสียงก็วิ่งแล้ว ถ้าวิ่งไปข้างหน้า แล้วไปเจออีกตัวหนึ่งจะทำยังไงก็ไม่รู้"*

เมื่อกราบเรียนถามว่าหลวงปู่มีหลักในการปฏิบัติอย่างไร หรือมีคาถาบทสวดมนต์พิเศษอะไรไว้ป้องกันสัตว์ร้ายในป่าบ้างท่านตอบว่า

"อยู่เฉย ๆ นี่แหละ เสือมันก็ร้องก็ส่งเสียงไปตามภาษาสัตว์ แต่อันที่จริงน่ะมันกลัวคนเพราะมันเห็นคนเป็นเหมือนยักษ์มาร ถ้ามันรู้ว่ามีคนอยู่ที่ไหนมันจะรีบหนีเลย ยกเว้นเวลาจวนตัว มันคิดว่าเราจะทำร้ายมันนั่นแหละมันจึงจะกัดเอา แต่ถ้าเราอยู่เฉย ๆ มันคงคิดว่าอีตานี่ต้องมีอะไรดีแน่ ๆ เลย ถึงเฉยอยู่ได้"

"นั่นแหละ เพิ่นถึงสอนให้มีสติอยู่ทุกเมื่อโดยเฉพาะ มรณ์ เม ภวิสฺสติ *สติแปลว่าระลึกได้ ระลึกได้มันมาจากไหน มาจากระลึกไว้ก่อนเสมอ ๆ ถ้าไม่อย่างนั้นจวนตัวเข้าแล้วมันนึกไม่ทัน อย่างพวกเรานี่ถ้าไปภาวนาอยู่ในถ้ำ และถ้ำนั้นมีเสือด้วยละก็ฮึ! อะไรจะเกิดขึ้น นั่นมันความตายนะนั่นบ่ใช่เรื่องเล็กน้อย"*

อันที่จริงแล้ว หลวงปู่ก็เคยให้คาถาเวลาอยู่ป่าอยู่เขาบ้างเหมือนกัน *"อยู่ป่าอยู่เขาให้มีคาถาบริกรรมภาวนาดังนี้เสมอ.. โอมพินิจ มหาพิจารณา จะทำอะไร จะไปจะมา ให้หมั่นพิจารณาเสียก่อน ไม่ว่าจะทำ จะพูด จะคิด ต้องมีสติคิดดูให้รอบคอบจึงค่อยทำ การพลาดพลั้งจึงจะไม่ค่อยมี การเจ็บป่วยก็จะน้อย งานการก็จะไม่เสียหาย"*

จำพรรษาที่จังหวัดเชียงใหม่

หลังจากที่หลวงปู่จำพรรษาที่วัดป่าสระ-คงคาน จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒ พรรษา พอออกพรรษาท่านก็ธุดงค์ขึ้นเหนือ จนกระทั่งได้พบหลวงปู่มั่นที่หมู่บ้านแม่ดอย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ณ ที่นี้เอง หลวงปู่ได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากหลวงปู่มั่น จนการปฏิบัติธรรมของหลวงปู่ก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก และปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ วัดโพธิสมภรณ์ ก็ได้มารับหลวงปู่มั่นกลับไปที่จังหวัดอุดรธานี

ต่อมาภายหลัง หลวงปู่จึงได้กลับไปช่วยพัฒนาสำนักสงฆ์ที่หมู่บ้านแม่ดอยนั้นขึ้นเป็นวัด ให้ชื่อว่า **วัดป่าอาจารย์มั่น** เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระอาจารย์ใหญ่ของท่าน

เมื่อแยกจากหลวงปู่มั่นแล้วหลวงปู่ได้เดินธุดงค์ไปทางอำเภอสันกำแพง เข้าพักที่วัดโรงธรรมซึ่งขณะนั้นยังเป็นสำนักชั่วคราว มีศาลาฟังธรรมตั้งอยู่ในสวนจึงเรียกว่าวัดโรงธรรมสามัคคี ที่วัดโรงธรรมสามัคคีนี้เคยเป็นสถานที่ที่ครูอาจารย์หลายท่านเคยใช้พักจำพรรษา อาทิ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺตเถร, หลวงปู่ชอบ ฐานสโม, หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ, พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินโน และหลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม เป็นต้น

หลวงปู่สิมได้พักจำพรรษาที่วัดโรง-ธรรมสามัคคีแห่งนี้ติดต่อกันนานถึงห้าปีคือตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๗ พอปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงย้ายไปจำพรรษาที่ถ้ำผาผัวะ อำเภอจอมทอง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ
วัดดอยแม่ปั๋ง จ. เชียงใหม่

บ้านเมืองอยู่ในสภาพหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในระหว่างนั้นหลวงปู่สิมได้รับรู้ความคับจิตคับใจของบรรดาชาวบ้านทั้งหลาย ความเมตตาจะหาประมาณค่ามิได้ในยามนั้น หลวงปู่จึงเป็นกำลังใจที่สำคัญแก่ชาวบ้านโดยทั่วไป

หลวงปู่ออกไปโปรดบรรดาชาวบ้านทั้งหลายด้วยจิตเมตตา ปลุกปลอบใจของชาวบ้านซึ่งกำลังอ่อนล้าและสิ้นหวังให้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นด้วยการหยั่งพระสัทธรรมลงสู่จิตใจของเขาทั้งหลาย หลวงปู่สิมพร้อมด้วยครูบาอาจารย์ทั้งหลายต่างเที่ยวออกเทศนาโปรดชาวบ้านอยู่เนืองนิตย์ บางครั้งระยะการเดินทางออกโปรดชาวบ้าน นับได้ถึง ๒๐-๓๐ กิโลเมตร หลวงปู่ก็ไม่เคยแสดงออกให้เห็นถึงความท้อถอยต่ออุปสรรคแต่อย่างใด ท่านมุ่งมั่นช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยธรรมะอันประเสริฐทีละน้อย ๆ จนมีความเต็มอิ่มในจิตใจของชาวบ้าน แล้วท่านจึงอำลาจากไป ความเมตตานี้ยังตราตรึงจิตใจชาวนครเชียงใหม่อยู่อย่างไม่มีวันลืมเลือน

ออกพรรษาหลวงปู่ก็หลีกเร้นไปหาที่บำเพ็ญภาวนาตามถ้ำตามป่าเขาต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ หลวงปู่ได้พบว่าภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาในจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่สัปปายะสำหรับท่านเป็นอย่างยิ่ง จนเรียกได้ว่าการปฏิบัติภาวนาของท่านเจริญก้าวหน้ามากที่สุด

ปรากฏผลเป็นที่น่าอัศจรรย์ที่จังหวัดเชียงใหม่นั้นเอง พระเถระที่ใกล้ชิดหลวงปู่รูปหนึ่งกล่าวว่าฤดูแล้งปีหนึ่งเมื่อหลวงปู่ไปภาวนาเร่งความเพียรที่ถ้ำปากเปียง อำเภอเชียงดาว ได้มีพระภิกษุจากภาคใต้รูปหนึ่งมาทำนายทายทักอนาคตเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของหลวงปู่ ผลจากการปฏิบัติเป็นไปเช่นคำทำนายหรือไม่ หลวงปู่ท่านย่อมรู้เองเป็นปัจจังตัง แม้หลวงปู่ก็เคยปรารภกับองค์ท่านเองว่าจะเป็นด้วยเหตุอะไรหนอ ไปอยู่ที่อื่นที่ไหน ๆ ก็ตามไม่รู้สึกปลอดโปร่งโล่งใจเหมือนอยู่ที่เชียงใหม่ ครั้งหนึ่งมีภาพนิมิตเกิดขึ้น เป็นภาพหลวงปู่ในเครื่องทรงของพระเจ้าแผ่นดินเชียงใหม่ ***"ใส่รองเท้าสูงถึงครึ่งน่องแน่ะ"*** หลวงปู่เล่าอย่างขำ ๆ

ในระหว่างที่หลวงปู่จำพรรษาอยู่ที่เชียงใหม่นี้เอง หลวงปู่ได้มีโอกาสเรียนภาษาอังกฤษ และเมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาอุบัติขึ้น ท่านก็ได้ไปหาที่สงบบำเพ็ญธรรมอยู่ที่ถ้ำผาผัวะ ปรากฏว่ามีทหารญี่ปุ่นขึ้นไปฟังเทศน์หลวงปู่ที่ถ้ำ หลวงปู่เล่าว่าตอนแรกเทศน์เป็นภาษาไทย แล้วมีล่ามแปลจากไทยเป็นอังกฤษ และจากอังกฤษแปลเป็นญี่ปุ่น

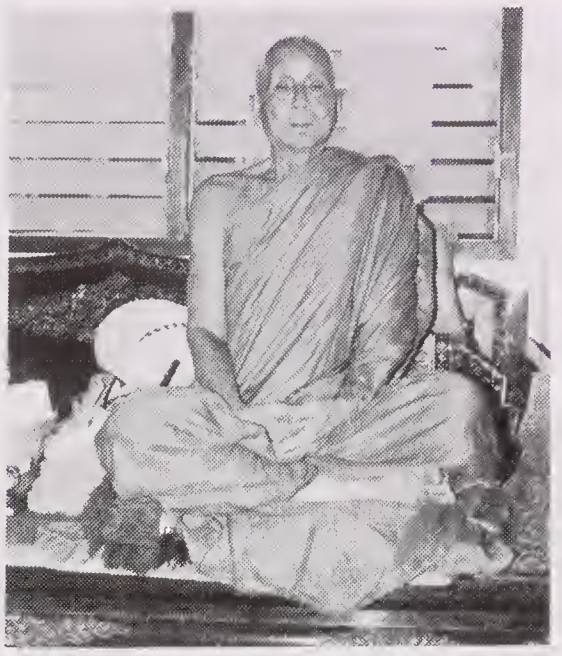

หลวงปู่หลอด ปโมทิโต
วัดสิริกมลาวาส กรุงเทพฯ

อีกที ทำให้เกิดความยุ่งยากมาก พอทหารญี่ปุ่นรู้ว่าท่านสามารถคุยภาษาอังกฤษให้พวกนายทหารญี่ปุ่นรู้เรื่องโดยตรงได้ ต่างก็พอใจ ยิ้มออกทีเดียว

ในระหว่างออกพรรษา หลวงปู่สิมก็ได้จาริกธุดงค์ไปบำเพ็ญเพียร ณ สถานที่วิเวกหลายแห่งในเขตจังหวัดเชียงใหม่ บางครั้งก็เดินทางไปดูแลการสร้างวัดที่บ้านบัว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ออกพรรษาแล้ว หลวงปู่ก็ได้เดินธุดงค์ร่วมกับหลวงปู่หลอด (ปัจจุบันได้สมณศักดิ์เป็นที่ พระครูปราโมทย์ธรรมธาดา เจ้าอาวาสวัดสิริกมลาวาส กรุงเทพฯ) ไปยังบ้านคลองสีฟัน ตำบลลานบ่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และได้ตั้งสำนักสงฆ์ขึ้น ณ ที่แห่งนี้ ก่อนจะเดินธุดงค์กลับไปจำพรรษาที่วัดโรงธรรมสามัคคี มาภายหลังท่านพระอาจารย์บุญมา ฐิตเปโม (มรณภาพพร้อมท่านพระอาจารย์จวน กุลเชษฐโ, พระอาจารย์วัน อุตฺตโม และพระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมธโร เมื่อคราวอุบัติเหตุเครื่องบินตกที่อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี) ได้

มาพัฒนาขึ้นเป็นวัดชื่อว่า "**วัดเกาะสวรรค์**"

ช่วงเวลาห้าปีที่หลวงปู่จำพรรษาติดต่อกันที่วัดโรงธรรมสามัคคี อำเภอสันกำแพง ก็เป็นเวลาที่ชาวเชียงใหม่ได้ซาบซึ้งกับรสพระธรรมเทศนาของหลวงปู่อย่างเต็มที่ ปฏิภาณโวหารในการแสดงธรรมของหลวงปู่เป็นที่ประทับใจคนฟังยิ่งนัก ผู้ที่สดับตรับฟังแล้วก็นำไปเล่าสรรเสริญชักชวนคนอื่นให้ไปฟังต่อ ๆ กันไป แม้ว่าการคมนาคมระหว่างเชียงใหม่-สันกำแพงไม่สะดวกสบายเช่นในปัจจุบัน สมัยนั้นก็มีพุทธศาสนิกชนเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปฟังการอบรมและปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ที่สันกำแพงอยู่เสมอ

สงคราม ทุกเช้าเย็นหลวงปู่จะลงจากที่พักของท่านบนเนินเขามาที่ศาลาข้างล่างเพื่อนำสวดมนต์ทำวัตรและนั่งสมาธิ นอกจากนี้ทุกวันพระท่านยังเดินไปอบรมธรรมะที่วัดในหมู่บ้านอีกด้วย *"เดินไปเทศน์ แล้วก็เดินกลับรวมระยะทาง ๒๕ กิโลเมตร"* หลวงปู่เล่าสบาย ๆ

สร้างวัดสันติธรรม

เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาใกล้จะยุติ ประมาณปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๙ หลวงปู่สิมจึงได้เดินทางกลับมาอยู่ในเมืองเชียงใหม่และจำพรรษาที่ตึกของแม่เลี้ยงดอกจันทร์ กีรติ-ปาล (คิวริเปอร์) ซึ่งอยู่ที่ถนนดอยสุเทพ

ศิษย์อาวุโสชาวเชียงใหม่ท่านหนึ่งคือ เจ้าชื่น สิโรรส (วัย ๙๖ ปี) ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เจ้าชื่น สิโรรส ได้อพยพครอบครัวหลบภัยสงครามไปอยู่ที่ถ้ำผาผัวะ อำเภอจอมทอง เมื่อหลวงปู่ธุดงค์ไปจำพรรษาที่ถ้ำผาผัวะในปีนั้น ท่านจึงเปรียบเสมือนที่พึ่งอันสูงสุดที่มีความหมายมากสำหรับคนที่อยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาดเนื่องจากตรงข้ามกับถนนไปสนามบินเมืองเชียงใหม่ปัจจุบันคือที่ตั้งของตึกสำนักงานวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เจ้าของบ้านได้อพยพหลบภัยสงครามไปอยู่ที่อื่น ทิ้งบ้านให้ว่างอยู่ เจ้าชื่น สิโรรส ซึ่งอพยพจากถ้ำผาผัวะ กลับคืนตัวเมืองเชียงใหม่จึงได้กราบอาราธนาหลวงปู่ให้ย้ายเข้ามาพักในบ้านหลังนี้ด้วย

ในปีนี้เอง หลวงปู่ก็ได้ลูกศิษย์คนแรกที่อุปสมบทที่เชียงใหม่ และต่อมาได้เป็นกำลังสำคัญที่ได้ช่วยแบ่งเบาภาระอันหนักของหลวงปู่ไปได้อย่างมาก นั่นก็คือท่านพระอาจารย์มหาทองอินทร์ กุสลจิตฺโต เจ้าอาวาสวัดสันติธรรม

ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ เมื่อสงครามสงบโดยสิ้นเชิง มีข่าวว่าเจ้าของบ้านคือ แม่เลี้ยงดอกจันทร์ และลูกหลานที่อพยพหลบภัยสงครามไปจะกลับคืนถิ่นฐานเดิม หลวงปู่และสานุศิษย์เลยเกิดเดือดร้อนเรื่องที่อยู่จนวันหนึ่งท่านได้ปรารภขึ้นมาในระหว่างการเทศน์ว่า *"นกมันยังทำรังอยู่ได้ คณะศรัทธาจะสร้างวัดอยู่สักวัดหนึ่งไม่ได้หรือ"*

คำปรารภในครั้งนั้นเป็นแรงบันดาลใจให้โยมคิ้ม หรือคุณแม่นิ่มนวล สุภาวงศ์ เกิดศรัทธาขึ้นมาอย่างแรงกล้าที่จะสร้างวัดถวายหลวงปู่ และได้ลงมือเตรียมการทันทีในวันรุ่งขึ้นจากที่ได้ยินคำปรารภนั่นเอง ด้วยบารมีของหลวงปู่ และด้วยพลังศรัทธาของคุณแม่นิ่มนวล **"วัดสันติธรรม"** จึงได้ถือกำเนิดขึ้นมาโดยอาศัยกำลังศรัทธาของสานุศิษย์ช่วยกันสละทุนทรัพย์ก้อนแรกเป็นเงินสามารถซื้อที่ดินของคุณพระอาสาสงครามได้จำนวน ๗ ไร่ ต่อมาซื้อทุ่งนาด้านใต้ซึ่งอยู่ติดกันเพื่อขยายเนื้อที่วัดออกไปอีกรวมเป็น ๑๐ ไร่ สิ้นเงิน ๗,๐๐๐ บาท แล้วจึงเริ่มดำเนินการก่อกุฏิ และศาลามุงใบตองตึง ฝาขัดแตะ ในราวเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ และได้มีพิธีเปิดป้ายวัดเป็นการชั่วคราวขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๙๒ หลวงปู่ก็ได้ย้ายจากวัดโรงธรรมสามัคคีที่สันกำแพงมาพำนักที่วัดสันติธรรมตั้งแต่บัดนั้น

เมื่อมีวัดสันติธรรมเป็นเสมือนรังที่พักอันมั่นคงถาวรแล้ว การบำเพ็ญกิจที่เป็นบุญกุศลต่าง ๆ ทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ญาติโยมก็เป็นไปด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น ขณะนั้นพระเณรมีมากถึง ๓๘ รูป ทางคุณแม่นิ่มนวลและพี่ ๆ น้อง ๆ ตลอดจนเพื่อนสหธรรมิกอื่น ๆ ก็ได้ไปรักษาอุโบสถศีลถือเนสัชชิกเป็นประจำทุกวันพระ เธอเล่าว่าคืนวันพระวันหนึ่งเธอเกิดความง่วงขึ้นมาอย่างสุดแสนจะทนทาน จิตใจอ่อนแอท้อแท้ รู้สึกอยู่แต่ว่าการไปถือเนสัชชิกเป็นความทุกข์ทรมานเพียงอย่างเดียว ก็เลยรำพึงรำพันกับตัวเองขึ้นมาว่า *"เออหนอ! ที่เรามาปฏิบัติอยู่เวลานี้ถ้าได้สำเร็จมรรคผลขึ้นมาบ้างก็ดีไป แต่ถ้าไม่ได้ไม่ดีอะไรขึ้นมาแล้วเรามาทนทุกข์ทรมานอย่างนี่เพื่อประโยชน์อะไร ไปกลับไปนอนเป็นสุขสบายอยู่ที่บ้านเสียไม่ดีกว่าหรือ"* ดูเหมือนว่าเธอจะรำพึงรำพันยังไม่ทันสิ้นกระแสความดีนักพลันก็ได้ยินเสียงหลวงปู่เทศน์ขึ้นมาว่า..

"บ่ต้องท้อแท้อ่อนแอ บ่ต้องหน่ายแหนง ทำมาได้แค่ไหน ก็ให้ถือว่าเป็นนิสัยปัจจัยเป็นต้นทุนต่อไปในภายภาคหน้า ระวังให้ดีเถอะเจ้าตัวถีนมิทธะ..นี่มันตัวร้ายทีเดียว มันเป็นตัวขัดขวางมรรค

ผลนิพพาน มันนี่ละที่พามาเกิดมาตายวนเวียนอยู่ไม่รู้จักจบสิ้น"

คุณแม่นิ่มนวลยังไปวัดและถือเนสัชชิกทุกวันพระอยู่ต่อมามิได้ขาด *"คืนะที่ท่านเตือนสติขึ้นมาในคืนนั้น หาไม่เราคงเลิกไปวัดแล้วตั้งแต่วันนั้นเพราะรู้สึกทรมานเหลือเกิน"*

หลวงปู่ปกครองพระเณรลูกวัดของท่านอย่างอบอุ่นใกล้ชิดเหมือนพ่อดูแลลูก ๆ ภาพในอดีตที่ประทับใจคุณแม่นิ่มนวลอีกภาพหนึ่งก็คือ เวลาที่พระเณรอาพาธ หลวงปู่ท่านจะนั่งเฝ้าไข้อย่างสงบ ไม่ยอมห่างจนกระทั่งผู้ป่วยอาการดีขึ้น ครั้งหนึ่งเณรน้อยนอนซมด้วยโรคพยาธิตัวเหลืองซูบซีดผอมเพราะฉันอาหารไม่ได้เลย "แม่ไล" ได้เอายาถ่ายพยาธิมาถวาย เณรน้อยก็ฉันไม่ได้ อาเจียนออกมา ทำให้แม่ไลโมโหมากจะบังคับให้ฉันให้ได้ แต่หลวงปู่ซึ่งนั่งเฝ้าอยู่อย่างใจเย็นได้ปลอบประโลมเณรน้อยของท่านขึ้นว่า *"วันพรุ่งเถอะเน้อ ไปบิณฑบาตได้กล้วยก่อน จะเอายาใส่ในกล้วยให้เณรน้อยฉัน"*

จำพรรษาที่ภูลังกา

ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ โยมมารดาของหลวงปู่ถึงแก่กรรม หลวงปู่จึงได้เดินทางจากเชียงใหม่ลงมาที่บ้านบัวอีกครั้งหนึ่ง ครั้นเสร็จงานฌาปนกิจศพโยมมารดาแล้วหลวงปู่ก็ออกเดินธุดงค์ไปจังหวัดนครพนมทันทีเพื่อจำพรรษาที่ภูลังกา

หลวงปู่ช่วงที่ภาวนาอยู่ที่ภูลังกา

ภูลังกาในปัจจุบันแม้ได้รับผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าเช่นเดียวกับป่าไม้อื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ก็ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของป่าดงดิบอยู่มาก จึงไม่ต้องสงสัยว่าเมื่อ ๓๐ กว่าปีที่ผ่านมาตอนที่หลวงปู่ไปพักจำพรรษานั้น ภูลังกาเป็นที่สงบวิเวกเพียงใด หมู่บ้านที่อยู่ใกล้ที่พักที่สุดก็ต้องเดินเป็นวัน ๆ จึงจะถึง เรื่องอาหารการขบฉันจึงฝืดเคืองเต็มที่ น้ำใช้น้ำฉันได้อาศัยน้ำที่ไหลรินจากหลังคาถ้ำอากาศชื้นมาก หลวงปู่ขึ้นไปพำนักอยู่บนภูลังกาเกือบหนึ่งเดือนจึงได้รับนิมนต์ให้ลงมารับผ้าป่าในหมู่บ้าน ขากลับได้ข้าวสารและอาหารแห้งติดขึ้นไปพร้อมทั้งมีพระภิกษุชื่อ ส่วน และผ้าขาวตามขึ้นไปพักอยู่ด้วย แต่ก็อยู่ได้ไม่นานอาจจะเป็นเพราะสภาพการดำรงชีวิตลำเค็ญเกินไป หลวงปู่จึงอยู่วิเวกที่ภูลังกาจนกระทั่งออกพรรษา

อันกิเลสเห็นแก่นอน หลวงปู่เคยอบรมวิธีการภาวนาแก้ไขไว้ดังนี้ *"สมมติว่าผู้ถือว่านอนเป็นสุข ถ้าได้นอนแล้วก็ว่าเป็นสุขสบาย ก็ให้ภาวนาให้จิตใจมันบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลส ราคะ โทสะ โมหะเสียก่อน จะนอนอย่างไรก็ได้ จะกินอย่างไรก็ได้ แต่ถ้ากิเลสมันไม่หมดไม่หายไปเสียก่อน ก็ไปคิดแค่กินแค่นอนแล้วก็ไปไม่ได้ล่ะ ท่านเปรียบอุปมาเหมือนอย่างว่าปลาที่มันติดเบ็ด เขาเอาเหยื่อล่อแล้วเจ้าปลาช่อน ปลาดุก ปลาไหล ปลาไม่ไหลอะไรก็ตามมาเห็นเหยื่อเข้า เหยื่อที่เคยกินนั่นแหละเขาเสียบเบ็ดในนั้นไม่รู้ เข้าใจว่าเป็นอาหารโอชะ คาบเข้าไปเหล็กงอ ๆ ที่อยู่ข้างในมันก็เกาะปาก เมื่อกลืนลงไปจนคิดพุงข้างในแล้วดึงไม่ได้ล่ะ ดึงไม่ขาดสายเบ็ดเขาก็เอาไหมทำด้วย มันทนดีแล้วปลามันก็ดึงไม่ขาด เวลาเจ้าของเขามาแล้วก็เอาปลาติดเบ็ดไปกินเป็นอาหาร คนที่หลงใหลในรสอาหารการกินก็ระวังเหมือนปลาติดเบ็ด ตาย ! ตายลูกเดียว ฉะนั้น ต้องภาวนาแก้ ถ้าผู้ใดเห็นแก่การนอนการหลับไม่ลุกขึ้นภาวนาแก้ ถ้าแก้ไม่ได้ เกิดตายไปเป็นงูล่ะ เป็นงูอยู่ในรูในโพรงในหัวปลวก นอนอยู่ในนั้นแหละ มันชอบนอน ฉะนั้นมันเป็นถึงขั้นงูแล้วไม่มีทางแก้ ถ้านักงูมาเห็นเขาก็เอาไปต้มไปแกงล่ะ เราผู้หลงกินหลงนอนก็เลยเป็นทุกข์ ต้องแก้ไม่ให้มันง่วง ให้ตามันใสอยู่ข้างใน อะไรเป็นทุกข์อะไรเป็นสุข อะไรผิดอะไรถูกอะไรชั่วอะไรดี ให้มันมองเห็น ไม่ให้ใจหลงใหลในอาหารการกิน ถ้าหลงใหลในอาหารก็เป็นงูเหลือมงูใหญ่ นอนอึ้งลึ่งอยู่นั่นแหละ...ฉะนั้นให้พากันตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนา ให้จิตมองเห็นทุกข์เห็นโทษในรูปในนามในกายในจิต ในเรื่องจิตเรามาคิดมาข้องมาหลงอยู่เรื่องใดก็ให้แก้ไขให้ได้ ถ้าแก้อย่างอื่นไม่ตกก็ให้แก้ลงไปสู่ความตาย ดูคนเราเวลาจะตายมันกินอะไรได้บ้าง ทีแรกก็กินอาหารได้ ถ้าเมื่อมันใกล้จะตายเกิดโรคเกิดภัยมา กินข้าวบ่ลำกินน้ำบ่ลง กินข้าวไม่อร่อย ดื่มน้ำไม่อร่อย มันใกล้เข้าไปล่ะ ใกล้มรณกรรมฐานหนักเข้าอาหารกินไม่ได้ น้ำนมดื่มไม่ได้ ผลที่สุดปิดหมด หมอแพทย์ก็แก้ไขเจาะหน้าท้องเอาอาหารเข้าไปอีก มันก็ไม่รับอยู่นั่นแหละ มันถึงเวลามันแล้ว ฉะนั้นเราต้องพิจารณาให้มันรู้ในใจของเราเอง ท้องของเราเอง เกิดมาในโลกหลายสิบปีอย่าให้ผู้อื่นเจาะท้องของเราเพราะหลงใหลในรสอาหาร ฉะนั้นต้องแก้ไขตัวเอง"*

"...ที่ภูลังกามันมีต้นลูกแคนขึ้นอยู่แยะซึ่งที่อื่นไม่มี" หลวงปู่เล่าถึงอาหารของท่านต่อ *"ส่วนมากก็ฉันหน่อไม้ลูกแคนแทนข้าว มีอยู่วันหนึ่งได้ฉันหัวกลอย แต่ก็คันคอแทบแย่"* อันหัวกลอยที่หลวงปู่พูดถึงนี้ในท้องที่ทุรกันดารเขาใช้เป็นอาหารคาร์โบไฮเดรทแทนข้าวได้เช่นเดียวกับหัวเผือกหัวมัน แต่ก่อนจะมาเอาเป็นอาหารต้องเอาหัวกลอยสดมาเฉือนเป็นชิ้นบาง ๆ แช่น้ำไว้จนจืดสนิทเสียก่อนถ้ายังไม่จืดก็จะคันคออย่างหลวงปู่นั่นแหละ จากนั้นจะเอามานึ่งคลุก

กับมะพร้าวขูดโรยน้ำตาลทรายหรือจะขยำกับกล้วยสุก ห่อใบตองแล้วปิ้งไฟก็จะหอมหวานอร่อยยิ่งขึ้น คนอีสานเขากินกันอย่างนั้น แต่ทางภาคกลางเห็นนิยมนึ่งผสมกับข้าวเหนียวมูลเรียกว่า ข้าวเหนียวกลอย ก็อร่อยไปอีกแบบหนึ่ง

หลวงปู่ได้รับสมณศักดิ์

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ หลวงปู่ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดสันติธรรม จนกระทั่งในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ หลวงปู่ได้รับสมณศักดิ์ **"พระครูสันติวรญาณ"** ยังความปลื้มปีติยินดีแก่บรรดาศิษยานุศิษย์โดยทั่วกัน

พบถ้ำผาปล่อง

ช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๘-๒๕๐๓ ซึ่งเป็นพรรษาที่ ๒๗-๓๒ ของหลวงปู่ หลวงปู่ได้พักจำพรรษาที่วัดสันติธรรมมาโดยตลอด ในตอนปลายปี ๒๕๐๒ ต่อต้นปี ๒๕๐๓ ได้มีพระลูกศิษย์ของหลวงปู่ไปพบถ้ำปากเปียง ซึ่งอยู่ที่ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และได้อยู่ภาวนาบ่อยครั้ง ด้วยเป็นที่สงบสงัด ร่มรื่น และน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ หลวงปู่ได้เดินทางมาสำรวจและเข้าปฏิบัติธรรม ณ ถ้ำปากเปียงนี้ด้วย

วันหนึ่งในฤดูหนาวปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ระหว่างที่หลวงปู่ไปพักภาวนาที่ถ้ำปาก-เปียง ลุงติ๊บคนบ้านถ้ำได้เป็นคนนำทางพาหลวงปู่ปีนป่ายภูเขาขึ้นไปตามซอกเล็ก ๆ เพื่อเสาะหา "**บ้านที่แท้จริง**" ของท่าน

"หลวงปู่มาภาวนาที่ถ้ำปากเปียงนานมาแล้ว" ลุงติ๊บเริ่มเล่าเรื่องเก่า ๆ *"มาแล้วก็กลับไป ไปแล้วก็กลับมาอีก ท่านมองหาถ้ำที่อยู่สักแห่งหนึ่ง ยังไม่ถูกใจถ้ำปากเปียง ปรารภกับผมว่า อยากได้ถ้ำที่กว้างและอยู่สูงสักหน่อย กิเลสจะได้เข้าหายาก ท่านว่าอย่างนั้น"*

ถ้ำผาปล่องนี้อยู่ทางทิศเหนือของถ้ำหลวงเชียงดาวมีลักษณะแปลกคือไม่ใช่เป็นถ้ำที่เว้าเข้าไปในตัวภูเขาเหมือนถ้ำอื่น ๆ แต่แยกตัวออกมาอยู่ข้าง ๆ มีทางเดินได้รอบราวกับธรรมชาติได้สร้างโดยเฉพาะ หลวงปู่เล่าว่าเป็นถ้ำขึ้นมาได้เพราะหินก้อนใหญ่ ๆ ๒ ก้อน เกิดหล่นลงมาจากภูเขาแต่ไม่กลิ้ง

ตกลงเหวไปหยุดอยู่ที่ตีนเขาแล้วเอายอดชนกันไว้ทำให้เกิดเป็นช่องว่างกว้างขวางทางด้านหน้าถ้ำ มีทางทะลุไปทางด้านหลังกว้างขนาดประตูบานใหญ่ ๆ ๒ บาน รูปร่างของถ้ำเหมือนถุงกาแฟก้นขาดวางไว้ในแนวนอนยังไงยังงั้น อันที่จริงไม่น่าเรียกว่าถ้ำ ลักษณะที่ก้อนหินเอายอดชนกันเป็นหลังคานั้นดูเหมือนกระต๊อบมากกว่า เพียงแต่ว่าเป็นกระต๊อบหินขนาดมหึมาเท่านั้นเอง

ถ้ำผาปล่อง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑

"ผมขึ้นมาตัดไม้จึงได้มาเจอถ้ำนี้เข้า" ลุงติ๊บเล่าต่อ *"ตอนนั้นมีแต่เถาวัลย์ปกคลุมรกรุงรังเต็มไปหมด ข้างในถ้ำมีแต่ขี้เลียง–ผา เหม็นอับแล้วก็ชื้นมาก คิดว่าถ้าหลวงปู่ไม่เอา ผมก็จะขึ้นมาอยู่ทำสวนกล้วย แต่พอเห็นถ้ำท่านก็ชอบใจมาก ตกลงพักในถ้ำคืนนั้นเลย ท่านชี้ให้ผมทำแคร่ให้ท่านนอนตรงนั้น"* ลุงติ๊บหมายถึงตรงที่กางกลดหลวงปู่ในปัจจุบัน ท่านจำวัดที่นั่นมาตั้งแต่ตอนนั้นขณะที่ในถ้ำมีเพียงแคร่อันเดียว จนถึงตอนนี้ถ้ำพัฒนาไปมาก บางคนมาเที่ยวถ้ำผาปล่องในปัจจุบันได้เห็นความสะดวกสบายทันสมัยต่าง ๆ แล้วก็ชอบใจ ถึงกับออกอุทานว่า *"โอโฮ้ ! ดีจังเลยนะเธอ ถ้าฉันบวชชีฉันจะมาอยู่ที่วัดนี้แหละ"* คงนึกภาพไม่ออกว่าหลวงปู่พร้อมด้วยสานุศิษย์ผู้บุกเบิกท่านนอนกลางดินกินกลางทรายแถมดมขี้เลียงผามานักต่อนักก่อนหน้านี้ หลวงปู่เล่าว่า *"ตอนมาใหม่ ๆ ได้เจอครกหินอันหนึ่งกับสากสองอันแสดงว่าคนสมัยก่อนที่อยู่ถ้ำปล่องเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยตำรากไม้ใบไม้กินเป็นยา แต่ตอนตายครกหินมันหนักเอาไปด้วยบ่ได้"*

หลวงปู่พักค้างคืนบนถ้ำผาปล่องหนึ่งคืนแล้วก็ลงไปพักที่ถ้ำปากเปียงต่อ หลังจากนั้นแล้วท่านก็แวะเวียนไปพักอีกเสมอ ๆ

รับภาระสำคัญ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านพระอาจารย์ลี ธมฺมธโร เจ้าอาวาสวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ได้มรณภาพลง ทางคณะสงฆ์จึงลงมติขอให้หลวงปู่รับตำแหน่งรักษาการเจ้าอาวาส ซึ่งระหว่างนี้หลวงปู่ต้องเดินทางขึ้นล่องกรุงเทพฯ-เชียงใหม่อยู่เป็นประจำ และทุกครั้งที่ขึ้นมาเชียงใหม่ ท่านต้องหาโอกาสมาพักที่ถ้ำผาปล่องเสมอ ๆ การตรากตรำกับภาระอันหนักในช่วงนี้ทำให้สุขภาพของหลวงปู่ทรุดโทรมลงอย่างมาก

สำหรับการก่อสร้างพระอุโบสถวัดสันติธรรมที่ยังคั่งค้างอยู่นั้นเนื่องจากสร้างอย่างค่อยเป็นค่อยไป หากหมดทุนทรัพย์ก็หยุดพักการก่อสร้างไว้ ทางคณะศิษย์วัดอโศการามเมื่อทราบเข้าแล้วจึงได้พร้อมใจกันรวบรวมทุนทรัพย์ได้ถึง ๓ แสนบาท สามารถคลายความกังวลของหลวงปู่ได้เป็นอย่างมาก ทั้งที่เรื่องนี้หลวงปู่มิได้เอ่ยปากบอกบุญใครเลย และปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๖ หลวงปู่ก็ได้สั่งการท่านพระมหาทองอินทร์ให้มาอยู่จำพรรษาที่วัดสันติธรรมเพื่อดูแลการก่อสร้างพระอุโบสถแทน จนภายหลังมาแล้วเสร็จในปี ๒๕๑๓

หลวงปู่เคยอาพาธด้วยโรคไตในปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๘ อาการของโรคกำเริบขึ้น ท่านจึงอำลาวัดอโศการามไปพักรักษาตัวและจำพรรษาที่วัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ในฐานะเจ้าอาวาส

จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ด้วยปัญหาสุขภาพของหลวงปู่ หลวงปู่จึงได้ตัดสินใจวางภารกิจต่างๆ โดยลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสทุกวัดซึ่งท่านดูแลอยู่ จากนั้นท่านก็มาจำพรรษา ณ ถ้ำผาปล่อง เป็นระยะเวลานานติดต่อกันหลายพรรษา เพื่อพัฒนาถ้ำผาปล่องให้เป็นอาวาสอันถาวรของท่านสืบไป กระทั่งได้ย้ายไปจำพรรษาที่วัดสันติสังฆาราม บ้านบัว ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐ เพื่อสร้างโบสถ์ที่สร้างค้างไว้ให้สำเร็จ แล้วจึงกลับมาจำพรรษาที่ถ้ำผาปล่องตลอดมา เกี่ยวกับเรื่องอาการเจ็บไข้ หลวงปู่เคยเล่าให้ฟังว่า *"สมัยท่านอาจารย์มั่น ถ้ามีผู้เจ็บไข้ ท่านมิให้นอนซมเกินไป ให้ใช้กำลังใจเข้าต่อสู้ด้วย ถ้าพอลุกนั่ง ยืน เดิน หรือออกบิณฑบาตได้ก็ไม่ให้นอนอยู่เฉย ๆ ต้องเข้มแข็งต่อสู้กับพยาธินั้น ๆ ด้วยกำลังใจ เมื่อจิตใจมีกำลังมักหายเจ็บไข้เร็ว ถ้าจิตใจท้อแท้ เอาแต่นอนซม เป็นน้อยก็กลายเป็นมาก บางทีถึงตายเอาง่าย ๆ"*

หลวงปู่สิมถ่ายรูปกับหลวงปู่แว่นและหลวงปู่หลวง ณ วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ (พ.ศ. ๒๕๐๘)

สหายธรรมอำลา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม สหายรักของหลวงปู่ ได้บอกอำลาในคราวที่หลวงปู่ไปเยี่ยมท่านที่อำเภอสันกำแพงว่า *"ผมจะขอลาท่านกลับไปบ้านเกิด จะเอาสังขารไปทิ้งที่นั่น คงจะไม่ได้กลับมาเชียงใหม่อีก ผมมีความลับจะบอกท่านอยู่เรื่องหนึ่ง ผมรักษาเอาไว้ ๓๔ ปีนี่แล้ว เมื่อครั้งหลวงปู่มั่นยังอยู่ที่เชียงใหม่ ก่อนท่านจะกลับไปอุดรธานี ท่านได้พยากรณ์ไว้ว่า ศิษย์รุ่นต่อไปที่จะมีชื่อเสียงโด่งดังคือ ท่านสิมกับท่านมหาบัว นี่แหละ"* ต่อมาหลวงปู่ตื้อก็ได้เดินทางกลับบ้านข่า ตำบลท่าบ่อ อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนมที่ที่เป็นบ้านเกิดของท่าน

หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม

หลวงปู่ไปต่างประเทศ

ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ หลวงปู่ได้เดินทางไปสังเวชนียสถานที่อินเดีย การเดินทางครั้งนั้น คณะศิษย์ที่ร่วมเดินทางไปด้วยต่างประทับใจในบารมีของหลวงปู่ที่ช่วยขจัดปัญหาต่าง ๆ เป็นต้นว่าปัญหาตั๋วเครื่องบินไม่มีและปัญหาโรงแรมที่พัก ฯลฯ ทำให้พระครูองค์หนึ่งซึ่งเพิ่งรู้จักหลวงปู่และร่วมเดินทางไปกับคณะ ทั้งมีโอกาสใกล้ชิดและจำวัดกับหลวงปู่ด้วย กระซิบกับคณะศิษย์ที่ไปว่า *"ให้ติดตามหลวงปู่ให้ดีนะ หลวงปู่นี่แหละพระแท้ อาตมาพิสูจน์จนสิ้นสงสัยแล้ว"* แม้ตัวพระครูเองก็ไม่กล้าเอนกายจำวัดเสมอกับหลวงปู่ ปัจจุบันทราบว่าท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยวัดหนึ่งในต่างประเทศ

ลูกศิษย์ที่ติดตามท่านไปด้วยเล่าให้ฟังว่า หลวงปู่ประทับใจในสังเวชนียสถานเป็นอันมาก ตลอดถึงสถานที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในพระพุทธประวัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาคิชฌกูฏ และบริเวณเขาและถ้ำที่แกะสลักเรื่องราวในพุทธประวัติ หลวงปู่จะพาปฏิบัติสมาธิภาวนาบ้าง เวียนเทียนบ้าง และหลวงปู่เองก็ปรารภธรรมให้ฟังเสมอ ๆ ในสถานที่แต่ละแห่ง ๆ แต่ที่แน่ ๆ ที่ทั้งคณะผู้ติดตามยอมรับเป็นเสียงเดียวกันก็คือ ไม่เคยมีใครเดินตามหลวงปู่ได้ทันเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางขึ้นเขา

หลวงปู่ได้เดินทางไปอินเดียอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ นอกจากนี้แล้ว หลวงปู่ยังได้มีโอกาสเดินทางไปที่ปีนัง ประเทศมาเล-

หลวงปู่เดินทางไปอินเดีย ปี พ.ศ. ๒๕๒๓

เซีย กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ตลอดถึงทวีปยุโรปและอเมริกา อีกด้วย

หลวงปู่กับงานพัฒนาชุมชน

งานพัฒนาชุมชนที่นับว่าเป็นงานชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกันทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส และผลของงานก็ได้ก่อประโยชน์อเนกอนันต์ชิ้นหนึ่งของหลวงปู่ก็คือ **งานสร้างฝายน้ำล้นกั้นลำน้ำอูน** เนื่องจากความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นในลำน้ำอูน ส่งผลกระทบอย่างมากต่อชาวบ้านที่ฝากชีวิตไว้กับลำน้ำอูน ซึ่งได้แก่ชาวบ้านตำบลสว่าง ตำบลเชิงชุม ของเขตอำเภอพรรณานิคม และชาวบ้านตำบลขมิ้น ตำบลหนองลาด ของเขตอำเภอเมืองสกลนคร ซึ่งอยู่คนละฟากของลำน้ำอูนแห่งนี้

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ภายหลังจำพรรษาที่วัดสันติสังฆาราม หลวงปู่ก็ได้รับการอาราธนาจากชาวบ้านทั้ง ๔ ตำบล ใน ๒ เขตอำเภอ ให้มาเป็นประธานในการสร้างฝายน้ำล้นกั้นลำน้ำอูนแห่งนี้ และภายหลังจากที่ได้มีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทั้งฝ่ายบรรชิตและฆราวาส ในวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ก็ได้ข้อสรุปว่าจะสร้างฝายกันที่ท่าวังหิน ซึ่งก็คือบริเวณสำนักสงฆ์เวฬุวันสันติวรญาณ (ท่าวังหิน) ในปัจจุบัน ที่ประชุมปรึกษาหารือกันว่าเห็นควรจะเริ่มงานกันวันไหน หลวงปู่ก็ว่าให้เริ่มงานกันวันนี้เลย ดังนั้น เมื่อประชุมเสร็จ หลวงปู่ก็ได้พาตระเตรียมสถานที่จนค่ำมืดของวันที่ประชุมนั้นเอง นี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของหลวงปู่ที่เด่นชัดมากในเรื่องความเป็นผู้เอาใจใส่และรับผิดชอบในภารกิจ เรียกว่าต้องลงมือกันเดี๋ยวนั้น และต้องทำกันให้สำเร็จ หลวงปู่เป็นผู้มีความเด็ดเดี่ยว เข้มแข็ง อดทน พูดจริง ทำจริง ถือสัจจะมั่นคง เป็นผู้ไม่มากโวหาร

งานก่อสร้างเริ่มจากพระเณร และชาวบ้านทั้งชาย หญิง เด็ก คนชรา รวมกันประมาณ ๒๐๐ ชีวิต ช่วยกันขนหินจากป่าบ้านหนองลาด โดยพระจะช่วยกันงัดหิน และทุบหินก้อนใหญ่ให้แตกเป็นหินก้อนเล็กพอที่จะขนได้สะดวกขึ้น ทุกวันหลวงปู่จะพาเริ่มงานตั้งแต่ตี ๔ ท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น พอ ๑๐ โมงเช้าจึงพักฉันอาหาร ส่วนอาหารหลักของชาวบ้านก็คือ ตำหมากหุ่ง (ตำมะละกอ) หลังอาหารแล้วก็เริ่มงานกันต่อจนมืดค่ำ พอถึงเวลา ๑ ทุ่ม หลวงปู่ก็จะพาสวดมนต์ และฟังเทศน์ เสร็จแล้วจึงเริ่มทิ้งหินลงในคอกไม้ที่สร้างไว้ตลอดแนวฝาย กว่าจะจำวัดได้ก็ ๔ ทุ่ม หรือบางวันงานจะติดพันจนถึงตีหนึ่งตีสอง เป็นดังนี้ตลอดระยะเวลาประมาณ ๔ เดือน นับตั้งแต่เดือนมกราคม จนกระทั่งถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๑ บางคืนฝนตก พระเณรซึ่งใช้บริเวณป่าที่ขนหินเป็นที่กางกลดจำวัด ก็มีอันต้องนั่งหลับอยู่ในกลดนั้นเอง

ในช่วงท้ายของการสร้างฝาย ได้มีพระลูกศิษย์ของหลวงปู่รูปหนึ่งได้รับความคับข้องใจอย่างมากจากคำนินทาว่าร้ายจนถึงขนาดคิดจะหนีไปอยู่ที่อื่นโดยไม่บอกลาใคร ตื่นเช้าพอเข้าไปใกล้หลวงปู่ หลวงปู่ก็ถามขึ้นว่า *"ท่าน..ท่านห้ามเสียงกบเสียงเขียดไม่ให้ร้องได้ไหม?"* เพียงคำพูดประโยคเดียวของหลวงปู่ก็สามารถยังความสงบเย็นแก่ดวงใจของลูกศิษย์ผู้นั้นได้ หลวงปู่ได้เมตตาพูดเตือนสติอีกว่า *"ที่กบเขียดมันร้องเท่ากับมันฆ่าตัวเอง"* ฆ่าอย่างไร หลวงปู่อธิบายว่า *"กบเขียดมันร้องว่า กูอยู่นี่ ๆๆ.. เมื่อคนได้ยินก็มาจับไปกิน คำนินทาว่าร้ายก็เหมือนกัน เราไม่ได้เป็นเหมือนเขาว่ามันก็จะฆ่าคนว่าเอง ไม่ต้องไปเดือดร้อน"*

หลวงปู่นั้น ทีแรกที่ประชุมก็ขอให้ท่านเป็นเพียงประธาน แต่ท่านก็กระโดดเข้าร่วมอย่างเต็มตัวหรือเกินตัวเสียด้วยซ้ำ ไม่ต้องพูดถึงหละเรื่องสุขภาพร่างกายของคนที่มาช่วยกัน ตัวดำเป็นนิโกรกันถ้วนหน้ารวมทั้งหลวงปู่ของเราด้วยเช่นกัน จนฝายน้ำล้นสร้างสำเร็จในเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๑ หลวงปู่จึงกลับไปจำพรรษาที่ถ้ำผาปล่อง

แต่เนื่องจากการก่อสร้างฝาย กระทำโดยขาดหลักวิชาการ ดังนั้นต่อมาภายหลังในช่วงที่มีฝนตกลงมามาก น้ำจะกัดเซาะตรงบริเวณคอฝายซึ่งเป็นดินทรายให้พังทลายลงมาเป็นทางกว้าง ประมาณปลายปี

พ.ศ. ๒๕๒๓ หลังงานฉลองพระอุโบสถที่วัดสันติสังฆารามเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ หลวงปู่ก็ได้พาพระเณรเตรียมการจะเทคอนกรีตเสริมฝายเดิมที่ทำไว้ ได้ช่วยกันกับชาวบ้านขนหินมาเตรียมไว้ แต่พอกลางปี ๒๕๒๔ ทางกรมชลประทานมาเห็นเข้าก็รับที่จะดำเนินการแทนต่อไป กระทั่งได้มาสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ และลงมือก่อสร้างจนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ แล้วได้ติดตั้งเครื่องสูบน้ำ ๔ ตัว พร้อมทั้งสร้างคลองส่งน้ำเพื่อส่งน้ำออกไปยังพื้นที่เกษตรทั้ง ๒ ด้าน ตามดำริของหลวงปู่

ฝายน้ำล้นกั้นลำน้ำอูนนี้ นับว่าได้อำนวยประโยชน์แก่ชาวบ้านเกษตรกรในละแวกนั้นเป็นอย่างมาก โดยเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่เพาะปลูกกว่า ๑,๐๐๐ ไร่ ทั้งต้นไม้ของ ๒ ฝั่งลำน้ำอูนก็เขียวขจีตลอดปี น้ำบ่อที่เคยขุดด้วยความยากลำบาก ก็ขุดง่ายขึ้นเนื่องจากความอิ่มตัวของน้ำโดยรอบบริเวณฝายน้ำล้นแห่งนี้

การสร้างพระเจดีย์พิพิธภัณฑ์ถวายหลวงปู่

เนื่องในโอกาสที่หลวงปู่สิมจะมีอายุครบ ๘๐ ปีบริบูรณ์ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ทางคณะศิษยานุศิษย์และคณะศรัทธาสาธุชนจึงได้ร่วมกันสร้างพระเจดีย์พิพิธภัณฑ์ถวายหลวงปู่ โดยการออกแบบของ ม.ร.ว. มิตรารุณ เกษมศรี (ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๐) และกำหนดจะสมโภชพร้อมกันในงานทำบุญฉลองอายุครบรอบ ๘๐ ปี แต่งานก่อสร้างพระเจดีย์ยังไม่แล้วเสร็จ จึงจำเป็นต้องเลื่อนงานฉลองพระเจดีย์ฯ ออกไป จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์และได้จัดงานสมโภชในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้เอง

ในพิธียกฉัตรพระเจดีย์นั้น ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปญฺญาปทีโป ซึ่งคอยจับมือช่วยหลวงปู่ชักยอดฉัตร ได้เล่าให้ฟังว่า ตัวท่านจะไปยุโรป หลวงปู่ให้ลูกศิษย์มานิมนต์ไปงานยกฉัตรพระเจดีย์ ท่านก็กำลังทำวีซ่าไปยุโรป ครั้งแรกท่านลังเล ต่อมาพิจารณาแล้วเห็นว่าควรมาช่วยงานฉลองพระเจดีย์จะเป็นประโยชน์กว่า ท่านก็เลยตัดสินใจไปชักยอดฉัตรช่วยหลวงปู่ ท่านอยู่ข้างเบาะ

หลวงปู่ นวดขาหลวงปู่ แล้วพูดตัดพ้อกับหลวงปู่ว่า *"หลวงปู่ ๆ มีบุญหลาย ลูกหลานจะไปยุโรปบ่ได้ไป ต้องมายกยอดฉัดรช่วยหลวงปู่"* แล้วถามหลวงปู่ว่าสังขารร่างกายเป็นอย่างไรทุกวันนี้ *"มันก็เป็นอย่างนี้ละนะ"* หลวงปู่ยิ้มแบบสุขสบาย ท่านบอกว่า *"อาตมาไม่เคยยิ้มมาก ๆ เห็นฟันอย่างนี้"*

ช่วงท้ายของหลวงปู่

นับได้ว่าหลวงปู่เกิดมาเพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ให้กับตนเอง และใช้ชีวิตที่เหลือในการเกื้อกูลมหาชนอย่างแท้จริง หลวงปู่ท่านพร่ำสอนเสมอ ๆ มิให้ตั้งตนในทางที่ประมาท ทั้งความประมาทในชีวิต ความประมาทในวัย และความประมาทในความตาย หลวงปู่เน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติภาวนาว่าเป็นหนทางอันสูงสุดที่จะทำให้ทุกคนพ้นทุกข์ ดังคำสอนตอนหนึ่งว่า ...

"ทางพระสอนให้ละชั่ว ทำความดี แต่ก็ไม่ให้ติดอยู่ในความดี ให้บำเพ็ญจิตให้ยิ่งขึ้นจนถึงไม่ติดดีติดชั่ว จึงจะพ้นโลกนี้ไปได้ เพราะแม้คุณความดีจะส่งผลให้เป็นสุขไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นเทพ อินทร์ พรหม ก็ตาม แต่เมื่อกำลังของกุศลกรรมความดีนั้น ๆ หมดลง ก็ย่อมต้องกลับเวียนว่ายตายเกิดอีก

ทางพระจึงสอนให้มุ่งภาวนา ทำจิตให้รวมระวังตั้งมั่น ทำจิตให้มีปัญญารู้ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง จนถอดถอนอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นต่าง ๆ ออกเสีย จึงจะเป็นไปเพื่อความสิ้นภพสิ้นชาติ หมดทุกข์หมดยากได้โดยแท้จริง"

และอีกตอนหนึ่ง ว่า..

"เรื่องการภาวนา เป็นยอดของบารมีทั้งหลาย เป็นการเสริมสร้างกำลังใจ กำลังปัญญาให้เข้มแข็ง สามารถต่อสู้เอาชนะกิเลสน้อยใหญ่ได้...

เมื่อไม่รู้จักภาวนา ก็ปล่อยให้พวกกิเลสเป็นเจ้านายผู้บงการการกระทำของตน คนก็เลยเป็นทาสของกิเลส เป็นเหตุให้ทำกรรมไม่ดีสะท้อนเอาความทุกข์ยากมาสู่ตนเอง..."

ช่วงท้ายท่านได้มีโอกาสเดินทางลงมาโปรดญาติโยมทางกรุงเทพฯ บ่อยครั้ง บางครั้งหลวงปู่ต้องขึ้นเทศน์ในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น สัปดาห์วันวิสาขบูชา ที่ท้องสนามหลวงซึ่งมีคนสนใจมาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมเต็มบริเวณสนามหญ้าท้องสนามหลวงนับพัน ๆ คน

พระพุทธชินราชจำลอง
ภายในวิหารวัดสันติสังฆาราม จ. สกลนคร

ประมาณกลางเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๕ หลวงปู่ได้เดินทางจากถ้ำผาปล่องเพื่อมาทำพิธีเททองหล่อรูปเหมือนท่านพระอาจารย์มั่น และท่านพระอาจารย์เสาร์ และอีกครั้งในตอนต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๓๕ เพื่อเททองหล่อรูปเหมือนของหลวงปู่เอง ที่โรงหล่อช่างสมนึกฯ ซึ่งอยู่ในซอยวัดเพลง-วิปัสสนา กรุงเทพฯ เพื่อนำไปประดิษฐานที่วัดสันติสังฆาราม จังหวัดสกลนคร สำหรับวัดสันติสังฆารามนี้ หลวงปู่ได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างพระอุโบสถตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จนแล้วเสร็จและได้รับพระมหากรุณาธิคุณโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จ-พระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จมาฝังลูกนิมิตในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ในโอกาสเดียวกับงานฉลองอายุของหลวงปู่ครบ ๗๑ ปี

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๕ หลวงปู่ได้เดินทางลงมากรุงเทพฯ อีกครั้งโดยพักที่บ้าน "กรุงเทพภาวนา" จนถึงวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕ หลวงปู่จึงเข้าไปรับพัดยศโดยเลื่อนจากสมณศักดิ์ที่ **"พระครูสันติวร-ญาณ"** เป็น **"พระญาณสิทธาจารย์"** หลังจากนั้นท่านก็เร่งรีบกลับถ้ำผาปล่อง เมื่อกลับไปถึงแล้วหลวงปู่ก็ยังแลดูแจ่มใสเบิกบาน มิได้ส่ออาการอาพาธแต่อย่างใดเลย

หลวงปู่ละสังขาร

คืนวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๕ เวลา ๒๐.๓๐ น. พระเณรพร้อมด้วยอุบาสกอุบา-สิกาได้พร้อมใจกันเจริญพระพุทธมนต์ฉลองสมณศักดิ์ถวายหลวงปู่ หลังจากเจริญพุทธมนต์ หลวงปู่พาพระเณรและญาติโยมนั่งภาวนาต่อจนถึงเวลาประมาณ ๒๑.๓๐ น. แล้วท่านก็นั่งพักดูบริเวณภายในถ้ำอีกประมาณ ๒๐ นาที คล้ายกับจะเป็นการอำลา จนถึงเวลา ๒๒.๐๐ น. ท่านจึงกลับเข้ากุฏิที่พักด้านหลังถ้ำ

พระชัย อปฺปกิจฺโจ ซึ่งเป็นพระอุปัฏฐาก์ในคืนสุดท้าย ได้เล่าเหตุการณ์ต่อจากนั้นว่าหลังจากหลวงปู่เข้าที่พัก ในเวลาสองยามหลวงปู่ก็ให้ท่านเอามุ้งกลดลง พอถึงตอนตีหนึ่ง หลวงปู่ได้ลุกขึ้นมาบ้วนเสลด หลวงปู่พูดว่า *"ขี้เท่อมันดิดคอ"* หลังจากนั้นหลวงปู่ก็ล้มตัวลงนอนในท่าสีหไสยาสน์ จนถึงตอนตีสองหลวงปู่ลุกขึ้นอีกครั้งถามหากระบอกปัสสาวะ เมื่อปัสสาวะเสร็จซึ่งครั้งนี้มี

อาการขัด ๆ หลวงปู่ก็เอนตัวนอนในท่าสีหไสยาสน์อีก

พระชัยได้เล่าต่อไปอีกว่า หลังจากนั้นสังเกตว่าลมหายใจของหลวงปู่เริ่มติดขัด มีเสียงหายใจสั้นยาว ดังบ้างค่อยบ้าง เป็นระยะได้สักพักใหญ่ เสียงก็เงียบหายไป พร้อมกับมือขวาที่หนุนศีรษะหลวงปู่ได้ตกลงมา พระชัยก็นึกว่าหลวงปู่คงจะนอนหลับไป จนกระทั่ง ๖ โมงเช้า ได้มีศิษย์มาเรียกหาหลวงปู่ จึงได้ทราบว่าหลวงปู่ได้มรณภาพแล้วตั้งแต่เมื่อคืน เวลาประมาณตีสาม หลวงปู่ได้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ รวมสิริอายุของหลวงปู่ ๘๒ ปี ๙ เดือน ๑๙ วัน อายุพรรษา ๖๓ พรรษา

เกี่ยวกับการจัดการเรื่องสรีระร่างกายเมื่อมรณภาพแล้วนั้น หลวงปู่ได้เคยบอกไว้เป็นนัย ๆ จากเทศน์กัณฑ์หนึ่งว่า

"...เมื่ออายุสังขารแก่ชราถึง ๘๐ ปีแล้ว อะไร ๆ มันก็ชำรุดทรุดโทรมหมดแล้ว พระองค์ก็ตัดสินใจเข้าสู่นิพพาน ปล่อยวางสังขารนี้ไว้ให้อยู่ที่โลกนี้ จิตใจพระพุทธเจ้าก็เข้าสู่นิพพาน นิพพานำ ปรมำ สุขำ นิพพานเป็นสุข พระองค์เอาจิตใจไปแล้ว ส่วนร่างกายมนุษย์ก็ทำฌาปนกิจถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้าภายใน ๗ วันนั้นเอง ก็ถวายพระเพลิง ไม่เก็บไว้เหมือนคนสมัยนี้ คนสมัยนี้ไม่รู้เก็บไว้ทำไม ร่างกายของคนเราของพระเณรผ้าขาวนางชีอะไรก็ตาม มันก็ตกอยู่ในหลัก อนิจจำ ทุกขำ อนตฺตา เมื่อมันหมดเรื่องแล้วก็เผาผีจี้

กระดูกไปให้มันหมดเรื่องหมดราว คือไม่ต้องไปเป็นห่วง เจ้าของเขาผู้ตายไป เขาก็ไม่ห่วงแล้ว เราจะมาห่วงทำไมเล่า"

ย้อนหลังไปประมาณ ๘๓ ปี ณ บ้านบัว หลวงปู่เปรียบได้ดั่งดอกบัวงามดอกหนึ่งที่เกิดขึ้น มีชีวิตที่ขาวสะอาดตลอดมา แม้มาอยู่ในร่มกาสาวพัสตร์ หลวงปู่ก็ยังรักษาความบริสุทธิ์สะอาดแห่งพรหมจรรย์ในภิกษุภาวะไว้ไม่มีที่ด่างพร้อย ประพฤติตรงต่อทางหลุดพ้นเพื่อความหมดไปสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลส จนเป็นเนื้อนาบุญอันเยี่ยมของโลกองค์หนึ่ง และเป็นที่เคารพรักของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายสมดังคำพยากรณ์ของพระบูรพาจารย์ใหญ่ที่เป็นแม่ทัพแห่งกองทัพธรรมคือ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร

หลวงปู่ได้ทำหน้าที่ครูอาจารย์ไว้โดยสมบูรณ์ยิ่งแล้ว ทั้งด้านเทศนาธรรม และด้วยการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีงาม หลวงปู่เป็นผู้มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวในโลกธรรมทั้งหลายซึ่งพวกเราจักยึดถือปฏิบัติตามได้โดยสนิทใจ หลวงปู่ไปอย่างผู้ที่พร้อมรับต่อความตายทุกขณะ สมตามที่หลวงปู่ได้พร่ำสอนผู้อื่นอยู่เสมอ

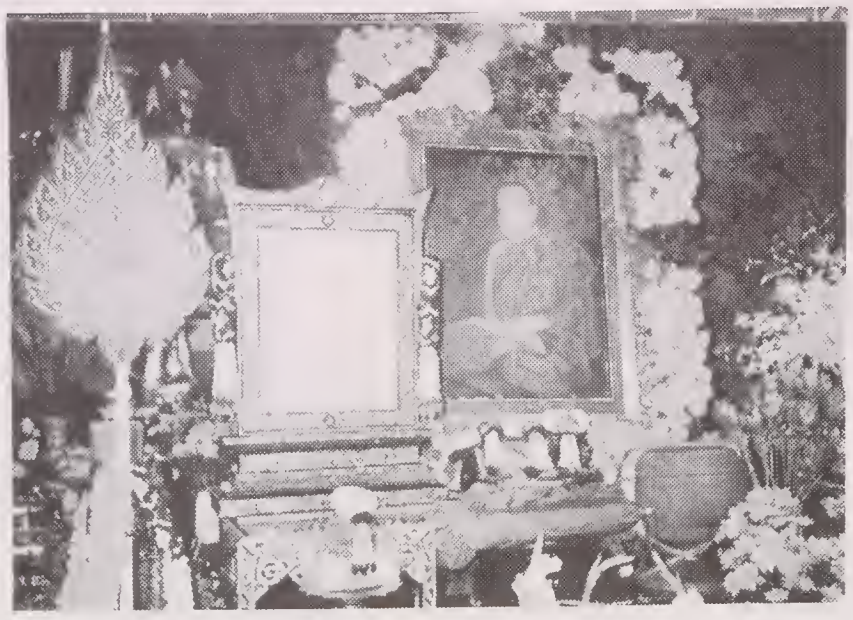

บัดนี้ คงเหลือไว้แต่ธรรมานุสรณ์ที่จะคอยย้ำเตือนลูกศิษย์เสมือนหนึ่งหลวงปู่ยังคงอยู่กับพวกเราอย่างใกล้ชิดตลอดไป หนึ่งแห่งธรรมอันนั้นก็คือ **"มรณ์ เม ภวิสฺสติ"** เพื่อให้พวกเราไม่ประมาทต่อความตายที่จะมาถึง แล้วเร่งขวนขวายภาวนาตามอุบายวิธีที่หลวงปู่ได้พร่ำสอน ให้เป็นผู้ที่พร้อมรับความตายอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก ก็จะได้ชื่อว่าปฏิบัติบูชาคุณหลวงปู่อย่างสูงสุด...

"ชีวิตของเราไม่เป็นของยั่งยืน เป็นของที่จะต้องตายลงโดยแน่นอน

เวลานี้เราอาจได้ยินข่าวมรณกรรมของผู้อื่น ของพระอื่น

แต่อีกไม่นาน... ข่าวนั้นต้องเป็นของเราบ้าง

เพราะชีวิตทุกชีวิต จะต้องเป็นไปในลักษณะนี้ทั้งนั้น

ฉะนั้น อย่าประมาทเรื่องความตาย ให้เร่งภาวนา

ทำจิตใจให้หมดกิเลส หมดทุกข์ หมดร้อน ให้ได้ก่อนความตายจะมาถึง"

พุทฺธาจาโรวาท

กิจวัตรที่ "ถ้ำผาปล่อง"

เช้า-เย็น
หลวงปู่นำพระเณร
ทำวัตร
พร้อม
แสดงธรรมเทศนา

ได้อรุณ
หลวงปู่ฉันภัตตาหาร
ในถ้ำฯ

เวลาระหว่างวัน
หลวงปู่ต้อนรับคณะศรัทธา
ที่หลั่งไหล
มาทำบุญ

ในครั้งอดีต...
ยามเช้าหลวงปู่จะออก
บิณฑบาต

หลวงปู่โปรดลูกศิษย์

หลวงปู่แจกรูปภาพ, เหรียญ, หนังสือ,
ผ้าประทับรอยเท้า แก่บรรดาลูกศิษย์ลูกหา
แบบไม่อั้น ไม่เคยจำหน่าย
แจกฟรีอย่างเดียว

หลวงปู่ต้อนรับด้วยการ
สนทนาธรรมกับศิษยานุศิษย์

กิจนิมนต์ต่างๆ หลวงปู่
ก็เมตตาโปรดแทบทุกงาน

การเดินทางของหลวงปู่

การขึ้น-ลง ถ้ำผาปล่อง
"หาม ๖ ก็ได้ หาม ๘ ก็ได้"

หลวงปู่กับ "คุณเพื่อน" คนขับรถ
และรถยนต์ที่ศิษยานุศิษย์ถวาย
ใช้เป็นยานพาหนะเพื่อที่จะ "ไป"
ในทุกสถานที่ที่รับนิมนต์

ในบางคราวบางโอกาส
หลวงปู่ "เดิน" ไปกรุงเทพฯ
โดยการใช้บริการเดินอากาศไทย

ที่จำวัดในถ้ำ

กุฏิหลังเก่า

กุฏิหลังใหม่

และบริเวณ

ที่จำวัดในกุฏิหลังใหม่

ที่พักกรุงเทพฯ "กรุงเทพภาวนา"

พระธรรมเทศนา

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

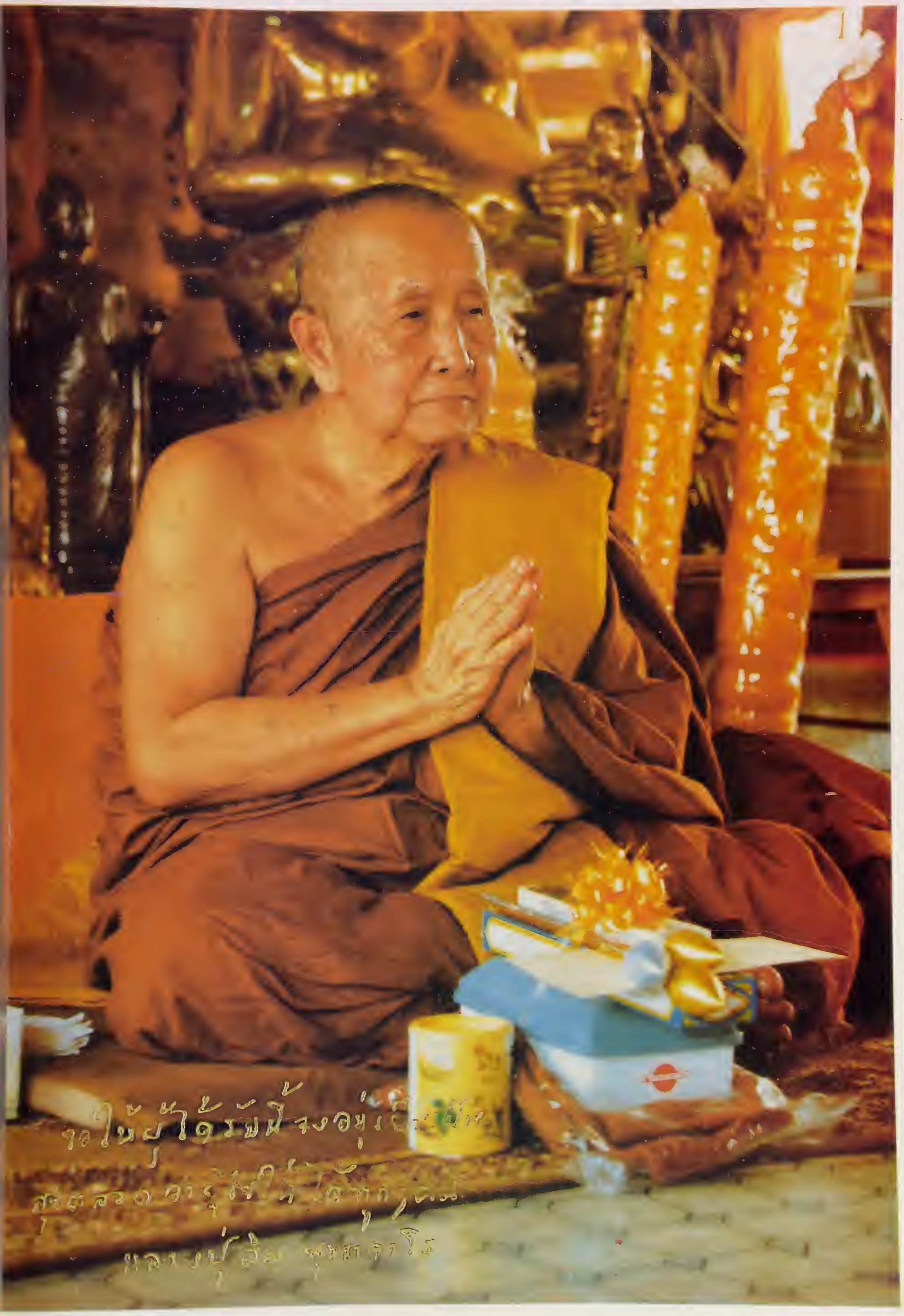

ณ ปัดนี้เป็นต้นไป เป็นการฟังธรรมในทางพุทธศาสนา พร้อมกันนี้ก็ให้เป็นการปฏิบัติบูชาในทางพุทธศาสนา ได้แก่นั่งสมาธิภาวนา การนั่งสมาธินี้ให้พากันนั่งขัดสมาธิเพชร การนั่งสมาธิเพชรนี้คือให้เอาขาซ้ายมาทับขาขวาก่อนแล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้ายตั้งกายให้เที่ยงตรง หลับตานึกภาวนาพุทโธ

ก่อนที่ท่านจะนิพพานก็มาเหยียบรอยพระบาทไว้ในหินก้อนเดียวกัน

จึงให้ชื่อว่า "พระบาท ๔ รอย"

รอยพระบาทมันเป็นราชาศัพท์

เหมือนพระเจ้าแผ่นดิน เท้านี่ท่านไม่เรียกว่าเท้า ไม่ว่าตีน

ก็ว่าพระบาท ฝ่าละอองธุลีพระบาทนั่นแหละ

ทีนี้พระพุทธเจ้า ก็เรียกว่ารอยพระบาท เหยียบไว้ได้ ๔ พระองค์

พระพุทธบาท ๔ รอย

๑๘ มิถุนายน ๒๕๒๘

ณ บัดนี้เป็นต้นไป เป็นการฟังธรรมในทางพุทธศาสนา พร้อมกันนี้ก็ให้เป็นการปฏิบัติบูชาในทางพุทธศาสนา ได้แก่นั่งสมาธิภาวนา การนั่งสมาธินี้ให้พากันนั่งขัดสมาธิเพชร การนั่งสมาธิเพชรนี้คือให้เอาขาซ้ายมาทับขาขวาก่อนแล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้ายตั้งกายให้เที่ยงตรง หลับตานึกภาวนาพุทโธ

การให้นึกถึงพุทโธนี้ เป็นการเจริญพุทธคุณ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าของเรานั้น เป็นผู้ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และท่านได้ปรารถนาตั้งใจบำเพ็ญทานรักษาศีลภาวนามาเพื่อให้ได้เป็นพระพุทธเจ้านั้น นับตั้งแต่ตั้งใจได้แล้ว เป็นเวลานานสี่อสงไขย แสนมหากัป พระพุทธเจ้าโคดมเรานี้จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็อยู่ในโลกเรานี้ ช่วยรื้อขนสัตว์ หรือว่าเทศนาว่าการสอนมนุษย์และเทวดา อยู่ได้นาน ๔๕ ปี เมืองไทยนี้ท่านก็มา เสด็จมาแต่ว่าสมัยนั้น พวกเราทั้งหลายบางคนก็อาจจะไม่ได้มาเกิดทางเชียงใหม่ก็ไม่ได้เห็น แม้ได้เห็นได้ปฏิบัติ หลงลืมไปเพราะว่าอายุคนมันสั้นพลันตาย เมื่อตายไปแล้วมันก็ลืม เกิดมาใหม่ก็หลงไปอีก จะเห็นได้ว่า ในเขตเชียงใหม่นี้ ยังมี **พระบาท ๔ รอย** อยู่เขตอำเภอแม่ริม แต่ว่าลึกเข้าไปในภูเขา หลวงปู่ผู้เทศน์ไปดูแล้ว ไปกราบไปไหว้ มันเป็นก้อนหินก้อนใหญ่ ก้อนใหญ่ขนาดเท่าก้อนหินที่เป็นถ้ำนี่แหละ พูดง่าย ๆ ว่าที่เป็นถ้ำผาปล่องที่เราได้มานั่งภาวนานี่แหละ แต่มันไม่เป็นปล่องอย่างนี้ มันเป็นก้อนหินสี่เหลี่ยมขึ้นไปอยู่ข้างริมแม่น้ำ

พระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ในแผ่นดินที่เราท่านทั้งหลายมาเกิดนี้ องค์แรกคือ **พระพุทธเจ้ากกุสันโธ** ได้มาตรัสรู้ในโลก ท่านก็มาประทานเหยียบรอยพระบาทไว้ในยอดหินก้อนนั้นน่ะยาวขนาด ๑๒ ศอกขนาดนั้น พระพุทธเจ้ากกุสันโธก็โปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย นำพระสาวก อุบาสก อุบาสิกาไป

ในเขตเชียงใหม่นี้ ยังมี **พระบาท ๔ รอย**
อยู่เขตอำเภอแม่ริม
แต่ว่าลึกเข้าไปในภูเขา
หลวงปู่ผู้เทศน์ไปดูแล้ว
ไปกราบไปไหว้ก็ให้พากันตั้งจิตเจตนา
ในใจของตนให้แน่วแน่มั่นคง
เพราะว่าไม่มีคนใด
จะมาทำจิตใจของเราให้บริสุทธิ์
หมดจดดีเท่ากับตัวเรา
ไม่มี

สู่นิพพาน

เมื่อหมดศาสนาพระพุทธเจ้ากกุสันโธแล้ว **ศาสนาพระพุทธเจ้าโกนาคมโน**ก็มาตรัสมาสอนรื้อขนสัตว์ไปอีก ก่อนนิพพานท่านก็มาเหยียบไว้ที่พระบาทแม่ริมนี้เป็นรอยที่สองลดลงมา คือคนสมัยนั้นก็เรียกว่ามันกำลังทดลงไม่ได้ใหญ่ขึ้น (ตัวเล็กลง)

เมื่อพระพุทธเจ้าโกนาคมโนนิพพานไปพร้อมด้วยสาวกแล้วศาสนธรรมคำสอนท่านหมดไป ก็มาถึง**พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสโป**มาตรัสรู้ ท่านก็มาเหยียบไว้ ได้สามรอยละ

เมื่อศาสนาพระพุทธเจ้ากัสสโปหมดไปแล้ว มาถึงศาสนาพระพุทธเจ้าของเราในปัจจุบันนี้ ให้ชื่อว่า**พระพุทธเจ้าโคดมโคตร**พระพุทธเจ้าโคดมมาตรัสรู้ ก่อนที่ท่านจะนิพพานก็มาเหยียบรอยพระบาทไว้ ในหินก้อนเดียวกัน จึงให้ชื่อว่า "**พระบาท ๔**

พระองค์มุ่งหวังให้คนเราปฏิบัติบูชาภาวนา
ไม่ได้มุ่งหวังให้มาติดมาข้องมาลุ่มหลงมัวเมา
อยู่กับความโกรธ ความโลภ ความหลง
ต้องการให้พวกเราปฏิบัติกาย ปฏิบัติวาจา ปฏิบัติดวงจิตดวงใจของตน
ด้วยการภาวนามีพุทโธ ๆ เป็นต้น หรืออุบายอื่นใด
เมื่อเราเอามานึกมาเจริญแล้ว พาให้จิตใจสงบตั้งมั่น
จนเกิดปัญญา จนเกิดญาณความรู้ความเข้าใจ
ที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม
เพื่อจะได้ละกิเลสความโกรธ โลภ หลง
อันมีอยู่ในจิตในใจของตนนี้ ให้หมดสิ้นไป
จุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าก็มีอย่างนี้

รอย" รอยพระบาท มันเป็นราชาศัพท์เหมือนพระเจ้าแผ่นดิน เท้านี่ท่านก็ไม่เรียกว่าเท้า ไม่ว่าตีน ก็ว่าพระบาท ฝ่าละอองธุลีพระบาทนั่นแหละ ทีนี้พระพุทธเจ้าก็เรียกว่ารอยพระบาทเหยียบไว้ได้ ๔ พระองค์

คือในโลกนี้แผ่นดินนี้ ยังเหลืออยู่อีกพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ที่เราทุกคนได้ยินได้ฟังกันมาจนชินหูแล้วก็มี ว่ายังมี**พระศรีอารยเมตไตรโยโพธิสัตว์** จะมาตรัสรู้เป็นองค์สุดท้าย เมื่อตรัสรู้แล้วโปรดเวไนยสัตว์แล้วก็มาเหยียบไว้อีก เหยียบทีนี้น่ะดูจะใหญ่ คือว่าเหยียบเต็มเลย ก็คล้าย ๆ กันกับว่าเหยียบปิดเลย ละลายหินก้อนนั้น เพราะว่าเมื่อหมดศาสนาพระศรีอารย์แล้ว พระศรีอารยเมตไตรโยโพธิสัตว์ ก็ไม่มีศาสดาใดที่จะมาตรัสรู้อีก ในแผ่นดินที่เราอาศัยนี้ ก็แผ่นดินเมื่อมันแก่ก็ย่อมมีแตกมีตายเหมือนกับคน แต่ว่านานที่สุดจนแผ่นดินที่เราอยู่นี้สลายไป ตั้งแผ่นดินขึ้นมาใหม่จึงจะมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ต่อไปอีก แต่ว่าไม่แน่นัก บางแผ่นดินก็จะมีแต่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมาเกิดมาตาย ไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสก็มี แผ่นดินหนึ่ง ๆ บางแผ่นดินก็ได้องค์เดียว บางแผ่นดินก็ได้สององค์มาตรัสรู้ สามองค์ สี่องค์ เรียกว่าได้ห้าองค์ในแผ่นดินที่เรามาเกิดนี้ นับว่าเป็น**แผ่นดินร่ำรวยที่สุด** แผ่นดินนี้เรียกว่า**ภัทรกัป** มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ได้ห้าพระองค์ พระพุทธเจ้าองค์ใดมาตรัสมาสอนก็ตามก็สอนให้มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย บำเพ็ญทาน รักษาศีล ภาวนา ละกิเลสความโกรธ ความโลภ ความหลง อันเก่านี้แหละ แต่จิตใจนั้นเป็นของแต่ละบุคคล เมื่อผู้ใดปฏิบัติภาวนาบารมีเต็มแล้วก็รู้แจ้งพระนิพพาน เมื่อรูปนามแตกดับแล้วก็ไปสู่นิพพาน ไม่ต้องมาเวียนว่ายตาย

เกิดในโลกอันแสนทุรกันดารนี้อีกต่อไป

จึงมีระเบียบธรรมเนียมสอนไว้ พระพุทธเจ้าโคดมก็สอนไว้ทุกซอกทุกแง่ทุกมุม จนได้ธรรมะ แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ เมื่อพระองค์อายุได้ ๘๐ ปีบริบูรณ์ก็เสด็จไปดับขันธ์เข้าสู่นฤพาน ที่เมืองกุสินารายณ์ ประเทศอินเดีย **พระองค์มุ่งหวังให้คนเราปฏิบัติบูชาภาวนา ไม่ได้มุ่งหวังให้มาติดมาข้องมาลุ่มหลงมัวเมา อยู่กับความโกรธ ความโลภ ความหลง ต้องการให้พวกเราปฏิบัติกาย ปฏิบัติวาจา ปฏิบัติดวงจิตดวงใจของตน ด้วยการภาวนามีพุทโธ ๆ เป็นต้น หรืออุบายอื่นใด เมื่อเราเอามานึกมาเจริญแล้ว พาให้จิตใจสงบตั้งมั่นจนเกิดปัญญา จนเกิดญาณความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม เพื่อจะได้ละกิเลสความโกรธ โลภ หลง อันมีอยู่ในจิตในใจของตนนี้ให้หมดสิ้นไป จุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าก็มีอย่างนี้**

ฉะนั้น บัดนี้เวลานี้ เราทุกคนยังมีชีวิตอยู่ ยังมีลมหายใจเข้าออกอยู่ ยืน เดิน นั่ง นอน ไปมาได้อยู่ จึงให้พากันฝึกฝนตนเองให้นั่งขัดสมาธิเพชรให้ได้ นึกบริกรรมภาวนาให้ได้ รักษาจิตใจให้อยู่ในความสงบระงับเยือกเย็นสบายให้ได้ ส่วนกิเลสความโกรธ โลภ หลง อันใดที่มีอยู่ในใจ ก็ให้พากันเพียรละเพียรวาง เลิกละไปโดยลำดับ ๆ ไม่ว่าจะเลิกละได้โดยวิธีใดก็ให้พากันภาวนาในจิตในใจ จนเห็นแจ้งว่ากิเลสความโกรธไม่ดี กิเลสความโลภไม่ดี กิเลสความหลงไม่ดี การที่มาเกิด แก่ เจ็บ ตาย วุ่นวายอยู่ในกิเลสกาม วัตถุกามในโลกนี้ ไม่ใช่ฐานะที่ดี มันเป็นทุกข์เป็นร้อนในหัวใจ จึงจำเป็นต้องปฏิบัติบูชาภาวนาในจิตในใจของเราให้ได้ ถ้าเราจดจำธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้าได้แล้ว อันนั้นก็ได้แค่พระปริยัติธรรมจดจำคำสอนของพระพุทธเจ้า

เมื่อจดจำได้แล้วเอามาละกิเลสความโกรธในใจของเราให้ได้ เอามาละกิเลสความโลภในใจนี้ให้ได้ เอามาละกิเลสความหลงในใจนี้ให้ได้ เมื่อเอามาละกิเลสในจิตในใจของตนได้แล้วจิตใจก็สบาย ไม่ทุกข์ ไม่ร้อน ไม่วุ่นวายด้วยกิเลสใด ๆ เรียกว่าแก้ปัญหาในทางภพชาติที่จะมาเวียนว่ายตายเกิดในโลกได้ เมื่อแก้ปัญหาในจิตใจได้แล้ว ในจิตใจจะไม่ทุกข์ไม่ร้อน ไม่วุ่นวายไปเหมือนธรรมดาสามัญชนคนทั้งโลก ขึ้นชื่อว่ากิเลสความโกรธมีมากน้อยเท่าไรท่านก็ภาวนาเลิกละออกไปจนหมดสิ้น กิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ กิเลสความหลง พระอริยสงฆ์สาวกท่านเลิกได้แล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนไว้ดีแล้ว ยังเหลือแต่เราต้องทำต้องปฏิบัติเท่านั้นเอง

ก็ให้พากันตั้งจิตเจตนาในใจของตนให้แน่วแน่มั่นคง เพราะว่าไม่มีคนใดจะมาทำจิตใจของเราให้บริสุทธิ์หมดจดดีเท่ากับตัวเรา ไม่มี ผู้อื่นก็เป็นแต่ผู้ตรัสผู้สอนผู้บอก เมื่อท่านบอกท่านสอนไว้แล้ว เราต้องทำตาม ปฏิบัติตาม เมื่อเราทำตามได้ปฏิบัติได้จนถึงขั้นละกิเลสความโกรธได้ ละกิเลสความโลภได้ ละกิเลสความหลงได้ เมื่อละกิเลสเหล่านี้ได้หมดแล้ว ความรู้แจ้งแสง

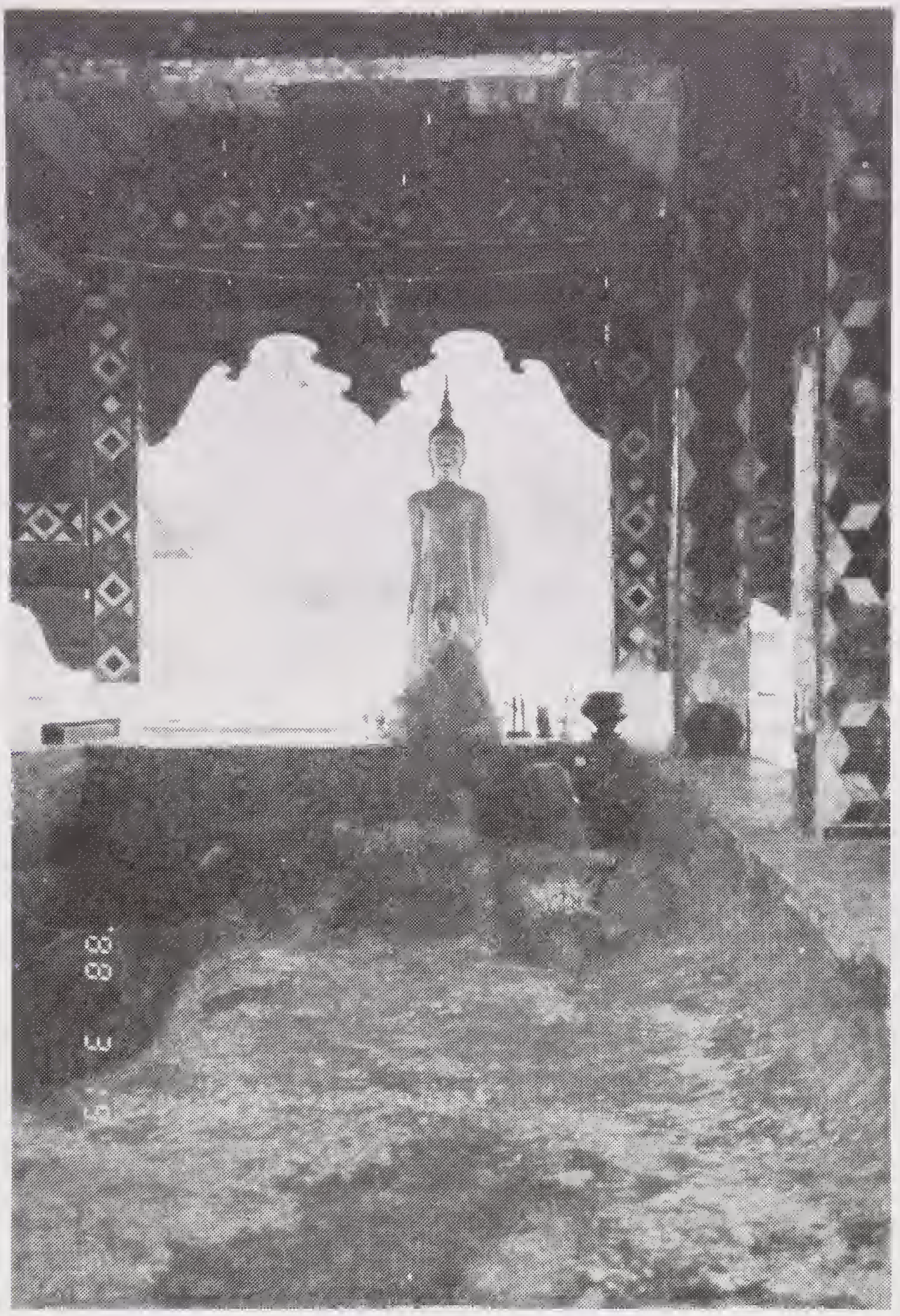
88 3

88 3 13

การภาวนาไม่ใช่เป็นของหนัก
เหมือนแบกไม้หามเสา
เป็นของเบาที่สุด
นึกภาวนาบทใดข้อใดก็ให้เข้าถึงจิตถึงใจ
จนจิตใจผ่องใสสะอาด
ตั้งมั่นเที่ยงตรงคงที่อยู่ภายในจิตใจของตน
ใจก็สบาย นั่งก็สบาย นอนก็สบาย
ยืนไปมาที่ไหนก็สบายทั้งนั้น
ในตัวคนเรานี้
เมื่อจิตใจสบายกายก็พลอยสบายไปด้วย
อะไร ๆ ทุกอย่างมันก็สบายไป
มันแล้วแต่จิตใจ

สว่างก็ย่อมเกิดมีขึ้นในจิตใจของเราทุกคน ไม่ต้องสงสัย **จะได้หรือไม่ได้มันอยู่ที่ความเพียร ความหมั่นความขยัน ความเอาใจใส่ของเราทุกคนเท่านั้นเอง**

เพราะการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนั้น ท่านเปรียบอุปมาเหมือนอย่างว่าคนเราจะมีชีวิตเป็นมาได้ต้องมีอาหาร ต้องบริโภคอาหาร ชีวิตจึงมีมาถึงวันเวลาเดี๋ยวนี้ได้ ทีนี้ถ้าหากว่าเราไม่รับประทานอาหาร ชีวิตก็มาถึงเวลานี้ไม่ได้ หรือเราอดอาหารตั้งแต่บัดนี้ไป ก็จะถึงซึ่งความตายได้ อันนี้เรียกว่าอาหารทางรูปร่างกาย ส่วนว่าธรรมาหาร อาหารธรรม ก็ได้แก่การฟังคำเทศน์คำสอน แนะนำตักเตือนซึ่งกันและกัน อันนี้เรียกว่า ธรรมาหาร อาหารธรรม ธรรมอาหาร อาหารธรรมนี้ผู้ใดนำไปพินิจพิจารณา ไปเลิกละความโกรธ โลภ หลง อวิชชา ตัณหาในใจของตนได้ จิตใจของตนก็ย่อมได้รับ

ความสุขสงบเยือกเย็น เป็นอุปนิสัย วาสนาบารมี จะได้แก่กล้าสามารถขึ้นไปโดยลำดับ ผลที่สุดถ้าบุญบารมีของเราแก่กล้า ก็อาจจะพ้นทุกข์ภัยในโลกในวัฏสงสารในภพนี้ชาตินี้ก็เป็นได้ แม้ในภพนี้ชาตินี้ยังไม่เต็มไม่พอ ถ้าเราทำอยู่ ปฏิบัติอยู่ รักษาอยู่ เอาจนชีวิตเป็นแดนสุดท้ายคือเอาจนถึงวันตาย ภาวนาไปจนถึงวันตาย ทำบุญทำทานไปจนถึงวันตาย รักษาศีล ๕ ศีล ๘ เอาจนถึงวันตาย นั่งสมาธิ ภาวนาทุกคืนทุกวันไปจนถึงวันตาย จิตใจก็จะแก่กล้าสามารถ สิ่งที่เราไม่รู้จะได้รู้ สิ่งที่เรายังไม่เห็นก็จะได้เห็น สิ่งที่เรายังไม่ได้ละก็จะได้เลิกได้ละไป จนเข้าถึงมรรคผลนิพพานอย่างสมัยครั้งพุทธกาล จึงจะเป็นทางพ้นทุกข์ภายในโลก ในวัฏสงสารไปได้

การปฏิบัติ บูชา ภาวนานี้ เป็นการปฏิบัติภายใน เป็นการเจริญภายใน พุทโธภายใน ให้ใจอยู่ภายใน ไม่ให้จิตใจไปอยู่ภายนอก อันรูปขันธ์ร่างกายของเราทุกคนนั้น ไม่ว่าเด็ก ไม่ว่าหนุ่ม ไม่ว่าแก่ชรา ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงเพศชาย ชรา พยาธิ มรณะ มันก็มีเหมือน ๆ กัน มีร่างกายจะไม่ให้มันเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นไปไม่ได้ มันต้องเป็นไปตามหน้าที่ ของสังขารทั้งหลาย จิตใจของเรามันมีความรู้สึกนึกคิดอยู่ในกายในจิตของเราทุก ๆ คน เมื่อจิตใจดวงนี้มีความรู้ความนึกคิดอยู่ในตัวในใจแล้ว เราก็ต้องเอาจิตใจดวงนี้แหละมา ปฏิบัติ บูชา ภาวนา จนไม่ให้มันนิ่งนอนใจ การทำภาวนานั้นมันจะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยหิวขนาดไหนก็ตาม เราอย่าไปบ่นไปว่า ไปยึดไปถือ เพราะว่าไม่มีทางใดแล้วจะเป็นทางฝึกให้จิตใจมีกำลังมีความสามารถ ดีเท่ากับภาวนา จึงจำเป็นที่สุดที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติภาวนาเอาจริงเอาจัง ไม่ต้องเลือกว่าเราเป็นเด็ก เป็นหนุ่ม เป็นคนแก่ คนชรา

การภาวนา ไม่ใช่เป็นของหนักเหมือนแบกไม้หามเสา เป็นของเบาที่สุด นึกภาวนาบทใดข้อใดก็ให้เข้าถึงจิตถึงใจ จนจิตใจผ่องใสสะอาดตั้งมั่นเที่ยงตรงคงที่อยู่ภายในจิตใจของตน ใจก็สบาย นั่งก็สบาย นอนก็สบาย ยืนไปมาที่ไหนก็สบายทั้งนั้น ในตัวคนเรานี้เมื่อจิตใจสบายกายก็พลอยสบายไปด้วย อะไร ๆ ทุกอย่างมันก็สบายไป มันแล้วแต่จิตใจ

พระพุทธองค์ท่านทรงตรัสว่า **จิตใจเป็นใหญ่เป็นประธาน สำเร็จแล้วด้วยดวงจิตดวงใจ** คือถ้าใจเอามันได้ทั้งนั้น ถ้าใจไม่เอาถ่านก็เลยไม่ได้อะไร จึงต้องมีวิธีต่าง ๆ นั่งภาวนา บริกรรม ตั้งใจปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่ให้จิตใจท้อถอย อันนี้เป็นคุณงามความดีในทางพุทธศาสนา ที่เราจะต้องประกอบกระทำให้เกิดให้มีขึ้นด้วยการปฏิบัติบูชาภาวนาให้มันจริงแจ้งขึ้นมาในจิตใจ ฉะนั้นเมื่อว่าเราท่านทั้งหลาย พากันได้ยินได้ฟังแล้ว ก็ให้กำหนดจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

จงเป็นผู้มีสติ

ระลึกอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม

ท่านให้ชื่อว่าสติปัฏฐาน

เมื่อระลึกได้จนเป็นมหาสติปัฏฐาน

เรียกว่าสติใหญ่ ใหญ่จนไม่หลง

สติปัฏฐาน

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๑

เบื้องหน้าแต่นี้เป็นต้นไปเป็นเวลานั่งสมาธิภาวนา ให้พากันนั่งขัดสมาธิเอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย ตั้งกายให้เที่ยงตรง หลับตานึกภาวนาพุทโธพร้อมกับลมหายใจเข้าหายใจออก ในขณะที่เรานั่งสมาธิภาวนานี้จงรวมจิตใจเข้ามาในบริกรรมภาวนานี้หรือในการได้ยินได้ฟังอุบายธรรมต่าง ๆ เมื่อเสียงเข้าไปถึงที่ไหนรู้สึกในใจที่ไหน ก็ให้รวมจิตใจลงไปที่นั้น ที่นี้แหละที่เป็นปัจจุบัน ปัจจุบันธรรม เป็นธรรมที่ปฏิบัติ **ผู้ใดรวมใจของคนเข้าไปภายในปัจจุบันย่อมถึงซึ่งความไม่ง่อนแง่นคลอนแคลน จิตใจที่อ่อนแอท้อแท้จะได้แข็งแรงขึ้นด้วยสติความระลึกได้ในการบริกรรมในการฟังธรรม** สตินี้ก็เกิดขึ้นจากใจเหมือนกัน เกิดขึ้นจากดวงจิตดวงใจดวงที่รู้อยู่ฟังอยู่เจริญอยู่บริกรรมอยู่ เกิดขึ้นจากที่นี้เองเรียกว่าสติความระลึกได้ เมื่อสติความระลึกได้มีความรู้สึกอยู่ในใจในตัว ดวงสตินี้ก็ยังให้จิตในที่รู้อยู่นี้แหละตั้งมั่นสงบระงับไม่แส่ส่ายไปกับสังขารวิญญาณกริยาอาการของจิต

ดวงจิตดวงใจจะได้รวมได้สงบเข้ามาอยู่ในจิตใจของตนจริง มีสติทุกเวลา สตินี้สำคัญมาก ในมหาสติปัฏฐานท่านให้เอาสตินี้แหละระลึกอยู่ในกาย กายมี ขน ผม เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก อาการ ๓๒ เรียกว่า กาย เนื้อตัว ตัวตนคนเราให้ระลึกอยู่ในร่างกาย คือร่างกายนี้กำหนดพิจารณาให้เห็นตามภาวะความเป็นจริงอยู่ ร่างกายนี้กำหนดลงไปในหลักอสุภะคือ ว่าไม่งามในร่างกายของคนเรานี้เราดูผิวเผินก็เป็นของสวยสดงดงาม แต่ว่าดูให้ถี่ถ้วนเข้าไปทางนอกทางในแล้ว ดูทวารทั้ง ๙ ที่มันไหลเข้าเทออกอยู่แล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่าร่างกายของคนเรานี้เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ เต็มไปด้วยบุพโพโลหิต เมื่อผู้ใดมากำหนดภาวนาเพียรเพ่งดูให้รู้ว่าเป็นของปฏิกูลโสโครกจริง ๆ จิตของผู้นั้นย่อมมีความสงบระงับ ย่อมเห็นได้ว่ากายนี้ก็สักแต่ว่ากาย จะว่าเป็นสัตว์ก็ไม่ได้ เป็นบุคคลก็ไม่ได้ จะว่าเป็นตัวเราของเรา

อะไรก็ไม่ได้ทั้งนั้น เรียกว่าไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนไม่ใช่เราไม่ใช่เขา

จงกำหนดให้เห็นว่ากายนี้ก็สักแต่ว่ากาย โดยสมมุติบัญญัติก็ว่ากาย แท้ที่จริงมันก็ตั้งชั่วระยะเวลาภายใน ๑๐๐ ปีนี้ก็จะเข้าถึงความแตกความดับความทำลายตามสภาพของกาย เรียกว่ากายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ท่านให้กำหนดให้เห็นว่าร่างกายก็สักแต่ว่ากายเท่านั้น เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานเอาสติมาระลึกเวทนา สุขเวทนาได้แก่ความสบาย ทุกขเวทนาได้แก่ความไม่สบาย เฉย ๆ เวทนา เวทนานี้สักแต่ว่าเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขาเหมือนกัน การที่จิตมายึดเอาถือเอา สบายก็มายึดว่าเราสบาย แท้ที่จริงแล้วกายเขาสบายเขาไม่สบาย เวทนาก็เกิดขึ้นตั้งอยู่ชั่วระยะเวลา สุขก็ดีทุกข์ก็ดี มันไม่เที่ยงแท้แน่นอน อาศัยสติเป็นผู้ระลึกดู ระลึกอยู่ไม่ให้จิตใจหลงใหลไปที่อื่นเรียกว่า สติปัฏฐาน

จิตความคิดความนึกที่เกิดขึ้นจากดวงจิตดวงใจ แล้วก็แส่ส่ายไปตามอารมณ์ดีอารมณ์ร้ายอารมณ์สบายไม่สบาย จิตนี้ก็สักแต่ว่าจิตเหมือนกัน ไม่ใช่ตัวบุคคลตัวตนเราเขา ให้สตินี้แหละเป็นผู้ระลึกอยู่ทุกความคิดที่เกิดขึ้น เมื่อมีสติอยู่ก็จะเห็นว่าความคิดนึกเหล่านั้นมันเกิดขึ้นมันก็ดับไป เกิดขึ้นก็ดับไปเท่านั้นเอง ไม่ให้จิตใจหลงใหลไปกับความคิดความนึกของดวงจิตอันนั้นเรียกว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนของเราเหมือนกัน เมื่อรู้เข้าใจจิตใจจะได้ปล่อยวางจะได้สงบระงับตั้งมั่นอยู่ภายในจิตใจดวงที่รู้อยู่นี้ พร้อมด้วยสติปัฏฐาน ธรรมารมณ์อันเกิดกับในจิตใจนี้เหมือนกัน อารมณ์ของจิตที่มันปรุงไปแต่งไปตามอารมณ์ดีอารมณ์ร้าย อารมณ์ทุกอย่างที่มากระทบตากระเทือนหู ก็เป็นธรรมารมณ์อยู่ในจิตอันนี้ ก็ไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคลไม่ใช่ตัวตนของบุคคลผู้ใดเหมือนกัน จงเป็นผู้มีสติระลึกอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม ท่านให้ชื่อว่า สติปัฏฐาน

ผู้มีสติแล้วจิตจะวางเฉยได้
อย่างว่าความเกลียด ความกลัว
ความหวาดสะดุ้งขนพองสยองเกล้า
อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น
ถ้ามีสติความระลึกอยู่
ไม่หลงใหลออกไป ก็ไม่โกรธ
ไม่ไปพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร
ในจิตใจที่มีสติปัฏฐานอยู่นั้น
ไม่ไปรักใคร ไม่ไปชังใคร
ไม่ไปดุด่าว่าร้ายให้แก่ใคร
ไม่ไปทำร้ายให้แก่บุคคลผู้ใด
ไม่อิจฉาตาร้อนใคร
เรียกว่ามีสติภาวนาเรื่องของตัวเองอยู่

การภาวนาละกิเลสนั้น
ต้องเป็นผู้มีสติ
ตั้งจิตตั้งใจอยู่ทุกเวลา
จะยืนก็มีสติ
ก่อนยืน ยืนอยู่
จะเคลื่อนไปจากเวลายืนก็มีสติ
ก่อนจะเดินก็มีสติ

เมื่อระลึกได้ธรรมดาเรียกว่าสติปัฏฐาน เมื่อระลึกได้จนเป็นมหาสติปัฏฐานเรียกว่าสติใหญ่ ใหญ่จนไม่หลง อะไรต่อมิอะไรเกิดขึ้นในกายเวทนาจิตธรรม ย่อมรู้ได้เข้าใจว่าจิตยึดถือหรือไม่ยึดถือ จิตใจเลิกได้ละได้หรือเลิกไม่ได้ละไม่ได้ เห็นแจ้งตามความเป็นจริงหรือไม่ สตินี้ต้องระลึกให้มากที่สุด ในทางมหาสติปัฏฐาน ท่านให้นึกอยู่จนกระทั่งว่าไม่พลั้งไม่เผลอ ไม่หลงไม่ลืม แม้ร่างกายจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอน ท่านก็ให้มีสติอยู่ทุกเวลา หลับตาลืมตา มือ เท้าเดินไปก็มีสติ มือจะแตะต้องที่ไหนก็มีสติระลึกอยู่ทุกเวลาเรียกว่าเป็นมหาสติปัฏฐาน เมื่อการระลึกได้อยู่ทั้งกายวาจาจิตทุกขณะ กายเวทนาจิตธรรมจะเคลื่อนไหวไปมาสงบระงับ ก็ระลึกได้อยู่ทุกเวลา ไม่หลงใหลไปอยู่ใต้อำนาจกิเลส มีสติอยู่ทุกขณะทุกเวลา ไม่ใช่เวลาพูดออกมาจึงมีสติ ไม่ว่าพร้อมทุกอย่างจะพูดจาปราศรัยก็มีสติ ก่อนจะพูดก็มีสติ พูดอยู่ก็มีสติ พูดจบไปแล้วก็มีสติ ก่อนที่เราจะทำอะไรร่างกายจะทำการงานใด ๆ ก็เรียกว่ามีสติความระลึกได้ เวลาทำอยู่ก็มีสติ เวลาทำแล้วไปก็มีสติระลึกอยู่ในตัวในกายในจิตนี้ ในกายเวทนาจิตธรรมได้อยู่เสมอ

อะไรผิดอะไรถูกก็ให้มีสติระลึกดูพิจารณาดู จนให้จิตใจนี้เข้าใจในสติปัฏฐาน ในมหาสติปัฏฐาน แล้วให้จนทำให้ปฏิบัติได้ ไม่ต้องให้เผลอทีเดียว มันคิดอะไรอยู่ในจิตนั้น คิดภาวนาหรือคิดนอกภาวนา คิดภายในกายในจิตหรือว่าคิดนอกกายนอกจิต มันคิดอิจฉาพยาบาทคนโน้นคนนี้ เกลียดคนโน้นชังคนนี้ไหม ในจิตนี้ก็ให้ระลึกดูให้ได้ **ผู้มีสติแล้วจิตจะวางเฉยได้ อย่างว่าความเกลียดความกลัว ความหวาดสะดุ้งขนพองสยองเกล้าอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น ถ้ามีสติความระลึกอยู่ไม่หลงใหลออกไปก็ไม่โกรธ ไม่ไปพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร ในจิตใจที่มีสติปัฏฐานอยู่นั้นไม่ไปรักใคร ไม่ไปชังใคร ไม่ไปดุด่าว่าร้ายให้แก่ใคร ไม่ไปทำร้ายให้แก่บุคคลผู้ใด ไม่อิจฉาตาร้อนใคร เรียกว่ามีสติภาวนาเรื่องของตัวเองอยู่** คนอื่นผู้อื่นนั้นให้ยกไว้เป็น

เรื่องของเขา เขาเกิดมาเองไม่ใช่เราทำให้เกิด เขาแก่ไปเองไม่ใช่เราทำให้แก่ เขาเจ็บไข้ได้ป่วยไปเองไม่ใช่เราทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย เขาตายไปเอง เราก็เหมือนกัน เราเกิดมาเองแก่ไปเอง เจ็บไปเอง ตายไปเอง ทำไมจึงมาอิจฉาพยาบาทแก่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อิจฉาพยาบาทแล้วดีอย่างไรเกิดประโยชน์อะไร

คิดดูให้ดีในจิตใจของคนเรานี้เมื่อคิดดูให้ดี มีสติดี มีสมาธิดี มีปัญญาดี เมื่อภายในดี ภายนอกไม่ต้องว่า มันต้องดีไปเพราะมันดีภายใน แต่ว่าถ้าภายในนี้แหละขาดสติ-ปัฏฐาน ไม่ระลึกอยู่ในกายเวทนาจิตธรรมอันเป็นภายในของตัวเอง มัวแต่ไปคิดไปปรุงไปข้องใจอิจฉาพยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ ไม่ชื่อว่าเป็นนักภาวนา ไม่ชื่อว่าเป็นผู้มีมหาสติปัฏ-ฐาน เมื่อสติภายในไม่มี ฉะนั้นต้องเจริญระลึกอยู่ในดวงจิตดวงใจของตัวเอง **การภาวนาละกิเลสนั้นต้องเป็นผู้มีสติตั้งจิตตั้งใจอยู่ทุกเวลา จะยืนก็มีสติ ก่อนยืน ยืนอยู่จะเคลื่อนไปจากเวลายืนก็มีสติ ก่อนจะเดินก็มีสติ** คำว่ามีสติ ความระลึกในใจนั้นพร้อมทุกอย่าง ตาดูหูฟังอะไรมันจะเกิดขึ้น คนที่เอาเท้าไปตำตอ เอาศีรษะไปตำไม้หรือทำอะไรผิด ๆ หัก ๆ จับอะไร พลัดตกหกล้มเพราะอะไร ก็เพราะขาดสตินั้นเอง แล้วถ้าขาดสติ สติไม่มี ความขี้เซาเหงาหาวนอนมักง่ายท้อถอยเกียจคร้านก็ย่อมเกิดมีขึ้นเพราะว่าไม่มีสติหรือมีสติแต่น้อยไม่พร้อมมูลบริบูรณ์

ถ้าสติความระลึกได้ใจที่ตั้งมั่นขึ้นมาระลึกอยู่เสมอในทางร่างกาย เรียกว่าก่อนจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไรก็มีสติ ทำอะไรอยู่จะทำอะไรก็มีสติความระลึกได้ ถึงเวลาทำทำอยู่ก็มีสติให้พร้อมมูลอยู่เสมอ คำว่าสติ-ปัฏฐาน สติเป็นฐานที่ตั้ง ฐานที่ตั้งของสติความระลึกได้อยู่ทุกเวลา เมื่อทำอะไรจบลงไปก็มีสติทำงานทางนอก คนที่ทำงานแล้วไม่รู้จักเก็บไม่รู้จักรักษา ทิ้งเกลื่อนกลาดไปก็คือว่าไม่มีสติ เวลาทำก็ไม่มีสติ ทำแล้วไม่รู้จักเก็บรู้จักรักษา ก็คือว่าขาดสตินั้นเอง การงานสิ่งนั้นมันก็ขาดตกบกพร่องเกิดความเสียหายขึ้นมาไม่ว่าอย่างหยาบอย่างกลางอย่างละเอียด ไม่ว่าทางโลกและทางธรรมต้องอาศัยสติอันนี้แหละ **คนดีก็เรียกว่าคนมีสติ คนไม่ดีก็คนไม่มีสตินั้นเอง**

สติความระลึกได้ไม่ใช่ว่าจะเอาธรรมะคำสั่งสอนนี้ไปสอนเท่านั้น ต้องฝึกในจิตของตัวเอง ฝึก ๆ อยู่ทุกเวลา เดี๋ยวนี้จิตระลึกอยู่หรือ กายนั่งอยู่หรือ หรือกายยืนกายเดินกายนอนกายตื่นกายหลับ รูปขันธ์อยู่ในท่าไหนอิริยาบถใดทำอะไรอยู่ มีศีลบริสุทธิ์หรือ ในกายในวาจามีศีลบริสุทธิ์หรือ เดี๋ยวนี้เวลานี้ก็อาศัยสติทั้งนั้น ศีลทั้งหลายเรียกว่าหลักของศีล ๕ ประการ ร่างกายของคนเราก็ขา ๒ แขน ๒ ศีรษะ ๑ นี้ก็คือว่าตัวศีล ๕ ก็ว่าได้ อันศีลที่ข้อเว้นนั้นท่านว่าทำอย่างนั้นเป็นปาปอย่าทำ อันนั้นข้อห้าม ตัวศีลก็คือว่าขา ๒ แขน ๒ ศีรษะ ๑ กายวาจานี้เอง กายวาจาจิตนี้เองเป็นตัวศีล ถ้าคนเราประพฤติชั่วเสียหาย กายวาจา

จิตก็เศร้าหมองขุ่นมัวไม่ผ่องใส คือจิตใจขาดสตินั่นเอง สติไม่มีในจิตใจเรียกว่าคนสติลอย คนใจลอย คำว่าใจลอยก็คือใจขาดสติ ลอยไปตามเรื่องราวต่าง ๆ นั่งอยู่ก็ละเมอเพ้อฝันไปคือว่าใจขาดสติ สติ สมาธิ ปัญญา สติปัฏฐาน สติวินัย สติสัมโภชฌงค์ สตินี้จำเป็นต้องใช้อยู่ทุกที่ทุกสถาน ตั้งแต่เกิดจนตายแหละ ตายหมดลมหายใจเมื่อใดจึงจะหยุด สติอันนี้ สตินี้ไม่ใช่สงบ คำว่าสงบจิตผู้รู้อยู่ สงบอยู่ในดวงจิตที่รู้นั้น

ส่วนสตินี้เรียกว่าระลึกได้อยู่ทุกเวลาทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ศีลรักษากายให้เป็นปกติ ระวังวาจาให้เป็นปกติ **กายวาจาใจเป็นปกติท่านให้ชื่อว่าศีล** ข้อห้ามก็คือว่าให้เว้นจากฆ่าสัตว์และให้เว้นจากความอิจฉาพยาบาทแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่ให้มีโกรธจนฆ่าสัตว์ ไม่ให้มีอิจฉาพยาบาทเกลียดชังทั้งสัตว์และคนทั่ว ๆ ไปด้วย เรียกว่าเว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นจากลักทรัพย์สิ่งของผู้อื่น เว้นจากประพฤติผิดในกาม เว้นจากกล่าวมุสาวาจา เว้นจากดื่มกินสุราเมรัย เรียกว่าหลักศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ก็ข้อห้ามเพื่อให้บุคคลเรามีสติระมัดระวังกายวาจาจิตของตนเพื่อจะได้มีสติอันสมบูรณ์บริบูรณ์ เมื่อมีสติสมบูรณ์บริบูรณ์แล้ว ชื่อว่าศีลสมาธิปัญญา ศีลก็ปกติ มีสติก็มีปกติ เมื่อมีปกติจิตก็ตั้งมั่นไม่มีวิตกวิจารไปไหน เรียกว่าสมาธิจิตมั่นคง คำว่าจิตมั่นคงก็คือว่ามีสติจิตจึงจะมั่นคง คำว่ามั่นคง เราทำอะไร ก็ตั้งอกตั้งใจประกอบกระทำในสิ่งนั้น ๆ

ผู้นั่งสมาธิภาวนา
ปฏิบัติบูชาในทางพุทธศาสนา
ขาดสติไม่ได้ แม้แต่วินาทีก็ไม่ได้
คำว่าไม่ได้นั้นก็คือ
เมื่อขาดสติมันก็ขาดสมาธิ
จิตตั้งมั่นไม่เต็มที่
เมื่อจิตตั้งมั่นไม่เต็มที่มันก็ขาดปัญญา
ความรอบรู้ในกองสังขาร

เราบรรพชาอุปสมบทในทางพุทธศาสนาต้องมีสติให้มีความยินดีพอใจในสมณะเพศวิสัยของตัวเองและให้รู้ว่าสมณะเพศ สมณะวิสัยนี้มีข้อวัตรปฏิบัติเป็นอย่างไร เลิกละทำชั่วด้วยกายวาจาจิต อย่างไรก็ต้องอาศัยสติความระลึกได้ ความรวมจิตใจของตนเรียกว่าให้มั่นคง คำว่าสมาธิโดยจิตตั้งมั่น ทำอะไรให้มีความตั้งมั่นให้มีความจริงใจทั้งกายทั้งวาจาทั้งจิตทั้งใจพร้อมด้วยหมดทุกอย่างเรียกว่ามีสติ ทำอันใดก็เป็นหลักเป็นฐานไม่ใช่ทำเล่น ๆ ทำเลอะเทอะ ไม่ใช่ทำทิ้งขว้างไปไม่เอาจริงเอาจัง อย่างนั้นใช้ไม่ได้เรียกว่าต้องทำจริง ๆ ประกอบอยู่ทุกเวลา หลับตาก็มีสติลืมตาก็มีสติ ฟังเสียงก็มีสติก่อนฟังก็มีสติ ฟังอยู่ก็มีสติ ฟังจบไปแล้วก็มีสติอยู่ ระมัดระวังอยู่ในอายตนะทั้งหลายมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายตนะภายในมันติดอยู่ภายในติดอยู่ในตัวของคนเรา อายตนะภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ มันอยู่ข้างนอกบางคราวก็เกิดขึ้นมากบางคราวก็เกิดขึ้นน้อย ตามแต่อารมณ์ที่ผ่านเข้ามา ตาดูหูฟังมีสติอยู่ทุกเวลา **เราฟังธรรมอยู่ก็มีสติ สตินั้นแหละระลึกจนความง่วงเหงาหาวนอนเข้ามาแทรกซึมไม่ได้ เมื่อเข้ามาแทรกซึมต้องมีสติว่าจะแก้ไขอย่างไร เมื่อเราระลึกก็แล้วภาวนาก็แล้วยังง่วงเหงาหาวนอนท่านก็ให้ยืนขึ้น เมื่อยืนขึ้นยังไม่หายท่านก็ให้เดินเรียกว่าเดินจงกรม เดินจงกรมกลับไปกลับมา ทำให้รูปขันธ์ร่างกายมันเคลื่อนไหวไปมาจิตจะได้มีสติสม่ำเสมอ จิตใจจะได้ตั้งมั่นในธรรมปฏิบัติทุกเวลา ทุกลมหายใจเข้าออก**

ผู้ที่จะระลึกบริกรรมภาวนาพุทโธได้ติดต่ออยู่ทุกลมหายใจเข้าหายใจออกก็ต้องมีสติ สติต้องมีพร้อมอยู่เสมอ เดินจงกรมก็มีสติ ก่อนจะเดินก็มีสติ เดินอยู่ก็มีสติ เดินจบเดินหยุดไปแล้วก็มีสติอยู่ นั่งก็มีสติ ก่อนนั่งก็มีสติ นั่งแล้วก็มีสติ ก่อนนอนก็มีสติ นอนอยู่ก็มีสติ ตื่นมาก็มีสติระลึกอยู่เสมอในดวงจิตดวงใจอันนี้ไม่ให้ความง่วงเหงาหาวนอนเข้ามาทับถม หรือว่ากามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา ไม่ให้มีในกายวาจาจิตของเรา มีในกายวาจาจิตของบุคคลผู้อื่นช่างเขา ไม่ต้องไปกังวล ในกายวาจาจิตตัวของเราปริมณฑลหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบนี้ ต้องมีสติทุกเวลา เรียกว่ามีสติ ลมหายใจเข้ามีสติ ลมหายใจออกมีสติ ในเวลากายวาจาจิตสบายมีสติ ในเวลากายวาจาจิตไม่สบาย ควรทำอย่างไร ควรพูดอย่างไร ควรวางตัวอย่างไร จึงจะเหมาะสมกาลเทศะ

ปุคคลัญญูรู้จักบุคคล ปริสัญญูรู้จักบริษัท ควรอย่างไร ไม่ควรอย่างไร แสดงออกอย่างไร ไม่แสดงออกอย่างไร สตินั้นต้องระลึกอยู่ทุกเวลาจนเป็นมหาสติ-ปัฏฐาน มหาสติปัฏฐานก็คือว่ามหาใหญ่ ปัฏฐานที่ตั้งของสติมีอยู่ในนักภาวนาจิตใจของผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่คำพูดที่พูดที่ว่าเป็นสติ ดวงจิตดวงใจที่ตั้งขึ้นมาระลึกขึ้นมาเป็นองค์สติ สติสัมโพชฌงค์ระลึกอยู่ เป็นผู้มีเพียรเพ่งอยู่ กายวาจาจิตนี้ท่านเปรียบ

อุปมาเหมือนพายเรือข้ามฝั่ง สมัยโบราณนั้นเรือยนต์กลไกไม่ค่อยมี เขาก็เอาไม้มาต่อมาแกะลงไปให้เป็นเรือแล้วก็มีไม้พายมีคนพาย ทีนี้เรือนั้นจะข้ามฝั่งได้หรือไปถูกช่องทางไปตามต้องการล่องน้ำขึ้นน้ำได้นั้นต้องอาศัยผู้พายผู้ถ่อให้เรือนั้นไป หรือเอาไม้พายจุ่มน้ำลงไปก็พายไปนั้นแหละสตินั้นคือว่าคนพายเรือดัดแปลงเรือของตนไม่ให้ล่มไม่ให้จม ตัวคนพายเรือไม่เป็นก็ไปตามกระแสน้ำข้ามน้ำไม่ได้ สตินี้ท่านเปรียบเหมือนคนพายเรือผู้พายเรือนายท้ายผู้นำเรือไปให้ถึงจุดหมายปลายทาง **ผู้นั่งสมาธิภาวนา ปฏิบัติบูชาในทางพุทธศาสนาขาดสติไม่ได้ แม้แต่วินาทีก็ไม่ได้ คำว่าไม่ได้นั้นก็คือเมื่อขาดสติมันก็ขาดสมาธิ จิตตั้งมั่นไม่เต็มที่ เมื่อจิตตั้งมั่นไม่เต็มที่มันก็ขาดปัญญา ความรอบรู้ในกองสังขาร** ในอะไรต่อมิอะไรที่มันเกิดมันดับมันเป็นมันมีอยู่ในเรื่องกายวาจาจิตของเรานั้นแหละ เมื่อมันขาดปัญญามันก็ไม่เต็มที่ เมื่อขาดสติขาดสมาธิขาดศีล ขาดศีลสมาธิปัญญาก็พาให้จิตใจนี้แหละย่อหย่อนท้อถอยมักง่ายไม่สงบระงับ

เมื่อพร้อมด้วยสติสมาธิปัญญา ทานศีลภาวนา ศีล สมาธิ ปัญญา วิชา วิมุติก็ย่อมเกิดขึ้น จิตก็ย่อมหลุดจากกิเลส หลุดพ้นออกจากกิเลส ราคะ โทสะ หรือว่าละกิเลสราคะโทสะในจิตใจของตนเองให้หมดไปให้สิ้นไปได้ด้วยสติปัฏฐาน มีสติทุกเวลาไม่ว่านั่ง ยืน เดิน นอน ทุกอิริยาบถ

เมื่อมีสติมีสมาธิมีปัญญามีความรอบรู้ทุกอย่างทุกประการ สิ่งใดควรละก็ละ สิ่งใดควรเจริญก็เจริญ สิ่งใดควรทิ้งแล้วควรปล่อยแล้วก็ปล่อยวางไป ไม่ต้องเอามายึดมาถือในหน้าในตา ในตัวในตน ในชาติในตระกูล ในตัวเราของเรา ตัวทิฏฐิ มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดเลิกละออกไป พระพุทธเจ้า พระองค์ให้เจริญอยู่ในสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ ระลึกชอบ ตั้งจิตมั่นชอบก็ในสตินั้นเอง ในใจนี้แหละไม่ใช่ในที่อื่นไม่ใช่เรื่องภายนอกอย่างเดียว ส่วนมากเป็นเรื่องภายใน **เมื่อภายในมีสติ จิตก็ตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ จิตก็มีปัญญา**

เมื่อจิตมีปัญญาก็ย่อมเห็นได้ว่ารูปนามกายใจของเราของเขา ภายนอกภายใน ทั้งหยาบทั้งละเอียดอะไรต่อมิอะไรเหล่านี้ ก็ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญาด้วยญาณ หยั่งรู้หยั่งเห็นแจ่มแจ้งชัดเจนขึ้นมาในจิตใจนั้นว่าไม่เป็นอย่างอื่น มันต้องเป็นไปอย่างนี้อย่างว่า ฟองน้ำเจริญขึ้นเดี๋ยว ๆ มันก็แตกไป เวลามันเจริญขึ้น มันเกิดขึ้นจิตใจก็ยินดีพอใจว่าตัวเราของเรา ครั้นเวลามันจะแตกดับจะตาย เอาละวุ่นวายทีนี้ ไม่ให้มันตายจะแก้ไว้รักษาไว้ ถ้ามันถึงเวลามันเจ็บแก้อย่างไรก็แก้ไม่ได้

คุณพระศรีรัตนตรัยนี้เปรียบเหมือนร่มไม้ใหญ่ว่า

เราจะไปไหนก็กันลมฝนไม่ให้ตกถูกได้

แดดร้อนขนาดไหน ความร้อนของแดดก็จะไม่มาถึงตัวเรา

ด้วยอำนาจภาวนาพุทโธในใจ

อยู่ที่ไหนไปที่ไหนเหมือนกับว่ามีกำแพง ๗ ชั้น

คอยปกป้องรักษาอยู่ตลอดเวลา

คุณพระรัตนตรัย

๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๖

ณ บัดนี้ได้เวลานั่งกรรมฐานนั่งสมาธิภาวนา พร้อมกับการสดับ รับฟังพระธรรมคำสั่งสอน

การนั่งสมาธินี้ให้พากันนั่งขัดสมาธิเพชร การนั่งขัดสมาธิเพชรนั้นให้เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อนแล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย ส่วนมือนั้นเอามือขวาทับมือซ้ายเหมือนกัน

เมื่อเรานั่งขัดสมาธิเพชรเสร็จเรียบร้อยแล้วหลับตา รวมจิตรวมใจเข้ามาภายในน้อมระลึกเอาคุณพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ คุณพระธรรมเป็นอารมณ์ คุณพระสงฆ์เป็นอารมณ์

พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์นี้ เป็นแก่นแห่งพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัยทั้ง ๓ ประการนี่แหละ จิตใจผู้ใดเลื่อมใสศรัทธาในคุณพระรัตนตรัยย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญ คำว่าเจริญ หมายถึงว่าดีขึ้นไม่ใช่เสื่อมลงไป

เมื่อใจของเรานึกถึงคุณพระพุทธเจ้าพุทโธในใจ พุทโธนั้นระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ในพุทธศาสนานี้ พระพุทธเจ้าเป็นเจ้าเป็นใหญ่ เป็นประธาน เป็นรากแก้วแห่งพระพุทธศาสนา แม้พระองค์ท่านจะดับขันธ์ปรินิพพานไปแล้ว แต่พระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในเมื่อเวลาพระองค์โปรดอยู่ ๔๕ พรรษา ๔๕ ปีนั้นได้ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ **พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้ ให้ชื่อว่าพุทธศาสนา** ศาสนาพุทธ ศาสนาของพระพุทธเจ้านี้พระองค์ทรงประทานพรในโลกนี้ไม่ให้เสื่อมสูญอันตรธานโน้นแหละ ๕,๐๐๐ มนุษย์ในยุคโน้นสมัยโน้นก็ไม่รู้ว่าอะไรเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่รู้ทั้งนั้น แต่เวลาน้อยในท่ามกลางหว่างครึ่ง ๒๕๒๖ ปีนี้เรียกว่าอยู่ครึ่งกลางอยู่ ให้เราตั้งความเชื่อความเลื่อมใสในใจของเราให้เต็มที่ อย่าได้มีความท้อถอย ได้ถือว่าพระพุทธเจ้าท่านดับขันธ์สู่นฤพานไปแล้วก็เป็นธรรมดาของสังขารทั้งหลาย

รูปร่างกายมนุษย์นี้มันก็อยู่ได้แค่ ๘๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปี ๑๐๐ ปีกว่า ๆ ก็อยู่ไม่ได้

แล้ว เพราะว่าธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ที่มาปั้นปรุงแต่งให้เป็นตัวตนสัตว์บุคคลนี้ มีความเกิดขึ้นมาแล้วก็มีความเสื่อมไปสิ้นไปหมดไปเป็นธรรมดาของสังขารทั้งหลาย

ส่วนพระธรรมวินัยสัตถุศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้านั้นไม่ได้เสื่อมสูญอันตรธานไปที่ไหน มรรคผลนิพพานก็มีอยู่อย่างเก่า ต่างแต่ว่าชาวเราทั้งหลายยังไม่ได้ตั้งใจปฏิบัติให้เต็มที่ มรรคผลนิพพานก็เหมือนกับว่าอยู่ห่างไกลตัวเราออกไป ถ้าเราตั้งจิตตั้งใจขึ้นมาแล้ว มรรคผลนิพพานก็มีอยู่ที่กาย วาจา จิตของเราทุกคนนั้นเอง ดวงจิตดวงใจที่เรานำภาวนาพุทโธในใจนี้ นี่แหละเป็นต้นตอแห่งการปฏิบัติ

เมื่อใจของเราระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าอยู่ทุกวันคืน เดือน ปี ไม่ว่าเราจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดินไปมาที่ไหน มีภัยอันตราย ก็ไม่ให้หลงลืมคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ พุทโธนี่แหละน้อมรำลึกไว้ในหัวใจ โดยเฉพาะเวลาเรานั่งสมาธิภาวนา จะเป็นนั่งที่ถ้ำผาปล่องก็ตาม นั่งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของตนก็ตาม เมื่อเรารำลึกคุณพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ คุณพระพุทธเจ้านี่แหละปกป้องภัยอันตรายได้ทุกอย่างทุกประการ

เราต้องการจิตใจสงบระงับเป็นสมาธิภาวนา ก็นึกเอาคุณพระพุทธเจ้าพุทโธนี้ให้มารวมจิตลงไปให้ได้ เรื่องราวอะไรที่เป็นอดีตล่วงมาแล้ว ดีชั่วประการใด สิ่งนั้นมันก็ล่วงมาแล้วไม่ควรไปคิดเอามานึกในเวลานี้ เวลานี้ให้ตั้งจิตตั้งใจอยู่ในปัจจุบัน คือชั่วระยะเดี๋ยวนี้เวลานี้พุทโธอยู่ในใจนี้ ส่วนว่าอนาคตข้างหน้าโน้นจะร้ายดีกันอย่างไรก็ตาม อันนั้นก็เป็นเรื่องที่ยังไม่มาถึง ไม่ต้องไปเป็นทุกข์เป็นสุขกับเรื่องที่ยังไม่มาถึง เรื่องที่มาถึงอยู่ก็คือปัจจุบัน ขณะนี้เวลานี้เราทุกคนยังมีชีวิตมีลมหายใจเข้าออกอยู่ เมื่อเรายังมีชีวิตลมหายใจเข้าออกอยู่ก็นี่แหละเป็นเวลาภาวนา เป็นเวลาปฏิบัติผู้รวบรวมจิตใจของตนเข้าไปภายใน **อันพระธรรมวินัยสัตถุศาสนาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นธรรมปฏิบัติ ผู้ใดปฏิบัติรวมจิตใจของตนให้มาสงบระงับดั้งมั่นได้ ก็จะรู้จะเข้าใจในจิตใจของตนนั่นเองว่าใจของเราสบายทั้งรู้ใจไม่สบายก็จะได้รู้**

ในการปฏิบัติภาวนานั้น เพราะพระธรรมวินัยคำสอนพระพุทธเจ้านี้ พระพุทธเจ้าเราเองก็เป็นผู้ตรัสผู้ชี้แจงแสดงให้ฟังเท่านั้นเอง ผู้จะประพฤติปฏิบัติตาม ก็คือเราท่านทั้งหลาย ต้องเอามาภาวนาทำใจให้สงบตั้งมั่น หลักของจิตใจสงบตั้งมั่นเป็นดวงหนึ่งดวงเดียวนี้จึงสำคัญที่สุด ถ้าจิตมีความสงบตั้งมั่นไม่หวั่นไหวแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนไปที่ไหนก็มีความอุ่นใจ เพราะว่าใจสงบตั้งมั่นอยู่ในธรรม

จิตใจของผู้ใดฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่มีคุณพระพุทธเจ้าอยู่ในใจ พุทโธไม่ได้ระลึกไว้ในใจ ธัมโมไม่ได้นึกในใจ สังโฆไม่ได้นึกไม่ได้เจริญ จิตใจของผู้นั้นก็ว้าเหว่วิตกวิจารฟุ้งซ่านรำคาญไปตามอำนาจกิเลสราคะ กิเลส

โทสะ กิเลสโมหะ คือเราไม่ได้ตั้งใจปฏิบัติตามอยู่ จิตใจของผู้นั้นก็ว้าเหว่วิตกวิจารไปอย่างนั้นแหละ

ถ้าน้อมนึกรำลึกเข้ามาว่า **โอปนยิโก** เราต้องน้อมเข้ามาเอามาเตือนใจอยู่ทุกเวลา **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** วิญญูชนทั้งหลายผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย จงมารวมจิตใจของตนอยู่ภายในใจของตนเท่านั้นจึงจะถูกทาง วิญญูชนผู้รู้แจ้ง **ปจฺจตฺตํ** จำเพาะจิตของตน ไม่ใช่ว่าไปรู้จักจิตใจคนอื่นอย่างโน้นอย่างนี้ไม่ใช่

อันกิเลสในใจมนุษย์คนเราทุก ๆ คนนั้น ผู้อื่นจะไปละไปถอน ไปปล่อยวางให้ไม่ได้ ผู้อื่นทำเพียงแต่ว่าแนะนำตักเตือน ผู้จะปฏิบัติจริง ๆ ก็คือจิตใจของเราทุกคนนั้นเอง ตั้งใจบริกรรมภาวนาทำใจให้ตั้งมั่นอยู่ในใจ

แม้สมัยพระพุทธเจ้าของเรายังมีพระชนม์อยู่ พระองค์ก็ทรงตรัสไว้ว่าเราตถาคตก็เป็นผู้ตรัสผู้สอนผู้บอกเท่านั้น การที่จะละกิเลส ความโกรธ โลภ หลง ของตนได้นั้น สาวกทั้งหลายผู้ปฏิบัติทั้งหลาย จะต้องน้อมนึกรำลึกเข้าสอนใจของตัวเอง รวมใจของตนเองให้ได้ ละกิเลสความโกรธในใจของตนให้ได้ ละกิเลสความโลภในใจของตนให้ได้ ละกิเลสความหลงในใจของตนให้ได้ เมื่อละกิเลสความโกรธ ความโลภ ความหลงในใจของตนได้ ความรู้แจ้งเห็นจริงก็บังเกิดขึ้นในใจของสาวกทั้งหลาย ไม่ใช่พระพุทธเจ้ามาละกิเลสให้

ดูตัวอย่างก็คือ ชีวิตของเราทุกคนที่มีมาตั้งแต่เกิดจนบัดนี้นั้น เราบริโภคอาหาร

ถ้าจิตใจมาสงบตั้งมั่น
ดวงจิตรู้อยู่ที่ไหนก็อยู่ที่นั้น
นั่งสมาธิภาวนาอยู่ที่ไหน
มีความสงบระงับตั้งมั่นอยู่ในตัวในใจ
เมื่อมาสงบตั้งมั่นอยู่ในใจได้แล้ว
อะไร ๆ ก็มารวมที่ใจนั้นเอง
เราต้องการความสงบ
ความสงบก็อยู่ที่ใจผู้รู้นั่นแหละ
ปัญญาความรู้แจ้งเห็นจริง
ก็ไม่ได้มีอยู่ในที่อื่น
ก็มีอยู่ที่จิตใจของผู้รู้นั่นเอง

เองชีวิตจึงตั้งมาได้หลายสิบปี ถ้าลองเราไม่บริโภคอาหาร ให้แต่ผู้อื่นบริโภคเราไม่บริโภคเราก็ตาย นานแล้วที่มีชีวิตมาถึงวันนี้เดี๋ยวนี้ เราบริโภคอาหารทุกมื้อ ทุกยามมาไม่ประมาท ชีวิตก็ต่อเนื่องกันมาโดยลำดับ ๆ

เมื่อเรามีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสในการปฏิบัติบูชา ก็ภาวนาพุทโธในใจรวมจิตรวมใจของเราเข้ามาภายใน ไม่ให้จิตใจออกไปภายนอก ทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ต้องนึกถึงว่าสมาธิ คือตั้งจิตให้มั่นเอาใจให้อยู่ อำนาจกิเลสฝ่ายต่ำนั้นเมื่อเราไม่ตามมันไป ไม่หลงใหลไปกับเรื่องภายนอก เรื่องมันก็สงบไป มันเกิดขึ้นมาไม่ว่าอารมณ์เรื่องราวดีชั่วประการใด เมื่อมันเกิดขึ้นมา

แล้ว เรามีสติ มีสมาธิปัญญาไม่หลงใหลไปกับเรื่องราวภายนอก จิตใจย่อมตั้งสงบระงับตั้งมั่นลงไป เมื่อจิตสงบตั้งมั่นแล้วอะไรอะไรมันก็ดับไปหมดไม่มีอะไรเหลือ

กิเลส ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ที่มันมีอยู่ในใจของคนเราเดี๋ยวนี้นั้นก็เพราะว่าจิตหลงยังมาสำคัญผิดคิดว่าตัวเราของเรา ตัวข้าของข้า ตัวกูของกู ข้าเป็นนั่นเป็นนี่อันนี้เป็นความหลงความไม่รู้ในใจของผู้ปฏิบัติ

เมื่อมารู้มาเข้าใจว่าการปฏิบัติบูชาภาวนานั้น ก็คือรวมจิตใจมาตั้งมั่นอยู่ภายในคำว่าภายในให้สังเกตอย่างนี้ว่าจิตใจที่มีความรู้ในจิตในใจของเรานี้มันไม่ได้ไปที่ไหน สังขารกิเลสในใจนั้นมันไปโน้นไปนี้เป็นโน้นเป็นนี่ไปตามกิเลส ตัณหา มานะ ทิฏฐิ อันนั้นเป็นเรื่องของใจไม่สงบ **ถ้าจิตใจมาสงบตั้งมั่นดวงจิตรู้อยู่ที่ไหนก็อยู่ที่นั้น นั่งสมาธิภาวนาอยู่ที่ไหน มีความสงบระงับตั้งมั่นอยู่ในตัวในใจ เมื่อมาสงบตั้งมั่นอยู่ในใจได้แล้ว อะไร ๆ ก็มารวมที่ใจนั้นเอง เราต้องการความสงบความสงบก็อยู่ที่ใจผู้รู้นั่นแหละ ปัญญาความรู้แจ้งเห็นจริงก็ไม่ได้มีอยู่ในที่อื่น ก็มีอยู่ที่จิตใจของผู้รู้นั่นเอง**

เมื่อสงบตั้งมั่นปัญญาก็เกิดขึ้น ความรู้ความฉลาดในจิตใจมันก็เกิดขึ้นที่นั้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ถ้าจิตของผู้ภาวนาตั้งมั่นดีแล้ว โลกนี้จะถึงหลักอนิจจังคือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของรูปนาม กายใจตัวตนสัตว์บุคคล ดูมันเกิดขึ้นมาแล้วมันก็ไม่ใช่ตัวอยู่ตลอดกาล เกิดขึ้นมาแล้วก็

> ความจริงกรรมฐานทั้งหลายนั้น
> อะไรก็มีอยู่ในตัวเราทุกคนนั่นแหละ
> ร่างกายสังขารนี้ท่านว่าอาการ ๓๒ นี้
> ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เอ็น กระดูก
> ตับ ไต ไส้ พุง น้ำเลือด น้ำเหลือง
> ในร่างกายสังขารนี้เต็มไปหมด

ย่อมมีความแก่ ความชรา ชำรุดทรุดโทรม ความเจ็บไข้ได้ป่วยก็ตามมาอยู่เสมอ อีกไม่นานภายใน ๑๐๐ ปี นี่แหละสิ่งที่เราคาดไม่ถึงสิ่งที่เราไม่ต้องการปรารถนาซึ่งความตายก็จะคืบคลานเข้ามาทุกวันเวลา ถ้าจิตเราตั้งมั่นดีแล้ว ก็ละกิเลสความโกรธ ความโลภ ความหลงได้ดีแล้ว ก็ไม่มีปัญหา ทำไมจึงไม่มีปัญหาเพราะปัญหาในใจของผู้ปฏิบัตินั้นแหละมันแก้ไขได้ คือท่านรู้ว่าถ้าเกิดมาแล้วจะไม่ให้แก่ไม่ให้ชรามันเป็นไปไม่ได้ มันก็ต้องแก่ชราเรื่อยไป

แรกตัวเราทุกคนเกิดมาตัวน้อยนิดเดียวเรียกว่า คลอดมาที่แรกเกิดมาคือทารก มนุษย์คนเรานั้นไม่เหมือนสัตว์สิ่งเดรัจฉานบางจำพวก สัตว์สิ่งเดรัจฉานบางจำพวกนั้นเกิดมาแล้วหากินเองได้ มนุษย์นี้ไม่ได้ ถ้าหากว่าเกิดมาบรรดาพ่อแม่ตายไป เด็กที่เกิดใหม่นั้นเรียกว่าตายอีกเหมือนกัน ไม่มีผู้เลี้ยงดู หากินเองไม่ได้ ได้แต่ร้องไห้เท่านั้นเอง บิดามารดาปู่ย่าตายายจึงเป็นสิ่งสำคัญช่วยชีวิตของเราทุก ๆ คนมาได้โดยลำดับ แต่ว่าคนเราบางคนนั้น

เมื่อใหญ่โตแล้วก็ไม่ได้คิดถึงบุญคุณผู้มีคุณทั้งหลาย บิดามารดาผู้บังเกิดเกล้า ถ้าท่านไม่เลี้ยงดูรักษาให้ เราก็ตายแล้วตั้งแต่คลอดได้นั้น ไม่มาถึงวันเวลาเดี๋ยวนี้ ที่มาเวลาเดียวกันนี้ก็ด้วยบุญกุศลที่เราทำบุญให้ทาน รักษาศีล ภาวนา จึงมีผู้มีความเมตตากรุณารักใคร่เลี้ยงดู รักษาอุ้มชูไปมาทางไหนตลอดเวลา จนกระทั่งตัวเราเองใหญ่ขึ้นมา ตนเองได้เรียนรู้ภาษาของโลกมนุษย์ จนกระทั่งใหญ่โตทำมาหาเลี้ยงชีพดีไปได้ทุกอย่างทุกประการ ต้องระลึกถึงผู้ที่มีพระคุณเรียกว่าบิดามารดา พี่เลี้ยงนางนมผู้ดูแลให้

ถือว่าเป็นบุญเป็นกุศล เมื่อเราพ้นภัยอันตรายมาแล้ว เราจะต้องตั้งใจบำเพ็ญภาวนาสงบจิตใจ ยังจิตใจให้เป็นดวงหนึ่งดวงเดียวอยู่ภายในให้มีความเมตตาแก่ตน มุ่งหวังให้กาย วาจา จิตของเราเป็นไปในธรรมปฏิบัติให้จิตใจเจริญอยู่ในพระกรรมฐานมีพุทโธ เป็นต้น

ความจริงกรรมฐานทั้งหลายนั้นอะไรก็มีอยู่ในตัวเรานั่นแหละ ร่างกายสังขารนี้ท่านว่าอาการ ๓๒ นี้ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เอ็น กระดูก ดับ ไต ไส้ พุง น้ำเลือด น้ำเหลือง ในร่างกายสังขารนี้เต็มไปหมดในตัวของเราทุกคนนี่แหละ ก้อนอสุภกรรมฐานก็อยู่ที่นี้ ถ้าเราดูกายพิจารณาให้เห็นกายของเราเอง ที่มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ กรรมฐานนี้เป็นก้อนอสุภกรรมฐาน เรายังมีชีวิตอยู่ก็แสดงออกอยู่เสมอ อย่างร่างกายของเราทุกส่วนมีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบนี่เป็นก้อนอสุภกรรมฐาน ยังมีชีวิตอยู่ก็แสดงว่าในร่างกายของเรานี้เป็นก้อนกรรมฐาน อสุภกรรมฐานของไม่งาม อาทีนวโทษจากการมีชีวิตในรูปนาม

แต่อย่างไรก็ตามการมีชีวิตอยู่ในรูปนามนี้ แม้ว่าจิตใจคนเรานั้น ถ้าไม่ภาวนาให้ดีแล้วมันก็มักจะมาประมาทว่าอยู่ดีสบายว่าเราไม่แก่ไม่เจ็บไม่ไข้และไม่ตายง่าย ๆ ดังนี้เป็นความคิดผิดเห็นผิด ความจริงแล้วความแก่ความชราไม่ได้หยุดยั้งเลยตั้งแต่เกิด แต่มันเปลี่ยนไปว่ามันแก่ขึ้นไปคือมันใหญ่ขึ้นไป เมื่อใหญ่ขึ้นไปสุดขีดแล้วมันก็แก่ลงชำรุดทรุดโทรมไปเรื่อยไป แต่จิตใจของผู้ไม่ภาวนาก็มักประมาท ให้รำลึกถึงความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บไข้ได้พยาธิเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารเป็นทุกข์ ไม่ได้นึกไม่ได้พิจารณาเมื่อสิ่งเหล่านั้นมาถึงเข้า จึงได้เกิดความทุกข์โทมนัสคับแค้นแน่นใจอยู่ตลอดเวลา

ฉะนั้นผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย จงเป็นผู้รำลึกอยู่ในใจของเราว่า พุทโธพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของเรา พุทโธนั้นผู้ใดรำลึก ยังมีชีวิตอยู่ก็มีความสุขกายใจ แม้ชีวิตดับไปแล้ว ผู้เลื่อมใสในคุณพระพุทธเจ้านั้นจะต้องตายแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์เทวโลกอย่างต่ำ ไม่ต่ำกว่านั้นลงมา ด้วยอำนาจคุณพระพุทธเจ้า เพราะว่าพระพุทธเจ้าที่เราจะเรียกว่าพระพุทธเจ้านั้น ไม่ใช่เพียงแต่ว่าภาษาคำพูดหรือเขียนเป็นตัวหนังสือเท่านั้น ก่อนที่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์จะ

ได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้นพระองค์ตั้งใจบำเพ็ญทาน ตั้งใจรักษาศีล บำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ บารมี ๓๐ ทัศน์ ครบถ้วนทุกส่วนทุกประการ พระพุทธเจ้าของเราผู้มีพระนามโคดมโคตรนี้บำเพ็ญบารมีมา จึงได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ไม่ใช่คำพูดแต่เป็นความจริง คือว่าพระองค์ทำจริง ปฏิบัติจริง พระองค์ทำบุญให้ทานจริง พระองค์รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ให้บริสุทธิ์จริง ๆ พระองค์มีจิตใจแน่นหนาถาวรเหมือนกับพื้นแผ่นดิน เรียกว่าไม่มีความหวาดระแวงอย่างใด พระองค์บำเพ็ญทาน รักษาศีลภาวนา มาเต็มบริบูรณ์แล้ว จิตใจของพระองค์จึงไม่ท้อถอย เมื่อไม่ท้อถอยอ่อนแอจิตใจของท่านก็ได้แต่ตัดกิเลส ตัดกิเลสขาดตัดกิเลสความโกรธขาดไป ตัดกิเลสความโลภความอยากได้ในใจขาดไป ตัดกิเลสความหลงในจิตในใจให้หมดสิ้นไป ไม่มีกิเลสใหม่ในใจของพระพุทธเจ้า ใจของพระพุทธเจ้าก็ชื่อว่าพ้นจากกิเลส ละกิเลสได้ ความเศร้าหมองขุ่นมัวในใจไม่มี จิตใจพระพุทธเจ้าจึงชื่อว่าเป็น**โลกวิทู** จิตของพระองค์รู้แจ้งโลก ไม่ว่าจะเป็นมนุสสโลก พระองค์ก็รู้แจ้งหมด ไม่มีความยินดียินร้ายในโลกมนุษย์ เทวโลกพระองค์ก็รู้แจ้ง ไม่หลงใหลไปอยู่แค่เทวโลก พรหมโลกพระองค์ก็รู้ ว่ามันมีความสุขสบายแค่พรหมโลก ไม่ถึงนิพพาน **นิพพานำ ปรมำ สุขำ** นิพพานเป็นสุข

นิพพานนั้นจึงเป็นยอดธรรม ผู้ใดภาวนาหมั่นขยันก็ได้ทุกคน ถึงทุกคนไม่ต้องสงสัย ผู้ใดจะลังเลสงสัยว่าบุญบารมีของเรานี่จะไม่ได้ไม่ถึง หรือไม่ได้เกี่ยวถึงหรือไม่ต้องสงสัย คือว่าเราตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาพุทโธอยู่ในดวงใจ คำว่านึกในใจเจริญในใจนั้น ความจริงไม่ได้เกี่ยวถึงรูปร่างกาย จะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอน มันเป็นเรื่องของรูปขันธ์หมุนเวียนไปในอิริยาบถทั้ง ๔ อันส่วนภาวนารำลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระพุทโธ ๆ ในใจนั้น ไม่ว่าร่างกายจะนั่งแบบไหนก็นึกภาวนาได้ จะยืนแบบไหนก็นึกภาวนาพุทโธในใจได้ จะเดินไปไหนก็นึกภาวนาพุทโธได้ โดยเฉพาะคือว่าเราไปรถไปราไปไหนก็ให้ถึงที่จุดหมายปลายทางที่เราต้องการไป แต่หารู้ไม่ว่าภัยอันตรายในการที่มียวดยานพาหนะนำไปนั้น มันมีภัยอันตรายเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ประมาทพลาดพลั้งไม่ได้ ประมาท

เมื่อใจของเราอยู่ใน
พุทโธคุณพระพุทธเจ้า
ย่อมมีความสุขจิตสุขใจ
เมื่อใจมีความสุข
ตายก็ชื่อว่ามีความสุข
ไม่มีทุกข์ภัยอันใดเกิดขึ้น
คุณพระพุทธเจ้าที่เราภาวนาอยู่
จึงเป็นคุณงามความดีประดับประดา
กายวาจาจิตของเราทุกคน
จึงให้พากันตั้งอกตั้งใจ
ปฏิบัติบูชาภาวนา
อย่าได้มีความท้อถอย

พลาดพลั้งถึงตายได้ทุกเวลา แต่ถ้าผู้ใดไม่ประมาท พุทโธคุณพระพุทธเจ้าน้อมนึกรำลึกไว้ในใจของตนทุกขณะทุกเวลา เมื่อจะมีภัยอันตรายบางคราวบางสมัยจะแสดงให้รู้ล่วงหน้าก็ได้ว่าจะมีภัยอันตรายต้องระมัดระวัง ก็คือว่าพุทธเจ้าคุณพระคุณเจ้าที่เราระลึกถึงนั่นเอง บันดลบันดาลให้เข้าใจให้เป็นไป

จึงให้เราทุกคนยืนก็ภาวนาพุทโธในใจได้ เดินไปมาที่ไหนไปรถไปเรือไปเหนือไปใต้ก็ภาวนาพุทโธอยู่ในใจ พุทโธนี้ได้ทั้งยืนทั้งเดินทั้งนั่งทั้งนอน นอนยังไม่หลับก็นึกภาวนาพุทโธได้ ไม่ว่ากายวาจาจิตตัวเราอยู่ที่ไหนก็ให้มีพุทโธอยู่ในตัวเราในที่นั้น

เมื่อใจของเราอยู่ในพุทโธ คุณพระ–พุทธเจ้าย่อมมีความสุขจิตสุขใจ เมื่อใจมีความสุข ตายก็ชื่อว่ามีความสุข ไม่มีทุกข์ภัยอันใดเกิด คุณพระพุทธเจ้าที่เราภาวนาอยู่จึงเป็นคุณงามความดีประดับประดากายวาจาจิตของเราทุกคน จึงให้พากันตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาอย่าได้มีความท้อถอย

ความท้อแท้อ่อนแอในหัวใจนั้นมักจะเป็นอุปสรรคขัดข้องในการปฏิบัติธรรม ท่านจึงต้องให้ระลึกอยู่ว่าเราต้องมีศรัทธาความเชื่อในคุณพระพุทธเจ้า เชื่อในคุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เชื่อในทาน ในศีล ในภาวนาว่าเป็นบันไดเป็นทางที่จะดำเนินเดินไปสู่ความพ้นทุกข์ภัยในวัฏสงสาร ตราบใดที่เราทุกคนยังมีชีวิตลมหายใจอยู่ เราก็จะต้องปฏิบัติบูชาภาวนาเรื่อยไป จะมืดแจ้งกี่สิบปีข้างหน้าก็ตาม การภาวนาพุทโธในใจอย่าได้หลงได้ลืม ไม่มีอะไรดีวิเศษเท่ากับคุณพระพุทธคุณพระธรรมคุณพระสงฆ์ เรารำลึกอยู่ในคุณพระศรีรัตนตรัย คุณพระศรีรัตนตรัยนี้เปรียบเหมือนร่มไม้ใหญ่ว่าเราจะไปไหนก็กั้นลมฝนไม่ให้ตกถูกได้ แดดร้อนขนาดไหน ความร้อนของแดดก็จะไม่มาถึงตัวเราด้วยอำนาจภาวนาพุทโธในใจ อยู่ที่ไหนไปที่ไหนเหมือนกับว่ามีกำแพง ๗ ชั้นคอยปกป้องรักษาอยู่ตลอดเวลา ด้วยอำนาจคุณพระพุทธเจ้า ด้วยอำนาจคุณพระธรรม ด้วยอำนาจคุณพระ-อริยสงฆ์สาวก จิตใจของเราก็ย่อมเย็นเป็นสุข ไม่มีความทุกข์ร้อนประการใด

คุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์นี่แหละเป็นยอดแห่งการปฏิบัติเป็นยอดธรรม เป็นยอดสูงสุด เราก็ได้มาเกิดเป็นมนุษย์และได้พบพระพุทธศาสนาและเกิดมาในประเทศชาติเมืองไทย เมืองไทยประเทศไทยนี่เป็นเมืองพระพุทธศาสนา ไม่ว่าใครได้มาเกิดเมืองไทย ได้มาอยู่เมืองไทยชื่อว่าเป็นคนที่อยู่ในประเทศอันสมควร ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพุทธศาส-นาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ไม่ว่าคนไทยจะอยู่ที่ไหนไปที่ไหน พระศาสนาศาสดาของพระพุทธเจ้าก็จะมีอยู่ในจิตใจของคนไทยตลอดไปจะมีแต่ความอยู่เย็นเป็นสุข ความทุกข์ความร้อนจะหายไปหมดไป ความสุขกายสบายใจมีทั้งทรัพย์สินเงินทองวัตถุของก็จะไหลมาเทมา

"มรณกรรมฐาน" นี้พระองค์ทรงสั่งสอนนักหนาว่า

สาวกทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงนึกภาวนา

ให้ได้ทุกลมหายใจเข้าออก

แม้เราตถาคตก็นึกถึงมรณะ ความตาย

ได้ทุกลมหายใจเข้าออก

มรณกรรมฐาน

๑๗ มกราคม ๒๕๑๘

ณ โอกาสนี้ไป เป็นโอกาสการนั่งสมาธิภาวนา ฟังพระธรรมเทศนา จงลุกขึ้นนั่งขัดสมาธิ เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาทับมือข้างซ้าย ตั้งกายให้เที่ยงตรง หลับตานึกภาวนา "มรณ์ เม ภวิสฺสติ" ภายในดวงจิต ดวงใจของตนต่อไป

"มรณ์ เม ภวิสฺสติ" อุบายธรรมข้อนี้ พระศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เตือนพุทธบริษัท พุทธสาวกในครั้งพุทธกาลว่า ให้ท่านทั้งหลายจงกำหนดความตายนี้ให้ได้ทุกลมหายใจเข้าออก

วันนี้ เวลานี้ ก็ให้เราท่านทั้งหลายกำหนดว่า ลมหายใจเข้า หายใจออก ความตายนั้นมีอยู่ อาจเป็นได้ทุกลมหายใจ จึงให้บริกรรมภาวนาว่า มรณ์...มรณ์ ความตาย หรือว่า มรณ์ เม ภวิสฺสติ มรณ์..มรณะ ก็คือตาย เม ก็คือเรา เราจะต้องตาย หนีความตายไปไม่พ้น ใครจะหลบหลีกไปอยู่ที่ไหน ทำอะไร มีอะไรแก้ไขไม่ให้ความตายมาถึงตัวในชั่วภายในร้อยปีนี้ ดูจะเป็นไปไม่ได้

เมื่อเป็นไปไม่ได้แล้ว ทำอย่างไร ต้องภาวนา สงบกาย สงบวาจา สงบจิต รวบรวมกำลังจิตกำลังใจ ให้สามารถอาจหาญในการภาวนาละกิเลสให้หมดไป เพราะว่ากิเลสนี้เป็นสิ่งสำคัญ พาให้คนเรามาเกิด อยู่ไม่ได้จำเป็นต้องมาเกิด เมื่อเกิดมาแล้วความตายก็มีเป็นธรรมดา และเป็นของหลีกเลี่ยงให้พ้นไปไม่ได้ด้วย

มรณ ธมฺโมหิ เรามีความตายเป็นธรรมดา

มรณ์ อนตฺตีโต เราจะพ้นความตายไปไม่ได้

นี่ความจริงเป็นอยู่อย่างนี้ จิตผู้รู้ผู้เห็นอันมีอยู่ภายใน อย่ามัวแส่ส่ายไปที่อื่น **ความตายนี้มันไล่ติดตามตัวเราอยู่เสมอ ท่านเปรียบอุปมาเหมือนหมาไล่เนื้อ ตามทันที่ไหน มันก็กัดเอาให้เนื้อนั้นตายฉันใด มรณะ ความตายที่ตามเราท่านทั้งหลายมาตั้งแต่เกิด เกิดมาแล้ว มันตาย มันไล่มา เท่ากันกับว่า เนื้อมันยังแข็งแรงอยู่ สุนัขมันไล่ยังไม่ทัน มันทันเวลาไหนก็เอา**

อย่าว่าแต่คนเราธรรมดา
แม้พระศาสดาเอกในโลก
ก็ยังดับขันธ์เข้าสู่นฤพาน
เราท่านทั้งหลายจะไม่แตกไม่ตายนั้น
เป็นไปไม่ได้ ไม่ต้องอวดดี
ถ้าอวดดีแล้วจะตายทิ้งเปล่า

เนื้อนั้นตายในที่นั่น ไม่เลือกสถานที่ ฉันใด อันความตายที่ตามติดเราท่านทั้งหลายอยู่ตลอดเวลา นั่งมันก็ตามไล่อยู่เสมอ ยืนมันก็ตามไล่อยู่เสมอ เดินไปมา ไปรถไปราไปเครื่องบิน เราว่าเร็วที่สุด ก็ยังสู้มรณภัยความตายไม่ได้ เขาเร็วที่สุด แต่ว่ามันยังไม่ทันเท่านั้น หรือว่าบุญกุศลยังรักษาเราท่านทั้งหลายให้มีชีวิตชีวาต่อไป จะได้บำเพ็ญบุญบารมีต่อไปเท่านั้น ถ้าบุญบารมีไม่ช่วยแล้ว เป็นอันว่าตายได้ทุกลมหายใจเข้า ตายได้ทุกลมหายใจออก

เมื่อเป็นเช่นนี้ จิตผู้รู้อย่าได้ประมาท คนที่มีความประมาทมักจะเข้าใจว่าความตายยังไม่มาถึงเราง่าย ๆ ความตายนี้ พระพุทธองค์ท่านตรัสว่า เป็น "พระยา" อันใหญ่ยิ่ง ไม่มีพระยาอะไรในโลกจะสู้ความตายได้ ให้ชื่อว่า พระยามัจจุราช

พระยามัจจุราชนี้ไม่ได้มีเมตตากรุณาแก่ใครเลย เมื่อตามทันเมื่อใดเวลาใดก็ฟาดฟันฆ่าลงไปให้ตาย ผู้ปฏิบัติภาวนาทั้งหลาย อย่าได้ลืมใจอย่าได้พลั้งเผลอ ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทมัวเมา แล้วก็บริกรรมภาวนาว่า

มรณำ เม ภวิสฺสติ....มรณำ เม ภวิสฺสติ ติดต่ออยู่ในดวงจิต ในขณะที่นึกว่า มรณำ เม ภวิสฺสติ นั้น ก็ให้นึกเป็นภาษาเราด้วยพร้อมกันไปในดวงจิต

เรื่องของความตาย เราต้องตาย ความตายใกล้เข้ามาแล้ว ความตายหนีไม่พ้น จะหลบหลีกไปที่ไหนไม่พ้น จิตที่ยังแส่ส่ายภายนอกละออกไปให้หมดสิ้น ตั้งจิตเจตนาในปัจจุบันเดี๋ยวนี้ ขณะนี้ ให้แน่วแน่ มั่นคงลงไปทุกลมหายใจเข้าออก จนกระทั่งจิตใจนี่เย็นสบาย สงบระงับ เมื่อสบาย สงบระงับแล้วก็จงรู้ เข้าใจเถิดว่า นามและรูปกายใจคนเรา ที่นั่ง ๆ อยู่นี้ไม่เที่ยงแท้แน่นอน รูปนามนี้ไม่เที่ยง ที่เที่ยงแท้แน่นอนก็ดวงจิตผู้รู้อยู่เท่านั้น

ดวงจิตผู้รู้อยู่นี้ ตัวกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ยังมีอยู่ก็ยังไม่แน่ ยังไม่เที่ยงแท้ แน่นอนแท้ ต้องมาชำระจิตใจดวงผู้รู้นี้ให้สดใสสะอาด เรียกว่า จิตใจไม่ขุ่นมัว ไม่มีกิเลสราคะ...กิเลสราคะละออกไปได้แล้ว ไม่มีกิเลสโทสะ...กิเลสโทสะละออกไปได้แล้ว ไม่มีกิเลสโมหะ...กิเลสโมหะเลิกละออกไปแล้ว ดูตัวอย่างพระศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย พระองค์ละทิ้งได้หมด

กิเลสราคะ พระองค์ก็ละได้
กิเลสโทสะ พระองค์ก็ละได้
กิเลสโมหะ พระองค์ก็เลิกได้ ละได้

แล้วยังละวาสนากิริยา กาย วาจา จิตอันไม่สุภาพเรียบร้อย พระองค์ก็เลิกละทิ้งหมด มีแต่สุภาพ อ่อนโยน ละมุนละไมพร้อมทั้งกาย วาจา จิต พระองค์จึงได้ชื่อพระนามว่าละกิเลส พร้อมทั้งวาสนา บริสุทธิ์ ใสสะอาดปราศจากมลทินทั้งหลายแหล่

เราผู้ภาวนาบริกรรม ภาวนาความตายนี้ก็นึกถึง **อย่าว่าแต่คนเราธรรมดา แม้พระศาสดาเอกในโลก ก็ยังดับขันธ์เข้าสู่นฤพาน เราท่านทั้งหลายจะไม่แตกไม่ตายนั้น เป็นไปไม่ได้ ไม่ต้องอวดดี ถ้าอวดดีแล้ว จะตายทิ้งเปล่า** คำว่า "อวดดี" คืออวดว่าเราไม่ตาย ไม่ตายง่าย ๆ ใครว่าตายก็ไม่เชื่อ แล้วความตายมาถึง เรามีอะไรจะสู้รบกับความตาย ถ้าไม่สู้รบด้วยการทำภาวนา สมาธิภาวนา สมถภาวนา วิปัสสนาภาวนาในดวงจิตดวงใจไม่มีแล้วจะสู้ได้อย่างไร เพราะพระยามัจจุราชใหญ่ยิ่งกว่าใคร ๆ ในโลก ในชมภูทวีปนี้ ไม่มีใครที่จะไปอวดดีกับพระยามัจจุราชได้ เราต้องมีเครื่องต่อสู้พระยามัจจุราชนั้น ถ้าผู้ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ตั้งมั่น เที่ยงตรง คงที่หนักแน่น อยู่ในธรรมปฏิบัติแล้ว ท่านไม่กลัวมรณภัยความตาย ไม่มีความทุกข์ ไม่มีหวาดหวั่นว่า กลัวว่าจะตายด้วยโรคนั้นโรคนี้ ไม่มีกลัว เพราะจิตใจท่านพ้นจากความหวาด ความสะดุ้ง ความกลัวแล้ว ชื่อว่าท่านภาวนาอยู่ในดวงจิต ดวงใจผู้รู้อยู่นี่เอง ชำระแก้ไขดวงจิตผู้รู้นี้ให้ว่องไว ไหวพริบเฉียบแหลม เฉลียวฉลาด สามารถ อาจหาญ ไม่ย่อท้อต่อการนั่งสมาธิภาวนา เดินจงกรม ปฏิบัติบูชาในทางพระพุทธศาสนานี่แหละจิตใจผู้บำเพ็ญภาวนานั้นอยู่ที่กำลังจิต

ผู้ปฏิบัติทั้งหลายเมื่อมีกำลังจิต กำลังกายมันเป็นไปเอง เพราะว่าจิตนี้ท่านเปรียบเหมือนอย่างว่าเป็นนาย รูปกายนี้เป็นเหมือนบ่าว เหมือนบ่าวไพร่ ราษฎร สุดแท้แต่เจ้านายจะใช้ให้ทำอะไรก็ทำทั้งนั้น รูปร่างกาย มีขาสอง แขนสอง ศีรษะหนึ่ง หนังหุ้มอยู่เป็นที่สุด ชอบสมมติว่าให้เป็นหญิง เป็นชาย ตามสมมติโลก สุดแท้แต่จิตใจผู้อยู่ภายใน ผู้ครองอยู่ในกายนี้จะใช้ให้ทำอะไร รูปร่างกายทำทั้งนั้น ที่ว่าทำไม่ได้เป็นไปไม่ได้ มันเป็นเรื่องของจิตใจทั้งนั้น ถ้าจิตใจลงมือทำแล้ว ได้ทั้งนั้น ที่เราว่าทำไมหนอ การภาวนาจึงไม่เป็นไป ทำไม

หนอจึงเลิกละกิเลส ความโกรธ โลภ หลงนี้ไม่ได้ ก็เพราะไม่ตั้งจิตตั้งใจลงไปให้มั่นคงในจิตใจผู้รู้นี้เอง

ถ้าหากว่าผู้ปฏิบัติทั้งหลาย มาตั้งจิตตั้งใจให้มั่นคงลงไปว่า **นอกจากดวงจิตดวงใจที่รู้อยู่นี้ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา สิ่งอื่นนอกจากจิตใจนี้ออกไปทั้งหมด ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ทั้งเพ ไม่ใช่ตัวตนของเรา ของเขา ไม่ใช่ใครจะมาบังคับบัญชา** ยึดถือว่าเป็นของ ๆ ตัวไม่ได้ เพราะมันไม่ฟังใคร ได้เวลาแก่มันก็แก่ไป เหมือนคนแก่คนชรา ผมหงอก ฟันหลุด หูตาไม่ดี กำลังวังชาไม่ดี ทำไมเป็นไปได้ ทั้ง ๆ ที่เราไม่ต้องการอยากจะให้เป็นอย่างนั้นด้วย ผู้ใดอยากรู้อยากเห็น ก็ไม่ต้องการ ไม่อยากเห็นคนแก่ด้วย อยากเห็นแต่คนหนุ่มคนแน่น แต่ทำไมเป็นไปได้ นี่แหละ ให้รีบเร่งภาวนาเสียในขณะนี้ เดี๋ยวนี้ เวลานี้ ให้จิตผู้รู้นี้ผ่องใส สะอาด ตั้งมั่น เที่ยงตรง หนักแน่น

ดวงจิตผู้รู้สึกภาวนาอันนี้แหละ
ที่เราจะต้องภาวนาจะต้องชำระแก้ไข
จิตดวงนี้ถ้ามีความสงสัยอยู่ในจิตในใจ
ก็ละความสงสัยนี้ออกไป
ด้วยการภาวนามรณกรรมฐาน
เพียรเพ่งลงไปในจิตผู้รู้นี้

อยู่ในพระธรรมวินัยคำสอน ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยการนึกถึงมรณกรรมฐานอย่าให้ขาด ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน จะไป จะอยู่ที่ไหนก็ตาม "มรณกรรม-ฐาน" การนึกถึงความตายนี้ พระพุทธเจ้าพระองค์เตือนพุทธบริษัท ให้นึกอยู่เสมอจนกระทั่งว่าทุกลมหายใจเข้า ทุกลมหายใจออก ให้ตั้งใจกำหนดนึกให้ได้ คำว่า "ให้ตั้งใจกำหนดนึกให้ได้" นี้ต้องทำ ลงมือทำเดี๋ยวนี้ ขณะนี้ อย่าไปคิดว่าเวลานี้เป็นเวลาฟังไม่ต้องนึก นึกเจริญเวลานี้แหละ พร้อมกันไปกับการฟังธรรม

"ฟังธรรม" ได้ยินเสียง จิตใจก็ "มรณำ เม ภวิสฺสติ" ไปด้วยจนกระทั่งจิตใจเย็นสบายเดี๋ยวนี้จิตใจเย็นสบายหรือยัง ถ้ายังก็ให้รีบนึกเจริญขึ้นมา ตั้งจิตตั้งใจให้มั่นคง

จิตใจเหลาะแหละ หวั่นไหว สั่นสะเทือนกลัวภัยอันตรายอย่างโน้น อย่างนี้ อย่าได้ไปกลัวเลย คนเราที่เกิดมาในโลกนี้ มีกรรมที่ตนกระทำมาแล้วและได้ทำอยู่ในปัจจุบัน คำว่า "กรรม" ได้แก่กุศลกรรม คนทำบุญรักษาศีล คนภาวนา เรียกว่าทำกุศลกรรม ทำดี ทำบุญ ได้บุญตลอดเวลา บุญนี้ก็ให้ผลแก่ตนตั้งแต่ทำแล้วต่อไปทีเดียว คนทำบาปได้ชื่อว่าทำอกุศลกรรม คนทำบาปนี้ก็ให้ผลเหมือนกันตั้งแต่ปัจจุบันทั้งต่อไป ทำบาปนี้มันเดือดร้อนเมื่อภายหลัง เมื่อบาปอกุศลที่ตนทำไม่ดีด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยจิต ด้วยใจแล้ว มันให้ผลร้อนในจิต จะพูดจาปราศรัยอะไร ก็มีแต่เรื่องทุกข์ เรื่องร้อน จะทำสิ่งใดก็เป็นไปในทางทุกข์ ทางร้อน นี่

แหละท่านว่ากรรมไม่ดี พระพุทธเจ้าสอนให้ละ ให้ละกรรมชั่วเสีย แล้วตั้งใจทำกุศลกรรม กรรมดี

ที่เราภาวนา "มรณ์ เม ภวิสฺสติ" อยู่นี้ก็เป็นกุศลกรรม เป็นกรรมดี ให้เจริญ ให้นึก ให้น้อม รวมจิตใจเข้ามา ตั้งให้มั่น สงบระงับอยู่ที่ดวงจิตผู้รู้อยู่นี้ เมื่อเจริญอยู่ นึกอยู่เตือนจิตใจของเราอยู่อย่างนี้ตลอดเวลาแล้ว นี่แหละผู้ปฏิบัติ จง "โอปนยิกธรรม" น้อมเข้ามา รวมเข้ามา สงบเข้ามา มาอยู่ในดวงจิตผู้รู้อยู่ในใจนี้ "เอหิปสฺสิโก" จงรู้จงเห็นอยู่ที่นี้ "ปัจจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ" วิญญูชนทั้งหลายผู้ปฏิบัติทั้งหลาย สาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ท่านรู้แจ้ง "ปจฺจตฺตํ" จำเพาะจิต ก็จิตใจผู้รู้ ผู้เห็น ผู้เป็น มีอยู่ ในปัจจุบันเดี๋ยวนี้ ขณะนี้ มันมีอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อเราไม่ภาวนา ปล่อยให้จิตใจฟุ้งซ่าน รำคาญ รั่วไหล ไปตามอำนาจกิเลสแล้ว ความหลง ความเมา อันเกิดมีขึ้นในจิตใจที่ไม่สงบนั้น มักให้ลืมกาย ลืมจิต ลืมดี ลืมชั่ว ไปหมด มัวเมามืดมน ไม่รู้แจ้งประจักษ์ในดวงจิตนี้ ท่านจึงให้รวบรวมกำลังจิต มาเพ่งพินิจ ทุกลมเข้าไป ลมออกมา นี่เป็นธาตุลม ธาตุลมมันไม่รู้สึกว่าเป็นธาตุลม ไม่สมมติให้เป็นธาตุลม เราก็ไม่รู้ทั้งนั้น เพราะธาตุลมนั้นเป็นธาตุเป็นอากาศ เราไม่มีความรู้สึกอย่างใด ผู้รู้สึกก็คือดวงจิตของเราผู้ภาวนานี่เอง ดวงจิตผู้รู้สึกภาวนาอันนี้แหละที่เราจะต้องภาวนา จะต้องชำระแก้ไข จิตดวงนี้ ถ้ามีความสงสัยอยู่ในจิตในใจก็ละความสงสัยนี้ออกไปด้วยการภาวนามรณกรรมฐาน เพียรเพ่งลงไปในจิตผู้รู้นี้ จะมาสงสัยในทานในศีลในภาวนาทำไมเล่า จะมัวสงสัยอยู่ไม่ภาวนา ความสงสัยนั้นก็ไม่ตกออกจากจิตใจ ละความสงสัยไม่ได้ก็เพราะจิตใจไม่สงบ ไม่เห็นแจ้งในจิตเสียก่อน จะไปเลิกละที่ไหน มันก็สงสัยเรื่อยไปในจิตนั้น

ผู้ปฏิบัติธรรมที่แท้จริงแล้ว ท่านละความสงสัยได้ภายในจิตใจผู้รู้อยู่นี่เอง เมื่อจิตดวงนี้ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เห็นแจ้งว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ในรูปนี้ ในนามนี้ ตกอยู่ในความไม่เที่ยงแท้แน่นอน จิตของท่านก็วางเฉย สงบระงับ ตั้งมั่น ไม่หันเหไปกับเรื่องราวใด ๆ ทั้งหมด จิตก็สงบตั้งมั่นอยู่ในที่นี้ ความลังเลสงสัยทั้งหลายก็หมดไป ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยหิวในจิตก็หมดไป

จะภาวนาบทใด
พิจารณาข้อไหน อย่างไร
มันแล้วแต่อุปนิสัย วาสนา บารมี
ของตนบำเพ็ญมาแล้วในอดีตกาล
แล้วมาปัจจุบันกาล เดี๋ยวนี้ ขณะนี้
เราเจริญสมาธิภาวนา บทนั้น
สิ่งนั้น ข้อนั้นแล้ว
จิตใจของเราซาบซึ้งตรึงใจ
ก็ให้จับอุบายนั้นมาภาวนา

ความผ่องใสสะอาดก็เกิดขึ้นมาแทน ความหมั่นขยันก็เกิดขึ้นมาแทนในดวงจิตอันนี้ จิตใจดวงนี้ก็ว่องไว ไหวพริบ คิดอ่าน พินิจพิจารณาอะไรได้ทุกขณะ ทุกเวลา ไม่ว่าตาเห็นรูป เมื่อปรากฏการณ์ขึ้นมา รูปนั้นจะสวย รูปนั้นจะขี้ร้าย ขี้เหร่ก็ตาม จิตภาวนา "มรณำ เม ภวิสฺสติ" ได้อยู่เสมอ

ไม่เกิดความโกรธ ความรักขึ้นมาในจิตใจ

จิตใจ วางเฉยอยู่ได้ เรียกว่า "ภาวนา" มองเห็นทั้งตัวเราและตัวเขา ว่าเกิดมาแล้วย่อมมีความแก่ ความชรา ย่อมมีความเจ็บไข้ได้ทุกข์ ในรูปร่างกายนี้ **ผลที่สุดรูปร่างกายนี้ย่อมถึงซึ่ง "มรณกรรมฐาน" ความแตกดับทำลายเหมือนกันทั้งคนทั้งสัตว์ทั้งวัตถุธาตุทั้งหลาย ต้นไม้ ภูเขา ท้องฟ้าอากาศ พื้นแผ่นดินทั้งหมดนี่แหละ ผลที่สุดก็มีแตก มีทำลายเหมือนกัน** ทั้งมีวิญญาณครองได้แก่คนและสัตว์ ทั้งไม่มีวิญญาณครอง ต้นไม้ ป่าดงพงพีทั้งหลาย ต้นไม้ ภูเขา แผ่นดิน ยังมีเวลาแตก แต่ว่ามันไม่แตกเร็วมันนานจึงจะต้องแตกทำลายไปอีกทีหนึ่ง

การภาวนาทำความเพียรละกิเลสภายในดวงจิตดวงใจของเราท่านทั้งหลายจงให้พากันอุตส่าห์พยายามให้เกิดพลังงานขึ้นมาในจิตใจ ว่าตั้งแต่บัดนี้ไป เราจะไม่ท้อแท้อ่อนแอในการภาวนา จะภาวนาบทใด พิจารณาข้อไหน อย่างไร มันแล้วแต่อุป-นิสัย วาสนา บารมีของตนบำเพ็ญมาแล้วในอดีตกาล แล้วมาปัจจุบันกาล เดี๋ยวนี้ขณะนี้ เราเจริญสมาธิภาวนาบทนั้น สิ่งนั้น ข้อนั้นแล้ว จิตใจของเราซาบซึ้งตรึงใจ ก็ให้จับอุบายนั้นมาภาวนา มากำหนดมาพิจารณาให้เข้าใจแจ่มแจ้งต่อไป จากภพก่อน ปัจจุบันภพนี้ก็มากำหนดทำความเพียรปฏิบัติบูชาเรื่อยไป โดยเฉพาะขณะนี้เวลานี้นั้นแม้เราจะฟังธรรมมามาก นานสักเท่าไหร่ก็ตาม อย่าลืม "มรณกรรมฐาน"

"มรณำ เม ภวิสฺสติ" เราจะต้องตาย ไม่นานเราก็จะต้องตาย ภายในใต้ร้อยปีนี่แหละ สมมติว่าเดี๋ยวนี้เราเกิดมาเท่าไหร่ปีแล้ว ก็เอาไปลบร้อยนั่นแหละ มันใกล้เข้าไปโดยลำดับ เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตใจผู้รู้ผู้เห็นอันเป็นปัจจุบัน ไม่ควรนิ่งนอนใจ ไม่ควรประมาท ไม่ควรเอาคนที่ไม่ตั้งอกตั้งใจเป็นตัวอย่าง ต้องเอาพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เอาพระอริยสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลายครั้งพุทธกาลเป็นตัวอย่าง

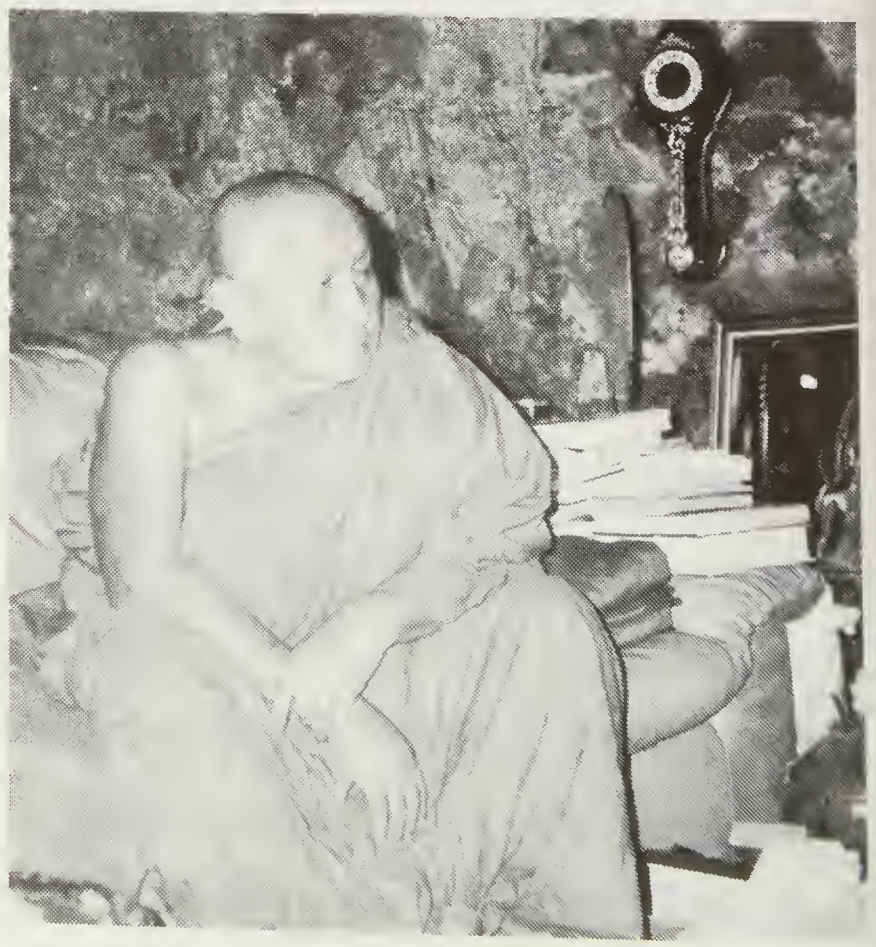

ในสมัยพุทธกาล สมัยที่พระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่นั้น มนุษย์ในสมัยนั้นท่านบำเพ็ญภาวนาจริง ๆ **ทั้งคฤหัสถ์ศรัทธาญาติโยม ก็ภาวนาจริง ๆ สำเร็จเป็นพระ-โสดา ก็มากมาย เป็นสกิทาคา ก็มากมาย เป็นพระอรหันตาขีณาสพ ก็มากมายนับเป็นโกฏิ ๆ ล้าน ๆ** พร้อมทั้งมนุษย์ เทวดา มาร พรหม ในสมัยนั้น ท่านภาวนาละกิเลสจริง ๆ เมื่อตกมาถึงสมัยพวกเราทั้งหลาย ก็อย่าได้มีความท้อแท้ อ่อนแอประการใด ทุกขณะทุกเวลา ทุกลมหายใจเข้าออก จงมีความพากความเพียร ความพยายามเอาใจใส่ในการภาวนา จิตใจไม่สงบก็รีบตั้งอกตั้งใจบริกรรมภาวนา "มรณ์ เม ภวิสฺสติ" ลงไป อย่าไปคิดแต่เพียงว่า เมื่อไม่สงบแล้วก็จะทิ้ง ไม่ทำ ไม่ปฏิบัติให้ติดต่อนอเนื่องทุกลมหายใจออกแล้ว...ไม่ได้ เพราะคนเราในโลกนี้มักจะมีความอยาก ความต้องการ ต้องการแต่ผล ต้องการความสุขความสบายกายสบายใจ แต่ความสบายกายนั้นมาจากไหน ถ้าไม่มาจากตัวเราเป็นผู้รักษาพยาบาลตัวเองอยู่ตลอดเวลา จิตใจนี้จะสบายได้ ไม่ใช่ว่าเรานั่ง ๆ นอน ๆ กิน ๆ แล้วมันก็สบายไปเอง เราต้องภาวนา กำหนดพิจารณาอยู่เสมอ ที่กำหนดพิจารณาไม่เฉพาะแต่เรื่องของความตาย เรื่องทั่วไปทั้งหมดที่จิตยังลุ่มหลงอยู่ สิ่งนั้นแหละจะต้องเอามาพิจารณาพิจารณาให้ลงหลักสามประการ คือสิ่งที่จิตใจลุ่มหลง มัวเมา ดีใจ เสียใจ โกรธให้ สิ่งนั้นต้องมาพิจารณาให้เห็นว่า สิ่งนั้นมันไม่เที่ยงแท้แน่นอน

ไปโกรธทำไม

ไปโลภทำไม

ไปหลงทำไม เพราะสิ่งทั้งหลาย คนก็ตาม สัตว์ก็ตาม มีความเกิดขึ้นชั่วระยะกาลหนึ่ง แล้วมันก็แตกดับไปตามธรรมดาอย่างนั้นเอง ผู้ปฏิบัติจิตใจทำภาวนาแล้ว ไม่ควรท้อถอยหัวใจ ให้มีความบากบั่นพยายามให้เต็มที่ เมื่อยังไม่เต็มที่เมื่อใด มันก็ยังลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่อย่างนั้นเอง ถ้าตั้งอกตั้งใจเต็มที่แล้ว การภาวนา การพิจารณา การเห็นแจ้ง ในหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั้นจะได้ยินใครพูดก็ตาม ไม่ได้ยินก็ตาม จิตใจผู้รู้เห็นนี้ ก็จะเห็นแจ้งอยู่ภายในตัวนี้เอง ภายในจิตนี้แหละเพราะจิตใจที่เราภาวนา "มรณ์ เม ภวิสฺสติ" เดี๋ยวนี้มันก็อยู่ภายในรูปขันธ์คือตัวเราท่านทั้งหลายนี่แหละ ถ้าไม่อยู่ในที่นี้ เราจะฟังธรรมได้ยินหรือ ถ้าไม่อยู่ในนี้ ผู้เทศน์ผู้แสดงธรรมให้เราท่านฟังอยู่เดี๋ยวนี้ขณะนี้ จะเทศน์ได้ แสดงได้มาจากไหน ไม่ได้มาจากดวงจิตผู้รู้นี้หรือเป็นผู้แสดงธรรมก็มาจากนี้ เมื่อมาจากนี้ ผู้แสดงธรรมท่านยังอุตส่าห์พยายามแสดงธรรมให้เราท่านทั้งหลายฟัง เราผู้ฟังก็ฟังให้ดี หมายถึงว่าฟังแล้วก็ต้องนำไปประพฤติปฏิบัติ ชำระแก้ไขจิตใจดวงนี้ให้ผ่องใส สะอาด ตั้งมั่นเที่ยงตรง คงที่ เอาจนให้หนักแน่นในธรรมปฏิบัติจริง ๆ เมื่อดวงจิต ดวงใจนี้มีความหนักแน่นในธรรมปฏิบัติ เป็นที่พึ่งของตนได้ทั้งโลกนี้ทั้งโลกหน้า ไม่ว่าจะไปบังเกิดท่องเที่ยวอยู่ภพน้อย ภพใหญ่ที่ไหนก็ตาม กำลังจิตที่ภาวนา ทำความเพียรละกิเลสได้

แล้วในชั้นใด ภูมิใด ประการใด ๆ ก็ตามนี่แหละ เป็นที่พึ่งพาอาศัยของตนได้ตลอดไป จนกระทั่งตราบเท่าเข้าสู่นฤพาน

เมื่อถึงนฤพานนั้นแล้ว ไม่ได้ภาวนาอย่างนั้น อย่างนี้ ไม่ต้องไปฟังเทศน์ ฟังธรรมที่ไหน ที่นี้ ไม่ต้องไปธุดงค์กรรมฐานเข้าป่า เข้าถ้ำ ที่ไหนแหละ ในจิตในใจเป็นพระนิพพานรู้แจ้งในนิพพานแล้ว ก็หมดความลังเลสงสัย หมดกิเลสราคะแล้วก็อยู่ หมดกิเลสโทสะแล้วก็อยู่ หมดกิเลสโมหะแล้วก็อยู่สบาย

สบายเราไม่ต้องการหรือ ใคร ๆ ก็ต้องการความสุขความสบาย ต้องการพระนิพพานด้วยกัน พระนิพพานอยู่ที่ไหน พระองค์ทรงตรัสว่า

"นิพพานำ ปรมำ สุขำ"

นิพพานเป็นสุข นิพพานนั้นเป็นสุขอย่างยิ่ง นิพพานนั้นเป็นสุขอย่างยอด หรือว่าเยี่ยมยอด ไม่มีสุขใดจะถึงพระนิพพาน

สุขในการเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส กายถูกต้องสัมผัส โผฏฐัพพะจิตคิดในธรรมารมณ์ ในโลกนี้ หาได้เท่าเสี้ยวหนึ่งในพระนิพพานได้ไม่ นี่แหละความสุขอันนี้เดี๋ยวนี้ เราได้ฟังได้ยิน เราจะไปหาในที่อื่นนั้นไม่มี มันมีในดวงจิต จิตของผู้รักภาวนาจนสงบระงับเป็นขณิกสมาธิ เป็นอุปจารสมาธิ เป็นอัปปนาสมาธิ คือว่าเป็นสมาธิอย่างต่ำ อย่างกลาง อย่างสูงสุดได้นั้นแหละจึงจะเข้าสู่ประตูพระนิพพาน มีอยู่ที่ดวงใจผู้รู้นี้ ไม่ได้มีอยู่ในที่อื่น แต่เดี๋ยวนี้ ขณะนี้ ผู้ปฏิบัติทั้งหลายไม่ได้ตั้งจิตตั้งใจมา

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ละความโกรธ
ไม่ควรเลี้ยงไว้
โกรธอันมีอยู่ในหัวใจ
ของมนุษย์คนเรานี้
เปรียบอุปมาเหมือนอย่างว่า
คนเราเลี้ยงเสือโคร่งไว้
ให้กัดตัวเอง กัดบุคคลผู้อื่นนั้นแหละ

ให้มั่นคงในดวงจิตดวงใจนี้ มัวแต่จะไปคิดหาเรื่องราวแต่สิ่งภายนอก ปรุงแต่งเรื่อยไป คิดอ่านเรื่อยไป ผู้ปรุงผู้แต่งไปจากไหนต้องทวนกระแสเข้ามาซิ ผู้ไม่สงบมันมาจากไหน ไม่ไปจากจิตใจอยู่ภายในนี่หรือ เมื่อไปจากที่นี้ เราก็รวมกำลังมาตั้งให้มั่น เพียรเพ่งในดวงจิตดวงใจดวงนี้ให้เต็มที่เต็มทาง ให้จิตใจดวงนี้อาจหาญ สามารถ ไม่ท้อแท้อ่อนแอประการใด มันจะปรุงแต่งให้จิตใจเราหลงไป ไปชั่วขณะหนึ่ง รู้สึกขึ้นมาก็ตั้งใจขึ้นมาทำความเพียร เดินจงกรม นั่งสมาธิ ไหว้พระสวดมนต์ เอาให้มันเต็มที่ อย่าไปกล้วกิเลสมันตาย กิเลสนั้นฆ่าให้มันตาย ฆ่ากิเลสตายแล้วย่อมอยู่เป็นสุข คนที่ไม่อยู่เป็นสุขก็เพราะฆ่ากิเลสของตัวเองไม่ตาย ฆ่าความโกรธของตัวไม่ตาย จึงไปโกรธให้ตัวเองบ้าง โกรธให้บุคคลผู้อื่นบ้าง นี่แหละคือว่าไม่ฆ่าจิตใจอันเต็มไปด้วยความโกรธ

ความโกรธนั้น ละทิ้ง คำว่า "ละทิ้ง" มันโกรธขึ้นมาก็ไม่ตาม ไม่ตามไปคิดนึกคือว่าไม่พูดไปตาม ไม่คิดไปตาม ไม่ทำไปตาม เมื่อไม่ทำไปตามความโกรธนั้น ๆ มันก็ไม่มีกำลัง มันก็ดับไปเท่านั้นเอง

ทีนี้เมื่อมันโกรธขึ้นมา ทำไปตาม พูดไปตาม คิดไปตาม ไม่หยุดไม่ยั้งแล้ว ผลที่สุดมันก็ทำบาป ทำอกุศลขึ้นมาไม่ดี **พระ-พุทธเจ้าท่านสอนให้ละความโกรธ ไม่ควรเลี้ยงไว้ โกรธอันมีอยู่ในหัวใจของมนุษย์คนเรานี้ เปรียบอุปมาเหมือนอย่างว่า คนเราเลี้ยงเสือโคร่งไว้ให้กัดตัวเอง กัดบุคคลผู้อื่นนั่นแหละ**

ธรรมดาความโกรธนี้ ท่านเปรียบอุปมาเหมือนเสือ หมี อะไรที่มันดุ ๆ นั่นแหละ มันทำร้ายคนและสัตว์ทั้งหลายได้ โทสะจิตนี่เอง เมื่อมันอยู่ในจิตในใจของคนเราแล้วเป็นเสือโคร่งลำบากอยู่ จึงให้ภาวนาฆ่าเสือโคร่งเสียให้ตาย ด้วยการละ เรียกว่าปหานปธาน เพียรละ ประหารทิ้ง จาโค ละมันออกไป ปฏินิสฺสโค ปล่อยมันออกไป มุตฺติ เอาให้หลุดพ้น

เมื่อไม่หลุดพ้น อย่าไปนิ่งนอนใจ ลุกขึ้นตั้งอกตั้งใจ บำเพ็ญภาวนา อย่าให้มีความท้อถอยประการใด เมื่อจิตใจของเราไม่มีความท้อแท้ อ่อนแอ ท้อถอยแล้ว ความเพียรตั้งลงไป ธรรมอันใด ปฏิบัติอย่างไร ภาวนาบทใดก็ตาม ท่านให้มีความพาก ความเพียร เอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ ตลอดกาล ตลอดเวลา ทุกขณะ ทุกเวลา ไม่ให้พลั้งเผลอ พลั้งเผลอแล้วก็แล้วไป ตั้งจิตตั้งใจขึ้นมาใหม่ เมื่อเราตั้งใจคราวใหม่ เวลาใหม่ ให้มันแข็งแรงขึ้น ให้มันผ่องใสสะอาด สติสตังให้มี อย่าเป็นคนขี้เซาหาวนอน ฟุ้งซ่านรำคาญ

เวลาโกรธขึ้นมาแล้ว
เวลาโลภขึ้นมาแล้ว
เวลาหลงขึ้นมาแล้ว

ดวงจิตดวงใจ ไม่รู้ว่าไปอยู่ที่ไหน สติสัมปชัญญะ ไปอยู่ที่ไหน ฟุ้งซ่าน รำคาญ รั่วไหลไปมาตามอำนาจกิเลส หรือว่า อยู่ใต้อำนาจกิเลส ไม่อยู่เหนือกิเลส จงพยายามทำจิตทำใจของตนให้อยู่เหนือโลก เหนือ

เราสร้างบ้านเรือนให้สวยให้งาม
หลายชั้น ถึงร้อยชั้นกว่าก็มี
ให้รูปร่างกาย หรือว่า เรือนของกาย
ที่นี้เรือนใจไม่มี ใจไม่มีเรือนอยู่
คือไม่ภาวนาทุกขณะทุกเวลา
จิตมันก็เร่ร่อน ไม่มีบ้านเรือนอยู่
เหมือนคนไม่มีบ้านเรือนอยู่
แดดออกมา ฝนตกก็เปียกทุกข์มาก
เพราะคนไม่มีที่พักพิงอิงอาศัย
หลักฐานของตัวเองไม่มี
ลอยเลื่อนก็มีความทุกข์
จิตไม่มีสมาธิ จิตไม่มีภาวนา
จิตไม่มีพระธรรม
คำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ในนั้น
เป็นจิตที่เลื่อนลอย ฟุ้งซ่านรำคาญ
เลื่อนลอย รั่วไหล อยู่ใต้อำนาจกิเลส
จิตจึงได้มีความทุกข์
ความเดือดร้อนวุ่นวาย

กิเลส เหนือเมฆา อย่าไปจิตใจต่ำ

เขาด่าเรา เราอย่าไปคิดว่าตอบเขา เขาโกรธให้เรา เราอย่าไปโกรธให้เขา เขาตระหนี่เหนียวแน่น เราต้องเป็นนักเสียสละ สู้ สู้ภายในจิตใจนั้น เมื่อตั้งจิต เจตนาอยู่ในดวงจิตดวงใจผู้รู้นี่แหละ ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมค่อยเป็นไปในทางเจริญงอกงามในทางพุทธศาสนาได้ จิตใจที่ฟุ้งซ่านรำคาญถ้าเราพยายามไป เรื่อยไป ผลที่สุดจิตใจก็ย่อมสงบระงับ ดับ นิ่งเย็นสบาย เป็นดวงหนึ่งดวงเดียว สงบไปได้ เพราะจิตใจผู้รู้มีอยู่ในตัวเราทุกคน สิ่งอื่นใดนอกจากดวงจิตผู้รู้ทั้งหมด มันไม่เที่ยงทั้งหมด ไม่ควรหลง ไม่ควรเมา ความหลง ความเมานี้เราเมามาแล้วตั้งแต่อเนกชาติ นับภพ นับชาติไม่ถ้วน ปัจจุบันเมื่อนี้ ขณะนี้ เวลานี้ ให้ทุกคนลุกขึ้นบำเพ็ญภาวนาคำว่า

"มรณ์ เม ภวิสฺสติ"

ความตายใกล้เข้ามาแล้ว เราใกล้เข้ามาแล้วซึ่งความตาย ไม่ควรประมาท ไม่ควรมัวเมา ไม่ควรไปดีใจ เสียใจ กับเรื่องภายนอก เรื่องภายในเป็นเรื่องสำคัญ ดวงใจของเรานี่แหละ สำคัญกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งหมด

จิตใจสำคัญกว่าสิ่งใด ๆ แต่คนเรามองไม่เห็น รู้ไม่ได้ ไปเห็นว่าร่างกายสังขารรูปขันธ์อันนี้สำคัญต่างหาก อันนี้เรียกว่าไม่เห็นแจ้งในภาวนา ถ้าผู้เห็นแจ้งในภาวนาแล้วจิตใจสำคัญ เพราะรูปขันธ์ร่างกายตัวตนของคนเรานี้ ชั่วระยะชีวิตหนึ่งก็ไม่นาน ห้าสิบปีก็ตายได้ หกสิบปีก็ตายได้ เจ็ดสิบปี แปดสิบปี เก้าสิบปี ภายในร้อยปีนี่แหละ

เป็นระยะตายของเราท่านทั้งนั้น อันนี้รูปขันธ์ตาย จิตที่เราภาวนาพุทโธอยู่ก็ตาม มรณำ...มรณำ ความตายก็ตาม จิตนี้มันไม่ได้ตาย เพราะว่าจิตนี้ไม่มีรูปร่างสีสัณฐาน มันจะตายได้อย่างไร เดี๋ยวนี้ เวลานี้ มันเป็นเพียงแต่ว่า มันมายึดอยู่ ถืออยู่ เอารูปขันธ์นี้มาเป็นตัวเป็นตน จิตคนเรามันหลงว่าตัวเรา ของเราจริง ๆ ทะนุบำรุงให้ความสุขความสะดวกสบายในรูปร่างกายจนเหลือเฟือ ส่วนจิตใจนั้นไม่ค่อยให้ ไม่ค่อยให้ความสุข คือเราให้ความสุขแต่รูปร่างกายหรือว่าเรือนกาย **เราสร้างบ้านสร้างเรือนให้สวยให้งาม หลายชั้น ถึงร้อยชั้นกว่าก็มีให้รูปร่างกาย หรือว่าเรือนของกาย ทีนี้เรือนใจไม่มี ใจไม่มีเรือนอยู่ คือไม่ภาวนาอยู่ทุกขณะ ทุกเวลา จิตมันก็เร่ร่อน ไม่มีบ้านเรือนอยู่ เหมือนคนไม่มีบ้านเรือนอยู่แดดออกมา ฝนตกก็เปียก ทุกข์มากเพราะคนไม่มีที่พักพิงอิงอาศัย หลักฐานของตัวเองไม่มี ลอยเลื่อนก็มีความทุกข์ จิตที่ไม่มีสมาธิ จิตไม่มีภาวนา จิตไม่มีพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ในนั้น เป็นจิตที่เลื่อนลอย ฟุ้งซ่านรำคาญ เลื่อนลอยรั่วไหล อยู่ใต้อำนาจกิเลส จิตจึงได้มีความทุกข์ ความเดือดร้อนวุ่นวาย** เมื่อจิตมีความทุกข์ ความวุ่นวายแล้วก็นำความเดือดร้อนให้แก่ตัวเอง นอกจากตัวเองแล้วก็ยังทำความเดือดร้อนให้แก่บุคคลผู้อื่น ได้แก่คนเราเกิดมาในโลกนี้ ไม่ภาวนาละกิเลส แม้การรักษาศีลห้าประการก็ไม่สน การฆ่าสัตว์ก็ไม่เว้น การลักทรัพย์สิ่งของบุคคลผู้อื่นก็ไม่ละไม่เว้น การประพฤติผิดในกามก็ไม่เว้น การกล่าวมุสาวาทก็ไม่เว้น การดื่มกินสุราเมรัยยิ่งชอบอกชอบใจ กินแล้วตบมือ ฮือฮา หัวเราะเฮฮา มัวเมาไปตามประสาจิตหลง

นี่แหละ เมื่อไม่มีความสนใจ ในการรักษาศีลห้าข้อ ห้าประการแล้ว คนเราจึงได้มีความทุกข์ ความเดือดร้อนอยู่ในโลกนี้ ไม่ว่าไปอยู่ที่ไหน ถ้ามนุษย์คนเรานี่แหละ ไม่รู้จักรักษาศีลห้าประการย่อมเดือดร้อน ถ้าทุกคนเกิดมาใหญ่แล้ว ศึกษา เรียน ให้รู้ว่าศีลห้าประการที่พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสสอนไว้มีอะไรบ้าง ก็มีการเว้นจากฆ่าสัตว์ ให้เว้นจากลักทรัพย์ ให้เว้นจากประพฤติผิดในกาม เว้นจากการกล่าวเท็จกล่าวมุสาวาท เว้นจากการดื่มกินสุราเมรัยเครื่องดองของเมา สูบฝิ่นกัญชาอะไร ๆ ทั้งหมด ที่มันพาให้มันเมาขาดสตินั่นเอง ให้พากันเลิกละ แล้วตั้งใจภาวนา รักษาศีลประกอบคุณงามความดี อย่าได้มีความท้อถอยประการใด เมื่อจิตใจของคนเราไม่มีความท้อแท้อ่อนแอประการใดแล้ว โลกเราก็จะอยู่เย็นเป็นสุข

ความอยู่เย็นเป็นสุขที่เราภาวนา "มรณำ เม ภวิสฺสติ" อยู่ในดวงจิต ดวงใจนี้แหละจะพาให้คนอื่น ผู้อื่น ได้รับความสุขสบายไปด้วย ได้รับความสุขอย่างไร ก็ผู้อื่นได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังว่า การรักษาศีล การภาวนา การสดับรับฟังพระธรรมเทศนา มีความสุขจิต ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ไหลมาเทมาซึ่งบุญกุศล เมื่อผู้ใดได้ยินข่าวแล้ว ก็ทำ

ความตายนี้มันไล่ติดตามตัวเราอยู่เสมอ ท่านเปรียบอุปมาเหมือนหมาไล่เนื้อตามทันที่ไหน มันก็กัดเอาให้เนื้อนั้นตายฉันใด มรณะ ความตายที่ตามเราท่านทั้งหลายมาตั้งแต่เกิด เกิดมาแล้ว มันตาย มันไล่มา เท่ากันกับว่าเนื้อมันยังแข็งแรงอยู่ สุนัขมันไล่ยังไม่ทัน มันทันเวลาไหน ก็เอาเนื้อนั้นตายในที่นั่น ไม่เลือกสถานที่

ตาม ปฏิบัติตาม อยู่ที่ไหนก็ทำที่นั่น อยู่ที่ไหนก็รักษาศีล ภาวนาที่นั้น ไม่ว่าอยู่ที่ไหน เมื่อตั้งอกตั้งใจลงไปในปัจจุบันธรรมในที่นั้น ๆ แล้วว่าเป็นบุญเป็นกุศล โลกเราก็สงบระงับ ไม่เดือดร้อนวุ่นวายมีความสุขกายสุขใจ เย็นกาย เย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่เดือดร้อนประการใด

"มรณกรรมฐาน" นี้ พระองค์กำชับนักหนาว่า สาวกทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงนึกภาวนาให้ได้ทุกลมหายใจเข้าออก แม้เราตถาคตก็นึกถึงมรณะ ความตาย ได้ทุกลมหายใจเข้าออก นี่แหละเราผู้ภาวนา การภาวนามรณกรรมฐานไม่ใช่ว่าแช่งให้มันตายเร็วเข้า อันความตายนั้น เรามีชีวิตชีวาอยู่ส่วนหนึ่งต่างหาก เมื่อได้เวลาเกิด เราก็เกิดขึ้นมา เวลาตายเขาก็มีเวลาอยู่แล้ว แต่ยังไม่ถึงเวลานั้นเท่านั้น ส่วนที่มันตายมาโดยลำดับนี้ มันปิดบังไว้ เราไม่เห็น เราคลอดมาจากท้องแม่ ก็ตายมาแล้วตั้งแต่แรก เราเป็นเด็กทารกเล็ก ๆ พึ่งตัวเองไม่ได้จนพึ่งพาอาศัยตัวเองได้ เหล่านี้มันก็ตายมาโดยลำดับ ๆ ตายจากเด็กมาเป็นหนุ่ม ตายจากหนุ่มไปเป็นกลางคน ตายจากกลางคนไปเป็นคนแก่ คนเราเมื่อถึงขั้นวัยแก่ วัยชราแล้ว หนีไม่พ้นละทีนี้ ตายหมดลมหายใจก็ย่อมมาถึง

ผู้ปฏิบัติภาวนาในทางพุทธศาสนาให้พากันรวบรวมกำลังจิตกำลังใจ เข้ามาภายใน ให้มีความสามารถ อาจหาญ อยู่ภายในจิตใจว่า ตั้งแต่บัดนี้ เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป เราจะเจริญสมาธิภาวนา ปฏิบัติบูชา ในทางพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็ง สามารถอาจหาญ ตลอดกาล ไม่ว่าเราจะอยู่ในเพศใด เพศพรรณ วรรณะใด ๆ ไม่ต้องดู อยู่ที่กำลังจิตกำลังใจของเราไม่ท้อแท้อ่อนแอนี่เอง ฉะนั้นเมื่อเราท่านทั้งหลาย พากันได้สดับรับฟังแล้ว ได้ความจริงแจ้งในจิตของตนอย่างใด จงกำหนดจดจำไว้ ณ ภายในแล้วน้อมนำไปประพฤติ ปฏิบัติก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

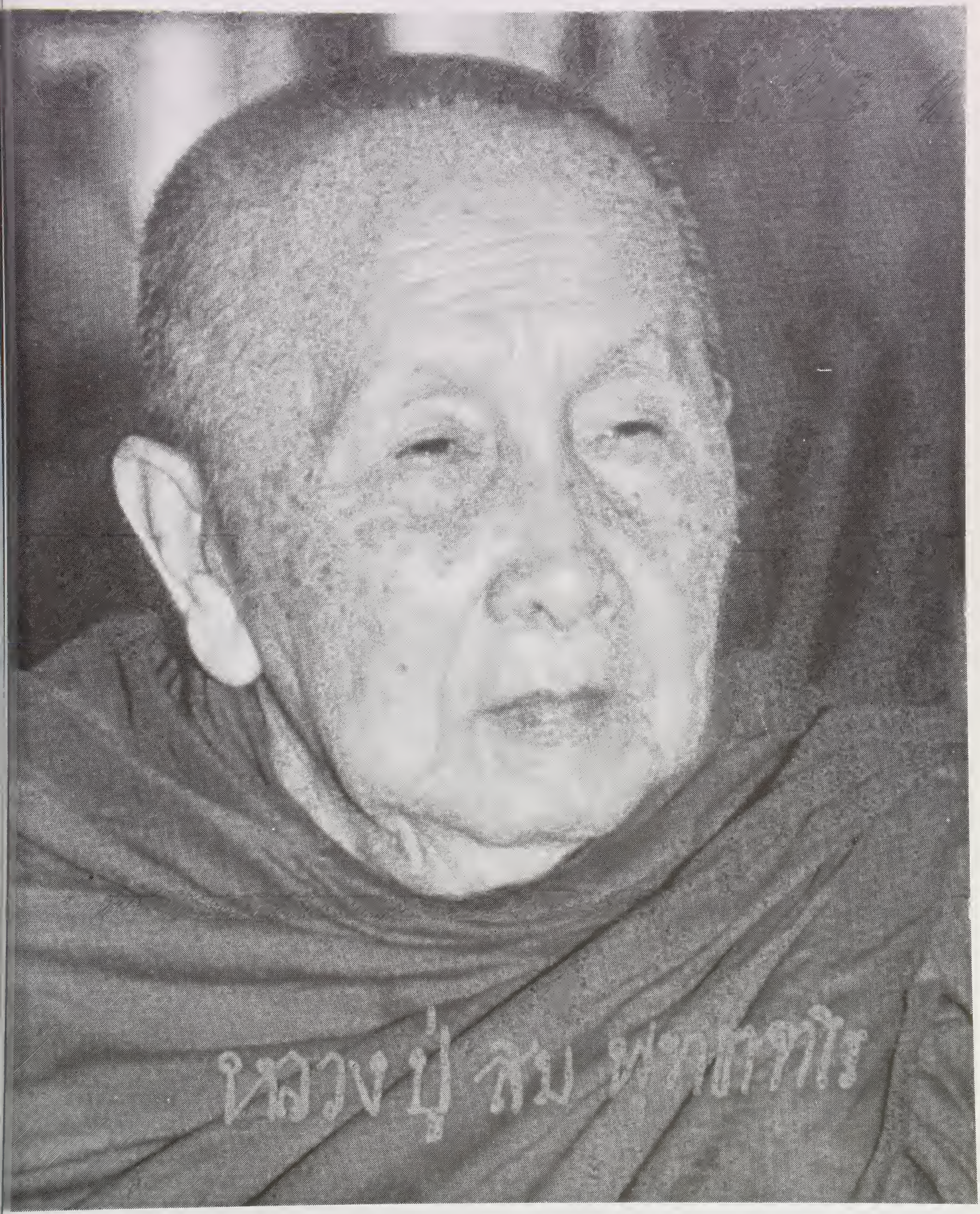
หลวงปู่ ศิม พ่อท่าคิ้ว

บนแผ่นดินนี้

ผู้มีความเพียรผู้ไม่ท้อแท้อ่อนแอในดวงใจ

ไม่ว่าจะทำอะไรย่อมสำเร็จได้

ดูตัวอย่างพระพุทธเจ้า

เมื่อเห็นแล้วเราต้องตั้งความเพียรลงไป

ภาวนาลงไป

เมื่อยังไม่ตายจะไปถอยความเพียรก่อนไม่ได้

ให้มันตายมนุษย์เผาไฟแล้วจึงค่อยถอย

ถ้ามันยังไม่ตายเราจะไปถอยความเพียรไม่ได้

ความเพียร

๓ มิถุนายน ๒๕๒๖

ณ บัดนี้ ได้เวลานั่งสมาธิภาวนา ให้พากันนั่งขัดสมาธิเพชร แสดงความองอาจกล้าหาญในใจ ให้จิตใจมีความเพียร ความหมั่น ความขยัน ตื่นขึ้นลุกขึ้นในหัวใจ อย่าปล่อยให้อำนาจถีนมิทธะ ความง่วงเหงาหาวนอนเข้ามาทับถม การนั่งสมาธินี้ท่านมีระเบียบอยู่ว่าให้นั่งขัดสมาธิเพชร เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวา แล้วก็เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย เรียบร้อยแล้วหลับตา ตั้งใจบริกรรมภาวนา มี พุทโธ พุทโธ ในใจ เป็นต้น

จิตใจหรือว่าจิตคนเรานั้นต้องฝึกฝนอบรมจึงจะเป็นไปได้ ให้ใจมันมีความเพียร ความหมั่น ความขยัน ไม่ให้เกียจคร้าน ไม่ว่าจะเป็นการท่องบ่นสาธยายพระธรรมคำสั่งสอน ก็ไม่ให้เกียจคร้าน ให้หมั่น ความเพียรนั้นคือว่าหมั่น ขยัน กราบพระ ไหว้พระ สวดมนต์ ก็อย่าเพียงหมายแต่ว่ามารวมในหมู่ในคณะกราบพระไหว้พระ เราอยู่คนเดียวก็กราบได้ไหว้ได้ นั่งสมาธิภาวนาได้ สวดมนต์ภาวนาได้ เดินจงกรมได้

ความเพียรนี่แหละท่านว่าเป็นอุปกรณ์สำคัญ **วิริเยน ทุกฺข มจฺเจติ** พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ผู้มีความพากเพียรพยายามแล้วกิจกรรมการงานใด ๆ ไม่เหลือวิสัย **ผู้มีความเพียรพ้นทุกข์ได้** แต่ผู้มาภาวนาตั้งใจปฏิบัติไม่มีความเพียร แต่อยากให้จิตใจของตนพ้นจากความทุกข์ความเร่าร้อนต่าง ๆ นานา ทำอย่างไรใจข้าพเจ้าจะสงบระงับ มีอุบายอะไร ก็อุบายไม่ขี้เกียจนั่นแหละ อุบายมันอยู่ที่ไหน อุบายมันอยู่ที่ความเพียร ทำอย่างไรข้าพเจ้าจะสู้กับกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ในใจได้ ไปสู้ที่ไหน ก็สู้ด้วยความเพียร สู้ด้วยความตั้งใจมั่น เราตั้งใจลงไปแล้วให้มันมั่นคง ไม่มั่นคงอย่าไปถอย เมื่อจิตใจไม่ถอย จิตเพียรพยายามอยู่ หาวิธีการที่จะเอาชนะกิเลสในใจของตนให้ได้ เดี๋ยวนี้กิเลสในใจมันย่ำยีเหยียบกาย วาจาจิตของเราอยู่ ไม่ยอมให้เราลุกขึ้นปฏิบัติภาวนาได้เต็มที่ทำได้นิด ๆ หน่อย ๆ แต่ความอยากได้มาก อันนี้ไม่ถูก

เมื่อมีความเพียรอะไรมันจะเหลือ (วิสัย) ความเพียร ดูพระพุทธเจ้าที่ท่านได้ตรัสรู้

สู้ด้วยการละทิ้ง...
เสียงไม่ดีเข้าหู
ก็เพียรละออกไปให้มันหมดสิ้น
มนุษย์มีปาก
ห้ามมันไม่ให้พูดไม่ได้
มนุษย์มีตา
ห้ามไม่ให้มันดูไม่ได้
มันเป็นเรื่องของโลก

เป็นพระพุทธเจ้า ท่านมีความเพียร สื่อสงไขย แสนมหากัป ท่านยังมีความเพียรความหมั่น ขยัน เอาจนสำเร็จลุล่วงไปได้ นั่นแหละคือความเพียร ความเพียรไม่ใช่คำพูดอย่างเดียว เป็นการเพียรทางกาย เพียรทางวาจา เพียรทางจิต เพียรหมดทุกอย่าง เรียกว่า **วิริเยน ทุกฺข มจฺเจติ บุคคลจะล่วงทุกข์ไปได้เพราะความเพียร** ถ้าเราจะมาท่องแค่คำพูดเท่านี้ จำได้แล้วก็ว่าได้ กิเลสราคะละไม่หมดชื่อว่ายังไม่มีความเพียร กิเลสโทสะในใจของตัวเอง ยังไปยึดไปถือมันอยู่ ไม่ละให้หมด นั่นแหละมันยังไม่มีความเพียร กิเลสโมหะในใจยังไม่หมดไปสิ้นไป ไปถอยความเพียรได้ที่ไหน ต้องเพียรพยายามอยู่ทุกเวลา พระองค์ทรงตรัสว่าเพียรพยายามอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก คำว่าทุกลมหายใจเข้าออก นั่นคือว่า เพียรอยู่เสมอ ตั้งใจอยู่เสมอ ณ ภายใน นั่งก็ไม่ยอมให้มันง่วงเหงาหาวนอน ยืดตัวขึ้นให้มันสูงสุด ไม่ให้กระดูกสันหลังมันอ่อนลงไปได้ เรียกว่าเพียร เพียรพยายามฝึกตัวเองอยู่ มันจะเหลือ (วิสัย) ผู้มีความเพียรไปไม่ได้ **เพราะว่าบนแผ่นดินนี้ผู้มีความเพียร ผู้ไม่ท้อแท้อ่อนแอในดวงใจ ไม่ว่าจะทำอะไรย่อมสำเร็จได้ ดูตัวอย่างพระพุทธเจ้าเมื่อเห็นแล้วเราต้องตั้งความเพียรลงไปภาวนาลงไป เมื่อมันยังไม่ตายจะไปถอยความเพียรก่อนไม่ได้ ให้มันตายมนุษย์เผาไฟแล้วจึงค่อยถอย ถ้ามันยังไม่ตายเราจะไปถอยความเพียรไม่ได้**

ตื่นขึ้นลุกขึ้น ในจิตในใจ ใครจะคิดชั่วเหลวไหลให้เป็นเรื่องของเขา ใจเราไม่ต้องคิด คนใดจะพูดชั่วเหลวไหลไม่มีประโยชน์เป็นเรื่องของเขา ตัวเราทุกคน สิ่งใดไม่ดีไม่มีประโยชน์ ไม่พูดเสียเลย เพียรพยายามระวังรักษา รักษากาย รักษาวาจา รักษาใจ รักษาตัวก้อนเดียวตัวเดียวนี้ไม่ได้ จะจัดว่าเป็นผู้มีความเพียร มีภาวนาไม่ได้

ความเพียร ความหมั่น ความขยัน ขันแข็ง ไม่ท้อแท้อ่อนแอในหัวใจ เมื่อมันเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใด ๆ ขึ้นมา ก็ให้เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างลงสู้ **สู้ด้วยการละทิ้ง** อย่าไปยึดเอาถือเอา เขาว่าให้เราเขาดูถูกเรา เสียงไม่ดีเข้าหู ก็เพียรละออกไปให้มันหมดสิ้น มนุษย์มีปาก ห้ามมันไม่ให้พูดไม่ได้ มนุษย์มีตา ห้ามไม่ให้มันดูไม่ได้ มันเป็นเรื่องของโลก ท่านจึงตรัสว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มันเป็นความร้อน ความ

ต้องภาวนาดูจึงจะรู้ว่า
กิเลสมันอยู่ตรงไหน
จะเลิกละได้โดยวิธีใด
เราต้องตั้งตัวตั้งใจขึ้นมา
อย่าปล่อยให้อำนาจฝ่ายต่ำ
เข้ามาทับถมจิตใจ

ร้อนคือกิเลส กิเลสเหมือนกับไฟ ไฟมันเป็นของร้อน ไม่ว่าไฟนั้นจะเป็นไฟ วันไหน เดือนใด ยุคใด สมัยใดก็ตาม ไฟธรรมดานี่แหละมันร้อน กิเลสในใจมนุษย์คนเรานั้นมันเป็นไฟ ไหม้หัวใจของตนอยู่ทุกเวลา เรายังเด็กอยู่ไฟไหม้ไม่ได้ ไม่ได้ (อย่างไร) ก็เหมือนไฟภายนอก เด็กไปเผลอเข้า มันไปเหยียบเข้า ไฟก็ไหม้เท้าไหม้ตีน เหยียบมากก็ไหม้มาก เข้าสู่กองไฟก็ตายเลย

กิเลสราคะ กิเลสโทสะ กิเลสโมหะ ต้องภาวนาดูจึงจะรู้ว่ากิเลสมันอยู่ตรงไหน จะเลิกละได้โดยวิธีใด เราต้องตั้งตัวตั้งใจขึ้นมาอย่าไปปล่อยให้อำนาจฝ่ายต่ำเข้ามาทับถมจิตใจ เมื่อจิตมันไม่มีความเพียรปล่อยให้กิเลสมันทับถม กายมันก็อ่อนแอท้อแท้ขี้เซาเหงานอนมันก็ไหลมาเทมา ก็เพราะจิตมันไม่มีความเพียร จิตมันไม่ตื่นขึ้นไม่ลุกขึ้น จิตมันอ่อนแอท้อแท้ จิตมันขุ่นมัว มันไม่ใส พุทโธไม่อยู่ในจิต จิตไม่เข้าถึงพุทโธ พุทโธอยู่ภายในใจสว่างแจ้ง ไม่หลงใหลไปตามคนสัตว์วัตถุธาตุทั้งหลาย ตั้งใจยกจิตใจของตนขึ้นมา เอาจนให้ได้คำว่า ผู้มีความเพียรย่อมสำเร็จได้ทุกอย่างทุกประการ ตั้งใจทำ ตั้งใจพูด ตั้งใจคิด ตั้งใจภาวนา มันไม่เหลือวิสัยของผู้มีความเพียร ผู้มีเพียรคนมีเพียร ทำอะไรก็สำเร็จ พูดอะไรก็สำเร็จ คิดอะไรก็สำเร็จ เมื่อไม่มีความเพียรมันจะเอาอะไรมาเป็นความสำเร็จ ทำอะไรไม่ตั้งใจทำ ทำจนตลอดรอดฝั่งคือว่า เอาจริงเอาจังในใจ แม้พุทโธคำเดียวก็ได้สำเร็จมรรคผลเห็นแจ้งพระนิพพาน เพราะอะไร เพราะองค์นั้น ผู้นั้นทำจริง ๆ ปฏิบัติจริง ๆ ภาวนาจริง ๆ ตั้งจิตตั้งใจจริง ๆ ตั้งเนื้อตัวจริง ๆ เอาจริงเอาจังทุกอย่าง เมื่อทำจริง ๆ ปฏิบัติจริง ๆ ของจริงมันก็ปรากฏการณ์ขึ้นมา ในที่ความจริงนั่นแหละ ไม่ได้อยู่ในที่อื่นมันอยู่ที่จิตที่ใจของแต่ละบุคคล ไม่ต้องไปมัวสงสัยวิตกวิจารอย่างนั้นอย่างนี้ ขอให้ทำจริงปฏิบัติจริง มันไม่จริงอย่าไปถอยความเพียร

ดูพระสาวกในครั้งพุทธกาลท่านทำจริง ท่านเดินจงกรมอย่างเดียว เอาจนได้สำเร็จมรรคผล เห็นแจ้งพระนิพพาน ท่านทำอย่างไร คำว่าจริง ทีนี้ท่านนั่งภาวนามันก็ง่วงเหงาหาวนอนเหมือนเราท่านทั้งหลายนี่แหละ ท่านก็ไม่ยอมนั่ง ถ้านั่งมันสัปหงกท่านไม่นั่ง ท่านเดินจงกรม คำว่าเดินจงกรมก็คือว่าเดินก้าวไปก้าวมา ในทางในเส้นทางจงกรมที่ท่านปัดกวาดไว้นั้น ไม่ยอมหยุดไม่ยอมนั่ง ถ้านั่งมันคอยหลับหลับตาก็ยิ่งร้ายใหญ่ เดินเอาอย่างเดียว เดินจนไม่รู้ว่ามันนานเท่าไหร่ล่ะ เดินจน

เราได้คลานภาวนาจนเข่าแตก
เลือดออกมีไหม ไม่มี
มีแต่นอนห่มผ้าให้มันตลอดคืน
มันจะได้สำเร็จมรรคผลอะไร
ก็ได้แต่กรรมฐานขี้ไก่เท่านั้นเองแหละ
กรรมฐานขี้ไก่ กรรมฐานขี้หมู
ไม่ลุกขึ้นภาวนาเหมือนพระแต่ก่อน
พระแต่ก่อนท่านเดินไม่ได้
ท่านคลานเอา

หนังเท้าแตกเลือดไหล เดินไม่ได้

แล้วเราท่านทั้งหลายผู้นั่งภาวนาอยู่นี่ เดินจนเท้าแตกเลือดไหลเดินไม่ได้ มีหรือไม่เห็นมี ไปทางไหนก็สวมรองเท้า กลัวตีนแตก เจ็บนิด ๆ หน่อย ๆ ก็เอาไม่ไหวแล้ว ตายแล้วทำไมไม่ตายตั้งแต่ยังไม่เกิดล่ะ นั่นแหละคือว่าใจท้อถอย ใจเกียจคร้าน ไม่ได้ดูพระแต่ก่อนท่านเดินจนกระทั่งว่าหนังเท้าแตกเดินไม่ได้ เมื่อเดินไม่ได้ท่านก็ยังไม่ถอยความเพียร ถ้าเราสมัยนี้ถ้าถึงขนาดนั้นละก็นอนแผ่เท่านั้นแหละ ไม่เดินอีกต่อไป ไม่ภาวนาอีกต่อไป

แต่ท่านไม่ยอม เมื่อเดินไม่ได้เข่ายังมีมือยังมี คลานเอา ท่านว่าอย่างนั้น ทีนี้ก็คลานเดินจงกรมไป กลับไปกลับมา ไม่รู้ว่ากี่หนแหละ เข่าแตก หนังเข่าแตกไป ช่างมันไม่ใช่เข่าเรา เข่าของกิเลส มือแตกก็แตกช่างมัน เดินไม่ได้มันเจ็บ แตกเลือดไหล

เราได้คลานภาวนาจนเข่าแตกเลือดออกมีไหม ไม่มี มีแต่นอนห่มผ้าให้มันตลอดคืน มันจะได้สำเร็จมรรคผลอะไร ก็ได้แต่กรรมฐานขี้ไก่เท่านั้นเองแหละ กรรมฐานขี้ไก่ กรรมฐานขี้หมู ไม่ลุกขึ้นภาวนาเหมือนพระแต่ก่อน พระแต่ก่อนท่านเดินไม่ได้ท่านคลานเอา

ทีนี้คลานไม่ได้ท่านทำอย่างไร ท่านก็ไม่ต้องนอนกันล่ะแต่ท่านนอนขวางทางจงกรม แล้วไม่ใช่นอนนิ่ง ๆ ให้มันหลับ พลิกเหมือนกับเดินจงกรมในทางนั่นเองแหละ เหยียดยาวลงตั้งแต่หัวถึงตีน ทีนี้มันก็ไม่มีที่ตรงไหนแตกแล้วทีนี้ กลิ้งไป พลิกไป จนสุด

ทางจงกรม กลิ้งกลับมาอีก เอาอยู่อย่างนั้น ไม่รู้กี่ครั้ง กี่หน นับไม่ถ้วน ท่านตั้งใจลงไป ท่านไม่ยอมให้มันหลับมันไหล ไม่ให้มันฟุ้งซ่านไปที่อื่น เท้ามันเจ็บก็ไม่ให้ไปยึดไปถือ เข่ามันแตกก็ไม่ให้ไปยึดถือ มือแตกก็ช่างมือ มือผีหลอก มันหลอกให้หลง เข่าผีหลอก เท้าผีหลอก ท่านไม่ย่อท้อ ใจไม่ย่อท้ออันนั้นนั่นแหละเรียกว่าความเพียร ไม่ใช่คำ "เพียร" พูดปลายลิ้นเท่านี้ ท่านมีความเพียรจริง ๆ ไม่ยอมให้มันนิ่ง ถ้านิ่งมันก็หลับ พลิกไปกลิ้งกลมไปเรื่อย มันจะตายก็ช่างสิ ได้ภาวนาทำความเพียรละกิเลสเป็นสิ่งสำคัญ ความตั้งใจองค์นั้น

เมื่อถึงขั้น นอนเหยียดตามแผ่นดินแล้ว กลิ้งไปเถิดมันไม่แตกละทีนี้ มันไม่มีที่ไหนหนัก ถ้ายืนมันก็ไปลงหนักที่เท้าที่ตีน ถ้าคลานมันก็ไปที่เข่าที่มือ มันไปหนักที่นั้น ถ้านอนเหยียดยาวละก็ไม่มีที่ไหนจะไปหนัก มันเท่ากันหมด แต่ไม่ใช่ท่านนอนหลับเหมือนพวกเรา ไม่ใช่นอนภาวนา นอนกลิ้งไม่ยอมให้มันหลับ ไม่ยอมให้มันนิ่ง เรียกว่าสติสัมปชัญญะสมาธิท่านตั้งมั่นลงไป **องค์นี้เรียกว่ามีความเพียรที่สุดในพุทธ-ศาสนา ไม่มีองค์ใดที่จะได้สำเร็จแบบนี้ มีองค์เดียวเท่านั้น เพราะว่าท่านทำจริง**

เราทุกคนทุกดวงใจถ้ามีความเพียรขนาดนั้นล่ะคิดดูสิ ไม่ต้องไปถามหามรรคผลนิพพานล่ะ(ต้องได้แน่) ท่านเอาจนสำเร็จ **แม้เราทุกคนก็เอาให้มันขนาดนั้นมันจะไปเหลือวิสัยได้หรือ มันยังไม่ถึงขั้นนั้นมันไปถอยเสียก่อน หยุดเสียก่อน มันกลัวตายน่ะ มันจึงได้มาเกิดมาตายอยู่ไม่จบไม่สิ้นมานอนอยู่ในท้องแม่นับภพนับชาติไม่ถ้วน ก็เพราะจิตอันนี้ไม่มีความเพียร ไม่สมกับพุทธภาษิตที่ว่า วิริเยน ทุกฺข มจฺเจติ บุคคลจะล่วงความทุกข์ได้ด้วยความเพียร** ไม่ใช่เพียงคำพูดวาจาที่เปล่งออกมา มันเป็นการกระทำทั้งหมดนั่นแหละ ดูที่ท่านทำจนกระทั่งถึงขั้นนอนจงกรมจนได้สำเร็จเป็นพระโสดา เป็นพระสกิทาคา เป็นพระ-อนาคา เป็นถึงพระอรหันตา ในทางจงกรมนั่นแหละในจิตที่ไม่หวั่นไหวพรั่นพรึง ไม่กลัวทุกข์ไม่กลัวตายไม่กลัวเจ็บ มันจะเจ็บก็เป็นเรื่องของธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ร่างกายสังขารเขาเจ็บ จิตท่านมีความเพียร จิตท่านมีความขยันหมั่นเพียร ไม่กลัวอะไรทั้งหมดละ มันจะไม่สำเร็จนั้นไม่มี

ให้เตือนใจของเราว่าเราได้ทำความเพียรเหมือนพระอรหันต์องค์นั้นหรือไม่ ถ้ายังไม่ถึงก็เอาให้มันถึง ไม่ถึงให้มันตายเสียดีกว่า มารอกินข้าวสุกทุกวัน ใจขี้เกียจ ใจขี้คร้าน ใจขี้หลับ ขี้นอน ใช้ไม่ได้ ให้ตื่นขึ้นลุกขึ้น อย่าไปเพียงว่าเห็นคนอื่นง่วงเหงาหาวนอน ตัวเองไม่เห็นตัวเอง ใจตัวเอง ไม่เห็นกาย ไม่เห็นจิต ไม่เห็นทุกข์เห็นภัยในวัฏสงสาร ยังจะมาเข้าใจผิดคิดหลงไปว่าความสุขความสบายในรูป ในนาม ในตัว ในตน ในสัตว์ ในบุคคล ในมนุสสโลก ในเทว-โลก พรหมโลก ยังมีความสุขอยู่ มันจะหาเอาความสุขอันเป็นสุขโลกีย์นั้น มันก็ได้แค่โลกียสุขเท่านั้น ไม่ถึงขั้นภาวนาละกิเลสได้

จงตั้งใจบำเพ็ญภาวนา ลืมตาดูกาย วาจาจิตของเราเอง อย่าไปมัวเล่นไปมัวขี้คุยอยู่ พูดอะไรต่อมิอะไร ให้ภาวนาละกิเลสไม่ได้ ได้แต่ขี้คุย มีขี้อยู่ในหัวใจ ขี้โกรธมันก็อยู่นี่ ขี้โลภมันก็อยู่นี่ ขี้หลงมันก็อยู่นี่ มันไม่ลุกขึ้นภาวนาทำความเพียร มันมีแต่ความอยาก มีแต่ตัณหา ตัณหามันหามาตันไว้ มันหามาปิดบังไว้ ตาหัน-ตัณหา ตาเห็นรูปมันก็เกิดตัณหา หูฟังเสียงมันก็เกิดตัณหา มันหามาตัน หามาปิด หามาผูกมัดรัดรึงไว้ในตัวในใจ สร้างความดีให้เกิดขึ้นไม่ได้ นั่งสมาธิภาวนาเอาจนกิเลสให้มันดับไปหมดไปสิ้นไปไม่ได้ก็เพราะว่าความเพียรไม่ถึง ไม่ถึงความเพียร ความเพียรไม่มี แม้จะมีก็นิด ๆ หน่อย ๆ มันเพียรยังไม่ถึงขนาด เพียรให้มันถึงขนาด

ดูพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา พระองค์บำเพ็ญทาน รักษาศีล ภาวนา บารมี ๑๐ ประการ บารมี ๓๐ ทัศน์ เต็มบริบูรณ์ทุกส่วนทุกประการ เมื่อถึงขนาดนั้นละก็ไม่มีอะไรเหลือล่ะ ละกิเลสราคะก็ได้ ละกิเลสโทสะก็ได้ ละกิเลสโมหะก็ได้ ไม่ได้อย่างไร ท่านมีความเพียร ท่านไม่ใช่งอมืองอเท้าเหมือนพวกเราทั้งหลาย ท่านตื่นขึ้น ท่านลุกขึ้น ท่านยืนหยัดต่อสู้ ทั้งกาย วาจา ทั้งจิตทั้งใจทั้งเนื้อทั้งตัวทุกอย่าง เมื่อมันลุกขึ้นเต็มที่แล้วนั่นแหละเรียกว่า "**วิริเยน ทุกฺข มจฺเจติ**" บุคคลใดก็ตามจะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร ไม่เหลือความเพียรไปได้

คนที่มีความเพียร ของหนักก็กลายเป็นของเบา ที่ว่ายากมันกลายเป็นของง่าย คนอื่นทำไม่ได้ แต่พระพุทธเจ้าทำได้เพราะอะไร เพราะพระพุทธเจ้านั้นเป็นผู้มีความเพียรอันใหญ่ยิ่ง ไม่มีมนุษย์และเทวดาอินทร์พรหมที่ไหนมีความเพียรเหมือนพระพุทธเจ้า ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณด้วยพระองค์เอง ไม่มีใครมาเสี้ยมสอนให้พระองค์มีความเพียรเอง ความหมั่นความขยันความอดทนพระองค์ฝึกฝนอบรมจิตใจของพระองค์ มีปัญญาเฉลียวฉลาดมีความสามารถอาจหาญทุกสิ่งทุกอย่าง เหมือนกับว่าผืนแผ่นดินหนักเท่าไร ก็เอาแผ่นดินทั้งแผ่นลอยได้ นั่นแหละคือใจพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีความเพียรใจ พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นผู้มีความเพียร จิตใจพระอรหันตาขีณาสพเจ้าทั้งหลายเป็นผู้มีความเพียร จิตใจของพระโสดา พระสกิทาคา พระอนาคา ท่านมีความเพียรความสามารถอาจหาญไม่ใช่ขี้เซาเหงานอนฟุ้งซ่านรำคาญ โลภะ โทสะ โมหะ เพิ่มเข้าไปทุกวันคืน ไม่ละกิเลสราคะโทสะโมหะออกไปให้มันหมดสิ้น เมื่อจิตไม่ตั้งจิตไม่เอาจริง อะไรมันไม่จริงหมดล่ะ ถ้าจิตมันเอาจริง ๆ ทำจริง ๆ แล้ว

ถ้าจิตมันเอาจริง ๆ ทำจริง ๆ
แล้วก็ไม่มีอะไร
หนักเท่าแผ่นดิน
ก็เอาแผ่นดินปลิวไปได้

ก็ไม่มีอะไร หนักเท่าแผ่นดินก็เอาแผ่นดินปลิวไปได้

ความเพียร ความหมั่น ความขยัน ความตั้งใจ ไว้ดีชอบประกอบในสิ่งที่เป็นบุญกุศล จิตใจจะไม่สงบระงับไม่ได้ ก็ทุกสิ่งทุกอย่างมันเป็นไปในทางที่เรียกว่า สร้างสรรค์ ฝึกฝนอบรม เท่ากันกับว่า ในตัวของผู้นั้นมันมีปีกมีหางมีเครื่องยนต์กลไกเหมือนเครื่องบินมันบินไปบนฟ้าบนอากาศได้ ทำไมมันไปได้ เพราะมันมีปีกมีหางมีอะไรครบทุกอย่าง เมื่อมันพร้อมทุกอย่างทั้งคนทั้งวัตถุมันก็ไปได้ เราไม่เห็นหรือเครื่องมันบินไปบนฟ้าบนอากาศ ตัวเราธรรมดาทำไมมันบินไม่ได้ มันไม่มีเครื่องครบน่ะ ความเพียร ความหมั่น ความขยัน ความตั้งใจดีชอบมันไม่มี ทำอะไรพูดอะไรคิดอะไร นั่งสมาธิภาวนา หลับตาภาวนามันก็ได้ชั่วนิด ๆ หน่อย ๆ เมื่อความเพียรไม่มีก็สร้างความเพียรให้เกิดมีขึ้น

พุทโธในใจ หลงใหลทำไม ไม่ต้องหลง ไม่ต้องลืม นั่งก็พุทโธในใจ นอนก็พุทโธในใจ ยืนก็พุทโธในใจ เดินไปไหนมาไหนก็พุทโธในใจ กิเลสโลเลละให้หมด โลเลทางตา โลเลทางหู โลเลทางจมูกทางกลิ่น โลเลในอาหารการกิน เลิกละมันให้หมด กายวาจาจิตให้มันเต็มไปด้วยความหมั่นความขยันขันแข็ง ความสามารถอาจหาญ ไม่ท้อแท้อ่อนแอในหัวใจ เรียกว่าเป็นคนใจดีใจงามใจเฉลียวฉลาดสามารถอาจหาญ ไม่เป็นคนใจเน่า คนใจเน่าใจเหม็นไปอยู่ที่ไหนก็เน่าที่นั่นเหม็นที่นั่น ศีลสมาธิปัญญาวิชาวิมุตติไม่ทำให้มันเกิดมีขึ้น มีแต่เรื่องเน่าเรื่องเหม็นเรื่องโมโหโทโสฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่เลิกไม่ละความโกรธ ไม่เลิกไม่ละความโลภ โลภจิตเท่าแผ่นดินไม่เห็น เลิกละให้หมดนั่นแหละจึงให้ชื่อว่า "เพียร" **เพียรละกิเลสมีมากน้อยเท่าไรกิเลสหยาบก็เพียรละให้หมด กิเลสอย่างกลางก็เพียรละให้หมด กิเลสอย่างละเอียดก็เพียรละให้มันหมด ไม่หมดอย่าไปถอยความเพียร ตั้งใจเพียรลงไปอย่างนั้น อยู่ตลอดเวลา**

เมื่อมีความเพียรเต็มที่ได้เมื่อใดเวลาใดมันก็รู้แจ้งรู้จริงขึ้นมาในหัวใจที่มีความเพียรนั่นแหละ ไม่ใช่มือเท้าร่างกายมันมีความเพียร จิตนั่นมันมีความเพียร จิตมันมีความสามารถอาจหาญ จิตมันไม่ท้อแท้อ่อนแอ จิตมันมีสติสัมปชัญญะ มีสติในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ เมื่อจิตมันมีสติ มีสมาธิ มีปัญญา มีญาณอันวิเศษเกิดขึ้นในจิตใจของผู้มีความเพียร มันก็รู้ได้เข้าใจ มันจะไปรู้ที่ไหน ก็รู้ที่กายวาจาจิต **รู้ความขี้เกียจขี้คร้าน แล้วก็ละทิ้งให้มันหมด ไม่ต้องมายึดหน้าถือตา ตัวกูของกู ตัวข้าของข้า ข้าเป็นอะไร ข้าเป็นนั้นข้าเป็นนี้ เป็นอะไรมันก็เป็นไปสู่ความแก่ ความชรา เป็นไปสู่ความเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นไปสู่ความตายเหมือนกัน ตายแล้วมันมีวิเศษวิโสอะไร ยังไม่ตายมันวิเศษวิโสอะไรกิเลสเหล่านี้**

ให้พากันลุกขึ้นตื่นขึ้น อย่ามัวนั่ง ๆ นอน ๆ เล่นอยู่เปล่า ๆ นั่งก็ให้นั่งภาวนาในจิต ตั้งจิตให้มีความเพียรความหมั่น ยืน

กิเลสโลเลพระพุทธเจ้าสอนให้ละทิ้ง
ได้ละทิ้งหรือยัง
ได้ปล่อยได้วางทิ้งหรือยัง
ไม่ทิ้งเดี๋ยวนี้จะเอาไปทิ้งที่ไหน
ไม่ตั้งเดี๋ยวนี้ไปตั้งที่ไหน
ไม่เพียรพยายามเดี๋ยวนี้
จะไปเพียรเมื่อใดเวลาใด

เดินนั่งนอนทุกลมหายใจเข้าออก เมื่อทำจริง ๆ ปฏิบัติจริง ๆ มันไม่ใช่ลึกไม่ใช่ตื้น มันพอดีนั่นแหละ ทำเพียรให้มันถึงมันถึงได้ทุกคน ถึงได้ทุกหัวใจ รู้ได้ทั้งนั้น ไม่ต้องไปถามคนอื่น ถามหัวใจของตัวเองว่ามีความเพียรหรือยัง มันตั้งใจมั่นหรือยังในใจนั้น ไม่มั่นคงมันไปอยู่ที่ไหน ไม่ได้กินข้าวผ่าหัวใจหรือ กินข้าวผ่าหัวใจทุกวัน ทำไมใจมันจึงไม่มีความเพียร เพียรละกิเลสทำไมไม่เพียร เพียรเอากิเลสทำไมมันเพียรเอาได้ กิเลสราคะ โทสะ โมหะ ทำไมมันมีเต็มกายเต็มใจเต็มวาจาของทุก ๆ คน ไปไหนมาไหนก็กิเลสความโกรธ ความโลภ ความหลง แบกไป หาบไป หามไปทะเล่อทะล่า กิเลสโลเลพระพุทธเจ้าสอนให้ละทิ้ง ได้ละทิ้งหรือยัง ได้ปล่อยได้วางทิ้งหรือยัง ไม่ทิ้งเดี๋ยวนี้จะเอาไปทิ้งที่ไหน ไม่ตั้งเดี๋ยวนี้ไปตั้งที่ไหน ไม่เพียรพยายามเดี๋ยวนี้จะไปเพียรเมื่อใดเวลาใด โกหกพกลมตลอดเวลา ใจไม่จริงคนไม่จริง เกิดมาทำไม เป็นชายทำไมใจไม่แก่กล้าสามารถเหมือนพระพุทธเจ้า เป็นหญิงทำไมไม่แก่กล้าสามารถ เกิดมาทำไมตายเสียดีกว่าเปลืองข้าวสุก

ฉะนั้นให้ตั้งอกตั้งใจ มันจะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยหิวขนาดไหน ให้มันเหนื่อยไปหิวไป ให้จิตเรามีความเพียร ไม่ว่าทำอะไรให้มีความเพียร ใจภาวนาบทใด ข้อใดก็ให้มีความเพียร มีแต่ความอยากจะเป็นโน่นจะเป็นนี่ จะเอาอย่างโน้นจะเอาอย่างนี้ แต่ว่าเท่าเส้นผมมันก็ไม่เอา มันจะได้อะไร มันก็ได้แต่ความขี้เกียจขี้คร้านมักง่าย ท้อถอยกลัวตายอยู่นั่นแหละ ใจมันไม่ลุกขึ้นไม่เพียรถึงขนาด

เพราะฉะนั้น พระสาวกเจ้าทั้งหลายในครั้งพุทธกาลท่านเดินจงกรมภาวนาทำความเพียรอย่างเดียว จนนอนจงกรม แล้วก็ได้สำเร็จ ไม่สำเร็จไม่หยุดเสียละ เอาถึงขนาดนั้นก็ได้สำเร็จทุกคนนั่นแหละ

ฉะนั้นทุกลมหายใจเข้าทุกลมหายใจออก เราท่านทั้งหลาย ต่อไปอย่าได้มีความท้อแท้อ่อนแอในหัวใจ ให้พากันตื่นอยู่ ลุกขึ้นมา กิเลสทางกายไม่สร้างมันขึ้นมาอีก กิเลสทางวาจาไม่พูดมันต่อไปอีก กิเลสทางใจไม่คิดตามไปอีก จะไปที่ไหนไล่กิเลสให้มันหนีออกไปหมดล่ะ ให้เหลือแต่จิตที่ไม่มีกิเลสความโกรธ ให้เหลือแต่จิตที่ไม่มีความโลภ ให้เหลือแต่จิตที่ไม่มีความหลง นั่งก็ภาวนา ยืนก็ภาวนา เดินก็ภาวนา อยู่ถ้ำอยู่ป่า ไปไหน มาไหน ไม่ปล่อยให้จิตใจ

ลุ่มหลงมัวเมาไปอยู่ในใต้อำนาจกิเลส จงพากันตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนา ไม่มีใครจะไปทำแทนกันได้ เปรียบเหมือนบุคคลเราที่มีชีวิตเป็นมาตั้งแต่เกิด เราบริโภคอาหารมาโดยลำดับ ๆ ชีวิตของเราก็ต่อเนื่องมาจนถึงวันเวลาเดี๋ยวนี้ ไปให้คนอื่นบริโภคแทนได้หรือ ฉันใดการปฏิบัติบูชาภาวนาก็เหมือนกัน ไม่มีใครที่จะช่วยตัวเองได้ดีเท่ากับตัวเอง แม้พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงตรัสว่าเราตถาคตเป็นผู้ตรัสผู้บอกผู้สอนสาวกทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายต้องเอาไปทำความเพียรละกิเลสในจิตในใจของตน ไม่ใช่พระองค์ไปละกิเลสให้สาวกทั้งหลาย สาวกทั้งหลายละเองปฏิบัติเอง ให้มันเต็มที่เต็มฐาน เมื่อยังไม่เต็มที่เต็มฐานไม่ต้องบ่นทุกข์อะไรท่านว่าไม่ต้องไปบ่น มีความอดความทน มีความเพียรความหมั่นมีความขยันขันแข็ง ไม่ท้อแท้อ่อนแอในหัวใจในจิตในใจนั้น กายวาจามันก็ไม่ท้อแท้อ่อนแอเหมือนกัน ใจเอา กายวาจามันก็เอาทั้งนั้น จิตมันเป็นนาย ร่างกายมันเป็นบ่าวไพร่ราษฎร ถ้าจิตมันสั่งการให้ทำ ให้ปฏิบัติ ให้เลิกให้ละ มันก็ละได้หมดแหละ

ฉะนั้นพุทธภาษิตที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า **วิริเยน ทุกฺข มจฺเจติ บุคคลจะล่วงทุกข์ไปได้เพราะความเพียร** พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก็เพราะความเพียร พระอริยสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลาย ท่านได้บรรลุมรรคผลเห็นแจ้งพระนิพพาน ท่านก็มีความเพียร ความขี้เกียจขี้คร้านมักง่ายท่านละทิ้งปล่อยทิ้งตัดทิ้งเอามันเด็ดขาดลงไป ความเพียรมันก็เกิดขึ้นเต็มที่ ไม่ว่ากิจกรรมการงานใด ๆ ภายนอกภายใน เมื่อมีความเพียรก็ทำได้ปฏิบัติได้ทุกอย่างไป

บาป พระพุทธเจ้าสอนว่าไม่ให้ทำ เราก็เลิกในกายวาจาจิตของเราให้มันเด็ดขาดลงไป เมื่อละบาปได้ ทุกข์ในเรื่องบาปมันก็ไม่มี เมื่อไม่ละบาป ทำบาปอยู่ทั้งกลางวันกลางคืนยืนเดินนั่งนอนตลอดชาติ ก็ได้รับความเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะว่าบาปนั้นใครทำแล้วมันเดือดร้อนเมื่อภายหลัง เมื่อเราเลิกได้ ละได้ ปล่อยวางได้ ใจของเราเองก็ได้ชื่อว่าแจ้งใส หมดจด สะอาด คล่องตัว คล่องแคล่วว่องไว ไหวพริบเฉลียวฉลาดเฉียบแหลม รู้จักรู้แจ้งรู้จริง รู้แจ้งแทงตลอดในโลก ในทางโลกและทางธรรม มันมีอยู่ในหัวใจทุกคนแหละ แต่ว่าทุกคนไม่มีเพียรพยายาม ถ้าทุกคนมีความเพียรความหมั่นความขยันขันแข็งสามารถอาจหาญแล้ว ก็ย่อมสำเร็จลุล่วงได้ทุกถ้วนหน้า **ฉะนั้นดวงจิตดวงใจของเราอย่าได้ประมาทต่อไป ประมาทมาแล้วก็ให้แล้วไป ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ขณะนี้ปัจจุบันนี้เป็นต้นไป เราจะไม่ประมาททุกลมหายใจเข้าออก มรณกรรมฐาน พุทโธในดวงใจ ไม่ให้หลงลืม**

ฉะนั้นอุบายธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อว่าเราท่านทั้งหลาย พากันได้สดับรับฟังแล้วให้จดจำนำไปปฏิบัติ ก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

เมื่อความว่างเหงาหาวนอน

ยังเกิดมีขึ้นในตัวในใจของเราแล้ว

ลุกขึ้นเดินจงกรม

ในบ้านก็ได้

เดินกลับไปกลับมาไม่ให้มันนิ่งจนหลับไป

อันนี้เป็นอุบายแก้ความว่างเหงาหาวนอน

อุบายแก้ความง่วง

๔ มกราคม ๒๕๓๐

หลังจากอาราธนาแล้วก็จะให้เราทุก ๆ คนที่นั่งอยู่ที่นี้ หัดนั่งสมาธิภาวนาขัดสมาธิเพชรทุก ๆ คนเสียก่อน การนั่งขัดสมาธิเพชรนั้นให้เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อน จัดแจงที่นั่งของตนให้ได้แล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวามาทับมือข้างซ้าย เดี๋ยวดูหลวงปู่จะนั่งให้ดูแล้วก็นั่งให้ได้ถูกต้อง เพื่อจะได้ไปนั่งภาวนาที่บ้าน คืออันนี้ขาขวา อันนี้ขาซ้าย เอาขาซ้ายขึ้นมาก่อน ดึงขึ้นมาให้ถึงเหง้าขาขวา ทีนี้ก็เอาขาขวาขึ้นมา ดูตัวเอง เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อน ขาขวาอย่าเพิ่งเข้าไป ขาขวาจ่างออกมาเสียก่อน ดึงขาซ้ายขึ้นมาให้ถึงเหง้าขาขวาก่อน จำวิธีมันไว้ พอนั่งแล้วก็หลับตาเลย คือว่าเอาจริง เมื่อเอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาแล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้ายแล้วก็ตั้งกายให้ตรงดูตัวของตัวเองแล้วก็หลับตา หลับตาแล้วก็เงียบตั้งใจฟัง

อันนี้เป็นระเบียบในการนั่งสมาธิภาวนา มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าของเรา นั่งสมาธิภาวนาใต้ร่มไม้โพธิพระองค์นั่งขัดสมาธิเพชร จิตใจของพระองค์จึงเป็นเพชร คือว่ากล้าหาญ สามารถสู้กิเลสในจิตใจจนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เราทุกคนก็ต้องมีความเคารพนับถือพระพุทธเจ้า คือท่านจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าท่านก็นั่งขัดสมาธิเพชร ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นท้าวพระยามหากษัตริย์ก็ว่าได้ ท่านยังยอมนั่งขัดสมาธิเพชรใต้ต้นไม้โพธิ์ เราทุกคนก็ให้ฝึกหัด อย่าไปคิดว่านั่งแบบไหนก็ได้ ก็ถูกเหมือนกันแต่ยังผิดอยู่ คือใจคนเรานั้นจะต้องเป็นไปตามระเบียบ ระเบียบแบบแผนแห่งการนั่ง การนอน การยืน การเดิน ก็ต้องไปตามระเบียบ ระเบียบของตำรวจทหารก็ต้องมีระเบียบ

ส่วนพระพุทธเจ้านั้นเรียกว่าหาได้ยากนานที่สุดจึงได้มาอุบัติในโลก พระพุทธเจ้าของเรานี้ได้มาอุบัติบังเกิดในโลกเป็นพระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย พระองค์บำเพ็ญบารมีมาสี่อสงไขยแสนมหากัป นับว่าเป็นเวลายาวนานจึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้สั่งสอนพุทธบริษัทไว้ ทั้งมนุษย์

...ท่านเดินจงกรมจนกระทั่งว่า ภาวนาพุทโธเรื่อยไป เดินจนกระทั่งเท้าแตก เลือดไหลเดินไม่ได้...เอ! มันเดินไม่ได้ทำอย่างไร เราก็คลานเอาสิ ท่านว่า เข่าทั้งสองข้าง คลานลงไปแล้วก็มือทั้งสองข้าง เลยที่นี้ก็เป็นสี่ขา...เมื่อคลานไปนานเข้าไม่รู้กี่รอบกี่หน เข่าก็แตกอีก มือทั้งสองข้างก็แตกเลือดไหล คลานไม่ได้...ท่านก็นอนขวางทางจงกรมตอนเอาแต่ไม่ใช่นอนให้หลับ พอนอนแล้วก็กลิ้งไปพลิกไป**พุทโธ** พลิกไปอย่างนั้นแหละ

และเทวดา อินทร์ พรหม ก็ด้วยบารมีที่พระองค์บำเพ็ญมา การบำเพ็ญบารมีมีสิบประการนั้น ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย หนึ่ง **ทานบารมี** การให้การบริจาค สอง**ศีล-บารมี** บำเพ็ญรักษาศีลห้า ศีลแปดขึ้นไป **เนกขัมมบารมี** เรียกว่าถือการบวชหรือเราเรียกว่า รักษาศีลอุโบสถก็นับเข้าในเนกขัมมบารมี **ปัญญาบารมี** ฝึกหัดตัวเองให้มีปัญญาเฉลียวฉลาด **วิริยบารมี** เราทุกคนทำอะไรต้องมีความพากเพียร เอาจริงเอาจัง **ขันติบารมี** ต้องมีความอดความทนอย่างนั่งขัดสมาธิเพชรนั้น ก็ต้องอาศัยขันติเหมือนกัน ถ้าไม่มีความอดทนก็นั่งไม่ได้ เพราะทีแรกมันต้องขัดแข้งขาบ้างนิดหน่อย ก็ให้ถือว่าเป็นธรรมดาของรูปร่างกาย แม้ว่าเราจะไม่ได้นั่งสมาธิแต่มันก็ขัดก็เจ็บอยู่นั่นแหละ

รูปขันธ์ของคนเรานั้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็มีความเจริญขึ้น เมื่อเจริญหมดขีดแล้วก็มีความเสื่อมลงไปเป็นธรรมดา อย่าไปยึดถือ จงหัดนั่งขัดสมาธิเพชรให้ได้ ในบ้านเรือนของเรานั้น ถ้าเราทุกคนก่อนจะหลับจะนอนนั้น เราทำวัตรเช้าค่ำเสร็จเรียบร้อยแล้วก็หัดนั่งขัดสมาธิเพชรนี้ให้ได้เป็นข้อแรก เมื่อนั่งเสร็จเรียบร้อยแล้วก็บริกรรมคำว่า **พุทโธ** หรือ **มรณกรรมฐาน** **หรือกำหนดลมหายใจเข้าออก** ไม่ให้จิตใจไปที่อื่นก็ได้ แต่ต้องอาศัยการฝึกหัดตัวเองให้เป็นไปให้จงได้ เราจะไปถือเพียงว่านั่งแบบไหนก็ได้ แบบหลับตา ไม่หลับตาแบบไหนก็ได้ อันนั้นยังไม่สมบูรณ์ ถ้านั่งแบบไหนก็ได้ทำไมจิตใจของเราไม่สมบูรณ์ในการปฏิบัติบูชา ในใจของเราเลิกละตัดบ่วงห่วงอาลัยในใจของเราหมดสิ้นหรือยัง ก็ต้องตอบได้ว่า มันยังไม่หมดไม่สิ้น เมื่อยังไม่หมดไม่สิ้นเราต้องปรับปรุงตัวของเราเอง เพราะว่า พุทธศาสนานี้ไม่ใช่เพียงพุทธ-ศาสนาคำพูด พูดได้เท่านั้นยังไม่พอ เราต้องทำได้ปฏิบัติได้ด้วย การทำการปฏิบัตินั้นจะต้องเอาจริงเอาจังไม่ใช่สักแต่ว่าทำ ไม่ใช่สักแต่ว่าพูดต้องตั้งใจบริกรรมภาวนาบทใดข้อใดก็ได้ในสมถกรรมฐาน

ในพุทธศาสนานี้มีกรรมฐานอยู่สองประการ **สมถกรรมฐานสมาธิภาวนา** วิธีการต่าง ๆ ที่จะให้จิตใจเราสงบระงับตั้งมั่นเป็นสมาธินั้น บริกรรมภาวนา หรือกำหนดบทธรรมข้อใดข้อหนึ่งขึ้นมาในใจของเรา เอาบทธรรมนั้นมัดจิตใจของเราให้อยู่เป็นดวงหนึ่งดวงเดียวให้ได้อย่างพระพุทธเจ้าของเราพระองค์กำหนดลมหายใจเข้าออกที่เรียกว่าอานาปานุสสติกรรมฐาน เป็นอุบายธรรมให้จิตใจของพระองค์สงบระงับเต็มขั้นสมถกรรมฐาน ในคืนวันเดือนหกเพ็ญ พระองค์ก็ต่อ**วิปัสสนากรรมฐาน** กำหนดรูปหมายถึงตัว กำหนดนามหมายถึงจิต จนเห็นแจ้งในหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในคืนวันเดือนหกเพ็ญนั่นเอง พระพุทธเจ้าของเราก็ตรัสรู้เป็นพระพุทธ-เจ้าขึ้นมา

ต่อมาก็สอนสาวกสาวิกาให้ปฏิบัติบูชาภาวนา และคนสมัยนั้นก็เรียกว่าเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายไม่ดื้อไม่ด้านไม่เถียงถ้อยคำ

พระองค์ตรัสอย่างไรก็น้อมจิตใจเชื่อเลื่อมใส เพราะว่าพระพุทธเจ้านั้นเมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วย่อมมีอำนาจปาฏิหาริย์ แล้วก็มีสิ่งที่มนุษย์คนเราไม่มี ได้แก่รัศมีหกประการ ในพระวรกายของพระองค์นั้นจะมีรัศมีหกประการข้างละวา ๆ อันนี้ก็เป็นที่ให้คนเราเลื่อมใสศรัทธาเชื่อได้ว่านี่เป็นพระพุทธเจ้าจริง ไม่ใช่คนธรรมดาสามัญทั่วไป อันนั้นก็ยังศรัทธาคนสมัยนั้น เทวดา อินทร์ พรหม ในสมัยนั้นยอมรับนับถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้วิเศษ ยอมนับถือ ยอมกราบไหว้บูชา พระองค์สอนภาวนาบทใดข้อใดคนสมัยนั้นก็เชื่อเลื่อมใสเอาไปภาวนาจนทำจิตใจของตนให้สงบระงับ ผู้ตั้งอกตั้งใจจริง ๆ ก็ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เพราะทำจริงปฏิบัติจริง

ทีนี้เมื่อพระพุทธเจ้าล่วงลับดับขันธ์เข้าสู่นฤพาน ตอนต้น ๆ สาวกทั้งหลายนับตั้งแต่พระโสดา สกิทาคา อนาคา อรหันตาก็มีมาก ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนามาโดยลำดับ ทีนี้เป็นธรรมดาอยู่ มนุษย์ปุถุชนคนเรานั้น เมื่อนานวันนานปีเวลานานเข้าศรัทธาความเชื่อในพระพุทธเจ้าก็ถอยหลังไป ความเลื่อมใสในพระธรรมเลื่อมใสในพระสงฆ์ก็ท้อถอยไปจากใจเรา ทีนี้การประพฤติปฏิบัติก็มีแต่ความท้อถอย เห็นแก่หลับแก่นอน เห็นแก่กินแก่นอน เห็นแก่ความสนุกเฮฮาตามประสาของโลก เลยลืมภาวนาไป แม้จะมีการฟังเทศน์ฟังธรรมแล้วไม่ค่อยสนใจเท่าไรนัก แล้วก็ไม่ยอมประพฤติปฏิบัติตามด้วย เห็นว่าความสบายดีกว่า คือจะเอาแต่ความสบาย ไม่ได้คิดถึงความจริงมันอยู่ที่ตรงไหน เราจะทำใจของเราให้สงบระงับตั้งมั่นเป็นสมาธิภาวนานั้น เราจะเอาความชอบใจเราไม่ได้ เราต้องเอาชอบตามพระธรรมพระวินัยสัตถุศาสนาคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงจะเป็นไปเพื่อความสงบระงับตั้งมั่นเป็นสมถกรรมฐานเป็นวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ในดวงจิตดวงใจของพุทธบริษัท เราจะต้องถึงจุดนั้นจึงจะรู้ได้เข้าใจ คือการปฏิบัติบูชาภาวนานั้นจะต้องทำให้ถูกต้องและให้เข้าใจถึงใจจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแต่ว่าทำไปพอเป็นระเบียบธรรมเนียมเท่านั้น ให้ผู้อื่นเห็นว่าดีบว่าดี มุ่งไปอีกอย่างไม่ได้ทำใจของตนมุ่งแน่วเป็นดวงเดียว

เวลานี้เป็นเวลาเราตั้งใจภาวนาพร้อมกับการได้ยินได้ฟัง และอีกอย่างหนึ่ง เวลาเราหลับตาแล้วมักจะมีความง่วงเหงาหาวนอนเข้ามาทับถม อันนี้ก็ต้องแก้ไขด้วยสติปัญญาของตน ในเวลาเรานั่งฟังธรรม นั่งภาวนามันง่วงขึ้นมา เราก็ให้คอยระวังแก้ไขจิตใจของเราให้มันมีความเบิกบาน ไม่ให้มันริบหรี่ลงไปเหมือนไฟจะดับ ถ้าจิตใจมันร่นหรี่ลงไปมันง่วงเหงาหาวนอนทับถม แต่ถ้าเราอยู่ในถิ่นฐานที่อยู่ของเราบ้านเรือนของเรา ที่วัดที่วาของเราแล้วมีทางแก้ เมื่อความง่วงเหงาหาวนอนยังเกิดมีขึ้นในตัวในใจของเราแล้ว ลุกขึ้นเดินจงกรม ในบ้านก็ได้ เดินกลับไปกลับมาไม่ให้มันนิ่งจนหลับไป อันนี้เป็นอุบายแก้ความง่วงเหงาหาวนอน ความง่วงเหงาหาวนอนนี้เป็นถีน-

มิทธะความครอบงำเหมือนกัน คนเราเมื่อมันง่วงนอนแล้วฟังธรรมก็ไม่ได้ยิน แล้วเสียงท่านเทศน์อยู่นี้ก็ไม่ได้ยินมันหลับไปเสีย จิตมันหลับไหลไป ถ้าเราเดินจงกรมกลับไปกลับมา ความง่วงมันจะหายไป ถ้าเกิดง่วงขึ้นมามันจะโดนต้นเสาก็ ต้นไม้ก็หายง่วงไปเหมือนกัน เพราะว่าเดิน ยืน ถ้ายืนนาน ๆ เข้า ผู้ขี้เซาเหงานอนหน่อยก็จะหลับในเวลายืนนั้น

ในสมัยครั้งพุทธกาลมีพระภิกษุรูปหนึ่งมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ร่ำลาญาติโยมของท่านมาบวชในศาสนาเป็นภิกษุหนุ่ม ท่านมุ่งเพื่อความบริสุทธิ์จิต บริสุทธิ์ใจเพื่อภาวนาทำความเพียรละกิเลส เมื่อบวชมาแล้วท่านก็ปฏิบัติภาวนาตามกำลัง แต่ก็สู้กับความง่วงเหงาหาวนอนไม่ได้ ถ้านั่งแล้วก็หลับ ยืนก็ยังหลับ ท่านก็ไม่นั่งไม่ยืน เดินเอา เดินจงกรม ปัดกวาดทำความสะอาดถนนหนทาง ไม่ให้มีขวากหนามแล้วเดินจากต้นไม้ต้นนี้ไปหาต้นไม้ต้นโน้น **ท่านเดินจงกรมจนกระทั่งว่าภาวนาพุทโธเรื่อยไป เดินจนกระทั่งเท้าแตก เลือดไหล เดินไม่ได้** นั่นแหละพระแต่ก่อนนั้นเราก็ได้ยินแต่ว่าได้สำเร็จง่าย ๆ แต่ว่าองค์ยากมันก็มีอยู่ ท่านเดินจนเท้าแตกคิดดูให้ดีมันนานเท่าไรเท้าจึงแตก ไม่ใช่เดินเพียงทางจงกรมลาย ๆ ก็เอาละเท่านี้พอแล้ว ยังไม่พอ กิเลสมันยังเยอะอยู่ในนั้น ท่านก็เดินไม่ได้ เมื่อเดินไม่ได้ท่านก็คิดใหม่ว่า **เอ! มันเดินไม่ได้ทำอย่างไร เราก็คลานเอาสิ ท่านว่า เข่าทั้งสองข้างคลานลงไปแล้วก็มือทั้งสองข้าง เลยทีนี้ก็เป็นสี่ขา** ถ้าเป็นสัตว์ก็เป็นสี่เท้าสี่ตีน เดินไปพุทโธเรื่อยไป การทำอย่างนั้นเพื่อไม่ให้จิตมันง่วงเหงาหาวนอน ไม่ให้จิตฟุ้งซ่านไปที่อื่นตั้งใจ เรียกว่าเดินจงกรม คลานเอาไป ไม่ยอมหยุดไม่ยอมนอน คลานจนไปสุดทางจงกรมก็กลับมา กลับมาแล้วก็คลานไปอีก ส่วนจิตใจก็แน่วแน่ในบทภาวนาของท่านมีพุทโธ พุทโธ พุทโธ เป็นต้น **เมื่อคลานไปนานเข้าไม่รู้กี่รอบกี่หน เข่าก็แตกอีก มือทั้งสองข้างก็แตกเลือดไหล คลานไม่ได้** เมื่อคลานไม่ได้ท่านคิดอีกว่า เราก็จะไม่หยุดแค่นี้ **ท่านก็นอนขวางทางจงกรม นอนเอาแต่ไม่ใช่นอนให้หลับ พอนอนแล้วก็กลิ้งไปพลิกไปพุทโธ พลิกไปอย่างนั้นแหละ** เอาจนสุดทางจงกรม แล้วกลิ้งกลับมา พุทโธเรื่อยอย่างนั้น การนอนนี้เรียกว่าไม่แตกที่ไหน เพราะความหนักมันไม่ถ่วงที่

แค่เรานั่งขัดสมาธิเพชรก็โอยๆ ครางๆ
พระแต่ก่อนเอาจนเท้าแตกก็ไม่ถอย
เข่าแตกมือแตกท่านก็ไม่ถอย
นอนยาวกลิ้งเอา
ไม่ท้อถอยในภารภาวนา
เอาจนได้บรรลุมรรคผล
เห็นแจ้งพระนิพพานในจิตใจของท่าน

ไหน เสมอกัน กลิ้งไปเท่าไรก็ภาวนาพุทโธเรื่อยไป แล้วมันก็ไม่แตก ที่มันแตกคือว่ามันหนัก คนเรามันหนักในตัวทุกคนนั่นแหละ ถ้าเรายืนก็ไปหนักที่เท้าสองท้า ถ้าเราคลานก็ไปหนักที่เข่าสองเข่ามือสองข้าง ทีนี้เมื่อท่านกลิ้งเอาละมันเสมอภาค กลิ้งเท่าใด ๆ ก็ไม่มีแตกได้ ภาวนาดีขึ้นไปโดยลำดับ ท่านก็ไม่ถอยความเพียร ไม่รู้ว่ากี่วันกี่เวลาแล้ว กลิ้งไปก็ภาวนาพุทโธไป ผลที่สุดสติก็มีขึ้น สมาธิก็ตั้งมั่น ปัญญาก็เกิด ญาณอันวิเศษเกิดขึ้นในดวงจิตดวงใจของท่าน ละกิเลสุความโกรธความโลภความหลง ในจิตใจของท่านเด็ดขาดลงไปในเดินจงกรมนอนกลิ้งเอา

นี่แหละเราท่านทั้งหลาย ให้เราท่านทั้งหลายมาคิดมานึกมาภาวนาดู **แค่เรานั่งขัดสมาธิเพชรก็โอย ๆ คราง ๆ พระแค่ก่อนเอาจนเท้าแตกก็ไม่ถอย เข่าแตกมือแตกท่านก็ไม่ถอย นอนยาวกลิ้งเอา ไม่ท้อถอยในการภาวนา เอาจนได้บรรลุมรรคผลเห็นแจ้งพระนิพพานในจิตใจของท่าน** อันนี้เป็นเครื่องเตือนใจให้เราท่านทั้งหลายจะได้ริเริ่มบำเพ็ญภาวนาตั้งอกตั้งใจปฏิบัติต่อไปในอนาคตกาลข้างหน้า ไม่เพียงแต่ว่าอยากรู้อยากเห็น อยากได้อย่างนั้นอย่างนี้ ให้สำเร็จอย่างนั้นอย่างนี้ ร้องขอจากเทวดาอินทร์ พรหม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แต่เราไม่ทำ ไม่ปฏิบัตินั้นไม่ได้ เราก็ต้องทำเหมือนกับพระองค์นั้น ท่านไม่ใช่นอนอยู่เฉย ๆ นอนท่านก็กลิ้งไป ภาวนาพุทโธไป **คนเราทุกคนถ้าทำได้ถึงขนาดนั้น**

ขอให้หลวงพ่อเป่าศีรษะ
"มันปวด" แกว่าอย่างนั้น
โรคภัยไข้เจ็บ
เป่าทางนอกสู้เป่าหัวใจเราไม่ได้
เป่าหัวใจก็คือภาวนาพุทโธในใจ

แล้ว มรรคผลนิพพานนี้ดูจะได้บรรลุกันทุกคน แต่นี่ไม่เอาไม่ทำมันก็ไม่ได้อยู่นั่นเองแหละ อันนี้เราต้องตั้งใจตั้งแต่เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป ว่าเราจะต้องตั้งใจปฏิบัติภาวนาเอาจริงเอาจังเสียที

คือว่าโดยย่อก็ว่า ก่อนที่เราจะหลับจะนอนทุกคืนนั้น เราจะต้องกราบพระไหว้พระ ถ้าผู้ใดท่องบ่นสาธยายธรรมะข้อใดบทใดสูตรใดได้ก็เอาไปสวดมนต์ภาวนา เป็นอุบายให้จิตใจเราสงบระงับเยือกเย็นสบายลงไปได้ แม้จะเป็นภาษาบาลีไม่รู้ก็อย่าเข้าใจว่าไม่รู้ ถ้าเราบ่นเสมอจนจดจำได้ เมื่อชำนาญแล้วจะรู้ในใจ จะรู้ในตัว คือว่ารู้ความหมาย **ความหมายของพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้จะเป็นบาลีภาษาใดก็ตาม มีความหมายให้คนเราละความชั่ว ตั้งใจทำความดี ละบาปบำเพ็ญบุญ** จุดมันมีอยู่นี้ เมื่อเราละบาปบำเพ็ญบุญแม้ในจิตใจที่ท่านให้บริกรรมพุทโธ นึกถึงความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บไข้เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ สิ่งเหล่านี้ก็เพื่อจะให้จิตใจนั่นแหละรำลึกดูว่าอันสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์คนเราและสัตว์โลกทั้งหลายนั้นไม่ใช่ว่ามันอยู่เฉย ๆ เกิดมาแล้วมาแก่ชราเป็นธรรมดา คือว่ามันแก่ขึ้นเจริญวัยใหญ่โตขึ้นไป เมื่อเจริญวัยใหญ่โตถึงขีดถึงยี่สิบสามสิบแล้วมันก็หยุดแค่นั้น ทีนี้มันก็แก่ลงแก่ลงมา อะไร ๆ มันก็แก่ สี่สิบก็แก่ไป ห้าสิบก็แก่ไป หกสิบก็แก่ไป หกสิบก็เกษียณแล้ว

ข้าราชการก็เรียกว่าเกษียณ แต่การภาวนาท่านไม่ให้เกษียณ แก่เท่าไรยิ่งให้ตั้งใจภาวนาเพราะอะไร เพราะว่าความแก่ความชรามันไม่ใช่ของดี มันจะเอาความเจ็บไข้ได้ป่วย พยาธิโรคา มารวมในคนแก่ ฉะนั้นคนแก่ไปมาทางไหนก็จะลุกจะนั่งอะไรก็โอย ปวดขาปวดแข้งไปหาพระก็ขอยา ยาปวดเข่า ยาปวดขา ยาปวดหัว เป็นนั้นเป็นนี้ **ขอให้หลวงพ่อเป่าศีรษะ "มันปวด" แกว่าอย่างนั้น โรคภัยไข้เจ็บเป่าทางนอกนั้นสู้เป่าหัวใจเราไม่ได้ เป่าหัวใจก็คือภาวนาพุทโธในใจ** นึกถึงความเกิดเป็นทุกข์อย่างนี้ ๆ นึกถึงความแก่ความชราเป็นทุกข์อย่างนี้ ๆ ความแก่ความชราเป็นทุกข์อย่างไร ดูคนแก่ทางนอกแล้วก็ดูตัวเรามันขนาดไหน ถ้าแก่กว่านี้ไปมันจะเป็นอย่างไร เราต้องคิดอ่านและพิจารณาแล้วก็แก้ไขใจของเราให้มีมานะอดทน มีความตั้งใจมั่น อย่าได้หวั่นไหว

ไม่เห็นว่าคนแก่คนนั้น
แก่ไปจนถึงขั้นผมหงอก
แล้วกลับมาเป็นผมดำ
เป็นสาวเป็นบ่าวขึ้นมา
มีที่ไหน ไม่มี
แก่แล้วก็ตายด้วยกันทั้งนั้น

เมื่อเราเป็นเด็กเป็นหนุ่มฟันเต็มปาก
จะขบเคี้ยวอะไรก็ไม่เจ็บปวด
เมื่อแก่แล้วมันหลุดออกมาเป็นซี่ ๆ
นั่นแหละมันแสดงบอกว่า
ชีวิตของคนเรานั้น
มีความแตกดับเป็นธรรมดา
ฟันมันเต็มปากก็หายไป ๆ
จนกระทั่งได้ทำฟันปลอม
นี่แหละให้เราเตือนใจของเราว่า
ทุกคนจะต้องลุกขึ้นภาวนา

คนแก่คนชราบางคนมักจะคิดว่าข้าพเจ้าแก่แล้ว จะไปวัดก็ไม่ได้ จะนั่งสมาธิภาวนาขัดสมาธิเพชรก็ไม่ไหว เพราะว่าแข้งขาของข้าพเจ้ามันแก่แล้ว เราไม่ได้ถามดูว่า ขามันได้ว่ามันแก่มั้ย มันขัดมั้ย มันเจ็บมั้ย แข้งขามันว่านั่งขัดสมาธิเพชรไม่ได้แล้ว มันว่าหรือ ใครเป็นคนว่า ก็จิตใจกิเลสในตัวในใจของเราเป็นคนว่าเป็นผู้ว่านั่นคือกิเลสมาร สังขารมาร เรามาเชื่อมารหลงกับมารกิเลสอันนี้มานมนานกาเลแล้วจึงได้มาเกิด มาแก่ มาเจ็บ มาไข้ มาตาย แล้วจะเกิดแก่เจ็บตายแล้วในอนาคตกาลข้างหน้าไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าเราไม่แก้ไขจิตใจของเราในชาติปัจจุบันเดี๋ยวนี้ขณะนี้ ให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสของเราขึ้นมาในใจว่า พระพุทธเจ้ามีจริง ได้มาตรัสรู้แล้วในโลก ดับขันธ์เข้าสู่นฤพานไปแล้ว อันนั้นเป็นส่วนของท่าน ส่วนพระธรรมวินัยคำสอนของพระองค์ท่านโปรดไว้สอนไว้ ภายในสี่สิบห้าปีอายุของพระองค์จึงดับขันธ์เข้าสู่นฤพาน นับจากคราวตรัสรู้มา ส่วนอายุจริงก็แปดสิบปีบริบูรณ์ ก็ดับขันธ์เข้าสู่นฤพาน อันนั้นเป็นธรรมดาของรูปร่างกายมนุษย์ ไม่ว่ามนุษย์ยุคโน้น ยุคนี้ก็เหมือนกัน เมื่อแก่แล้วไม่มีใครจะอยู่ไปได้

เราต้องรู้เข้าใจทีเดียวว่า คนแก่คนโน้นตายไปแล้ว คนแก่คนนี้ตายไปแล้ว เห็นมั้ยมันเป็นอย่างนี้แหละให้เอามาคิด ไม่เห็นว่าคนแก่คนนั้นแก่ไปจนถึงขั้นผมหงอกแล้วกลับมาเป็นผมดำ เป็นสาวเป็นบ่าวขึ้นมา มีที่ไหน ไม่มี แก่แล้วก็ตายด้วยกันทั้งนั้น เป็นพระก็หลวงตาองค์นั้นตายไปแล้ว หลวงพี่องค์นั้นตายไปแล้ว มันก็ตายนั่นแหละ ฉะนั้นเราจะมานิ่งนอนใจไม่ได้ คนแก่ก็ให้รีบเร่ง คือว่าแก่ไปแล้วถ้าเราไม่ภาวนา คือมายึดถือว่าเราแก่ภาวนาไม่ได้ แก่ก็ดูความทุกข์ของแก่นั่นแหละ อะไรมันทุกข์ให้เห็น เมื่อเราเป็นเด็กเป็นหนุ่มฟันเต็มปากจะขบเคี้ยวอะไรก็ไม่เจ็บปวด เมื่อแก่แล้วมันหลุดออกมาเป็นซี่ ๆ นั่นแหละมันแสดงบอกว่าชีวิตของคนเรานั้น มีความแตกดับเป็นธรรมดา ฟันมันเต็มปากก็หายไป ๆ จนกระทั่งได้ทำฟันปลอม นี่

แหละให้เราเตือนใจของเราว่าทุกคนจะต้องลุกขึ้นภาวนา

ทีนี้ผู้ที่ยังหนุ่มแน่นแข็งแรงอายุตั้งแต่เจ็ดขวบสี่ขวบห้าขวบขึ้นไป ก็ไม่ให้มาสำคัญว่าเรายังเด็กยังหนุ่ม ยังเป็นนักเรียนไม่ภาวนาไม่ได้ เพราะเด็กก็ดี ตายเป็นเหมือนกัน คนเราสมัยนี้ ยิ่งตายเร็ว เพราะมีอุปัทวเหตุบนถนนมากมาย ถ้าเราจะมาถือว่าเราเด็กไม่ภาวนาพุทโธ พุทโธ ไม่นั่งขัดสมาธิเพชรก่อนนอนไม่ได้ เดี๋ยวก็ไม่ทัน เวลาความแก่มาถึงเข้าก็จะเป็นเหมือนคนแก่ทั้งหลาย เด็ก ๆ เล็ก ๆ ครั้งพุทธกาลนั้นอายุเรียกว่าไม่น่าเชื่อ เจ็ดขวบอย่างนี้ทั้งหญิงทั้งชายภาวนาพุทโธ ละกิเลสความโกรธได้หมด ไม่มีกิเลสความโกรธ ละกิเลสความโลภในใจได้หมด ไม่มีกิเลสความโลภในใจ ละกิเลสความหลงในจิตใจได้หมด เป็นพระโสดาละกิเลสได้ ละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสได้เด็ดขาด ตั้งแต่อายุได้เจ็ดขวบ ทำไมท่านเลิกได้ละได้ เพราะท่านภาวนาทำจิตใจของท่านให้สงบระงับ จนรู้จักรู้แจ้งรู้จริงภายในจิตใจ ไม่ใช่เพียงแต่อายุแก่ชรา

เราแก่ชรามาหลายสิบรอบแล้วก็ยังตัดอะไรไม่ได้ อันนี้เราจะไปคิดว่าพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่ดีไม่ได้ มันเป็นที่ความตั้งใจของเราทุกคน ไม่ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาเอาจริงเอาจัง คือใจมันปล่อยให้กิเลสราคะตัณหามาอยู่ในใจ กิเลสโทสะมานอนเป็นเสือโคร่งอยู่ในใจ กิเลสโมหะความมืดดำมานอนอยู่ในใจ ก็เลยเกิดเป็นคนขี้เกียจขี้คร้านทำการงานคอยแต่จะเอาง่าย ๆ ให้นั่งสมาธิภาวนาก็ว่าไม่ไหว กินข้าวทำไมไหว นอนหลับทำไมไหว เราต้องคิดอ่านพิจารณาความดูเรื่องราวของเราให้ดีขึ้น ให้จิตใจของเราลุกขึ้นทำงานภาวนาในใจ อย่าไปเข้าใจว่า พระธรรมพระวินัยเป็นเรื่องของนักบวช นักบวชมาจากไหนก็มาจากลูกชาวบ้านนั่นเอง ลูกชาวบ้านมาบวชอยู่วัดตั้งอกตั้งใจศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติบูชาภาวนา จนได้ธรรมะคำสอนมาสั่งสอนญาติโยมพี่น้องทั้งหลาย คือท่านหมั่นขยันขันแข็งไม่ท้อถอย เราผู้เป็นญาติเป็นโยมก็ให้พากันตั้งอกตั้งใจ **อย่าไปท้อถอยอย่าไปคิดว่าหมดวาสนาบารมี หมดบุญแล้ว บุญทำเมื่อใดก็เป็นเมื่อนั้น** ภาวนาเรานั่งสมาธิภาวนาเมื่อใดก็ได้

ถ้าเรามาท้อถอย เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ยอมลงไปว่าข้าพเจ้าไม่สบาย เอาข้าพเจ้าไปโรงพยาบาลจะได้หายมา มันตายมาก็มีไม่ใช่มันหายท่าเดียวคิดดูให้ดี ถ้าเรามารู้สึกนึกคิดได้ว่าเราจะต้องตั้งใจบำเพ็ญทานรักษาศีลภาวนา การภาวนานี้ทำได้ทั่วไปญาติโยมก็ทำได้ไม่ต้องเปลืองอัฐ เปลืองสตางค์ที่ไหน เราตั้งใจนึกน้อมเอาคุณพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้าก็ได้ พระธรรมก็ได้ พระสงฆ์ก็ได้ แต่ว่านึกถึงพุทโธในใจ ธัมโม สังโฆ ก็อยู่ที่เดียวกันแหละไม่ได้อยู่ที่อื่น คือใจของเราเป็นผู้นึกน้อมและมีสติเตือนใจของเราไม่ให้ขาดสติ ให้มีสติระลึกสอนใจเราอยู่ทุกเวลา **นั่งอยู่ก็ให้ภาวนาพุทโธในใจ ยืนอยู่ก็ภาวนาพุทโธในใจ** เดินไปมา

พุทโธ ในใจของเราอยู่เป็นนิจ
ติดต่อกันไป
คนโน้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี
ติคนโน้นไปตามเรื่อง
ไม่ต้องไปว่าให้ใคร ว่าให้ใจของเราว่า
ให้ตัวของเรานี่แหละ
เป็นคนขี้เกียจคร้านท้อถอย มักง่าย
เห็นแก่กินแก่นอน
สนุกเฮฮาตามประสากิเลส
ไม่ลุกขึ้นภาวนา

ไปไหนก็ให้เดินภาวนาไป ไปรถไปเรือก็ตั้งอกตั้งใจภาวนาเรื่อยไป อย่าไปคิดว่าเมื่อรถชนกันแล้วจะภาวนาพุทโธ มันไม่ทันแล้ว เราต้องเอาตั้งแต่บัดนี้เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป

เมื่อเราทุกคนตั้งใจนึกน้อมในใจของเรา ให้คุณพระพุทธเจ้าที่นอนอยู่ในใจของเรา พุทโธ พุทโธ ทุกลมหายใจเข้าออก พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า **การภาวนานั้นให้นึกได้ทุกลมหายใจ** จะนึกข้อใดอุบายใดก็ตาม แล้วก็นึกให้ได้ทุกลมหายใจเข้า สูดลมหายใจเข้าไปก็พุทโธทีหนึ่ง สูดลมหายใจเข้ามาออกไปก็พุทโธเรื่อยไป อย่าไปกลัวมันมาก การเจริญภาวนาของเรามันยังไม่มากพอ เท่าที่เราทำมามันยังแก้ไขอะไรไม่ได้ เราจะต้องตั้งใจขึ้นมา คนอื่นไม่ตั้งใจช่างเขา ตัวเราต้องลุกขึ้นตั้งอกตั้งใจ บำเพ็ญภาวนา พุทโธในใจตั้งแต่ วันนี้ คืนนี้เป็นต้นไป

เมื่อตั้งใจอย่างนี้แหละจึงจะทันกาลทันเวลา จิตใจของเราจะได้ไม่มัวลุ่มหลงมัวเมาอยู่ในกิเลสกาม วัตถุกาม ติดข้องพัวพันเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในโลกอันแสนทุรกันดารนี้อยู่อย่างนี้ ก็เพราะว่าเราไม่ภาวนา เราส่งจิตส่งใจไปให้โน้นพระสงฆ์องค์เจ้าที่โน้นที่นี้ภาวนาแทน ให้หลวงตาอยู่ที่ถ้ำโน้นภาวนาแทนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะนอนตีพุงอยู่ที่บ้านไม่ภาวนาอย่างนี้มันใช้ไม่ได้ เราต้องทำเองปฏิบัติเองรู้ไม่รู้ให้ลงมือทำ ให้ลงมือภาวนาให้ตั้งอกตั้งใจตั้งแต่บัดนี้เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป ไม่ต้องรอพระศรีอาร์ยศรีเอินที่

ไหนละ เรานี่แหละทุกคนลุกขึ้นศรีอารย-เมตไตย ศรีก็คือศีล รักษาศีลห้า ศีลแปด อารยะก็ละกิเลส ความโกรธ ความโลภ ความหลงในใจของเรา เมื่อเราทำอย่างนี้ก็ได้ชื่อว่ามีความมุ่งหวังเพื่อรอท่าพระศรี-อารย์ ถ้าเราไม่ทำไม่บำเพ็ญทาน รักษาศีล ภาวนา มัวแต่รออยู่ก็หลังอานอยู่นั่นแหละไม่ไปไหน

ฉะนั้นเราต้องตั้งอกตั้งใจ อย่ามามัวยึดหน้าถือตา ยึดตัวถือตน ยึดว่าเรารู้ เราหลงอยู่นี้ไม่มีที่สิ้นสุด พระศรีอารย์ก็มาโปรดไม่ทัน ไม่ทันอย่างไร ก็คนเราเกิดมาแล้วความแก่ความชรา มันไล่ติดตามอยู่ตลอดเวลา ความเจ็บไข้ได้ป่วยก็เต็มโรงพยาบาลอยู่ ความตายก็เรียกว่ามันตายอยู่ทุกวันทุกชั่วโมง ทุกนาที วินาที ไม่ใช่จะอยู่ดีสบายเหมือนผู้มานั่งฟังธรรม เดี๋ยวนี้ก็มีคนเจ็บไข้ได้ป่วยเต็มโลกก็ว่าได้ แล้วก็มีความแก่ความชรา มีความตายอยู่ทุกชั่วโมง นาที วินาที คนส่วนมากเรียกว่าตายอยู่ทุกเวลา เมื่อมันเป็นเช่นนี้เราจะมานิ่งนอนใจไม่ได้

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ตรัสไว้เทศน์ไว้ครบทุกส่วนแล้ว ที่ว่าธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์มันมีเต็มอยู่ในโลก ในพุทธศาสนา มีอยู่ในตู้พระ-ธรรม แต่ว่าเมื่อเราไม่ทำ ไม่ปฏิบัติจะไปติว่าไม่ดีไม่ได้ มันไม่ดีที่เราต่างหาก เราไม่รักษาศีลต่างหาก เราไม่ทำบุญให้ทานต่างหาก เราไม่นั่งสมาธิภาวนาต่างหาก กลางคืนมันก็มีสิบสองชั่วโมง กลางวันก็มีสิบสองชั่วโมงเท่า ๆ กัน ชั่วโมงเหล่านี้มันไม่ได้ไปที่ไหน แต่ใจเราไม่ตั้งใจก็หมดเวลาไป อายุสิบปีหมดไปคิดดูเราได้ภาวนาได้ขนาดไหน อายุยี่สิบปีหมดไปเราได้ภาวนาขนาดไหน อายุสามสิบปีหมดไป เราได้นั่งภาวนาขนาดไหน อายุสี่สิบห้าสิบหกสิบเจ็ดสิบไปนั่นก็ตายเท่านั้นแหละ ตายนั่นมีอะไร มีแต่แมลงวันตอมปากเท่านั้นแหละ ไม่มีอะไร

ฉะนั้นเราต้องรีบเร่งตั้งอกตั้งใจ ตั้งแต่บัดนี้เดี๋ยวนี้เป็นต้นไปเราจะไม่โอ้เอ้ล้าหลังอยู่ เราจะต้องลุกขึ้นยืนหยัดต่อสู้ภัยกิเลส ความโกรธ โลภ หลง มันเป็นเจ้าบ้านเจ้าเมืองอยู่ในหัวใจนี้ เราต้องตั้งอกตั้งใจภาวนา ให้ภาวนาได้ทุกวัน ทุกคืน ว่างเวลาไหน รู้สึกเมื่อใดก็นึกถึงคุณพระพุทธเจ้า **พุทโธ ในใจของเราอยู่เป็นนิจติดต่อกันไป คนโน้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี ติคนโน้นไปตามเรื่อง ไม่ต้องไปว่าให้ใคร ว่าให้ใจของเราว่าให้ตัวของเรานี่แหละเป็นคนเกียจคร้านท้อถอยมักง่าย เห็นแก่กินแก่นอนสนุกเฮฮาตามประสากิเลส ไม่ลุกขึ้นภาวนา**

ฉะนั้นให้เราทุก ๆ คนจงพากันตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาอย่าได้มีความท้อถอย เมื่อว่าเราท่านทั้งหลายตั้งอกตั้งใจ ปฏิบัติบูชาภาวนาไม่ท้อถอยแล้วก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ ในทางพุทธศาสนาดังแสดงมาก็สมควรด้วยกาลเวลา

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

จิตภาวนานี้ท่านก็ไม่ให้ตามออกไป

ท่านให้ทวนกระแสเข้ามา ว่าจิตใจดวงผู้รู้ผู้ฟังอยู่

ได้ยินเสียงตรงไหนเราก็รู้ว่าอยู่ที่ไหน สติระลึกได้ที่นั่น

สมาธิจิตตั้งมั่นก็ตั้งลงไปที่นี่

ปัญญาความรอบรู้ในกองสังขารก็รอบรู้อยู่ที่นี่

สงบมั่นอยู่ในตัว ในกาย ในจิต

ตรงที่จิตดวงผู้รู้อยู่ที่ไหนก็ที่นั่นแหละ

จิตรู้แจ้งทวนกระแส

ณ โอกาสบัดนี้เป็นต้นไป เป็นการปฏิบัติบูชาภาวนา พร้อมกับสดับรับฟังพระธรรมคำสั่งสอน การนั่งสมาธินี้ให้พากันนั่งขัดสมาธิเพชร การนั่งขัดสมาธิเพชรนั้นเป็นการเลียนแบบพระพุทธเจ้าของเรานั่งสมาธิภาวนาใต้ต้นไม้โพธิ์ พระองค์นั่งขัดสมาธิเพชร สมัยนี้ก็มีพระพุทธรูปปางนั่งขัดสมาธิเพชรมีหลาย บางแห่งก็เรียกว่าหลวงพ่อเพชร อย่างว่า หลวงพ่อเพชรพิจิตร หลวงพ่อเพชรอุตรดิตถ์ ก็นั่งขัดสมาธิเพชร และนอกนั้นหลวงพ่อเชียงแสน สมัยเชียงแสนนั้นนั่งขัดสมาธิกันทั้งนั้น คือให้เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อน แล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย ตั้งกายให้เที่ยงตรง ตั้งตัวให้เที่ยงตรงและก็หลับตา นึกบริกรรมภาวนาพุทโธ รวมเอาจิตใจเข้ามาภายใน

การนึกพุทโธ นึกทุกลมหายใจเข้าไป นึกทุกลมหายใจออกมา เพื่อจะได้ฝึกจิตใจให้อยู่เป็นหนึ่งเสียก่อน เมื่อพระพุทธเจ้าของเรานั่งภาวนาใต้ร่มไม้โพธิ์ พระองค์ก็บริกรรมภาวนา เมื่อพระองค์นั่งขัดสมาธิเพชรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตั้งสัตย์อธิษฐานลงไปว่าการนั่งสมาธิภาวนาในครั้งนี้ พระองค์จะไม่ลุกไปมาในที่ใด ๆ จนกว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แม้เลือดเนื้อเชื้อไขจะเหือดแห้งหายไปเหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ตามที ไม่ยอมลุก ท่านตั้งใจเด็ดเดี่ยวอย่างนั้น แล้วท่านก็เลือกอุบายภาวนา ว่าจะนึกอุบายธรรมอันใด พระองค์ก็เลือกได้นึกลมหายใจเข้าออก เรียกว่า อานาปานุสติกรรมฐาน ลมเข้าไปพระองค์ก็มีสติตามรู้อันนี้ว่าเป็นลมเข้าไป ลมออกมาพระองค์ก็มีสติรู้ว่านี้เป็นลมออกมา ท่านระมัดระวังจิตใจเหมือนกับว่าเป็นพระปิดทวาร ทวารตาไม่ต้องดู ทวารหูไม่ต้องฟังอย่างอื่น ฟังแต่ลมหายใจเข้าออกเท่านั้น จมูก ลิ้น กาย ใจ ระวังจิตใจไม่ให้แล่นไปที่อื่น เรียกว่าเป็นพระปิดทวาร ปิดทวารทั้งห้า ปิดทวารทั้งหก ปิดทวารทั้งสิบสอง

พระองค์ภาวนาแน่วแน่จนจิตใจออกไปจากตัวไม่ได้ ภายในปริมณฑลหนังหุ้มอยู่

เป็นที่สุดรอบ พระองค์เอาจิตใจอยู่ภายในหนังหุ้มเข้าไปได้หมด จนนานอย่างน้อยก็เรียกว่าเที่ยงคืน ตั้งแต่พลบค่ำจนกระทั่งเที่ยงคืน จิตใจของพระองค์ก็แน่วแน่เป็นดวงเดียว เป็นสมถกรรมฐานเต็มที่ เป็นสมาธิภาวนาเต็มที่ สมาธิอย่างต่ำ สมาธิอย่างกลาง สมาธิอย่างสูงสุด จิตใจของพระองค์ก็ไม่ไปที่อื่น ภาวนาในใจอยู่ และพระองค์ก็กำหนดรูปนาม จนเห็นแจ้งในหลัก อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ละกิเลสตัดกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ให้หมดสิ้นไป กิเลสพันห้าตัณหาร้อยแปด กิเลสมีมากเท่าไรในโลกนี้พระองค์ก็ละได้หมด ต่อมาก็สอนสาวกสาวิกามีปัญจวัคคีย์ฤาษีทั้งห้า เป็นต้น พระองค์แสดงปฐมเทศนาธรรมจักกัปปวัตนสูตร แสดง**อนัตตลักขณสูตร** สองสูตรเท่านั้นแหละ ปัญจวัคคีย์ฤาษีทั้งห้าก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันตาขีณาสพ ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วโลก นั่นคือว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ตั้งใจภาวนาจริง ๆ

แม้เราทุกคนขณะนี้ เราก็มาสู่สถานที่วิเวก สถานที่วิเวกเงียบสงัดในป่า ในถ้ำ ในปวน ในที่วิเวกอย่างนี้เรียกว่าหาได้ยาก เสนาสนสัปปายะ อาหารสัปปายะ บุคคลสัปปายะ ธรรมสัปปายะ แต่ผู้ภาวนาจริง ๆ นั้น ต้องตั้งจิตตั้งใจด้วย ตั้งใจให้เด็ดเดี่ยวเหมือนพระพุทธเจ้า **พระพุทธเจ้าพระองค์ตั้งสัตย์อธิษฐานลงไป เอาชีวิตแลกเอา เอาชีวิตเป็นเดิมพัน ถวายชีวิตจึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ เราทุกคน ๆ ก็ต้องถวายชีวิตแด่พระพุทธเจ้า ยอมทำตามปฏิบัติตาม นึกถาวนาพุทโธให้ได้ติดต่อกันไม่ให้ขาด** แล้วให้นึกได้ทุกลมหายใจด้วย ไม่ว่าจะนึกอุบายธรรมใด ๆ ก็ให้ดูตัวอย่างจากลมหายใจ ตัวอย่างคือลมหายใจนี้ เมื่อเราคนใดหยุดลมหายใจไปเวลาใดเมื่อใดก็ตายไม่ได้เป็นผู้เป็นคนอย่างที่เราทำอยู่ แต่ลมหายใจนี้เป็นอัตโนมัติ แม้เจ้าตัวหลับมันก็หายใจทดแทนอย่างนั้น ความจริงลมหายใจไม่ใช่เราสูด มันเป็นปอดเป็นหัวใจเขาทำงานเอง จงภาวนารวมจิตรวมใจก็ให้ได้เหมือนลมหายใจเข้าออก ประทังชีวิตมาได้หลายสิบปี เขาก็ยังไม่ตายหนีจากโลกนี้ ผู้ภาวนาทั้งหลาย ต้องรวมจิตใจเข้ามาภายในไม่ให้มันส่ายออกไปภายนอก

สงบกายนี้สงบได้ง่าย คือรูปร่างกายของเราทุกคน ถ้าเรานั่งสมาธิเพชร นั่งภาวนาแล้วก็เป็นอันว่ารูปกายก็สงบ สงบเต็มที่ วาจาคำพูดก็เรียกว่าสงบ **แต่การสงบจิตนั้นจะต้องภาวนา** ถ้าไม่ภาวนาไม่ดูจิตใจ เราสงบไม่ได้ คือจิตมันมีอารมณ์เก่าแก่ที่ผ่านมาในอดีตชาติบ้าง ก็มาเป็นอารมณ์ในเวลาปัจจุบัน แล้วยังจะมีอารมณ์อนาคตกาลข้างหน้าด้วยก็มาเป็นอารมณ์ในปัจจุบันนี้ เมื่อภาวนาแล้วต้องระงับดับหมด อดีตสิ่งใดที่มันล่วงเลยมาแล้วก็ไม่ต้องนึกคิด คิดถึง ตัดให้มันอยู่ในอดีตล่วงแล้ว อารมณ์เรื่องราวที่เป็นอนาคตกาลข้างหน้าก็ไม่เกี่ยว เพราะสิ่งนั้นยังไม่มาถึง จงนึกจงน้อมภาวนาพุทโธ ในขณะปัจจุบัน ในขณะนี้ เดี๋ยวนี้

ส่วนจิตนั้นเมื่อย่นย่อเข้ามามี ๒ อาการ **อาการหนึ่งคือ จิตใจดวงผู้รู้อยู่ในตัวคน** เราทุกคน มีจิตใจดวงผู้รู้ครองในสังขารแต่ละบุคคล จิตดวงนี้นั้นเรียกว่า เป็นดวงจิตที่อยู่ มีความรู้สึกอยู่ในตัวในกาย ในจิตในกายนี้ ไม่ว่าเราจะเอามือไปแตะต้องที่ไหนจนปลายผมก็ตาม มีความรู้สึกเข้าไปถึงจิตใจดวงผู้รู้นี้ นั่นแหละให้สังเกตเข้าไป สู่ดวงจิตที่รู้อยู่ ส่วนต่อจากดวงจิตผู้รู้ออกมาภายนอกท่านให้ชื่อว่า **สังขารจิต** จิตปรุง จิตแต่ง จิตคิด จิตนึก คือมันเป็นเงาเป็นกิริยาอาการของจิต มันต่อออกมาอีก มันงอกออกมา มันรั่วไหลออกมา **อันนี้ท่านให้ละทิ้งคือไม่ให้ตามออกมา** มันเข้ามันออกก็ยังมีจิตใจดวงผู้รู้ รู้ว่าจิตเราคิดออกไป เผลอไปลืมไป ไม่ต้องตามไป ละเสียวางเสีย ให้**ทวนกระแสมาอยู่กับดวงจิตที่รู้อยู่ จิตผู้รู้คือว่ามันมีอยู่ตลอดเวลา** กายสบายมันก็รู้ร่างกายเราสบายวันนี้ เมื่อร่างกายมันไม่สบายมันก็รู้ รู้ว่ากายไม่สบาย เมื่อจิตมันสบายก็รู้ จิตไม่สบายก็รู้ จิตร้อนก็รู้ จิตหนาวก็รู้ นี่แหละท่านให้รวมจิตใจเข้ามาอยู่ภายในนี้ ไม่ต้องตามไปภายนอก ตามไปภายนอกนั้นไม่มีที่หยุด เหมือนเราเดินไปเดินไปทั่วโลกในพื้นแผ่นดินนี้ไม่ได้ ตายตายก่อนก็ไม่ทั่ว จิตภาวนานี้ท่านก็ไม่ให้ตามออกไป ท่านให้ทวนกระแสเข้ามา ว่าจิตใจดวงผู้รู้ฟังอยู่ ได้ยินเสียงตรงไหนเราก็รู้ว่าอยู่ที่ไหน สติระลึกได้ที่นั่น สมาธิจิตตั้งมั่นก็ตั้งลงไปที่นี่ ปัญญาความรอบรู้ในกองสังขารก็รอบรู้อยู่ที่นี่ สงบตั้งมั่นอยู่ในตัว ในกาย ในจิต ตรงที่จิตดวงผู้รู้อยู่ที่ไหนก็ที่นั่นแหละ จนจิตใจดวงนี้สงบระงับ รู้แจ้งเห็นจริงว่า**นอกจากจิตใจดวงผู้รู้ภายใน นอกนั้นออกไป ไม่เที่ยงแท้แน่นอนเป็นทุกข์เป็นอนัตตา** ขึ้นชื่อว่าสังขารทั้งหลายมีความไม่เที่ยงอย่างนี้ จิตผู้รู้ให้รู้ รู้แล้วอย่าได้หลงใหลไปกับอารมณ์กิเลส ให้รวมจิตใจเข้าไปที่ตรงนี้ มันจะคิดไปไหน ใกล้ไกลไม่ต้องไปตามมันไป **ตามรู้อยู่กับที่จิตรู้อยู่ จิตรู้ไปไม่เอา ละทิ้ง เอาจิตที่รู้อยู่**

คำว่าเอาจิตที่รู้อยู่นั้นคือว่ามันมีอยู่แล้ว ความจริงจิตของคนเราจริง ๆ มันไม่ได้ไปไหน คิดไปปรุงไปอันนั้นเป็นเรื่องสังขาร มันปรุงมันแต่งไปเอง เป็นเรื่องสังขาร เป็นเรื่องสัญญาอารมณ์ เป็นเรื่องกิเลสที่มันดิ้นรนวุ่นวาย กามตัณหามันไป **เมื่อจิตใจผู้ภาวนาไม่หลงไปตามไป มันก็ดับไปเอง** ไม่มีใครส่งเสริมต่อเติมมันก็ดับ แต่จิตผู้ใดหลงไป ส่งเสริมต่อเติมให้มันก็ไม่มีที่จบที่สิ้น เป็นกามตัณหา ภวตัณหา วิภาวตัณหา ไม่มีที่จบที่สิ้น ละวางเสีย หยุดเสีย สงบเสียได้ ขณะนี้เวลานี้มันก็มีเท่านี้ นั่งอยู่ก็พุทโธจิตใจดวงผู้รู้อยู่อย่างนี้ ยืนอยู่

ทวนกระแสเข้ามาตั้งอยู่ที่จิตนั่นแหละ
จิตรู้อยู่ที่ไหนก็ตั้งที่นั่น
ถ้าจิตสังขารมันพาปรุงแต่งว่าไปโน่นนี่
มีหน้าที่ละ ละก็คือวางเสีย หยุดเสีย
ไม่ต้องตามไป มันก็อยู่แค่นั้น

ก็พุทโธจิตดวงผู้รู้นี้ เดินไปมาก็จิตดวงนี้ มานั่งมานอนก็จิตดวงนี้แหละ ก็ไม่ต้องหาที่ไหนแล้ว **รวมกำลังตั้งมั่นรวมไปในจิตใจดวงผู้รู้อยู่ตลอดเวลา**

ส่วนรูปร่างกายนั้นกับจิต **จิตนี้เป็นนาย กายเป็นบ่าว เหมือนจิตเป็นพระเจ้าแผ่นดิน กายนี้เหมือนบ่าวไพร่ราษฎร สุดแท้แต่จิตจะใช้ให้ร่างกายนี้ทำอะไรมันก็ทำไป แต่เราต้องให้เข้าใจว่าต้องสงบตั้งมั่น** จิตไม่ให้กระดุกกระดิกไปไหน หากจิตมันกระดุกกระดิกไปโน้นไปนี่ หลงลืมไปหมดล่ะมันเป็นอย่างนั้น ไม่ให้มันหลงไปใหลไป เรียกว่า **ทวนกระแสเข้ามาตั้งอยู่ที่จิตนั่นแหละ จิตรู้อยู่ที่ไหนก็ตั้งที่นั่น ถ้าจิตสังขารมันพาปรุงแต่งว่าไปโน่นนี่มีหน้าที่ละ ละก็คือวางเสีย หยุดเสีย ไม่ต้องตามไป มันก็อยู่แค่นั้น** ดวงจิตผู้ภาวนาก็เรียกว่า เอาจิตใจดวงผู้รู้ตั้งอยู่ในจิตใจที่รู้นี้ สติความระลึกก็ระลึกอยู่ที่นี้ ไม่ให้มันขาดการระลึก และไม่ให้ว้าเหว่วิตกวิจารฟุ้งซ่านไปอื่นไกล ให้ทวนกระแสเข้ามาอยู่ภายในหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบภายในขาสอง แขนสอง ศีรษะหนึ่ง หนังหุ้มตัวนี่แหละเป็นที่อยู่ของดวงจิต มันอยู่มาในนี้ตั้งหลายสิบปีแล้ว จะอยู่ไปอีกจนถึงวันแตกดับแห่งรูปขันธ์ รูปขันธ์เมื่อแตกดับแล้ว ก็เป็นอันว่าทำอะไรไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์สราวาสญาติโยมก็ตาม ถ้ามันแตกดับแล้วทำอะไรไม่ได้

ตอนที่มันยังไม่แตกไม่ดับ คือเดี๋ยวนี้เวลานี้ เราฟังธรรมได้ยินเสียง เสียงที่เราได้ยินนี้หูดีมันรับเอาเสียงไปเอง แล้วจิตดีเป็นผู้ได้จดได้จำได้เข้าใจ เพราะเอาไปสอนจิต เมื่อสอนจิตได้ จิตอันนี้แหละก็จะเลิกละความโกรธ ความโลภ ความหลง อวิชชาตัณหาในจิตใจของตนได้ด้วยการมากำหนดพิจารณารูปขันธ์ ร่างกายของคนเรา โดยสมมติเขาว่าเป็นเพศหญิงเป็นเพศชาย เป็นหญิงเป็นชาย แต่ว่าทั้งหญิงและทั้งชายที่มันมาเป็นนั่นแหละเดี๋ยวนี้ ตัวของคนเราทุกคนนั้นก็เลือดเนื้อเชื้อไขของหญิงคือแม่ เลือดเนื้อเชื้อไขของชายคือพ่อมารวมกันเข้าก็มาเป็นตัวของเรา **รูปขันธ์ของคนเรานี้ก็คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้านั่นอีก มาเป็นเนื้อหนังมังสังของเรา ยึดติดตัวเราว่าเป็นของเรา ความจริงนี้มันก็คือว่าธาตุอันนี้มันถ่ายเทกันมาอย่างนี้ไม่รู้ว่ากี่กัปกี่กัลป์แล้ว** เมื่อมาถึงตัวเราไม่ภาวนา ไม่ดู ไม่รู้ร่างกายอันนี้นับตั้งแต่**เกสา**-ผม **โลมา**-ขน **นขา**-เล็บ **ทันตา**-ฟัน **ตะโจ**-หนัง ต้องกำหนดพิจารณาทุกชิ้นทุกส่วนไป มังสัง-

เมื่อมันดับแล้ว มันไม่ดับเฉย ๆ
มันก็แสดงปฏิกูลของโสโครก
ไม่กี่วันจะมีกลิ่นเหม็น
ถ้าเอาทิ้งไว้ตามธรรมดาแล้ว
มันก็จะไหลออกมาเป็นน้ำเลือด
เป็นน้ำเหลือง แมลงวัน
ทั้งหมดที่มีในบริเวณนี้ก็จะมาตอมไต่
ไข่เป็นหนอนใส่ หนอนก็จะมากิน
จนเหลือแต่กระดูกของแขนเท่านั้น
เนื้อนั้นก็เป็นอาหารของหนอน
ของสุนัข ของหมาป่า หมาบ้าน
กินกันไป

เนื้อ นหารู-เอ็น อัฏฐิ-กระดูก อัฏฐิมิญชัง-เยื่อในกระดูก วักกัง-ม้าม หทยัง-หัวใจ หมายถึงว่าร่างกายสังขารนี้ที่สมมติเขาแต่งตั้งไว้ก็รู้ทุกอย่าง

เมื่อเห็นแจ้งตามความเป็นจริงนั่นแล้ว ก็ดูสิ่งเหล่านี้ว่าเมื่อมันแตกมันดับ มันตายแล้วอะไรจะเป็นไปอย่างไร ที่เราดูเวลานี้เรียกว่ามันยังไม่แตกไม่ดับ หรือว่ามันยังไม่ตาย มันยังไม่ตายนี้แหละ มันก็จะต้องตาย เมื่อมันยังไม่ตายนี้แหละ มันก็แสดงปฏิกูลสัญญาให้ปรากฏ คือมันมีทวารทั้งเก้าเป็นที่ไหลเข้า เป็นที่เทออก ซึ่งของโสโครกปฏิกูลอันมีอยู่ในร่างกายสังขารของคนเราทุกคน ถ้ามันดับ ตาย แตกเมื่อใด มันจะมีกลิ่นเหม็นออกมาตั้งแต่วันแรก ๆ ตายเลย กลิ่นมันจะผิดปกติ ทีแรกมันก็จะแสดงออกคือว่า เป็นกลิ่นฉิวฉุน คือว่าธาตุไฟ เวลาชีวิตมนุษย์คนเราจะแตกจะตายนั้นแล้วว่า ธาตุไฟลุกขึ้น ไฟสังขารชีวิตลุกไหม้ร่างกาย แต่มันไม่ไหม้เป็นแสงไฟเหมือนแสงไฟภายนอก ทีนี้ชีวิตนั้นก็ดับ **เมื่อมันดับแล้วมันไม่ดับเฉย ๆ มันก็แสดงปฏิกูลของโสโครกไม่กี่วันจะมีกลิ่นเหม็น ถ้าเอาทิ้งไว้ตามธรรมดาแล้ว มันก็จะไหลออกมาเป็นน้ำเลือดเป็นน้ำเหลือง แมลงวันทั้งหมดที่มีในบริเวณนี้ก็จะมาตอมไต่ ไข่เป็นหนอนใส่ หนอนก็จะมากิน จนเหลือแต่กระดูกของแขนเท่านั้น เนื้อนั้นก็เป็นอาหารของหนอน ของสุนัข ของหมาป่า หมาบ้านกินกันไป**

แต่ว่ากลิ่นที่เข้าทางจมูกนั้นมันไม่ใช่หอม เหม็น ใครไปใกล้ไม่ได้ ใกล้ก็ติดจมูก ติดผ้าผ่อนท่อนสไบ ถ้าคนไหนเคยไปเผาผีจี่กระดูกแบบโบราณ คนตายแล้วไปเผาธรรมดาไม่ใช้โลงเผาศพนี้ มันจะส่งกลิ่นฟุ้งเต็มไปหมด สบง จีวร เครื่องนุ่งหุ่มของผู้ไปนั้นจะเหม็น เหม็น กลิ่นเหม็นทั้งนั้น โดยเฉพาะจมูกนี้ กลิ่นมันผ่านเข้าไป มันจะจับอยู่ในจมูกหลายวัน

นี่แหละมันค้านกันกับจิตหลง ที่มาสำคัญผิดคิดว่าตัวกูของกู ตัวเราของเรา ตัวข้าของข้า ตัวเราไม่เที่ยงแท้แน่นอน มันไม่เห็น เมื่อถึงขนาดนั้นไม่ว่าคนนั้นจะเป็นเพศใด วัยใด **มันเสมอภาคหมด มีกลิ่นเสมอกันหมด เหม็นอย่างเดียวกันหมด ปฏิกูลโสโครกอย่างเดียวกันหมด** ต้องให้รู้ทั้งที่มันยังไม่ปฏิกูล มันยังเป็นธาตุ ยังไม่เปื่อยเน่า ยังไม่มีกลิ่น ดูเหมือนเราพิจารณา

ร่างกาย เดี๋ยวนี้เวลานี้เรื่อยไป สภาพนี้มันตั้งอยู่อย่างไร ผมอยู่ที่ไหน ขนอยู่ที่ไหน เล็บอยู่ที่ไหน ฟันอยู่ที่ไหน หนังมีอยู่ที่ไหน กำหนดดูให้รู้ อย่ามาหลงผิวเผินอันนี้ว่าเป็นของสวยของงามเกิดราคะ ตัณหา ปรารถนา ในรูปขันธ์อันเต็มไปด้วยของปฏิกูลเปื่อยเน่าผุพัง ท่านจะให้กำหนดว่าร่างกายสังขารนี้ เมื่อมันแตกมันตายแล้วไม่มีประโยชน์อะไร มีแต่เปื่อยเน่าผุพัง

สมัยพระพุทธเจ้ายังมีวิธีสอนของคนทั้งเมือง ท่านสอนว่า ผู้หญิงงามเมือง คนทั้งเมืองว่างาม เมื่อแกยังไม่ตาย ใครก็ไปคบค้าสมาคมตามธรรมเนียมโลก ทีนี้เมื่อแกตายแล้วคนสมัยนั้นจึงมีอุบาย พระพุทธเจ้าท่านก็มีอุบาย ให้เก็บศพนางคนนั้นไว้แล้วก็บอกประกาศว่าใครจะมาซื้อเอาพันหนึ่ง มีคนซื้อเอามั้ย เวลามันเน่าเขียวเต็มตัวน่ะเหม็นเน่า ไม่มีชายใดต้องการปรารถนาหรอก หลุดลงมาเป็นห้าร้อยก็ไม่มีใครซื้อ ร้อยหนึ่งก็ไม่มีใครซื้อ เก้าสิบ แปดสิบ เจ็ดสิบ หกสิบ ห้าสิบ สี่สิบ สามสิบ ยี่สิบ สิบ จนกระทั่งถึงบาท ถึงสตางค์ ก็ไม่มีใครซื้อ ให้เปล่า ๆ ก็ไม่มีใครเอา อันนี้เป็นอุบายให้ทุก ๆ คนมาพิจารณาร่างกายสังขารของตัวเองและบุคคลผู้อื่น ทั้งเพศหญิงเพศชาย ทั้งคฤหัสถ์และนักบวช ทั้งเด็กทั้งหนุ่ม ทั้งแก่ทั้งชรา ให้เห็นว่า เป็นซากศพที่ไม่มีใครต้องการปรารถนา **ตัวเราทุกคนน่ะเหมือนซากศพ** ที่ตายแล้วเน่าเหมือนกัน ถ้ายังเป็นคนอยู่ จะทำการงานอะไรก็จ้างให้ทำ ถ้าตายแล้วให้เปล่า ๆ ก็ไม่เอา

เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมาน้อมนึกรำลึกให้เห็นว่า ธาตุแท้ของรูปขันธ์นั้นไม่ใช่ของสวยสดงดงาม เป็นของเปื่อยเน่า ของปฏิกูล ไม่น่าดู ไม่น่ากอด ไม่น่าปรารถนา แต่พอจิตอวิชชาจิตไม่รู้จิตไม่ภาวนา จิตไม่ภาวนาพุทโธ ภาวนาอยู่ แต่จิตยังไม่รวมไม่สงบจึงไม่เห็น มันไม่เห็นแจ้งตามความเป็นจริง มันเห็นไปอีกอย่างหนึ่งมันจึงเพิ่มกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ให้มากขึ้น ฉะนั้นรูปขันธ์ร่างกายสังขารของเราก็ดี ของใครก็ตาม แม้แต่เป็นสิ่งสัตว์เดรัจฉาน ถ้ามันแตกมันตายแล้วเหมือน ๆ กันหมด แต่เมื่อจิตนี้ไม่สงบระงับมันเห็นไปอีกอย่างหนึ่ง เห็นเป็นของน่ารักใคร่พอใจ ยินดีเพลิดเพลินหัวเราะเฮฮา หลงใหลในรูป หลงใหลในเสียง หลงใหลในกลิ่นในรส ในโผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ หลงใหลอยู่ในความสุขความทุกข์ หลงใหลอยู่ในทรัพย์สินเงินทอง วัตถุข้าวของ ถิ่นฐานบ้านเรือน เยอะแยะไปหมด ทีนี้ที่จะแก้ได้ก็คือ แก้ให้มากำหนดรูปขันธ์ตัวตนของตนเองนี่แหละ ให้เห็นเป็นก้อนอสุภกรรมฐาน ทั้งกลิ่นเหม็นทั้งวัตถุที่มันเปลี่ยนแปลงไป แล้วส่วนใดที่จิตนี้มันยังลุ่มหลงมัวเมาเข้าใจผิดคิดหลงอยู่ ก็เอามาพิจารณาจนเห็นแจ้งตามความเป็นจริง จนมันวางเฉยได้ ในตัวในรูปร่างกายของตัวเองก็ให้มันเฉยได้ อันว่าปฏิกูลก็ให้มองให้มันเห็นว่าทั้งตัว ทั้งก้อน ตัวโสโครกปฏิกูล ไม่ใช่ของสวยสดงดงามอย่างที่กิเลสมันเห็น เมื่อเกิดปัญญาขึ้นมาขึ้นได้เรียกว่า ภาวนา ไม่ใช่

นึก ๆ บ่น ๆ นี้เป็นภาวนาจนจิตเห็นแจ้ง เห็นแจ้งในหลักปฏิกูลสัญญา เห็นแจ้งในหลักที่ว่าไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่ยั่งยืน มีเกิดได้ก็ต้องมีตายได้ มีเกิดได้ก็ต้องมีดับได้ มีอยู่อย่างนี้ มันป็นอยู่อย่างนี้แหละ ไม่ใช่ว่าจะมาจัดมาทำให้มันเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ มันเป็นอยู่แล้ว เกิดขึ้นมาได้มันก็ดับได้ เกิดมันก็ตายได้ ตายมันก็เน่าได้ เน่ามันก็เปื่อยได้ จะไม่มีใครเผาผีจี่กระดูก ฝังอะไรก็ตาม เวลามันตายแล้วมันก็เปื่อยเน่าผุผังหนักเข้ามันก็เป็นดิน เหมือนดินที่เราเหยียบย่ำไปมา ธาตุดินก็ไปสู่ดิน ธาตุน้ำก็ไปสู่น้ำ ธาตุไฟก็ไปสู่ธาตุไฟ ธาตุลมก็ไปสู่ธาตุลม

จิตที่หลงนี้เพราะอะไร ท่านว่าอวิชชา จิตไม่รู้ จิตไม่รู้คือจิตไม่ภาวนา จิตไม่ดู ดูแต่ดูผิวเผิน ดูไม่ชัดแจ้ง ดูจนดูไม่เห็น ดูเห็นแค่เปลือก มันไม่เห็นข้างใน จิตมันก็ถอนไม่ออก ถอนไม่หลุด พระพุทธเจ้าว่าเป็นของปฏิกูลโสโครก ไม่สวยงาม จิตหลงอันนี้มันก็ค้านอยู่ มันก็ว่ามันสวยมันงาม พระพุทธเจ้าว่ามันตายนะไม่ถึงร้อยปี จิตมันก็ว่าไม่ตาย ร้อยปีก็ยังจะยังอยู่ ทีนี้ปุบปับเมื่อมาถึงขั้นตายมันก็ร้องไห้ ร้องไห้น้ำตาไหล เพราะว่ามันขัดธรรมดาธรรมชาติ มันไม่ดูตามธรรมชาติ มันขัดไว้ มันแก่ไปทุกเวลาจิตมันก็ไม่เห็นตามที่มันแก่นั้น มันเจ็บไข้ได้ป่วยจิตมันก็ไม่เห็นที่มันเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่ฉะนี้ มันตาย จิตมันก็ยังไม่เห็น ยังเมาอยู่อย่างนั้น เมื่อมันไม่เห็นแจ้งอย่างนี้ ท่านจึงว่าต้องภาวนา จิตที่พิจารณาต้องเพียรเพ่งดูจนรู้แจ้งด้วยปัญญาอันชอบ ไม่ใช่ว่าพระพุทธเจ้าท่านเห็นแจ้งด้วยปัญญาอันชอบแล้วจะมาเผื่อเรา ไม่ได้ หรือว่าพระอริยสงฆ์สาวกทั้งหลายท่านเห็นแจ้งแล้ว เลิกละตัดปล่อยกิเลสของท่านออกหมด แต่พวกเราไม่รู้ไม่เห็นอย่างนั้น มันก็ยึดหน้าถือตา ยึดตัวถือตน ยึดยศยึดลาภหน้าตาชื่อเสียง แม้ว่ากิเลสเต็มตัวกิเลสเต็มกายเต็มวาจาเต็มหัวใจ ไม่ลดละออกไปให้หมดสิ้น

พระพุทธเจ้าท่านเห็นแจ้งทั้งภายในทั้งภายนอก ท่านเลิกละทิ้ง คือไม่ตามไปปล่อยให้มันเป็นไปตามสภาพ ดูสภาวธาตุธาตุดินมันไปไหน ธาตุน้ำมันไปไหน ธาตุไฟมันไปไหน มันก็ไปสู่สภาพเดิมของมันนั่นแหละ ฉะนั้นผู้นั่งสมาธิภาวนา ปฏิบัติบูชาในทางพุทธศาสนา ท่านจึงไม่ให้มาเกาะเกี่ยวหน่วงเหนี่ยวในรูป ในนาม ใน

จิตของท่านก็บริสุทธิ์หลุดพ้น
ออกจากกิเลสราคะ โทสะ โมหะ
ไม่มีอะไรจะมาดึงให้ลุ่มหลงไปอีก
ไม่มี
ต่อให้เอาช้างมาลากมาดึง
มันก็ไม่ไปเหมือนกิเลส
เพราะมันเห็นเป็นไฟหม้อนรก
ไหม้ตา ไหม้หู ไหม้จมูก ไหม้ลิ้น
ไหม้กาย ไหม้จิต ไหม้ใจอยู่ตลอดกาล
เอาช้างลากมันก็ไม่ไป
และเห็นแจ้งอยู่ในตัวในจิตนี้

เมื่อพระองค์นั่งขัดสมาธิเพชร
เสร็จเรียบร้อยแล้ว
ตั้งสัตย์อธิษฐานลงไปว่า
การนั่งสมาธิภาวนาในครั้งนี้
พระองค์จะไม่ลุกไปมาในที่ใด ๆ
จนกว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
แม้เลือดเนื้อเชื้อไขจะเหือดแห้งหายไป
เหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ตามที
ไม่ยอมลุก ท่านตั้งใจเด็ดเดี่ยวอย่างนั้น

กาย ในจิต ในหน้า ในตา ในตัว ในตน ในสัตว์ ในบุคคล ในภาวะที่เราเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ตามสมมติโลก นี่คือให้กำหนดรู้เห็นแจ้งด้วยตาใจ เมื่อเห็นแจ้งด้วยตาใจแล้ว มันจะเกิดนิพพิทาญาณเบื่อหน่ายคลายออกไป ไม่เห็นเป็นของสวยสดงดงามอย่างจิตใจหลง เห็นเกิด เห็นแก่ เห็นชรา เห็นเจ็บ เห็นไข้ เห็นตาย เห็นเปื่อย เห็นเน่า เห็นผุ เห็นพัง ไม่ได้เห็นเป็นของสวยของงาม จิตใจมันก็น่าเบื่อน่าหน่ายคลายออกไปหมด เพราะจิตมันภาวนาเห็น ไม่ใช่ตาเห็นรูปอย่างเราเห็น จิตเห็น จิตรู้น่ะมันซาบซึ้งตรึงใจ จิตใจก็สบาย กำหนดอะไรมันก็ไม่มีความท้อแท้อ่อนแอในหัวใจ ชื่อว่าภาวนาอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่นอนตื่นจนกระทั่งนอนหลับ พิจารณาทำกรรมฐานอยู่อย่างนั้น **จิตของท่านก็บริสุทธิ์หลุดพ้นออกจากกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ไม่มีอะไรจะมาดึงให้ลุ่มหลงไปอีก ไม่มี ต่อให้เอาช้างมาลากมาดึงมันก็ไม่ไปเหมือนกิเลส เพราะมันเห็นเป็นไฟหม้อนรก ไหม้ตา ไหม้หู ไหม้จมูก ไหม้ลิ้น ไหม้กาย ไหม้จิต ไหม้ใจอยู่ตลอดกาล เอาช้างลากมันก็ไม่ไป และเห็นแจ้งอยู่ในตัวในจิตนี้**

นี่แหละผู้ปฏิบัติธรรม จงกำหนดให้รู้ให้แจ้งแทงให้ตลอด อย่ามาปล่อยให้จิตใจขาดสติสัมปชัญญะ โลเล ๆ ไม่ได้เรื่อง จงตั้งใจไหว้พระสวดมนต์ สนใจในข้อปฏิบัติจนเห็นแจ้งในธรรมปฏิบัติโดยไม่ต้องไปถามใครฟังจากใคร เรียกว่าฟังจากพระพุทธเจ้าทรงชี้แจงแสดงไว้แล้วทุกส่วนทุกประการ แต่ภายในนี้จะต้องทำต้องพิจารณาอีกส่วนหนึ่ง ไม่ให้เชื่อไม่ให้หลงไปตามครูตามอาจารย์ คือให้เห็นแจ้งแทงตลอดแล้วก็เรียกว่าตาม ถ้ายังไม่รู้ไม่เข้าใจมันก็เรียกว่าหลง เอาให้มันรู้ ถ้ามันรู้แจ้งในจิต รู้แจ้งในจิตรู้แจ้งในใจ นี่เป็นอุบายธรรม ในการปฏิบัติบูชาภาวนาในทางพุทธศาสนา

เมื่อว่าเราท่านทั้งหลายพากันได้ยินได้ฟังแล้ว นำไปกำหนดจดจำ นำไปปฏิบัติก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

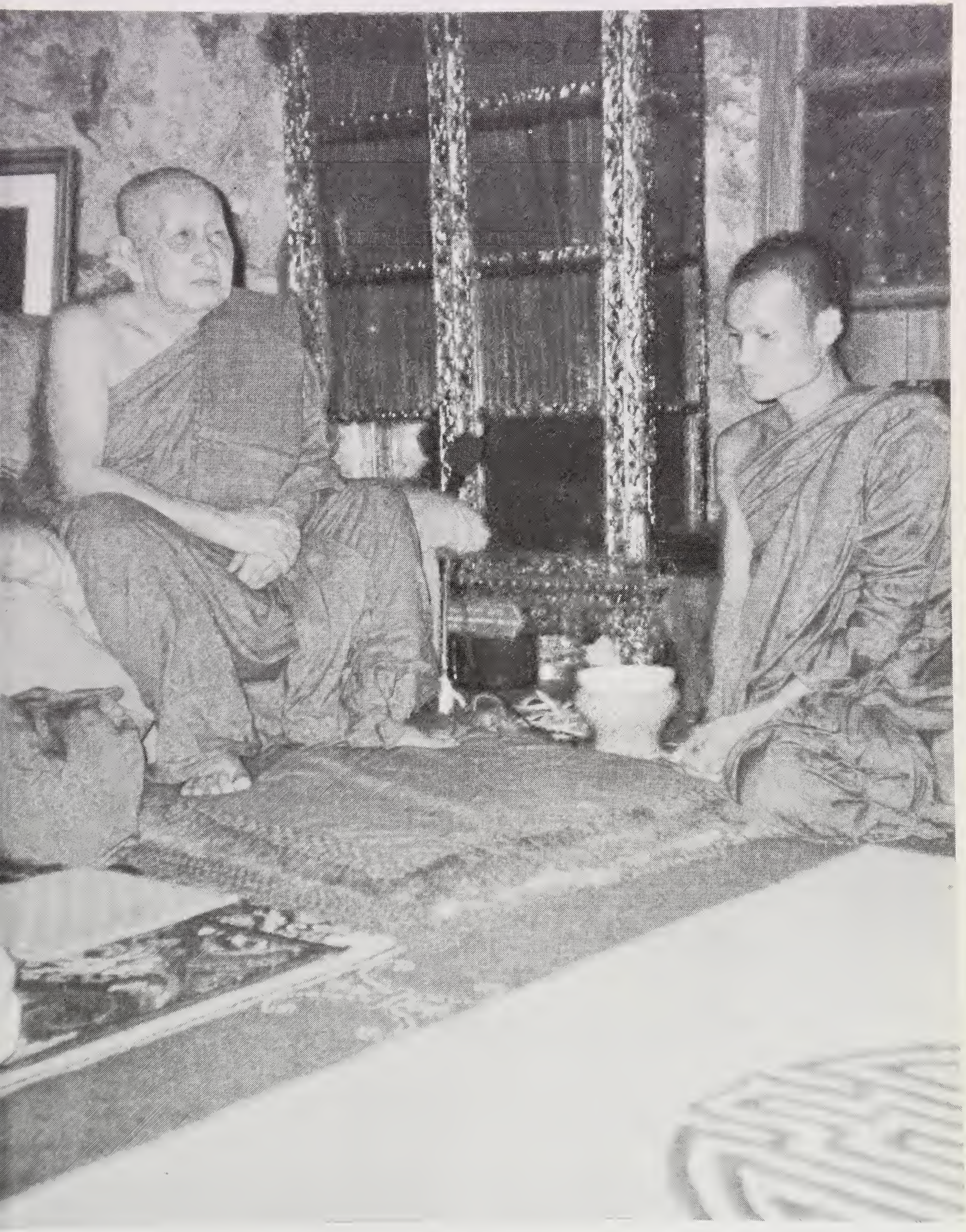

ดังนั้นเมื่อว่าเรา ท่านทั้งหลาย พากันได้ยินได้ฟัง

ก็ให้กำหนดจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิด

ความสุข สงบ เยือกเย็นขึ้นมาในจิตใจ

ก็จะมีแต่ความสุข ความเจริญในทางพุทธศาสนา

สุข สงบ เยือกเย็น

การนั่งขัดสมาธิเพชรนั้น คือให้เอาขาซ้ายทับขาขวา แล้วก็นึกเอาว่าข้างใดขาซ้าย ขาซ้ายก็คือขาที่อยู่ทางด้านซ้ายมือของเรา เอาขาซ้ายมาทับขาขวาก่อน แล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย ให้หัดนั่งทุก ๆ คน **ถ้าว่าถึงนั่งขัดสมาธิเพชรหรือว่าภาวนา พอว่าเท่านั้นมันหาวนอนแล้วอยากจะนอนแล้ว นี่ก็เรียกว่าตัวกิเลส ถ้าให้นั่งหน่อยก็หลับไปแล้ว ง่วงเหงาหาวนอน** ตั้งใจทำอะไรทุกอย่าง ท่านว่ามันภาวนาทั้งหมด นั่งขัดสมาธิเพชรก็ภาวนา หลับตาก็ภาวนา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราตั้งใจ คำว่าตั้งใจนั้นไม่ใช่คำพูดอย่างเดียว ใจก็ตั้งนึกน้อมภาวนา ระลึกคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รูปร่างกายก็แสดงความองอาจกล้าหาญ ที่จะสู้กับกิเลสมาร สังขารมาร สู้กับความเจ็บปวด ทุกขเวทนาให้ได้ เมื่อนั่งเรียบร้อย เอามือขวาทับมือซ้าย แล้วท่านก็ให้หลับตา ที่หลับตานี้ก็คือว่าปิดทวาร เป็นพระปิดทวาร ทวารตาก็หลับเสีย ทวารหูก็ฟังธรรม ทุกอย่างเรียกว่า เมื่อเปิดไว้ในหู ตั้งใจภาวนาพุทโธในใจ

พุทโธนั้นเป็นเครื่องมัดจิต หรือว่าลมหายใจเข้าออกนี่ก็เป็นเครื่องมัดจิต จึงมีวิธีจำ ให้นึกพุทโธทุกลมหายใจเข้าออก เมื่อพระพุทธเจ้าของเรายังไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ก็เลือกว่าจะเอาอุบายใดมาภาวนา ท่านก็เอาลมหายใจเข้าออกเป็นบทภาวนา คือว่าธาตุลมมันเข้ามันออกอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก แต่ว่าลมกับจิตมันคนละอย่าง แต่เมื่ออาศัยมันอยู่ด้วยกันแล้วก็เป็นตัวคนเรา ถ้ามีลมหายใจอยู่ก็ยังแสดงว่ายังไม่ตาย คนเราถ้าหมดลมหายใจเมื่อใดก็เรียกว่าตาย หรือการพูดจาปราศรัยของคนเราก็อาศัยธาตุลม ธาตุลมที่สูดเข้าไปนี้แหละ เวลาแสดงคำพูดออกมามันก็กระทบกระทบอักขระ อักษรในปาก มันก็ดังออกมาตามจิตเจตนาของจิตใจภายในนั้น เมื่อจิตใจภายในมันจะพูดอย่างไร ก็จะเป็นไปตามนั้น แต่เสียงที่พูดนี้ มันมาจากจิต จิตที่

อะไรก็เป็นจิตทั้งนั้น
ไม่ว่าจะไปแตะต้องปลายเท้า
ปลายมือ บนศีรษะ ปลายผม
ก็มีความรู้สึกไปทั่วกันหมดไปถึงจิต
ที่นี้จิตใจนี้แหละจะหาเป็นก้อน
เป็นหน่วย เป็นเพศหญิง
เพศชายก็ไม่ได้

รู้อยู่ เห็นอยู่ จิตอันนั้นก็มิใช่ว่าจะบริสุทธิ์ผ่องใสจริง ๆ จิตนั้นมันก็ยังมีกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง เต็มอยู่ในกายในจิต เต็มอยู่หมดทั่วร่างกาย **อะไรก็เป็นจิตทั้งนั้น ไม่ว่าจะไปแตะต้องปลายเท้า ปลายมือ บนศีรษะ ปลายผม ก็มีความรู้สึกไปทั่วกันหมดไปถึงจิต ทีนี้จิตใจนี้แหละจะหาเป็นก้อน เป็นหน่วย เป็นเพศหญิง เพศชายก็ไม่ได้**

ใจนี้ท่านว่าเป็นธาตุรู้ มโนธาตุ เป็นธาตุรู้อาการของใจมันมีอยู่ ๔ อย่าง เวทนา หมายถึงเสวยรับความสุข ความทุกข์ สบายใจ ไม่สบายใจ ทุกข์กาย ทุกข์ใจ สุขกาย สุขใจ มันก็จิตทั้งนั้นแหละ เวลาภาวนาท่านให้ตามเข้ามา รวมเข้ามา สงบเข้ามา เรื่องราวภายนอกไม่ต้องไปคิดนึก มันมีอยู่ภายในทั้งหมด คำว่าภาวนานั้นเป็นการทำในจิตในใจ ไม่ต้องแส่ส่ายไปตามที่อื่นอย่างว่าเราได้ยินเสียงนี่ เสียงมันลอยไปในอากาศ คนหูดี คนหูไม่ตึงไม่หนวก มันก็ได้ยิน คือหูนี่มันรับเอาเสียง รับเอาเสียงแล้วมันก็ส่งเอาไปถึงจิต จิตดวงผู้รู้อยู่ภายในมันก็รับรู้ไปตามเสียงนั้น ความจริงมันก็ไม่ลึก ไม่ตื้น มันมีอยู่เท่าเก่านั่นแหละ ต้องตั้งสติอยู่ในจิต ระลึกอยู่ในจิต ระลึกอยู่ในพุทโธ ระลึกอยู่ที่ลมหายใจ จะระลึกอยู่ที่ไหนก็ต้องมีความระลึกอยู่ภายใน หรืออะไรกระทบตากระเทือนหูเข้ามา จิตก็อย่าได้หวั่นไหว สิ่งไม่ดีกระทบมาก็ให้ทำใจปรกติไม่ให้มันหลงลืม ชื่อว่าภาวนาอยู่ ที่น่ายินดีพอใจ มันก็ไม่คงทน มันก็เป็นเรื่องเป็นอารมณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้วมันก็เปลี่ยนแปลงไปที่ว่าให้รวมเข้ามาน่ะ ถ้าหมายถึงผู้ปฏิบัติน่ะมันไม่ได้รวมมาหรอก มันมีอยู่แล้วมีอยู่ในตัวนี้แหละ อันนี้เพื่อแก้ความหมายที่มีอยู่ข้างนอกนั้นไม่ต้องไปหมาย

ทีนี้ท่านให้ทวนกระแสให้รวมเข้ามา
ไม่ให้ไปตามอาการภายนอก
เข้ามาอยู่มาตั้งมาสงบมานึก
ภาวนาพุทโธ ๆ อยู่ในจิต
ไม่ให้จิตมันไปที่อื่น ไม่ให้ไป
มันก็ลัดไปหลงไป
เพราะสติ สมาธิ ปัญญา
ของผู้ปฏิบัติยังไม่ทันท่วงที
จิตนี้มันยังไม่รู้อะไร มันยังไม่อยู่
จึงจำเป็นต้องทำต้องปฏิบัติอยู่
ทุกลมหายใจเข้าออก

จิตของผู้อื่นจะดีร้ายอย่างไร
เป็นเรื่องของผู้อื่น
ใจเราไม่สามารถ
จะไปควบคุมใจของผู้อื่นได้
หน้าที่ของคน คนหนึ่ง
ก็ควบคุมจิตใจของตัวเอง
คือดวงจิตดวงใจที่เรารู้สึกนี้
อยู่ในกายในจิตนี้เท่านั้น

ข้างนอก ให้รวมเข้ามาสงบเข้ามา มาสู่จิตใจดวงผู้รู้อยู่

ดวงใจคนเราคือดวงผู้รู้อยู่ ในดวงใจคนเรา ในดวงผู้รู้อยู่นี้มันมีอยู่ ๔ อาการ ทวาร ๑ เรียกว่า **เวทนา** คำว่า "เวทนา" นี้หมายถึง สุขเวทนาก็ได้ ทุกขเวทนาก็ได้ เฉย ๆ เวทนาท่านก็ว่าอุเบกขาภาวนา ทั้ง ๓ อาการก็คือจิตนั่นแหละ **สัญญา** ก็คือจิตมันจำหมายสีแดงสีดำ นั่นเป็นคนนี่เป็นสัตว์ อันนั้นเรียกว่าสัญญา **สังขาร** ก็คือจิตที่มันปรุงแต่งคิดนึกอะไรต่อมิอะไร **วิญญาณ** ก็จิตนั่นแหละ ดวงจิตที่รู้ตามอาการของอายตนะมันมากระทบ รู้แล้วมันก็ดับไป **ทีนี้ท่านให้ทวนกระแสให้รวมเข้ามา ไม่ให้ไปตามอาการภายนอก เข้ามาอยู่มาตั้งมา สงบมานึกภาวนาพุทโธ ๆ อยู่ในจิต ไม่ให้จิตมันไปที่อื่น ไม่ให้ไป มันก็ลัดไปหลงไป เพราะสติ สมาธิ ปัญญาของผู้ปฏิบัติยังไม่ทันท่วงที จิตนี้มันยังไม่รู้อะไร มันยังไม่อยู่ จึงจำเป็นต้องทำต้องปฏิบัติอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก** มันจะหยุดจะอยู่ไม่อยู่อย่างไรเป็นเรื่องของจิต แต่หน้าที่ของเราทุกคนก็จะต้องให้มีข้อวัตรปฏิบัติให้มีสติให้มีสมาธิตั้งใจให้มั่น รวมจิตรวมใจให้มาอยู่ภายในไม่ให้ไปตามภายนอก ท่านให้กำหนดว่าปริมณฑลหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ จิตใจคนเรามันอยู่ภายในหนังหุ้มเข้าไป เราจะรู้ได้ทีเดียวภายในหนังหุ้มนี้แหละ เราจะเอามือไปแตะที่ไหนมันรู้ได้ทั้งหมด รู้เข้าไปถึงจิตใจได้หมด คำว่ารวมเข้ามาก็คือให้รู้จักสงบจิตใจภายใน ในหนังหุ้มนี้แหละไม่ให้คิดไปที่อื่น ถ้ามันออกจากนี้ไปแล้ว ไม่มีที่สิ้นสุดเอาอะไรไม่ได้ ท่านจึงว่าให้มีสติ มีความระลึกอยู่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ให้มีสติระลึกอยู่ ให้ภาวนาอยู่ พุทโธอยู่ ภาวนาลมหายใจเข้าออกอยู่ เพื่อจิตใจที่มีอยู่ภายในนี้จะได้รวมได้สงบอยู่ตั้งมั่นอยู่ได้ก็สบาย

ตั้งมั่น ถ้ามันตั้งมั่นอยู่ไม่ได้ มันก็ไปตามกิเลสมาร สังขารมาร คิดมาก คิดไกลออกไป ยิ่งหลงมากเท่านั้น ท่านจึงว่าให้เอาให้มันใกล้เข้ามา ที่ปริมณฑล หนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ ขาสอง แขนสอง ศีรษะหนึ่ง หนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ กว้างศอกยาววา หนาคืบ ก็ตัวเราทุกคนนั่นเองให้มาทำความรู้สึกที่นี้ ภาวนาอยู่ที่จิตนี้ ที่จิตใจดวงที่มีความรู้อยู่

ในพระธรรมท่านว่าปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ วิญญูชนทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

ถ้าว่าถึงนั่งขัดสมาธิเพชร
หรือว่าภาวนา
พอว่าเท่านั้นมันหาวนอน
แล้วอยากจะนอนแล้ว
นี่ก็เรียกว่าตัวกิเลส
ถ้าให้นั่งหน่อยก็หลับไปแล้ว
ง่วงเหงาหาวนอน

ให้พึงมารู้แจ้งปัจจัตตัง จำเพาะจิตของตนเอง จิตของผู้อื่นจะดีร้ายอย่างไรเป็นเรื่องของผู้อื่น ใจเราไม่สามารถจะไปควบคุมใจของผู้อื่นได้ หน้าที่ของคน คนหนึ่งก็ควบคุมจิตใจของตัวเองคือดวงจิตดวงใจที่เรารู้สึกนี้อยู่ในกายในจิตนี้เท่านั้น อย่างเราฟังเสียง เสียงที่มันดังเข้าไปในโสต ในหู ถ้าเราจะไปหาเป็นก้อน เป็นหน่วย เป็นสีสันวรรณะ อย่างนั้นอย่างนี้ มันก็ไม่ถูกเพราะว่าจิตมันไม่มีเป็นรูป จิตมันเป็นนามธรรม ถ่ายรูปถ่ายภาพมันก็ได้แต่รูปร่างกาย จิตนั้นมันถ่ายไม่ได้ แต่ว่าจิตนั่นแหละเอามานึกมาเจริญภาวนา ให้มาสงบตั้งมั่นอยู่ในกายในจิตของตัว จึงจะมีทางรู้ได้เข้าใจ ถ้าจะไปตามหาจิตนอกจากกายหนังหุ้มนี้จะไม่เห็น

ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าท่านจึงให้นั่งภาวนา ยืนภาวนา เดินจงกรมภาวนา ทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ก็ให้เจริญภาวนาได้ นึกให้ได้ เตือนใจของตัวเองให้ได้ ถ้าไม่มีเครื่องเตือนใจเหมือนคนขาดสติ คนขาดสติร่างกายทำอะไร ๆ มันก็ไม่รับรู้รับเห็น มันก็ทำผิด ๆ ถูก ๆ ไป "ถ้ามีสติระลึกอยู่ เตือนจิตเตือนใจอยู่ ระวังรักษาอยู่ อะไรผิดปกติ อะไรเป็นปกติมีจิตระลึกอยู่ได้ทุกลมหายใจ ไม่ออกนอกกายนอกจิตไป มารวมมาสงบตั้งมั่นอยู่ในจิตในใจ จนกระทั่งการปฏิบัติจิตใจนั้นมีกำลัง มีสมาธิตั้งใจมั่น มีปัญญารอบรู้ในกองสังขาร มีอะไร ๆ หลายอย่าง ในจิตใจนั้นพร้อมพอ เมื่อมันพร้อมพอทุกสิ่งทุกอย่างมันก็รวมเป็นดวงหนึ่งดวงเดียว รวมเข้าไปอยู่ในใจในตัวเราจริง ๆ กระแสที่จะหลงใหลไปภายนอกไปตามคน ตามสัตว์ ตามวัตถุธาตุไม่มี มารวมมาสงบอยู่ทุกลมหายใจ"

นั่งก็คอยระมัดระวัง ง่วงเหงาหาวนอนขึ้นมาเมื่อไร เวลาใด ต้องระวัง ถ้าปล่อยปละละเลย ความง่วงเหงาเข้ามาทับถมจิตใจก็ไม่รู้อะไร ได้แต่หลับ เขาเรียกว่า นั่งหลับภาวนาแบบลิง ลิงมันนั่งหลับ มันไม่นอน มันนั่งหลับ ทำไมไม่ให้หลับ เพราะหลับมันขาดสติ สมาธิ ปัญญา หมายถึงคนผู้ตั้งใจฝึกสติ สมาธิ ปัญญาใหม่มันไม่เข้าใจ พอมันขาดสติมันจึงง่วงเหงาหาว

นั่ง ก็คอยระมัดระวัง
ง่วงเหงาหาวนอนขึ้นมาเมื่อไร เวลาใด
ต้องระวัง ถ้าปล่อยปละละเลย
ความง่วงเหงาเข้ามาทับถมจิตใจ
ก็ไม่รู้อะไร ได้แต่หลับ เขาเรียกว่า
นั่งหลับภาวนาแบบลิง ลิงมันนั่งหลับ
มันไม่นอน มันนั่งหลับ

นอน นิวรณ์ทั้ง ๕ เข้ามาทับถม เมื่อนิวรณ์ทั้ง ๕ เข้ามาทับถม กาย วาจา จิต ของบุคคลผู้นั้นก็เป็นนิวรณ์ไปหมด กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ วิจิกิจฉา ฟุ้งซ่าน รำคาญ สงสัยไปหมด เพราะจิตมันยังตั้งไม่ได้ รวมไม่ได้ สงบไม่ได้ จิตมันแกว่งไปแกว่งมา หลงไปหลงมาตามอารมณ์ที่ผ่านเข้ามา ทีนี้เวลาเขาทำภาวนาไม่ให้เป็นอย่างนั้น ให้มีความรู้สึกเข้าไปทุกลมหายใจ เวลาลมออกมามันเคลื่อนจากไหน ก็ตามรู้ออกมา พันจมูกไปแล้วก็แล้วไป เมื่อมันสูดเข้ามาใหม่ก็ตามดูเข้าไป ความจริงก็ไม่ได้ตามไปไหน จิตดวงที่รู้มันก็อยู่ที่เก่าอยู่ที่หัวใจ ที่หน้าอกของเรา แล้วธาตุลมมันก็ผ่านไปผ่านเข้าผ่านออก ส่วนจิตใจมันก็มีอยู่อีกส่วนหนึ่งเป็นที่ผ่านมันก็รู้สึกได้ คำว่าสติก็ระลึกได้ ระลึกได้ว่าจิตใจอยู่ที่นี้ อารมณ์ของจิต อารมณ์ของรูป โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ มันผ่านเข้าผ่านออกผ่านไปผ่านมา แล้วจิตดวงไหนที่มีความรู้สึกว่าอาการเหล่านั้นมันผ่าน **ถ้าจิตมันนิ่งแน่วเป็นส่วนเดียว นึกถึงคุณพระพุทธเจ้าเป็นพุทโธในใจ ก็จะมีความรู้สึกอยู่ในตัวในใจนั้น จึงจะได้แก้ไขรวบรวมกำลังใจให้มันดั้งมั่นลงไปรวมในจิตใจนั้นให้ได้ เมื่อดั้งใจภายในนั้นได้ อาการภายนอกที่มันลุกลิกไปมาไม่สงบมันก็สงบระงับไปเอง เพราะจับจุดได้ภายในใจ** เมื่อจับจุดได้ก็ตั้งใจที่นั้นภาวนาที่นั้น ความจริงภาวนาที่ไหนก็เหมือนกัน แต่สังขารมาร กิเลสมารมันคอยโกหกพกลมอยู่ตลอดเวลา เมื่อไม่มีที่สงบระงับก็อยากได้ที่สงบระงับเป็นถ้ำเป็นคูหา ที่วิเวก ครั้นมาถึงมันก็หลอกลวงไม่ให้อยู่ในที่วิเวกไม่ให้อยู่ในที่สงบ หลอกลวงให้ออกไปภายนอกไม่มีที่สิ้นสุด

จึงให้พากันตั้งจิตตั้งใจขึ้นมาในเวลานี้เดี๋ยวนี้ให้ได้ ไม่ให้จิตใจมันหละหลวมในภาวนา ให้มีความระลึกรู้อยู่ในจิตใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ มันมีอยู่อย่างนี้แหละ เราจะหลงไม่หลงมันก็มีอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นเมื่อเราภาวนาเราก็ตั้งจิตตั้งใจไม่ให้ไปหลงกับสิ่งใดทั้งหมด พุทโธ คุณพระพุทธเจ้าอยู่ในตัวในใจ ธัมโมคุณพระธรรมอยู่ในใจ สังโฆคุณพระอริยสงฆ์อยู่ภายในกาย วาจา จิต ของเราจริง เมื่ออยู่ที่นี้ก็ตั้งจิตของเราที่นี่ ทุกขณะ ทุกเวลาทุกลมหายใจ มันจะแสดงความไม่สบายใจนั่นอย่างหนึ่งแล้วก็จะแสดงความอะไร ๆ หลาย ๆ อย่างในนั้น

ทีนี้เมื่อเราทำความรู้สึกรวมจิตใจอันนั้นเข้ามา สิ่งอื่นใดไม่ต้องให้มันเข้าไป อาการนั้นจุดสำคัญคือว่ารู้ที่ไหนก็ที่นั้นแหละ มีจุดรู้อยู่คือภายในจิตใจนั้น แม้เจ้าตัวจะไม่รู้ก็ตาม แต่ต้องมีความรู้อยู่ในนั้น รู้ไปข้างหน้าก็ไม่เอา รู้ไปข้างหลังก็ไม่เอา ให้มันรู้อยู่แต่ปัจจุบันขณะนี้คือ ถ้ารวมเข้ามาอย่างนี้ก็ทันได้ความระลึกอยู่ที่นี่ ตั้งใจอยู่ที่นี่ ภาวนาอยู่ที่นี่ ไม่ให้มันหลงไปตามอาการภายนอก อาการภายนอกถ้าออกจากนี้ไปแล้วเป็นทางหลงเป็นทางไม่รู้ทั้งนั้น ถ้ามารู้อยู่ที่ลมเข้าลมออกที่พุทโธ ๆ นี้จิตก็จะปล่อยวางล่ะ อาการที่ไปภายนอกก็

จงทวนกระแสเข้ามาภายใน
ว่าจิตใจอยู่ที่ใจ อยู่ที่ไหน
รู้ที่ไหนก็อยู่ที่นั่น
รู้ลมเข้าลมออกก็นั่นแหละ
จิตใจมันอยู่ที่นั่น ทำความเพียรเพ่ง
อยู่ในจิตใจอันนั้นอยู่
จะปรุงแต่งอันไหนอย่าไปหลงตาม

ไม่ไปตาม มาสงบอยู่ตั้งมั่นอยู่ในกายในจิต

ทีนี้ที่นั่งไปหน่อยทุกขเวทนามันก็เกิดขึ้นเพราะร่างกายสังขาร รูป นาม กาย ใจ ของคนเรานั้นมันเป็นก้อนทุกข์ มันเป็นกองทุกข์ อยู่ในตัวแล้วไม่มีใครแตะต้อง มันก็ทุกข์ของมันเอง แก่ของมันเอง เจ็บของมันเอง ตายไปของมันเอง เจ้าตัวจะร้องไห้น้ำตาไหลเท่าไรมันไม่กลับมาอีก

ฉะนั้น **จงทวนกระแสเข้ามาภายในว่าจิตใจอยู่ที่ใจ อยู่ที่ไหน รู้ที่ไหนก็อยู่ที่นั่น รู้ลมเข้าลมออกก็นั่นแหละจิตใจมันอยู่ที่นั่น ทำความเพียรเพ่งอยู่ในจิตใจอันนั้นอยู่ จะปรุงแต่งอันไหนอย่าไปหลงตามคน** เนื้อหนังมันก็เหมือนของคนเรานี้แหละ อะไร ๆ ทุกอย่างในเรื่องของมนุษย์เรา มันทำซ้ำซากอยู่ ของเก่ามันไม่ได้ไปที่ไหน มันหลงสมมติของโลก โลกเขาสมมติอย่างไร มันก็หลงไปตามสมมตินั้น หารู้ไม่ว่าโลกนี้เขาสมมติของเขาเอง อย่างตาที่เราสมมติเป็นลูกตา ตามันไม่ได้สมมติ มนุษย์มันสมมติให้ หูมันก็ไม่ได้สมมติ แต่มนุษย์มันก็สมมติให้ เมื่อจิตมันสมมติให้ จิตมันหลงไปตาม รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ หลงไปตาม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ความหลงมันก็หลงอยู่นี้

ทีนี้เรามาภาวนาให้รู้ให้เข้าใจให้ทบทวนกระแสอยู่ในใจในจิตมันจะคิดปรุงแต่งไปไหนมาไหนก็อย่าไปเชื่อไปหลง ไปไหนก็เท่ากัน อยู่ไหนก็เท่ากันหมด ถ้าภาวนาให้ดีจิตใจก็จะเย็นสบายลงไป ถ้าตั้งจิตไม่ได้ภาวนาไม่หยุดไม่หย่อนมันก็วุ่นวายหลงใหลไปอย่างนั้นเอง เมื่อมันหลงใหลไปตามอาการอย่างนั้น จิตมันตั้งไม่ได้หยุดไม่ได้ ตั้งไม่อยู่ดิ้นรนวุ่นวายอยู่อย่างนั้นเอง ทีนี้ท่านจึงมีอุบายต่าง ๆ ไว้ให้นึกเอาพุทโธมาเป็นอารมณ์ หรือให้พิจารณาสังขารร่างกายของตัวเองตามความเป็นจริง เป็นต้นว่า เกสาผมอยู่บนศีรษะ โลมาขนอยู่เต็มสรรพางค์ร่างกาย นขาเล็บปลายมือ ปลายเท้ามีอยู่ ทันตาฟันในคางในปากในลิ้นก็มีฟัน ตโจหนังก็หุ้มตัวคนเราอยู่ มังสังเนื้อในหนังเข้าไปมันก็มีเนื้อ มีเนื้อมีเอ็นมีกระดูก มีตับ มีไต มีไส้ มีพุง มีทุกอย่าง สิ่งเหล่านี้เราก็ต้องกำหนดพิจารณา เพราะสิ่งเหล่านี้จิตมันยังหลงอยู่ในสังขารของตัวเอง ความหลงมันไม่ใช่หลงที่อื่น มันหลงที่ร่างกายสังขารของตัวเอง

เมื่อมันเจ็บปวด ทุกขเวทนา จิตมันก็ไปยึดว่าเราเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดโรคอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดโรคอย่างใดอย่างหนึ่งมันก็แสดงความทุกขเวทนาออกมา จิตมันก็กระสับกระส่ายไม่สบาย เพราะมันไม่รู้เท่าทันว่าเวทนาที่มันเกิดขึ้นมันมาอย่างไร จิตมันก็คอยไปยึดไปถือไว้ เมื่อจิตไม่ไปยึดถือ

ต้องทำภาวนาอยู่เสมอ ๆ
ไม่เฉพาะแต่เวลาเรานั่งอยู่ในที่สงบ
กลางวัน กลางคืน
ยืน เดิน นั่ง นอน
ก็ให้ระลึกรู้ไว้ในใจ
เอาจนมันคุ้นเคยมันชำนาญ
เมื่อมันชำนาญคล่องแคล่ว
นั่ง ยืน เดินก็ภาวนาได้
เดินไปมาที่ไหนก็ภาวนาได้
พูดอยู่กล่าวอยู่แสดงอยู่ก็ภาวนาได้

เวทนามันก็เพียงแต่สักแต่ว่าเวทนา ไม่ใช่ตัวสัตว์ ไม่ใช่คน เรา เขา จิตหลงจิตไม่รู้ต่างหาก หรือร่างกายมันอยู่ดีสบาย ความสบายมันก็ไม่เที่ยงแท้แน่อนให้รู้เท่าทัน เมื่อไม่สบายเกิดขึ้น ความไม่สบายก็ให้รู้เท่าทัน อย่าไปมั่วสุม อย่าไปยึดเอาถือเอา สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ เขาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เดี๋ยวก็นั่ง นั่งแล้วก็ยืน ยืนแล้วก็เดิน เดินแล้วก็นั่ง นั่งแล้วก็นอน นอนแล้วก็นั่ง นั่งแล้วก็ยืน มันก็วนไปวนมาอยู่อย่างนี้แหละ จิตใจดวงผู้รู้ผู้ภาวนาอยู่มันมีอยู่ในตัวทุกคน มันไม่ได้มีหลายตัวหลายตน จิตอันเดียวนี้แหละ จิตผู้รู้อยู่ในตัวในใจอันเดียว ถ้าจิตดวงนี้มารู้สึกได้ในตัวในใจ เอาจิตใจดวงนี้มารวมให้มีความสงบตั้งมั่นในใจแล้ว ใจก็จะสบายเป็นสุข เย็นใจ ใจไม่ร้อน ทีนี้ใจเมื่อมันร้อน เราก็เอาไม่อยู่ กระสับกระส่าย นอกจากทุกขเวทนาก็ยังมีอะไรมาไต่มาตอมเล็ก ๆ น้อย ๆ อีก

ฉะนั้นต้องภาวนาให้รู้แจ้งด้วยปัญญาอันชอบ ร่ายกายสังขารที่จิตมายึดถืออยู่นี้มันไปได้แค่ไหน มนุษย์สมัยนี้อายุไม่ค่อยจะถึงร้อยปีก็ตายแล้ว เราจะมาเอาอะไรกับเนื้อหนังมังสังนี้อีก ต้องกำหนดพิจารณาให้รู้ให้เข้าใจ ถ้าไม่รู้ไม่เข้าใจมันก็หลงไปอีกติดไปอีก ข้องไปอีกเขาว่าดีอย่างไร ชั่วอย่างไร ก็ไหวหวั่นพรั่นพรึงไปตามเขาว่าเขาว่าคือจิตเรายังไม่ได้รู้ได้เห็น ยังไม่ได้ภาวนาให้มันทั่วถึง ความจริงมันก็ไม่มากมายอะไร ถ้าเราตั้งใจภาวนาให้มันสงบลงไป แต่เมื่อความไม่ทำไม่ปฏิบัติ มันเลยยุ่งยากไป นั่งก็ให้มีสติในเวลานั่ง คือมีความระลึกอยู่ในตัวในใจ เผลอไม่ได้ เผลอมันก็หลง มันจะคิดไปไหนมาไหน มันเป็นกิริยาอาการของจิต เมื่อมาสงบตั้งมั่นอยู่ในกายในจิตเสีย เรื่องต่าง ๆ มันก็สงบไปเอง

นี่แหละมันเป็นอุบายธรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ **ต้องทำภาวนาอยู่เสมอ ๆ ไม่เฉพาะแต่เวลาเรานั่งอยู่ในที่สงบ กลางวัน กลางคืน ยืนเดิน นั่งนอน ก็ให้ระลึกรู้ไว้ในใจ เอาจนมันคุ้นเคยมันชำนาญ เมื่อมันชำนาญคล่องแคล่ว นั่งก็ภาวนาได้ ยืนก็ภาวนาได้ เดินก็ภาวนาได้ เดินไปมาที่ไหนก็ภาวนาได้ พูดอยู่กล่าวอยู่แสดงอยู่ก็ภาวนาได้** ดังนั้นเมื่อว่าเราท่านทั้งหลายพากันได้ยินได้ฟัง ก็ให้กำหนดจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดความสุข สงบ เยือกเย็นขึ้นมาในจิตในใจ ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญในทางพุทธศาสนา ดังแสดงมาก็สมควรด้วยกาลเวลา

เอวๆ ก็มีด้วยประการฉะนี้

การภาวนาละกิเลสไม่ใช่ของทำเล่น

ทำจริง ๆ ปฏิบัติจริง ๆ ลุกขึ้นยืนหยัดต่อสู้

กิเลสในหัวใจ อันใดยังมีอยู่

เพียรละเพียรถอนออกไป

ใครจะมาละให้ ใครจะมาถอนให้

ใครจะมาบำเพ็ญภาวนาให้

ไม่มีใครช่วยได้

ตัวเองไม่ช่วยตัวเอง ผู้อื่นจะช่วยได้อย่างไร

การภาวนาไม่ใช่ของทำเล่น

การนั่งภาวนาให้ดูตัวเองว่าตัวเรานั่งภาวนาเหงานอนหรือไม่ เวลาหลับตามีแต่ความเหงานอนใช้ไม่ได้ ถีนมิทธะ ความง่วงเหงาหาวนอน นิวรณ์ทั้งห้า ผู้พาเรานอน นักบวชผู้บวชแล้ว ปลงผม ปลงคิ้ว นุ่งผ้ากาสาวพัสตร์ ต้องชำระนิวรณ์ทั้งห้าประการในจิตใจของตนให้หมดสิ้น ศรัทธาความเชื่อในคุณพระพุทธเจ้าสร้างขึ้นมาระลึกขึ้นมาว่าพระพุทธเจ้านั้นถ้าท่านนั่งภาวนาง่วงเหงาหาวนอนเหมือนพวกเรา ทำไมท่านจึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ถ้านั่งเหงานอนนั่งอย่างไรมันจะได้ ไม่บวชไม่เรียน ไปนั่งเหงานอนนั้นได้ บวชเรียนมาแล้วโกนผมโกนคิ้ว แสดงว่าชีวิตสละทุกอย่าง กามฉันท์ความรักใคร่พอใจในกามารมณ์ทั้งหลาย สมณะ ชีพราหมณ์ท่านให้เลิกละออกไปให้หมดสิ้น ความกำหนัดยินดีในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ การเอามากำหนดพิจารณามันเรื่องภาวนาทั้งนั้น ความรักใคร่พอใจในดวงใจท่านเรียกว่า กามารมณ์ กามกิเลสเป็นธรรมดาของสัตว์โลกทั้งหลาย มีมาตั้งแต่เราเกิดมาเป็นสัตว์สิ่งเดรัจฉาน ไปลุ่มหลงมัวเมาอยู่ในกามารมณ์อย่างนี้จนกระทั่งมาเกิดเป็นคน

ตัวเราที่ได้มาได้มาจากไหน ก็ได้จากกามราคะตัณหาของคน เขาบริโภคกาม จิตใจเราก็หลงอยู่ในกาม พอมากินน้ำตาลในท้องแม่ เกิดมาเป็นหูเป็นตา ให้มาบวชเรียนเขียนอ่านในทางพุทธศาสนา ให้ภาวนา ก็ยังจะไม่เห็นทุกข์เห็นโทษในการเกิดมา มันสุขสบายอย่างไรนอนอยู่ในท้องแม่ทุก ๆ คน ตัวเราของเรา ตัวกูของกู ร่างกายสังขารที่มาหลงยึดหลงถืออยู่นี้ก็คือก้อนกามของโลก กิเลสตัณหาราคะของโลกมนุษย์ มันสร้างภพสร้างชาติขึ้นมา

จิตเรายังไม่ภาวนาขึ้นมาดู ปล่อยให้นิวรณ์ทั้งห้าครอบงำจิตใจ ตาที่เราลืมขึ้นมาเห็นอะไร ตามันเห็นรูป รูปมาจากไหน ก็รูปตัวเรามันก็มาจากพ่อแม่ รูปหญิง รูปชายในโลกนี้มันก็มาจากพ่อแม่เดียวกัน ทำไมถึงไปยินดีพอใจเพลิดเพลิน มันไม่แก่

หรือ ทำไมไม่คิดไม่อ่าน เกิดมาแล้วมันไม่เจ็บไข้ได้ป่วยหรือ ทำไมไม่ภาวนาเพียรเพ่งดู เกิดมาแล้วมันไม่มีใครตายหรือ ทำไมจะมาฟุ้งซ่านรำคาญตาม รูป เสียง กลิ่น รส ไม่สิ้นสุด ตามไปถึงไหน มันจะไปถึงไหนมันอยู่ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ กิเลสกามเท่านี้ นี้ตั้งแต่พื้นเท้าถึงปลายผม ภายนอกเป็นอย่างไร ภายในลอกหนังออกดูมันสวยงามที่ไหน ทำไมถึงมาหลงแค่ผิวหนัง แค่รูปขันธ์ ไม่ภาวนาดูในใจของตนเอง ถลกหนังของตัวออกให้มันเห็น หน้ามันงามหรือ ตามันงามหรือ ตายแล้วมันไม่เน่าเปื่อยหรือร่างกายสังขารนี้ ทำไมไม่คิดไม่อ่าน ไม่ภาวนาเพียรเพ่งดูเรื่องของตัวเอง เรื่องของตัวเองมีอยู่ไม่ดูไม่พิจารณา เรียกว่ากรรมฐาน อสุภกรรมฐาน ธาตุ-กรรมฐาน ในร่างกายสังขารทุกคน ไปหลับหูหลับตาอยู่ที่ไหน ตาไม่ดู หูไม่ฟัง สอนเท่าไร บอกเท่าไร ฟุ้งซ่านรำคาญ

เกิดมาทำไม ทำไมไม่ตายตั้งแต่ยังไม่เกิดมา ตั้งใจขึ้นมาในหัวใจ ใจมันฟุ้งซ่านไปที่ไหน มันเกิดตายเกิดตายให้เห็น เราจะมัวเซ่อเซอะจิตฟุ้งซ่านรำคาญไปตามอารมณ์กิเลส ใช้ได้ที่ไหน ให้พากันตื่นขึ้นลุกขึ้นมา เป็นขี้ข้าตัณหาในใจของตัวเองมากมายแล้ว ไม่ว่าเกิดมาภพใด ชาติใด กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา มันมาทำให้มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายเวียนตายเวียนเกิดไม่จบไม่สิ้น พระพุทธเจ้ามาเทศนาสั่งสอน จนดับขันธ์เข้าสู่นฤพานไป พวกเราทั้งหลายก็ยังลุ่มหลงมัวเมาอยู่อย่างเก่า นี้

พ่อแม่ปู่ย่าตายายของเราไปไหน
เขาตายทั้งนั้นไม่เห็นหรือ
ลูกเต้าหลานเหลน
ภรรยาสามี
เพื่อนมนุษย์ที่เกิดมา

ตั้งแต่เราเกิดมาจนบัดนี้
เขาแก่ให้เห็น
เขาตายให้เห็น
เขาพลัดพรากจากกันให้เห็น
ภาวนา ทำไมไม่ภาวนา

นี้ท่านว่ามีตาก็เป็นคนตาบอด
ตาจริง ๆ มันไม่บอด
แต่ตาใจตาภาวนา ตาปัญญามันบอด

เรียกว่าไม่ลุกขึ้นมาภาวนา ไม่ลุกขึ้นเดินจงกรม

ทำอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ก็กลัวเหน็ด

กลัวเหนื่อยกลัวเมื่อยกลัวหิวกลัวตาย ให้ทำงานก็ว่างานหนัก ให้นั่งสมาธิภาวนางานเบาก็เหงานอน กิเลสฟุ้งซ่านใช้ได้อย่างไร พระพุทธเจ้าท่านไม่ใช่อย่างนี้ ท่านไม่หลงอย่างนี้ ตัวเราเองต่างหากไม่ภาวนาไม่ฝึกไม่พิจารณา ยึดหน้าถือตา ยึดชาติยึดตระกูลตัวกูของกูยึดไปเสียหมด ยึดถือมาดังนี้ตั้งแต่อเนกชาติ นับภพนับชาติไม่ถ้วนแล้ว เกิดชาติใดก็ตายชาตินั้น คนอื่นเขาตายให้เห็นไม่ดูหรือ ตามีตานอกตาในตาใจภาวนาดู **พ่อแม่ปู่ย่าตายายของเราไปไหน เขาตายทั้งนั้นไม่เห็นหรือ ลูกเต้าหลานเหลน ภรรยาสามีเพื่อนมนุษย์ที่เกิดมาตั้งแต่เราเกิดมาจนบัดนี้เขาแก่ให้เห็น เขาตายให้เห็น เขาพลัดพรากจากกันให้เห็น ภาวนาทำไมไม่ภาวนา นี้ท่านว่ามีตาก็เป็นคนตาบอด ตาจริง ๆ มันไม่บอด แต่ตาใจตาภาวนา ตาปัญญามันบอด**

มันบอดคือไม่พิจารณาให้เห็นจริง ยังไม่เห็นจริงยังไม่เห็นแจ้งภายใน ทำอะไรไม่ละเอียดลออ มันแก่ไปจนทุกวันไม่เห็น ผมหงอกอยู่บนศีรษะตัวเองก็ไม่เห็น เขี้ยวฟันอยู่ในปากมันหลุดออกไป หลุดออกไป ก็ไม่กำหนดพิจารณา ตาไม่ดี หูมันไม่ดี อะไรมันไม่ดี ดูที่ไหนมันเกิดแก่เจ็บตายอย่างนั้น ตั้งใจขึ้นมา อย่าให้จิตใจมันมืดมนอนธการนักหนา ที่ไหนบ้านใดทั้งคนทั้งสัตว์มันก็เรื่องนิวรณ์ทั้งห้า กามฉันท์ ความพยาบาท ถีนมิทธะ อุจธัจจะ วิจิกิจฉา อะไรมันก็สงสัยหมด มันไม่ตั้งใจไม่เอาจริง ไม่ลุกขึ้นภาวนา แก้ความง่วงเหงาหาวนอน ฟุ้งซ่านรำคาญในใจของตัวก็ไม่ได้ แก้ไม่ได้ก็กินข้าวไม่ได้ **นั่งภาวนาให้มันตายเหมือนกบตาย กบย่างนั่น เดินจงกรมจนขามันหลุดออกไปซักทีซิ ให้มันตายในทางจงกรมสักชาติหนึ่ง** มัวโลเลไปโลเลมาฟุ้งซ่านรำคาญเอาตัวเอาใจของตัวเองไม่ได้ ใครจะมาช่วยเราได้ ตัวเราเองใจเราเองไม่ตั้งใจใครจะช่วยได้

พระพุทธเจ้าท่านบำเพ็ญบารมีมาสี่อสงไขย แสนมหากัป มาตรัสรู้แล้วช่วยเท่าไร เราก็ไม่ยอมเชื่อเลื่อมใสยอมทำตาม ทำตามกิเลสของตัวเอง มันไปได้ที่ไหน ไปไม่ได้ไปไม่พ้นไปไม่รอด มันติดอยู่ข้องอยู่

ให้ยกจิตยกใจของตนขึ้นมา มันขี้เซาเหงานอน มันฟุ้งซ่านรำคาญ มันกินมากนอนมากพูดมากเล่นมากฟุ้งซ่านรำคาญ จิตใจไม่สงบรำงับ ไปตามเรื่องกิเลส ตาเห็นรูปจิตมันหลงไปตามรูป หลงมาอย่างนี้ตั้งแต่อเนกชาตินับภพนับชาติไม่ถ้วนแล้ว พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอน จิตคนเรามันก็ไม่ได้ยินไม่ได้ฟัง พระพุทธเจ้าตรัสว่า มันทุกข์ มันยาก มันลำบาก รำคาญ จะตามมันไปถึงไหน ให้หยุดให้นิ่งให้ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาเอาจริงเอาจังลงไปในหัวใจ

การภาวนาละกิเลสไม่ใช่ของทำเล่น ทำจริง ๆ ปฏิบัติจริง ๆ ลุกขึ้นยืนหยัดต่อสู้กิเลสในหัวใจ อันใดมันยังมีอยู่ เพียรละเพียรถอนออกไป ใครจะมาละให้ใครจะมาถอนให้ ใครจะมาบำเพ็ญภาวนาให้ ไม่มีใครช่วยได้ ตัวเองไม่ช่วยตัวเอง ผู้อื่นจะ

เวลานั่งสมาธิภาวนา
จิตใจของเราให้มั่นคงหนักแน่น
นิวรณ์ทั้งห้า
อย่าให้มาอยู่ในกาย ในตัว ในใจ

ช่วยได้อย่างไร ไม่มีทาง ตัวเองต้องลุกยืนหยัดต่อสู้

ตัวเองก็หมายถึงจิตนั่นแหละ จิตลุกขึ้นจิตภาวนา จิตก็ลุ่มหลงมัวเมาในรสอาหารการกิน ในรูปในกลิ่นในเสียง ในโผฏฐัพพะธรรมารมณ์ เรื่องเหล่านี้ต้องเอามาพิจารณามาภาวนาให้มันรู้แจ้งรู้จริงขึ้นมาในหัวใจ

กิเลสโลเลพระอริยเจ้าทั้งหลายท่านเลิกท่านทิ้ง ท่านละ ท่านขว้างแล้ว จิตพวกเรามันยังโลเล ๆ อยู่ โลเลในรูป หลงในรูป โลเลในเสียง หลงในเสียง โลเลในกลิ่น หลงในกลิ่น โลเลในลิ้นในรสในอาหารการกิน ฟุ้งซ่านรำคาญ ตั้งแต่เกิดจนแก่ ตั้งแต่แก่จนตาย หาเวลาทำจิตทำใจภาวนาไม่ได้ อะไรมันโลเลไปโลเลมาไม่มีที่สิ้นสุด ต้องลุกขึ้นภาวนา ตั้งใจตัวเอง ฝึกใจตัวเองให้มันเกิดความรู้ความฉลาดขึ้นมา

ช้าง ม้า โค กระบือ เขายังหัดได้ ทำไมเราจะมาฝึกหัดตัวเองไม่ได้ มันดิดข้องพัวพันอะไร ต้องตั้งใจขึ้นมา ทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งหัวใจ ทั้งหมดตัวนั้นแหละว่าตั้งใจ คิดไปในที่ใดในสิ่งไม่ดี ไม่มีประโยชน์ไม่ต้องคิด เลิกละความคิดชั่วเหลวไหลเหล่านั้นออกไป

พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงตรัสว่า เราตถาคตหมายถึงพระพุทธเจ้า **เราไม่ได้ไปละกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ให้ลูกศิษย์สาวกทั้งหลาย พระองค์ท่านก็เป็นผู้แนะนำตักเตือนบอกสอนสาวกทั้งหลายผู้ไม่ประมาท ท่านทำตามปฏิบัติตาม** บำเพ็ญทาน รักษาศีล ภาวนาเดินจงกรม ท่องบ่นสาธยายพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ท่านจำได้หมด

ทำไมตัวเรานิด ๆ หน่อย ๆ ก็ขี้เกียจขี้คร้าน คนขี้คร้านหลังยาว หลังยาวอย่างไร มันขี้เกียจขี้คร้านมันก็เลยเห็นแก่นอน **ภาวนานอนท่าตาย** เมื่อความตายมาถึงเข้ามันพ้นไปได้กี่คน คนอายุร้อยปี พันปี หมื่น

ปีมีไหมในโลกนี้ ไม่มี เมื่อไม่มีเราจะมาหลงอยู่ทำไม หลงกินอยู่ทำไม หลงนอนอยู่ทำไม หลงหัวเราะร้องไห้อยู่ทำไม ทำไมไม่กำหนดภาวนาทำจิตทำใจให้ตั้งมั่น จิตไม่ตั้งมั่น จิตไม่สงบจิตไม่เป็นดวงหนึ่งดวงเดียว ทำอะไรก็ไม่ได้เรื่อง หน้าไหว้หลังหลอก ใช้ไม่ได้

จงตื่นขึ้นลุกขึ้น นอนรอท่าความตาย เมื่อความตายมาถึงเข้าเอาละทะเร่อทะร่า เจ็บปวดเวทนาก็ฟุ้งซ่านรำคาญ ร่างกายสังขารให้เข้าใจว่าไม่เที่ยงแท้แน่นอน เต็มไปด้วยความเจ็บไข้ได้ป่วย เต็มไปด้วยกองทุกข์ ไม่มีที่ไหนเป็นสุข เกิดมาแล้วมันต้องทุกข์ ไม่ใช่มันทุกข์แค่นี้ มันทุกข์จนถึงตาย

ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย การภาวนาทำความเพียรภายในจิตใจเราจะมาทำเล่นไม่ได้ ทำคุณงามความดีอันใดมันเป็นบุญกุศล ลุกขึ้นตั้งใจทำทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งมือเท้าร่างกายสังขารจิตใจ ทำดี ปฏิบัติดี ไม่ใช่คนพูดพล่อย ๆ เวลาทำงานไม่ได้การ **เวลานั่งสมาธิภาวนา จิตใจของเราให้มั่นคงหนักแน่น นิวรณ์ทั้งห้าอย่าให้มาอยู่ในกาย ในตัว ในใจ** เจ็บนั้นเป็นนี้ เป็นอะไรก็ช่างมันเป็นไร เห็นตัวเมื่อใดละทิ้งเมื่อนั้น ไม่ทำตามอำนาจของนิวรณ์ กามฉันท์ พยาบาท โกรธให้คนโน้นเครียดให้คนนี้ ฟุ้งซ่านรำคาญเลิกทิ้งละทิ้งให้หมดสิ้น พุทโธ พระ-พุทธเจ้ามีอยู่ในตัวในใจ ระลึกถึง**พระพุทธ-เจ้า ท่านละกิเลสความโกรธได้ ทำไมเราเลิกไม่ได้ละไม่ได้** มันดีวิเศษอย่างไรกิเลสโลภโกรธหลงนี้ พระพุทธเจ้าพระอริยเจ้า

ทั้งหลายท่านเลิกละได้หมดแล้ว เรายังไม่หมด มัวนอนกินน้ำข้าวอยู่ไหน มาบวชในศาสนา มาปฏิบัติธรรมในถ้ำในป่า ยังตามไล่กิเลสของตนเองไม่ทันละกิเลสของตัวเองไม่ได้ ทำไมมานิ่งนอนใจอยู่ได้

เรารู้หรือไม่ว่ากิเลสมันย่ำยีหัวใจของเรา มันเหยียบตั้งแต่หัวจนถึงหมดทั้งตัว กิเลสราคะมันเหยียบหัวเหยียบตัวของเราให้เกิดให้ตายให้ลุ่มหลงอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ยังจะไม่ตั้งอกตั้งใจอีกต่อไป **ตายทิ้งเปล่า** ๆ ตายแล้วมันหาบสังขารร่างกายไปได้ถึงไหน หาบเอาดิน น้ำ ไฟ ลม ในโลกนี้ไปได้หรือ ทำไมไม่คิดไม่อ่าน ไม่ภาวนา ตั้งใจลงไป

นี่เป็นบทเตือนใจให้เราท่านทั้งหลายปฏิบัติบูชา ภาวนาให้ดีขึ้นยิ่งไป ชั่วช้าเลวทรามไม่เอา เลิกทิ้ง ละทิ้ง ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ดังแสดงมาก็สมควรด้วยกาลเวลา

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

ถ้าไม่เห็นแล้วในอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน

มันก็มาวนอยู่

เข้าใจว่าเป็นของสวยของงามไป

สวยที่ไหน งามที่ไหน

ฝีหลอกทั้งเพ

ฝีหลอกตั้งแต่กะโหลกศีรษะลงมาจนถึงปลายมือปลายเท้า

ฝีหลอกทั้งนั้น ไม่ว่าหญิงว่าชาย

พิจารณากองกระดูกของตัวเองให้รู้ อย่าให้หลงใหลต่อไป

กระดูก ๓๐๐ ท่อน

๑๙ มิถุนายน ๒๕๒๖

เอ้า ตั้งใจภาวนา วันนี้ให้กำหนดอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนของตัวเอง

ทำไมจิตใจมันหลง แค่เขาถ่ายรูปถ่ายเงาเท่านั้นก็หลง เพราะไม่ดูอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนของตัวเองอันมันมีอยู่ในร่างกายตัวตนของเรา ตั้งแต่กระดูกเท้า กระดูกแข้งขา เต็มอยู่จนถึงกะโหลกศีรษะ เพราะไม่ดูอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนของตัวเอง จึงได้เกิดความลุ่มหลงมัวเมา ไม่ดูของจริง ของจริงคืออัฏฐิกังกระดูกมีอยู่ในตัวคนเราทุกคน เมื่อไม่ดูของจริง เมื่อของปลอมมาถึงเข้า เกิดความลุ่มหลงมัวเมา จิตไม่สงบ หลงใหลไปตามรูปตามเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เมื่อมันหลงไปหมดทุกอย่างทุกประการ เมื่อรู้อย่างหนึ่งได้ มันก็รู้ได้ทุกอย่างทุกประการ เวลานี้อย่าให้ใจคิดไปที่อื่น พุทโธก็ไม่ต้องว่า ฟังที่ท่านอธิบายไป จิตใจก็ให้เพ่งดูตามที่ท่านอธิบายนั้น

เริ่มต้นแต่กะโหลกศีรษะหรือว่ากระบอกตา ตัวคนเราทุกคนนี้เรามองเห็นเป็นหนังหุ้มกระดูก แต่กระดูกอันมีอยู่ในตัวเราไม่ดู จึงได้หลงตา หลงหู หลงจมูก หลงลิ้น หลงกาย หลงใจ เพราะไม่พิจารณาดูกองกระดูกของตัวเอง อันนี้เป็นความประมาท จิตใจคนเรามันประมาท กระดูกมันสวยงามที่ไหน ดูกองกระดูกมันงามที่ไหน ดูกระบอก

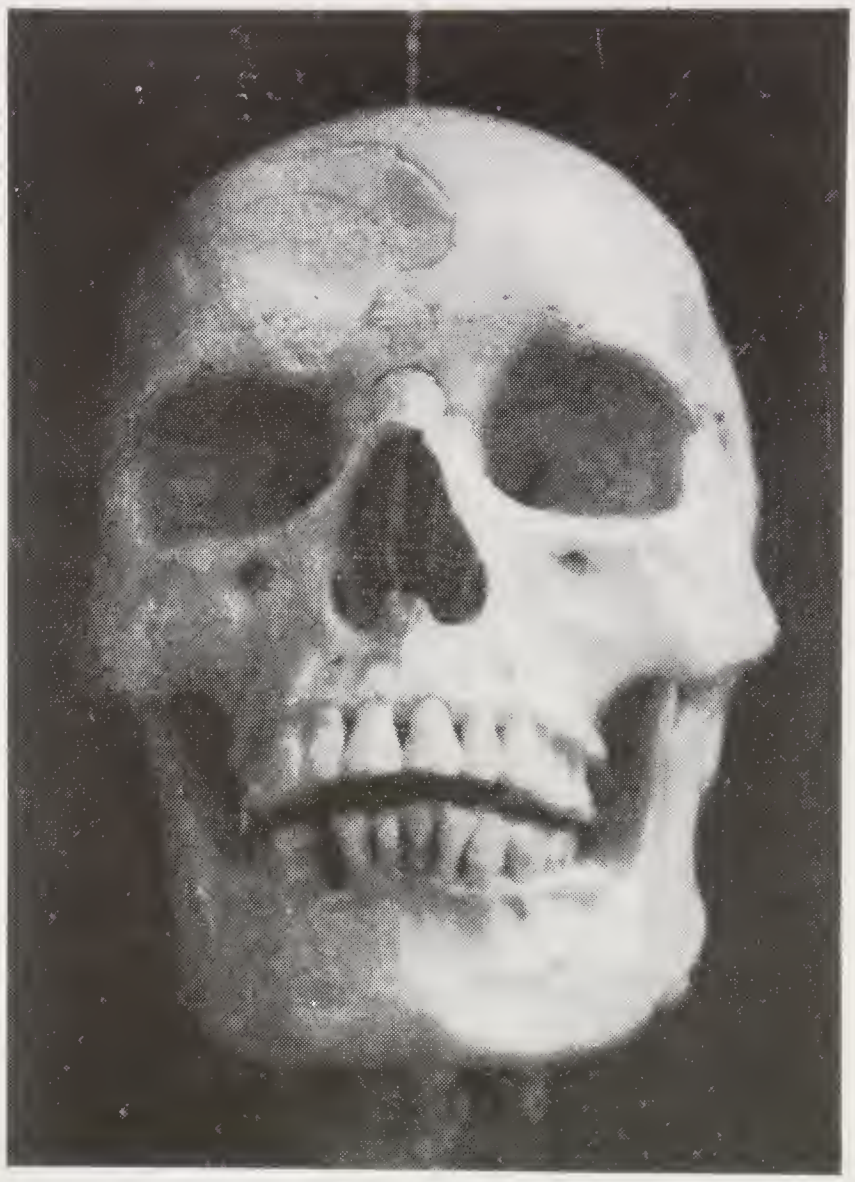

ตา กระบอกตานี้ก็ให้เพ่งให้เห็นเป็นกระดูก อย่าไปเพ่งเห็นเป็นลูกตา ลูกตานี้ไม่ให้เห็นเนื้อหนังมังสาไม่ให้มี เวลานี้เปรียบอุปมาเหมือนอย่างว่าร่างกายของเราทุกคนนี้มันตายไปนานแล้ว ยังเหลือแต่กองกระดูก ให้เพ่งในจิต เตือนจิตนี้ว่าอย่าคิดไปที่อื่น มันตายแล้วยังเหลือแต่กระดูกอ่อนกระดูกแข็ง เพ่งดูกระบอกตาตัวเองให้ดูให้รู้ ตานี้มันโหว่เข้าไป ไม่ให้จิตคิดไปอื่น เพ่งในกระบอกตานั่น มันโหว่เข้าไปเหมือนกับไข่ที่เอาไปทำอาหารทิ้งไว้อย่างนั้นแหละ โหว่เข้าไป ลึกเข้าไปเป็นกระดูกไม่ใช่เป็นเนื้อหนัง เพ่งดูจนเห็นว่ามันเป็นกระดูกจริง ๆ โหว่เข้าไปจริง ๆ ถ้าดูจนเห็นมันโหว่เข้าไป ลึกเข้าไป มันก็เหมือนผีหลอก ในกระบอกตานั่นมันเป็นผีหลอก คือไม่ต้องให้เห็นลูกกะตาคนยังไม่ตาย เพ่งให้มันเห็นว่ากระบอกตานี่มันผีหลอก ที่ว่าผีหลอกตาโหว่เข้าไปนี่แหละ ดูเดี๋ยวนี้ เวลาเพ่งเดี๋ยวนี้เวลานี้ ให้มันเห็นกระบอกตาของตัวเอง เมื่อไม่เห็นกระบอกตาตัวเอง อย่าได้ไปดูตาคนอื่น ตาเราก็ไม่ดู ดูกระบอกตา ดูให้มันเห็น เพ่งให้มันเห็น ระมัดระวังไม่ให้จิตมันแวบไปแวบมา ใจโลเล ในกิเลสละให้หมด เพ่งดูกระบอกตาตัวเอง ให้มันเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ถ้าไม่เห็นแจ้งตามความเป็นจริง ก็ยังมาสำคัญว่าเราสวยเรางาม งามที่ไหน ดูกระโหลกศีรษะตัวเอง ผีหลอกทั้งเพ มาหลงมันทำไม หลงกะโหลกศีรษะ หลงกระบอกตา จึงได้มาลุ่มหลงมัวเมาเกิดมาภพใดชาติใด ก็มายึดเอาถือเอากองกระดูกอันนี้ไม่มีที่จบที่สิ้น

เมื่อดูกระบอกตาเข้าใจแล้ว ก็ให้ดู**กะโหลกศีรษะ**นั้นมัดจอดกันเป็นซีก ๆ เรียกว่าเข้ากันสลับกัน สมัยเมื่อยังไม่ตาย กะโหลกศีรษะนี้มันป้องกันไม่ให้สมองในศีรษะนั้นแตกไปง่าย ๆ มีอะไรมาโดนมาตำเข้าหรือเส้นประสาทภายในนั้นจะได้ไม่เสีย สมัยที่ยังมีชีวิตอยู่คือยังไม่ตาย แต่ว่าบัดนี้ให้ดูเป็นกะโหลกกระดูก ข้างในก็ให้เห็นเป็นว่างไปทั้งนั้น แล้วก็ให้มองดูในกะโหลกศีรษะ จากกระบอกตาขึ้นไปเรียกว่า**กระดูกหน้า กระดูกคิ้ว** กระดูกหน้า กะโหลกศีรษะมันจอดกันเป็นเหมือนมะพร้าว กะโหลกศีรษะคนเราคล้ายกันกับมะพร้าวที่เขาเอาเปลือกมันออกแล้ว ยังเหลือแต่กะลาในนั้น กะโหลกศีรษะนี้ก็เหมือนกัน จอดกันเป็นชิ้น ๆ ดูข้างหน้ามันงามที่ไหน ยังเหลือแต่กระดูก ดูข้างหลังมันสวยงามที่ไหน มีแต่กระดูก ดูข้างซ้ายมันงามที่ไหนก็เป็นกระดูกเหมือนกัน ดูข้างขวาก็ให้เห็นเป็นกระดูก จิตอย่าไปเห็นเป็นเนื้อเป็นหนัง แล้วอย่ามาเห็นว่าเป็นกระดูกของเรา มันกระดูกผีตายมานานแล้ว จิตอย่าได้มาหลงเอายึดเอากะโหลกศีรษะนี้ ดูให้มันแจ้งให้มันเห็น เอาจิตจดจ่อให้มันเข้าใจ อย่าให้มันแส่ส่ายไปที่อื่น เพ่งดูกะโหลกศีรษะ

ต่อจากกระบอกตาลงมาก็เรียกว่า**กระดูกดั้งจมูก** ดั้งจมูกก็ไม่ให้เห็นเป็นเนื้อเป็นหนัง ให้เห็นเป็นกระดูกโหว่เข้าไป มีช่องเข้าไปสำหรับหายใจ เมื่อสมัยยังมีชีวิตอยู่ บัดนี้มันตายแล้วยังเหลือแต่กระดูกโหว่เข้าไป มันเงามที่ไหน ผีหลอกทั้งนั้น

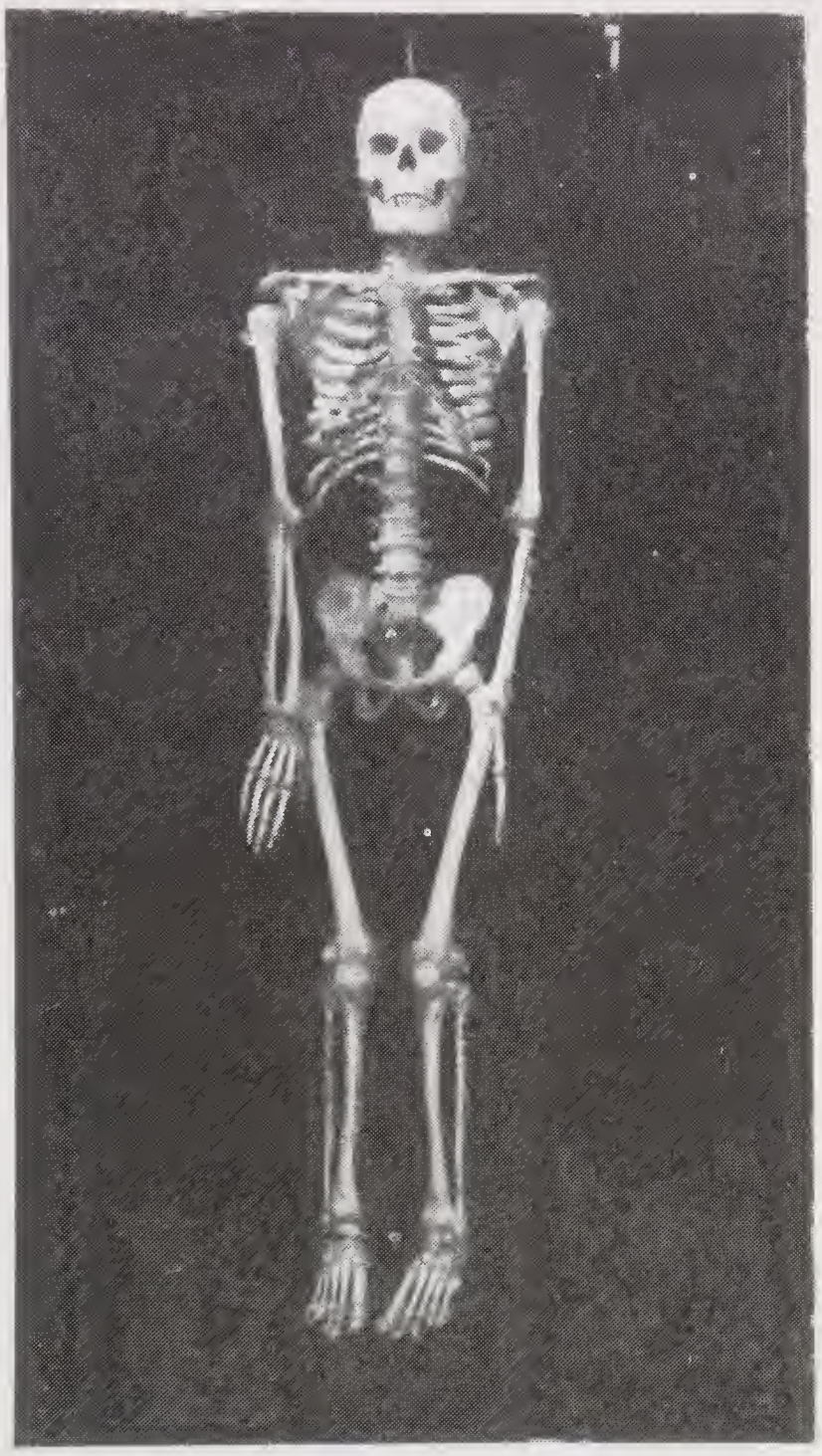

ธาตุแท้มันไม่ใช่งาม
กระดูกจริง ๆ ไม่งาม
เอาให้ใครก็ไม่เอา
ใครเห็นเข้าก็ว่าผีหลอก

คางข้างบนก็มีเขี้ยว มีฟันเป็นซี่ ๆ ดูฟันให้มันเห็นทุกซี่ที่ฝังอยู่ในคางข้างบนนั้น

แล้วก็ดูคางข้างล่าง ดูฟันข้างล่างเป็นซี่ ๆ ฟันข้างล่างนี้เรียกว่าแขวนอยู่ คางข้างล่างมันแขวนอยู่ แขวนอยู่ข้างล่าง สมัยเมื่อยังไม่แตกไม่ตายมันเอาคางข้างล่างนี้ตำบดเคี้ยวอาหาร ก็เหมือนครกเหมือนสากนั่นแหละ แต่ว่าคางข้างล่างนี้เรียกว่าเป็นสากธรรมชาติ ไม่ใช่สากตำน้ำพริกคนเรา ไม่ใช่ตำลงข้างบน ตำข้างล่างขึ้นมา บดเคี้ยวอาหารเมื่อสมัยยังไม่ตาย เดี๋ยวนี้ไม่เกี่ยวแล้ว ยังเหลือแต่คาง ยังเหลือแต่ฟันเป็นซี่ ๆ

ทีนี้ถ้ากำหนดมาถึงนี่ก็ดูซิ ดูฟันข้างบนข้างล่างประกบกัน ดูไปจนถึงกระบอกตา หน้า ดั้งจมูก กะโหลกศีรษะทั้งหมด แค่นี้ก็เป็นผีหลอกอยู่วันยังค่ำ เป็นผีหลอกอยู่คืนยันรุ่ง เป็นผีหลอกตั้งแต่เกิดมา เป็นเด็กก็มีอยู่เท่านี้ มาเป็นหนุ่มก็มีอยู่อย่างนี้ ปานกลางคนมันก็มีอยู่อย่างนี้ กะโหลกอันนี้ ฟันอันนี้ คางอันนี้ ดูให้มันทั่วถึง ทำไมจิตจึงมาหลง มาหลงอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน หลงรักใคร่พอใจ หลงโกรธให้กัน หลงฆ่ากัน ฟันกัน **ก็เพราะไม่ดูกองกระดูกตัวเอง กิเลสความโกรธมันจึงเกิดขึ้น กิเลสราคะตัณหามันจึงเกิดขึ้น** ให้ดูเดี๋ยวนี้ กำหนดเดี๋ยวนี้ ภาวนาเพียรเพ่งดูเดี๋ยวนี้ จิตใจดวงผู้รู้ไม่ให้มันไปคิดที่อื่น คิดที่อื่นมาตั้งแต่อเนกชาติ ไม่มีความรู้ความเข้าใจประการใด จงดูกองกระดูกของตนเดี๋ยวนี้เวลานี้ ให้มันแจ้งในใจ เราหลงกระดูกหน้า กระดูก

คาง ไม่รู้จักผีหลอก ผีมันหลอก ผีอื่นใดมันไม่หลอก ผีตัวเองหลอกตัวเองเพราะไม่ภาวนาดูอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนของตัวเอง ดูจริง ๆ กำหนดจริง ๆ จนไม่ให้มีอะไรมาปิดบัง เหมือนกับเราลืมตาดูอย่างนั้น ตรงใดมันเป็นอย่างใด ให้มันแสดงให้เห็นเดี๋ยวนี้ขณะนี้ แล้วต่อไปตลอดชาติ ก็ไม่ให้มันหลงเป็นอย่างอื่นไปอีกในกะโหลกศีรษะในหน้า ในตา

เห็นคนเห็นเราก็ให้เห็นว่าเป็นกระบอกตา เห็นเป็นดั้งจมูกโหว่เข้าไป ไม่งาม ไม่มีการสวยงาม ธาตุแท้มันไม่ใช่งาม กระดูกจริง ๆ ไม่งาม เอาให้ใครก็ไม่เอา เห็นเข้าก็ว่าผีหลอก กะโหลกผีหลอก เห็นไหมละมันหลอกลวงไม่ให้หลง หลงให้ติด ให้ข้อง ไม่ดูกะโหลกศีรษะตัวเอง

ทีนี้กะโหลกศีรษะนี้เมื่อดูให้ทั่วถึงแล้วก็เอาไปตั้งไว้ที่ไหน กะโหลกศีรษะธรรมชาติก็เอามาก่อตั้งไว้ต่อกระดูกคอ **กระดูกคอข้างบน**เอามาต่อกับกะโหลกศีรษะนี้ เหมือนกับว่ากะโหลกศีรษะคนเอาไปตั้งไว้ในไม้ในโต๊ะ กะโหวกกะหวากอย่างนั้นแหละ แล้วกระดูกคอนี้เป็นกระดูกที่เลื่อนได้ เมื่อสมัยยังไม่ตายเวลาจะดูอะไรก็หมุนเอาที่คอนี่แหละ หมุนเอาที่คอนี้ดูข้างซ้าย ดูข้างขวา ดูข้างหลัง ดูข้างหน้า เรียกว่าเลื่อนได้ กะโหลกศีรษะมันเลื่อนตามกระดูกคอไป แล้วก็ดูให้ดี กระดูกคอมันก็ต่อกันเป็นข้อ ๆ เหมือนกัน

กระดูกคอข้างล่างก็ต่อกระดูกสันหลัง กระดูกสันหลังก็มาต่อกับกระดูกคอนี้ ดูเพียรเพ่งดูให้รู้ให้แจ้งในจิต แล้วไม่ให้ลุ่มหลงต่อไปอีกกระดูกคอเป็นอย่างไร ดูข้างหน้า ดูข้างซ้าย ดูข้างขวา ดูข้างใน ดูข้างนอก มันว่ามันสวยงามไหมกระดูก เขาไม่ว่า จิตหลงไปว่าเขา

ทีนี้ให้กระดูกสันหลังเป็นข้อ ๆ ขึ้นมาก็**มีกระดูกเหง้าแขน** ต่อจากกระดูกสันหลังกระดูกหน้าอกออกไปเป็นแขนข้างซ้ายข้างขวา ท่อนบนเป็นอย่างหนึ่งต่อกันกับแขนข้างล่าง แขนข้างล่างมีสองท่อน เพื่อไม่ให้หักง่าย ๆ สมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ **แขนข้างบนแขนข้างล่าง**สองข้างเหมือนกัน

ต่อลงไปก็เป็นกระดูกมือ กระดูกมือก็เป็นข้อ ๆ แล้วก็ไปต่อเป็น**กระดูกนิ้วมือ** กระดูกนิ้วมือก็เป็นท่อน ๆ เป็นข้อ ๆ ต่อกัน ทั้งสิบนิ้วเหมือน ๆ กัน

ดู อย่าให้จิตไปที่อื่น ดูกองกระดูกของตัวให้เห็น ให้รู้ มีอยู่นี้ไม่รู้ไม่เห็น ไปที่ไหนจิตให้ตั้งมั่นเพียรเพ่งดู ไม่ใช่ให้กระดูกมันดูให้จิตใจของตัวเองน่ะ จิตใจดวงผู้รู้อยู่ที่ไหนเดี๋ยวนี้ก็รู้อยู่นี่

เพ่งดูกระดูกจนสุดกระดูกนิ้วมือ ดูขึ้นมาข้างบนทั้งสองข้างตามที่มันมีมันเป็นอยู่มาถึงเหง้าแขน เหง้าแขนมันก็ต่อกับกระดูกสันหลังกระดูกคอ กระดูกสันหลังก็เป็นท่อน ๆ แล้วก็มีกระดูกข้างต่อออกไปสองข้าง กระดูกข้างนั้นเป็นกระดูกป้องกันภัยอันตรายในสมัยที่ยังไม่ตาย เดี๋ยวนี้มันมีแต่กระดูกนั้นมันไม่เกี่ยวหรอก **มองกระดูกข้างให้เห็นเป็นแถวอยู่นี้ กระดูกหน้าอก กระดูกไหปลาร้าเราก็ว่า** ถ้าเอากระดูกคอ

ที่จิตหลงเห็นเป็นของสวยของงาม
เกิดราคะตัณหา
เพราะไม่ดูกระดูกของตัวเอง
จิตกิเลส จิตมัวเมา
มันไปดูไม่ถูก ดูของปลอม

ออกแล้วมันก็เหมือนไหปลาร้า กระดูกข้าง กระดูกหน้าอก กระดูกสันหลัง ตั้งไว้ก็เหมือนไหปลาร้า **นั่นกระดูกบั้นเอว** กระดูกบั้นเอวไม่มีกระดูกข้าง ดูกระดูกสันหลัง ดูให้มันเห็น ไม่เห็นอย่าไปเคลื่อนที่ โดยเฉพาะเดี๋ยวนี้เวลานี้ หรือเวลาเราไปนั่งคนเดียว เอาให้มันแจ่มแจ้งชัดเจนในจิตของตัวเอง

ที่แท้มันก็กองกระดูก ทำไมจิตมันมาหลงยึดหลงถือ หน้าของกู ตาของกู ตามันไม่มี หูมันไม่มี ยึดทำไมมีเหลือแต่กระดูกเท่านี้ ใครจะมาถ่ายวิดีโอวิดีอาไม่ต้องเกี่ยว ดูกองกระดูกของตัวให้รู้ ไม่รู้ไม่เข้าใจอย่าไปกินข้าว นั่งภาวนาเพ่งดูให้มันเห็นอัฏฐิ-กังกระดูก ๓๐๐ ท่อนของตัวเอง

ดูกระดูกสันหลัง เป็นท่อน ๆ ต่อกับกระดูกบั้นเอว กระดูกบั้นเอวก็เป็นกระดูกต่อกับกระดูกตะโพก **กระดูกก้นกบกระดูกตะโพกเขาก็ว่า** มองให้เห็น กระดูกแท้ ๆ มีอยู่ไม่เห็นไม่ได้ ต้องเพ่งดูให้เห็นเดี๋ยวนี้ขณะนี้เรื่อยไป ทำไมเขาว่าเป็นกระดูกก้นกบ ดูให้ดี ของมีอยู่ไม่ดูไม่พิจารณาจึงได้เกิดความหลง โมหะ อวิชชา ไม่รู้

แล้วก็**มีกระดูกเหง้าขา**มาต่อกับกระดูกตะโพก

กระดูกขาก็ต่อไปหา**กระดูกเข่า** กระดูกเข่าคือว่าเป็นกระดูกที่**กระดูกแข้ง**ขึ้นมาก็มาต่อกระดูกเข่า มีกระดูกสะบ้ากลม ๆ แล้วกระดูกแข้งต่อลงไปทั้งสองข้างขาแข้งเหมือน ๆ กัน กระดูกแข้งมันก็มีกระดูกสามเหลี่ยมกระดูกเล็ก

ต่อลงไปเป็น**กระดูกส้นแข้ง** ข้างล่างมันต่อกับ**กระดูกเท้า** กระดูกตีน เท้าก็คือว่าไปทางไหนมันเอาเท้าไปเรื่อย เท้าเดินเท้าหน้าไป ดูกระดูกเท้าเป็นข้อ ๆ ต่อออกไปจนถึง**กระดูกนิ้วเท้า** มันสวยงามที่ไหนทั้งสองข้าง

ถ้าเอาไปยืนดู ยืนขึ้นต่อกันไว้ แขวนไว้ แล้วก็ดูซิ กระดูกนิ้วเท้า กระดูกเท้า กระดูกแข้งเป็นผีหลอกใหญ่ หลอกทั้งตัวเลย ที่จิตหลงเห็นเป็นของสวยงาม เกิดราคะตัณหาเพราะไม่ดูกระดูกของตัวเอง จิตกิเลส จิตมัวเมา มันดูไปไม่ถูก ดูของปลอม ดูของจริงดูกระดูกซิ กระดูกมันเป็นของจริงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปไหน ตั้งแต่เกิดมามันเป็นกระดูกมันก็เป็นอยู่ เดี๋ยวนี้ก็เป็นกระดูกอยู่ เลยนี่ไปมันก็จะเป็นกระดูกอยู่อย่างนั้น โน่นแหละจนถึงวันตายมันก็เป็นกระดูกอยู่อย่างนั้น

นี่แหละโครงร่างผีหลอก ผีหลอกของเรา อย่าไปหลอกผีตัวอื่นอีก มันเป็นผีด้วยกันทั้งหญิงทั้งชาย คนจะเป็นชาติใดภาษาใดก็ไม่มีใครแปลกประหลาดกว่ากัน มันก็กองกระดูกนี่แหละ อย่าไปมัวคิดฟุ้งซ่านไปที่อื่น ดูกองกระดูกของตัวเองให้รู้ให้เข้าใจ เวลายืนก็กองกระดูกยืน ให้เห็นอย่างนั้น ไม่ต้องมองให้เห็นเป็นเนื้อหนัง มองเป็นกองกระดูก ยืนก็ผีหลอกยืน โหวก ๆ หวาก ๆ ไปหมด มันดีอย่างไรวิเศษอย่างไร จิตนี้จึงมาหลง มันไม่ดูกองกระดูกของตัวเอง จึงได้มัวเมากองกระดูก

เวลานั่งสมาธิภาวนาก็กระดูก ๓๐๐ ท่อนมันนั่ง ไม่ให้เห็นเป็นเนื้อเป็นหนัง เห็นเป็นกระดูกนั่ง จะนั่งแบบไหนก็กระดูก ๓๐๐ ท่อนมันนั่ง มันยืนขึ้นก็กระดูก ๓๐๐ ท่อนมันยืนขึ้น ยืนอยู่ ทั้งนี้เมื่อมันเดินไปมาที่ไหนก็ดูมันเดิน มันจะเอากระดูก ๓๐๐ ท่อนนี่แหละเดินโทกเทก ๆ ไปมา เดินไปข้างหน้า เดินไปข้างหลัง เดินไปข้างซ้าย ข้างขวา

นี่แหละดูกระดูกให้มันเห็น มันอยู่ในอิริยาบถใดก็ดูตามความเป็นจริงในอิริยาบถนั้น มันเดินเป็นยังไงดูมัน ขึ้นบนลงล่าง ไปไหนมาไหน ก็เห็นกระดูกมันเดินไปยังงั้นแหละ ระวังกระดูกมันจะหัวเราะให้ดู เวลากระดูกมันหัวเราะคางมันอ้าขึ้นมา ดีใจก็หัวเราะแฮก ๆ กระดูกน่ะเสียใจก็ร้องไห้น้ำหูน้ำตาไหลถ้ายังไม่ตาย ถ้ายังเหลือแต่กระดูก มันแห้งไม่มีน้ำตา ร้องไห้เป็นที่ไหน มันร้องไห้ก็ให้ดูกระดูกมันร้องไห้ ดูตั้งแต่กะโหลกศีรษะลงมา กระดูกคอ กระดูกแขน กระดูกสันหลัง กระดูกข้าง กระดูกขา กระดูกเท้า กระดูกนิ้วเท้า

หมดจากมันเดินแล้วมันก็จะมานั่ง นั่งก็ดูมันนั่ง นั่งมันเอาอะไรลงก่อน กระดูก ๓๐๐ ท่อน นั่งแล้วมันเป็นยังไง นั่งพับเพียบแล้วมันเป็นอย่างไรกระดูก ๓๐๐ ท่อนนี้ นั่งคุกเข่ามันเป็นอย่างไรกระดูก ๓๐๐ ท่อน ดูมันทุกอิริยาบถ

เมื่อนั่งมันนาน ๆ มันเหนื่อยมันก็จะนอน กระดูก ๓๐๐ ท่อนมันนอน นอนก็ดูมันตั้งแต่กะโหลกศีรษะจนถึงปลายเท้า กองกระดูกระนาวไปหมด จิตอย่าได้มาหลง ไม่ต้องมาหลงเนื้อหลงหนังของมนุษย์ ดูกองกระดูกของตนให้มันทั่วถึง ให้มันได้ทุกขณะที่กระดูกมันเคลื่อนไหวไปมา

นอนมันหลับไป หลับไปสักพักคนมันยังไม่ตายก็ตื่น ตื่นขึ้นมากระดูกมันก็เคลื่อนไหวไปมา มันไปนั่งในห้องน้ำ นั่งในส้วม

กองกระดูกมันเดิน
กองกระดูกมันยืน
กองกระดูกมั่นนั่ง
กองกระดูกมันนอน
กองกระดูกมันถ่าย
กองกระดูกมันพูดจาปราศรัย
หัวเราะ ร้องไห้
อะไรต่อมิอะไรจิปาถะ

มันก็กองกระดูก กองกระดูกเข้าไปถ่าย เหม็นหอมอะไรกองกระดูกมันดม

กองกระดูกมันเดิน กองกระดูกมันยืน กองกระดูกมันนั่ง กองกระดูกมันนอน กองกระดูกมันถ่าย กองกระดูกมันพูดจาปราศรัย หัวเราะ ร้องไห้ อะไรต่อมิอะไรจิปาถะ กองกระดูกมันแสดงบทบาททั้งนั้น เอาให้มันเห็นเงากองกระดูก ไม่ต้องเห็นเงาหน้าตาคนธรรมดา เขาฉายถ่ายวิดีโอก็ถ่ายเอากองกระดูกนี่แหละ ไม่มีอะไรจะเป็นของดีวิเศษเกินกระดูกไปได้ ไม่เกินตาย ตายแล้วมันก็กระดูกอ่อนอย่างนี้แหละ จิตหลง จิตมาร จิตกิเลส จิตไม่รู้ จิตอวิชชา ตัณหา จิตตาบอด จิตมันเป็นนะโมตาบอด คือสิ่งที่มันเป็นจริงอยู่ไม่ดู ไม่เห็น เรียกว่าตาบอด ตาอวิชชาตัณหา ตาราคะ ตาโทสะ ตาโมหะ มันไม่เห็นแจ้งด้วยปัญญาอันชอบ ดูให้มันเห็นแจ้ง

ให้มันเข้าใจในใจของตัวเอง เมื่อไม่เห็นกระดูกของตัวเองก็เรียกว่าฟังธรรมก็ได้ยินแต่เสียงเท่านั้น ไม่เห็นของจริง ถ้าเพ่งให้เห็นกระดูก ๓๐๐ ท่อน นับได้ให้มันเหมือนพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าพระองค์นับได้ ๓๐๐ ท่อน มันอยู่ที่ไหนบ้างมีอยู่ในร่างกายนี่แหละ มีอยู่ในกองกระดูก ดูกองกระดูกของตัวเอง ตั้งแต่บัดนี้จนถึงวันแตกตาย ไม่ให้มันหลงใหลไปได้

นี่แหละอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน พระพุทธเจ้าสอนมาแล้วตั้งสองพันปีกว่า จิตใจคนเราก็ยังไม่สนใจ ยังไม่เอามาคิดมาอ่านโลเลไป โลเลอยู่ โลเลกิน โลเลนอน โลเลไปตามอำนาจกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ไม่พิจารณาอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนของตัวเอง ก็มาเกิด มาแก่ มาเจ็บ มาไข้ มาตายก็เพราะแบกกระดูก ๓๐๐ ท่อนไม่รู้จักปล่อยวาง ให้โลกเขาสับมะกอกอยู่ทุกวันทุกคืน ให้เขาด่าอยู่ทุกวันทุกคืน ไม่เห็นไม่รู้ไม่เข้าใจ เขาเอาฆ้อนตีหัวกะโหลกศีรษะก็ตีกองกระดูก ช่างมัน ที่สุดมันก็ตายแหละ อย่าไปก่อกรรมทำเข็ญต่อไปอีก เกลียดชังใครก็อย่าไปฆ่าไปแกงกัน กองกระดูกไม่ถึง ๑๐๐ ปีมันก็ตายแล้ว ๙๙ ปียังไม่เต็มก็ตายเหมือนหลวงปู่แหวนเรานะ ตายแล้วก็เห็นไหม อยู่ในหีบนั่น เขาถ่ายเป็นรูปไว้ ไม่เห็นมีฤทธิ์มีเดชหมดเรื่อง พวกเรายังอยู่ ตัวเรายังอยู่ก็เหมือนกัน ดูกระดูกให้มันเห็นชัดเห็นแจ้ง พระก็สมมุติ เณรก็สมมุติ ผ้าขาวก็สมมุติ มันก็กองกระดูกนั่นแหละ หญิงก็กองกระดูก ชายก็กองกระดูก คนชาติใด

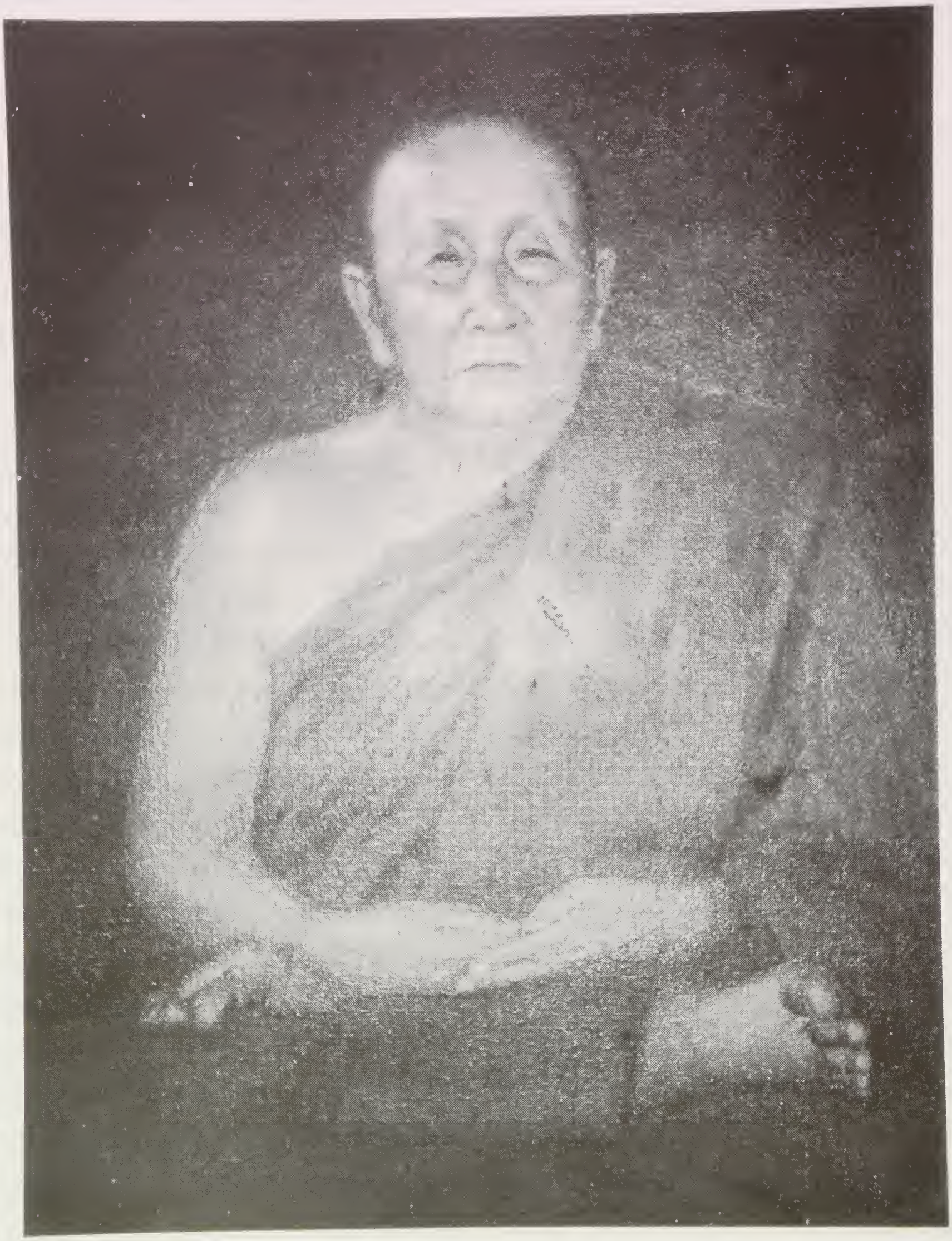

ภาษาใดก็กองกระดูก ไปหลงกองกระดูกมัน ทำไม โหวก ๆ หวาก ๆ ไม่เห็นมันสวยมันงามที่ไหน ทำไมจึงไม่กำหนดพิจารณา

ต้องกำหนดพิจารณา ดูให้มันเห็นแจ้งด้วยสติ ด้วยสมาธิปัญญา เห็นแจ้งในจิตในใจของตัวเองจนไม่ต้องไปถามคนอื่นว่ากระดูกตรงไหนมันเป็นอย่างไร คือยังไม่ดู ยังไม่พิจารณา ถ้าดูพิจารณาแล้วมันเห็น

แจ้งเห็นชัดในหัวใจของตัวเอง ไม่ต้องไปถามใคร ข้ารู้หมด นี่แหละพระพุทธเจ้าท่านรู้ เจ้าสังขารมาสร้างกองกระดูกให้เราตถาคตลุ่มหลงมัวเมาอย่างนี้ตั้งแต่อเนกชาติแล้ว ต่อไปเจ้าสังขารจะไม่ได้สร้างอีก เราได้ทำลายแล้ว ทำลายอวิชชาจิตไม่รู้ พระองค์ทำลาย ฆ่ามัน พระองค์เห็นแจ้งในอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนแล้วจิตใจของพระองค์ก็ไม่หลงเพลิดเพลินในกองกระดูกนั่งก็ไม่หลงกองกระดูก กระดูกคนอื่นก็ไม่หลง กระดูกตัวเราก็ไม่หลง กินก็กระดูกมันกิน พูดก็กระดูกมันพูด เอาให้มันทันกองกระดูก พิจารณากองกระดูกของตัวให้มันเข้าใจ ให้มันเห็นแจ้งเห็นชัด เหม็นหอมมันก็มาจากกองกระดูก มันมีสมัยเมื่อยังไม่ตายยังไม่เป็นกองกระดูก เหม็นก็อยู่นี่ หอมก็อยู่นี่ กินถ่ายอยู่ตลอดวันตาย ตื่นเช้าก็แสวงหาอาหารมากิน กินเข้าไป ไปเลี้ยงกองกระดูก กินแล้วก็ถ่ายเทออกมา ดีวิเศษอะไรจิตให้รู้ให้เข้าใจ ภาวนาดูให้เข้าใจ ละกิเลสโลเล จิตโลเลออกไปให้หมด เป็นจิตที่แน่วแน่เพียรเพ่งดูให้มันทะลุปรุโปร่งตามความเป็นจริง ของจริงละกระดูกจริงอย่างนั้น ถ้าไม่เห็นมันก็ยังหลงของปลอมนี่อีก ถ้ามันรู้มันเห็นแจ้งว่าอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน พระพุทธเจ้าสอนให้ดูให้รู้ให้แจ้งในใจจึงไม่ลุ่มหลงมัวเมาต่อไป ถ้าไม่เห็นแจ้งในอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน มันก็มาวนอยู่เข้าใจว่าเป็นของสวยของงามไป สวยที่ไหนงามที่ไหน ผีหลอกทั้งเพ ผีหลอกตั้งแต่กะโหลกศีรษะลงมาจนถึงปลายมือปลายเท้าผีหลอกทั้งนั้น ไม่ว่าหญิงว่าชายพิจารณากองกระดูกของตัวเองให้รู้ อย่าให้หลงใหลต่อไป

อัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน ดูให้แจ้ง ดูให้เห็น กำหนดให้ได้ กำหนดให้ได้ทุกเวลา กระดูกกำหนดไปถึงไหนถึงวันตาย ตายเมื่อใดก็ดูกระดูก ๓๐๐ ท่อนมันไป นั่งก็กระดูก ๓๐๐ ท่อน ไปหลงมันทำไม พูดก็กระดูก ๓๐๐ ท่อนพูด ไปหลงทำไม ถ่ายภาพถ่ายรูปก็เงา ไปหลงเงามันทำไม เงากองกระดูก เหตุไม่ดูกองกระดูกของตัวเอง จึงได้หลงกองกระดูกคนอื่น เดี๋ยวนี้เวลานี้ให้ดูกระดูกของตัวเอง ดูจนนับได้อ่านได้ด้วยตนเอง จึงเรียกว่าพิจารณา ถ้าไปถามคนอื่นบอกมันเรื่องของจริงมันอยู่ที่กระดูก เห็นแจ้งกระดูกเรา กระดูกเขากระดูกคนทั้งโลกก็เหมือนกัน จะไปทะเยอทะยานวุ่นวายไปทำไม เมื่อมันถึงขั้นตายเป็นกองกระดูกแล้วมันหาบสมบัติในโลกไปได้กี่ชิ้นกี่อัน ไม่มี มีอะไรก็ทิ้งเปล่า ๆ อัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อนทั้งหมดละ ตายเมื่อใดมันเอาอะไรไปไม่ได้ แต่ถ้าไม่เห็นแจ้งในอัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน จิตมันก็โลเลไม่ตั้งมั่นเที่ยงตรง

นี่แหละเราท่านทั้งหลาย อัฏฐิกังกระดูก ๓๐๐ ท่อน ต่อไปภายหน้าอย่าได้มีความลุ่มหลงมัวเมา ให้กำหนดให้ทั่วถึงรอบคอบทุกชิ้นทุกอัน แล้วก็จะต้องกำหนดอยู่จนถึงวันสิ้นชีวิตจึงจะเข้าใจในธรรมปฏิบัตินี้

ดังแสดงมาก็สมควรด้วยกาลเวลา

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระองค์ก็นั่งขัดสมาธิเพชร

ผินหลังให้ต้นโพธิ์ ผินหน้าไปตามทิศตะวันออก

นั่งขัดสมาธิเพชรเอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวา

แล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย

เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย

ตั้งพระวรกายให้เที่ยงตรงหลับตาภาวนา

อธิษฐานจิตใจลงไปว่า

การนั่งสมาธิภาวนาของเราคราวนี้จะเป็นครั้งสุดท้าย

ถ้าหากว่าใจของพระองค์ยังย่อหย่อนท้อถอยอยู่

ตรัสรู้ไม่ได้ ไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า

เราก็ไม่ลุกไปจากที่นี่เป็นอันขาด

จะไม่ไปแสวงหาอาหารบิณฑบาตมาเลี้ยงชีวิตอีกต่อไป

พุทธประวัติ

(เทศนาโปรดนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

วันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่ง คือว่าเป็นวันที่ผู้สำเร็จปริญญาโท และเป็นวันที่เราได้มาประชุมสามัคคีกัน วันนี้การฟังเทศน์ก็จะได้หัดนั่งสมาธิภาวนาไปด้วย เปลี่ยนจากการประนมมือฟังธรรมตามธรรมดาคือในพุทธศาสนานี้ถ้ามีแต่ว่าการเรียนไม่ว่าทางโลกไม่ว่าทางธรรมถ้าเรียนอย่างเดียว ภาคปฏิบัติไม่ทำก็ไม่เกิดผล จึงจำเป็นต้องมีการนั่งสมาธิภาวนาหัดนั่งและฟังธรรมในระยะที่เทศน์นี้ด้วย

อันการนั่งสมาธิภาวนานั้น มีอยู่ว่าหัดนั่งขัดสมาธิเพชร การนั่งขัดสมาธิเพชรนี้ถ้าเราสังเกตเวลาไปวัด ไม่ว่าวัดใดวัดหนึ่งมีพระพุทธรูปปางหนึ่งให้ชื่อว่านั่งขัดสมาธิเพชร หรือบางแห่งเขาก็เรียกว่าหลวงพ่อเพชร หรือหลวงพ่อเชียงแสน หลวงพ่อเชียงแสนหรือหลวงพ่อเพชรนั้น องค์ที่อ้วน ๆ ท่านนั่งขัดสมาธิเพชร การนั่งขัดสมาธิเพชร ไม่ว่าพระพุทธรูปปฏิมากร คนเราหรือพระพุทธเจ้านั้นท่านนั่งขัดสมาธิเพชร เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อนและก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย ตั้งกายให้เที่ยงตรงแล้วก็ตั้งใจฟังธรรม ตั้งใจนึกบริกรรม ภาวนาพุทโธ ทุกลมหายใจเข้าไปทุกลมหายใจออกมา ไม่ให้จิตใจไปที่อื่น รวมจิตรวมใจ

อันนี้เป็นภาคปฏิบัติ คือจะได้เอาไปกำกับ ในการที่ผู้เรียนจบแล้ว จะได้ประกอบกิจกรรมการงานในหน้าที่ที่ตนศึกษามานั้น พร้อมกับการไปไหว้พระสวดมนต์อยู่บ้านเรือนจะได้ไหว้พระสวดมนต์นั่งสมาธิภาวนาขัดสมาธิภาวนาขัดสมาธิเพชรได้ทุก ๆ คืน ชั่วชีวิตเราท่านทั้งหลายที่ได้มาเกิดในโลกนี้ การนั่งขัดสมาธิเพชรนั้นให้พากันนั่งก่อนคือว่า เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาแล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย แล้วสิ่งนี้หลวงปู่จะสาธิตทำให้ดูด้วย ดูเสียก่อนถ้านั่งเองอาจจะไม่ถูกต้อง ขาซ้ายหมายถึงมือซ้ายแขนซ้ายเราอยู่ข้างไหน เอาขาซ้ายขึ้นมาเอาขึ้นมาแล้วจับไว้ขาซ้าย เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย ทีนี้นั่งขัดสมาธิทางรูปร่างกายเสร็จไปแล้ว ก็ให้ตั้งใจว่าเราจะต้องหลับตาคือว่าการฟังธรรมไม่เกี่ยวกับลูกตา ตานี้มีไว้สำหรับเดินทาง หรือเคลื่อน

...พุทโธเป็นชื่อเป็นพระนามของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จะต้องบำเพ็ญทานรักษาศีลภาวนามานาน สี่อสงไขยบ้าง สี่อสงไขยแสนมหากัป แปดอสงไขยแสนมหากัป สิบหกอสงไขยแสนมหากัป บุญบารมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็เต็ม จึงมาเทศนาสั่งสอนมนุษย์และเทวดา...

ไหวไปมาที่ไหนต้องใช้ตา เวลานั่งสมาธิขัดสมาธิเพชรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตาไม่เกี่ยวหลับตาได้ หลับตาแล้ว หูนี้เรียกว่าฟังธรรมฟังเสียง หูคนเรานั้นรับเสียงได้ทุกเสียง เสียงดีก็ได้รับ ไม่เพราะก็ได้รับ เช่นเขาดุด่าว่าร้ายป้ายสีก็จะต้องได้ยิน เราจะต้องภาวนานึก พุทโธ พุทโธ ธัมโม สังโฆ ๓ บท นี่แหละ แล้วก็นึกเอาพุทโธ คำเดียว พุทโธ พุทโธ ในใจ ในเวลานึกพุทโธก็ให้จิตใจเราเพ่งอยู่ที่ได้ยินเสียง คำว่า พุทโธ

พุทโธเป็นชื่อเป็นพระนามของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จะต้องบำเพ็ญทานรักษาศีลภาวนามานาน สี่อสงไขยบ้าง สี่อสงไขยแสนมหากัป แปดอสงไขยแสนมหากัป สิบหกอสงไขยแสนมหากัป บุญบารมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็เต็ม จึงมาเทศนาสั่งสอนมนุษย์และเทวดา อินทร์พรหม ให้ไปสู่สวรรค์เทวโลก พรหมโลก จนถึงนิพพาน อันสถานที่พ้นความเดือดร้อนในโลกทั้งปวง คำว่านิพพานนั้น

แล้วก็สอนสาวกสาวิกาศรัทธาญาติโยมทั้งหลายให้ประพฤติ ในทาน ศีล ภาวนา อย่างเราท่านทั้งหลายที่บำเพ็ญมา เคยใส่บาตรทำบุญ อย่างไรก็ตามเราได้บริจาคเราได้ทำอันนั้นแหละเรียกว่า การได้ทำทานบารมี ศีลบารมี ก็คือ รักษาศีลห้าข้อเป็นต้น คือท่านให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ฆ่าคน เว้นจากลักขโมยข้าวของผู้อื่น เว้นจากประพฤติผิดในกาม เว้นจากมุสาวาท เว้นจากดื่มกินสุราเมรัย กัญชา ยาฝิ่น เฮโรอีน เลิกหมดแหละเหล่านี้ เรียกว่านี้เป็นศีลห้า **"เมื่อผู้รักษาศีลห้านี้ได้เรียกว่า มีมนุษยธรรม มีธรรมอันเป็นมนุษย์"** ไม่ใช่สัตว์สิ่งเดรัจฉานจะทำได้ มีเฉพาะคนเราหรือเทวดาอินทร์พรหมเท่านั้นจะรักษาศีลห้าได้ ถ้าตกเป็นอบายภูมิเสร็จสรรพสิ่งเดรัจฉานแล้วรักษาไม่ได้

บัดนี้เราทุกคนก็ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ได้พบพุทธศานา มีชีวิตชีวาของเรามาถึงวันเวลานี้ก็มากพอสมควร แล้วว่าสิบปี ยี่สิบปี สามสิบปี สี่สิบปี นับว่าเป็นบุญอันหนึ่งที่ชีวิตของคนเรายืนยาวคราวไกล มาได้ขนาดนี้ จะได้จดจำเอาธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าไปไว้ในดวงใจ แล้วจะได้นึกน้อมเอาพุทธคุณเป็นอารมณ์ พุทโธ พุทโธ นั้นอันพระพุทธเจ้าของเราที่มาตรัสรู้แต่บัดนี้ รูปขันธ์ร่างกายของท่านได้ดับขันธ์

เข้าสู่นฤพานไปแล้ว แต่ยังเหลืออยู่พระ-ธรรม พระวินัย สัตถุศาสนาคำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านยังประดิษฐานไว้ในโลกเรานี้ต่อจากพระองค์ดับขันธ์เข้าสู่นฤพานไปแล้วนั้นห้าพันปี ที่เรานับพุทธศักราชสองพันห้าร้อยสามสิบเอ็ดปีนี้นั้นมาก็เพิ่งได้สองพันห้าร้อยกว่าปี ห้าร้อยสามสิบเอ็ดปีนับว่าเราอยู่กึ่งกลางพุทธศาสนาของพระ-พุทธเจ้า ชื่อว่าเราทุกคนก็ชื่อว่าเป็นผู้มีบุญยังอยู่ในศาสนาของพระองค์

อันพระพุทธเจ้านั้นท่านบำเพ็ญทานรักษาศีลภาวนามาเป็นสื่อสงไขยแสนมหากัปนั้น คนเราสมัยนี้มักจะสังสัยถามเสมอว่าอันกัป ๆ กัลป์ ๆ นั้นมันมากน้อยเท่าใด เรื่องกัปกัลป์นั้นมันนาน เรานับวันคืนเดือนปีนี้เรียกว่านับไม่ไหว ท่านก็รวมว่าได้สื่อสงไขยแสนมหากัป อันคำว่ามหากัปเรียกว่า กัปใหญ่ เพราะไม่มีที่จะเปรียบ ในบางคัมภีร์ท่านก็ว่าภูเขาลูกหนึ่งร้อยปีจึงเอาผ้าที่นิ่มนวลมากวาดสักทีหนึ่ง จนภูเขาลูกใหญ่นั้นราบเป็นแผ่นดิน ท่านให้ชื่อว่ากัป ๆ กัลป์ ๆ อันนี้มันเป็นเพียงเปรียบเทียบหมายความว่ามันนานนั่นเอง หรือว่าเท่ากันกับว่าแผ่นดินที่เราท่านทั้งหลายมาเกิดมาอยู่อาศัยมาร่ำเรียนอยู่นี้เรียกว่าแผ่นดิน ผืนแผ่นดินนี้แหละเรียกว่าเป็นเวลายาวนาน คำว่ากัปว่ากัลป์แผ่นดินที่เราอาศัยว่านานไปก็ถึงขั้นเกิดไฟไหม้ลมพัดอันตรธานไป เกิดตั้งขึ้นมาใหม่ แต่เวลานี้มันยังไม่ถึงขั้นนั้น ก็เรียกว่านับเข้าประมาณดูว่ากัป ๆ กัลป์ ๆ ที่ท่านว่าไว้นั้นประมาณแผ่นดิน ใหญ่โตมโหฬาร ทั้งดินทั้งน้ำ มหาสมุทร ทะเลนี้แหละกว่าจะหมดสิ้นไปคราวหนึ่ง ๆ ให้ชื่อว่ากัป ๆ กัลป์ ๆ เรียกว่าเป็นเวลายาวนาน

เมื่อพระพุทธเจ้าตั้งใจบำเพ็ญทานรักษาศีลภาวนา จิตใจไม่ท้อถอยทำได้ทุกภพทุกชาติจนได้สื่อสงไขยกับแสนมหากัป จึงได้มาตรัสรู้มาเกิดที่ประเทศอินเดีย เมืองแขกใกล้เขาหิมาลัย เมืองแขกนั้นเรียกว่าเป็นแผ่นดินใหญ่ ภูเขาก็ใหญ่ ดอยก็ใหญ่ คำว่ารวมในโลกแล้ว เขาหิมาลัยเรียกว่าสูงที่สุดในโลก ไม่มีเขาใดที่สูงกว่า ข้างบนโน้นฤดูนี้เป็นหิมะขาวโพลน นั่นแหละเป็นเมืองพระพุทธเจ้ามาอุบัติบังเกิด เมื่อพระองค์เกิดมาประสูติในโลกนี้ก็เดือนหกเพ็ญ พระ-จันทร์เต็มดวงประสูติวันนั้นที่ลุมพินี เมื่อพระองค์เจริญวัยใหญ่โตมาจนอายุได้ยี่สิบเก้าปี อายุยี่สิบเก้าปีนี้เรียกว่าเป็นคนใหญ่แล้ว จึงได้เกิดมีศรัทธาเสด็จออกบรรพชา

สถานที่ประสูติ สวนลุมพินีวัน

ชาวกรุงราชคฤห์เห็นเข้า
ตกตะลึงพรึงเพริด
ไม่รู้ว่าจะเป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดา
ไม่เคยเห็นคนอย่างนี้
ผ่านมาที่กรุงราชคฤห์นี้

บวชเป็นพระฤาษีตนหนึ่ง เมื่อพระองค์เสด็จออกบรรพชาแล้ว ก็อยู่ในแถบเขาหิมาลัย ภาวนามุ่งเพื่อให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญโพธิญาณของพระองค์นั้น เรียกว่าเต็มแล้วได้สี่อสงไขยแสนมหากัป แต่ก็ยังตรัสรู้ไม่ได้ ตอนใกล้ก่อนจะตรัสรู้นั้น พระองค์ก็เสด็จลงมาจากเขาหิมาลัย ผ่านลงมาภาคกลางอินเดีย ผ่านกรุงราชคฤห์ ตอนผ่านกรุงราชคฤห์นั้นเป็นเมืองพระเจ้าพิมพิสาร เป็นพระเจ้าแผ่นดินครองกรุงราชคฤห์ คำว่าราชคฤห์นั้นเป็นเมือง เป็นภูเขาล้อมรอบ เป็นราชคฤห์มีทางเข้าทางเดียว เป็นการป้องกันข้าศึกศัตรูในตัว เมื่อผ่านมาถึงกรุงราชคฤห์นั้น ก็มีเหตุที่คนชาวเมืองนั้นยังไม่เคยเห็นบุรุษที่บำเพ็ญบารมีเป็นพระพุทธเจ้ามาผ่าน เพราะว่าผู้มีบุญได้ทำบุญมาสี่อสงไขยแสนมหากัปนั้น ไม่ว่ามือเท้าร่างกาย สังขารอันใด พูดง่าย ๆ ก็เรียกว่า สวยสดงดงามเป็นปุริสลักษณะ ไม่มีที่ไหนจะติได้ พระองค์มาก็โปรดสัตว์ บิณฑบาต คือว่าพระองค์เสียสละทุกอย่างแล้วมุ่งหวังเพื่อจะให้ได้เป็นพระพุทธเจ้า ช่วยโปรดสอนมนุษย์เทวดา **ชาวกรุงราชคฤห์เห็นเข้าตกตะลึงพรึงเพริด ไม่รู้ว่าจะเป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดา ไม่เคยเห็นคนอย่างนี้ผ่านมาที่กรุงราชคฤห์นี้** จึงได้ไปทูลพระเจ้าพิมพิสาร

พระเจ้าพิมพิสารท่านเป็นพระมหากษัตริย์ย่อมมีความรู้กว่าคนทั้งหลาย พระองค์ก็สั่งให้ราชบุรุษของท่านว่า "ให้ไปตามดู ถ้าเป็นมนุษย์ เมื่อท่านได้อาหารบิณฑบาตแล้วก็ไปนั่งฉันที่ใดที่หนึ่งแหละ ถ้าเป็นเทวดาก็จะหายไป อันนั้นเป็นเทวดา ถ้าเป็นมนุษย์เป็นคนแล้วจะต้องนั่งจะต้องฉันบิณฑบาต ถ้าไม่ฉันก็อยู่ไม่ได้" ราชบุรุษก็ไปตามดูห่าง ๆ เมื่อพระองค์ได้อาหารบิณฑบาตแล้วก็ออกนอกเมืองมา ในใกล้กรุงราชคฤห์นั้น มีโป่งน้ำร้อนเรียกว่าตโปธาราม มีน้ำอุ่น น้ำร้อน ไหลลงจากภูเขา เหมือนเมืองเชียงใหม่เราก็มีหลายที่ อำเภอสันกำแพงก็มี อำเภอฝางก็มี เรียกว่าโป่งน้ำร้อน เป็นน้ำถ่านแร่มันจึงอุ่นจึงร้อน พระองค์จึงเสวยอาหารฉันอาหารบิณฑบาตที่นั่นอยู่ เขาก็ไปทูลพระเจ้าพิมพิสารว่า "ท่านคงเป็นคนแน่ เดี๋ยวนี้นั่งฉันบิณฑบาตอยู่" พระเจ้าพิมพิสารรู้ข่าวก็เสด็จมา คงจะมารถม้านั่นแหละ คนสมัยนั้นไม่มีรถยนต์เหมือนคนเราสมัยนี้ ขี่รถม้าเอา พอมาถึงก็กราบไหว้พระพุทธเจ้าของเรา

แต่เวลานั้นพระพุทธเจ้ายังไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ยังเป็นพระฤาษีตนหนึ่งอยู่ พระเจ้าพิมพิสารจึงตรัสถามว่า "ท่านมาจากไหน อยู่บ้านใดเมืองใดจึงมาถึงที่นี่"

อันมาเกิดในโลกจะมาตัดกิเลสความโกรธ ตัดกิเลสความโลภ ตัดกิเลสความหลง กิเลสราคะโทสะโมหะนี้ ไม่ใช่ของจะตัดได้ง่าย เพราะเคยอยู่อาศัยกับกิเลส อันนี้มาเป็นอเนกภพ อเนกชาติแล้วนับไม่ถ้วน จะตัดเอาดื้อ ๆ ไม่ได้ **ต้องเอาชีวิตแลก**

พระพุทธเจ้าของเราจึงตรัสตอบว่า "ดูกรมหาบพิตร อาตมามาจากกรุงกบิลพัสด์" พอกล่าวถึงกรุงกบิลพัสด์เท่านั้นแหละ พระเจ้าพิมพิสารก็รู้ คือว่าคนสมัยก่อนโน้นแม้ว่าไกลจะไม่ได้พบเห็นกันก็ตาม ถ้ามีลูกชาย เมืองนั้นก็มีลูกชาย เมืองนี้มีลูกชาย พ่อแม่ท่านผูกเป็นมิตรเป็นสหายกันไว้ พระเจ้าพิมพิสารท่านก็รู้ว่าเป็นสหายกันว่า "เป็นสิทธัตถะราชกุมารนั่นหรือ" "ถูกแล้ว" "ถ้าอย่างนั้นก็เป็นพระสหายกัน ขอนิมนต์ให้อยู่ที่นี่กรุงราชคฤห์ด้วยกัน มิตรสหายนี้นาน ๆ จึงจะได้มาพบกันได้แต่ละบุคคล" พระองค์ก็ตรัสตอบว่า "เราไม่เอาแล้ว เราเสียสละแล้วบ้านเรือนไม่เอาอะไรแล้ว ตั้งใจพระพฤติปฏิบัติเพื่อให้บรรลุพระโพธิญาณ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพื่อได้เข้าสู่นิพพานโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย" ท่านว่าอย่างนั้น พระเจ้าพิมพิสารเมื่อได้รับทราบอย่างนั้น ก็เลยทีแรกว่าจะให้อยู่จะแบ่งเมืองให้ครึ่งหนึ่ง ไม่ให้ทุกข์ให้ร้อน สหายมาก็ขอให้อยู่ด้วย พระองค์ "ไม่เอาแล้ว ตั้งใจประพฤติปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้า" เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ฟังอย่างนั้น จึงได้กราบทูลว่า "ถ้าหากว่าพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ขอนิมนต์มาโปรดข้าพเจ้าด้วย" พระพุทธเจ้าก็รับ "ถ้าได้ตรัสรู้แล้วก็จะมาโปรด"

หลังจากนั้นแล้วพระองค์ก็ได้เดินทางจากกรุงราชคฤห์ ไปถึงจังหวัดพุทธคยา ที่มีต้นไม้ศรีมหาโพธิ์ ต้นไม้โพธิ์อยู่นั่นแหละ ระยะทางประมาณหกสิบกิโล เจ็ดสิบกิโล แปดสิบกิโล เมื่อพระองค์ไปถึงเมืองนั้น สมัยนี้เรียกว่าจังหวัดพุทธคยา พระองค์ไปถึงต้นไม้โพธิ์ที่เราได้นับถือต้นไม้โพธิ์ว่าเป็นต้นไม้รุกขมูล ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ไปถึงต้นไม้นั้นอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แต่เวลานี้แม่น้ำเนรัญชรานั้น คนแขกนั้นมีแต่ใช้น้ำไม่โกยทรายขึ้นน้ำมันอยู่ใต้ทราย ถ้าขุดลงไปก็มีน้ำ แต่ทรายมันถมตลิ่งน้ำเหลือเพียงวาเดียวเท่านั้นแหละ นอกนั้นทรายทั้งนั้น

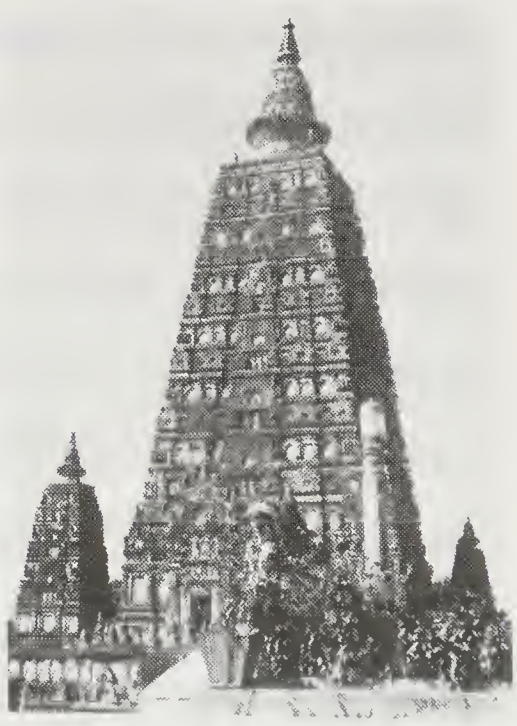

เจดีย์พุทธคยา ที่ตรัสรู้

เมื่อพระองค์มาถึงที่นั้น ได้เห็นต้นไม้ศรีมหาโพธิ์ต้นโพธิ์นั้น ก็เกิดศรัทธาว่าต้นไม้ต้นนี้สวยงาม ตามตำนานกล่าวไว้ว่าต้นไม้ต้นนั้น เกิดปีเดียวกับพระพุทธเจ้าของเรา พระพุทธเจ้าของเราอายุได้สามสิบห้าปี ต้นไม้โพธิ์ต้นนั้นก็สามสิบห้าปี กำลังมีกิ่งก้านใบสาขาสวยงามยังไม่เป็นต้นไม้แก่ เมื่อพระองค์มาพบเห็นแล้วก็ตั้งใจขึ้นมาว่าเราจะเอาที่นี่แหละเป็นที่ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณให้ได้จริง ๆ พร้อมด้วยเหตุการณ์หลายอย่าง ต้นไม้นั้นก็เกิดปีเดียวกับพระพุทธเจ้า และวันนั้นคืนนั้นก็เป็นวันจันทร์หกเพ็ญ คืนพระจันทร์เต็มดวง เรียกว่าพร้อมหลายอย่าง เมื่อพร้อมแล้วก็ตามพระองค์ก็มารำลึกว่า ทำไมหนอบุญบารมีเราก็บำเพ็ญมาสี่อสงไขยแสนมหากัป ก็ยังตรัสรู้ไม่ได้ มีเหตุผลกลไกอันใดหรือบารมีข้อใดสิ่งใดยังขาดตกบกพร่องอยู่หรือไม่ พอพระองค์รำลึกอย่างนั้น ก็ได้ความขึ้นมาในน้ำพระทัยใจพระพุทธเจ้าเป็นอุบายธรรมว่า **อันมาเกิดในโลกจะมาตัดกิเลสความโกรธ ตัดกิเลสความโลภ ตัดกิเลสความหลง กิเลสราคะโทสะโมหะนี้ไม่ใช่ของจะตัดได้ง่าย เพราะเคยอยู่อาศัยกับกิเลสอันนี้มาเป็นอเนกภพ อเนกชาติแล้วนับไม่ถ้วน จะตัดเอาดื้อ ๆ ไม่ได้ ต้องเอาชีวิตแลก** ว่าอย่างนั้น พอได้ความว่าเอาชีวิตแลกพระองค์ก็ตั้งใจ **นั่งขัดสมาธิเพชร** นี่แหละเรียกว่าเอาชีวิตแลก

พระองค์ก็นั่งขัดสมาธิเพชร ผินหลังให้ต้นไม้โพธิ์ ผินหน้าไปตามทิศตะวันออก นั่งขัดสมาธิเพชรเอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาแล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับซ้าย เอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย ตั้งพระวรกายให้เที่ยงตรงหลับตาภาวนา อธิษฐานจิตใจลงไปว่า **การนั่งสมาธิภาวนาของเราคราวนี้จะเป็นครั้งสุดท้าย ถ้าหากว่าใจของพระองค์ยังย่อหย่อนท้อถอยอยู่ ตรัสรู้ไม่ได้ ไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า เราก็ไม่ลุกไปจากที่นี่เป็นอันขาด จะไม่ไปแสวงหาอาหารบิณฑบาตมาเลี้ยงชีวิตอีกต่อไป** เว้นเสียแต่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจึงจะยอมเสวยอาหาร เมื่อพระองค์ตั้งใจอย่างนี้เต็มที่แล้ว เรียกว่าไม่ท้อถอย มีจิตใจอันตั้งมั่นลงไปจริง ๆ ว่าแม้นชีวิตเลือดเนื้อเชื้อไขจะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ตามที เราจะไม่ลุกจากที่นี้เป็นอันขาด ยอมตายในที่นี้ลูกเดียว

เมื่อพระองค์ตั้งใจอย่างนี้แล้ว ก็พาให้พลังจิตใจของพระองค์กล้าหาญ สามารถอาจหาญเต็มที่เรียกว่าจิตใจลุกขึ้นภาวนาตายเป็นตายไม่ยอมเคลื่อนไหวไปมาในที่ใด ๆ พอจิตใจตั้งอย่างนั้น พระองค์ก็มารำลึกว่าเราเอาอุบายใดหนอภาวนา พอพระองค์รวมจิตใจนิดหนึ่งก็ได้ความว่าอานาปานุสติ ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก คนเราทุกคนมีลมหายใจเข้าออก แม้เราท่านทั้งหลายทุกคนที่มานั่งฟังธรรมนี้ ก็มีลมหายใจเข้าออก พระองค์ก็มีลมหายใจเข้าออกเหมือนพวกเรา ท่านว่า ก็กำหนดลมหายใจเข้าออกซิ ชีวิตของคนเรายังอยู่ก็เพราะว่ายังมีลมเข้าลมออก ท่านก็เอาลมเข้าลมออกนี้แหละเป็นอุบายภาวนา เอามา

มัดจิตใจพระองค์ ไม่ให้แส่ส่ายลุ่มหลงไปสู่ฆราวาสญาติโยมภายนอก สละลงไปเหลือแต่ลมหายใจเข้าออก

อันนี้เป็นลมเข้าท่านก็กำหนดรู้ด้วยมีสติความระลึกได้ สูดลมเข้ามานี้เป็นลมเข้า ลมมันมีหน้าที่เข้าและออก ธาตุลมนั้นไปเลี้ยงร่างกายของคนเรา ของพระองค์ให้มีชีวิตชีวาอยู่ ถ้าหมดลมหายใจเมื่อใดเวลาใด คนเราทุกคนก็ย่อมตายเมื่อกำหนดถึงมรณะคือความตายอาจตายได้ทุกลมหายใจเข้า ตายได้ทุกลมหายใจออก แล้วพระพุทธเจ้าของเราก็ได้มรณกรรมฐานอุบายธรรมเกิดขึ้นในใจ ว่า **นามรูปํ อนิจฺจํ นามรูปํ ทุกฺขํ นามรูปํ อนตฺตา** นามและรูปไม่เที่ยง นามและรูปเป็นทุกข์ นามและรูป ไม่ใช่ตัวตนของเรา **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา** สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ** ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ใช่ตัวตนของเราดังนี้

เมื่อพระองค์กำหนดมรณกรรมฐานแล้ว จิตใจของพระองค์ก็สงบระงับเงียบสงัดดับนิ่ง เย็นสบาย จนกำหนดหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แจ้งชัดเจนในจิตใจของพระองค์

สถานที่แสดงปฐมเทศนา

พระวรกายของพระองค์ ในคืนวันนั้นพระองค์ก็ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นศาสดาจารย์ สัมมาสัมพุทธเจ้าได้อุบัติบังเกิดขึ้นแล้วในโลก เรียกว่าได้ตัดกิเลสราคะ โทสะ โมหะ พระองค์เอาชีวิตแลกเอา เรียกว่าจะนั่งภาวนาจนถึงตาย แต่ก็ไม่ถึง กระนั้นจิตใจของพระองค์รวมลงไปเป็นดวงหนึ่งดวงเดียวก็เห็นแจ้ง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็ตัดกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ในจิตใจของพระองค์ท่าน ให้ขาดสะบั้นหั่นแหลก จิตใจของพระองค์ก็แจ้งขึ้น ความทุกข์ความเดือดร้อน เรียกว่า รู้แจ้งพระนิพพาน ไม่ยึดมั่นถือมั่น ในหน้า ในตา ในตัว ในตน ในสัตว์ ในบุคคล ในอะไรต่ออิอะไรพระองค์ไม่เกี่ยว จิตใจก็เรียกว่าตัดกิเลสได้ขาด ได้ตรัสรู้ได้แน่วแน่ มั่นคงไม่มีการกำเริบเสิบสาน ชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นมาในโลกแล้ว

มนุษย์และเทวดาในสมัยนั้น ก็ฟังธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน เมื่อฟังแล้วก็ทำจิตทำใจตามพระองค์ จิตใจก็สงบระงับ เมื่อจิตใจสงบระงับ ก็เห็นแจ้งในหลักอนิจจังคือว่า รูปหมายถึงตัว นามหมายถึงจิต ความดิ้นรนวุ่นวายทั้งหลายแหล่เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จิตใจของสาวกทั้งหลายก็ได้บรรลุคุณธรรมในพุทธศาสนา ทั้งหญิง ทั้งชาย ทั้งคฤหัสถ์และนักบวช เรียกว่าได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาเป็นพระสกิทาคา เป็นพระอนาคา เป็นพระอรหันตาขีณาสพ จบพรหมจรรย์ เป็นอันว่ามนุษย์สมัยโน้น

เมื่อผู้รักษาศีลห้านี้ได้เรียกว่า
มีมนุษย์ธรรม มีธรรมอันเป็นมนุษย์

ความเร่าร้อนด้วยกิเลสโทสะ โมหะ เหมือนพวกเราทั้งหลายไม่มีแล้ว เรียกว่าพ้นทุกข์พ้นทุกข์พ้นร้อนในหัวใจ ส่วนร่างกายสังขารนั้นก็เป็นไปตามธาตุสี่ ขันธ์ห้า อายตนะ ทั้งหลาย

ต่อมาก็โปรดปัญจวัคคีย์ฤาษีทั้งห้า ให้พ้นทุกข์พ้นภัยไป แล้วก็สอนให้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งห้าองค์ พระพุทธเจ้าของเราก็เสด็จไปด้วยพระองค์เอง โปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้ได้ความพ้นทุกข์พ้นร้อน

บัดนี้เราท่านทั้งหลายได้มาประชุมฟังแล้ว ก็ให้เราจดจำธรรมะคำสั่งสอนนี้ให้ได้ เมื่อจดจำได้แล้ว ก็ให้นำไปฝึกสอนจิตใจของเราให้ได้สงบ ระงับ เยือกเย็น สบาย ไม่ต้องกังวลอะไร นอกจากภาวนาพุทโธในใจ ภาวนามองให้เห็นว่า มรณำ เม ภวิสฺสติ เราจะต้องตายภายในร้อยปี ภายในร้อยปีทุกคนส่วนมากก็ตายในร้อยปี ไม่มีใครเลยร้อยปีไปได้ ถ้าจะมีก็ไม่พ้นจากความตาย มรณกรรมฐานนี้มีมานานก่อนพระพุทธเจ้าได้มาตรัสรู้ คนเราก็เกิด แก่ เจ็บ ตายอยู่อย่างนี้แหละ พระพุทธองค์ดับขันธ์เข้าสู่นฤพานมานานสองพันห้าร้อยสามสิบเอ็ดปี ปีนี้ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ก็เกิดตายอยู่อย่างนี้ เราทุกคนให้พากันตั้งอกตั้งใจบำเพ็ญทาน รักษาศีลห้า ศีลแปด เจริญสมาธิภาวนา ค่ำลงก็ไหว้พระสวดมนต์ นั่งกรรมฐานภาวนานั่งขัดสมาธิเพชร ที่แนะนำนี่ให้ได้ทุก ๆ คน แล้วความสุขกายสบายใจอันใด ก็จะได้เกิดมีขึ้น เพราะมันมีอยู่ในใจทุกคน

ความจริงแล้ว คนเราได้ทำดีทำกุศลก็มาก ทำบาปก็มี แต่ถ้าเรามาบำเพ็ญภาวนา ทำบุญให้ทาน รักษาศีลห้า ศีลแปด เจริญภาวนาแล้ว จิตใจเราจะได้รับความสงบสุขเยือกเย็น จนเกิดปัญญาญาณ รู้แจ้งเห็นจริงละกิเลสตัดกิเลส ความโกรธ ความโลภ ความหลง ให้เบาบางหมดสิ้นไป ทุกคนก็จะมีความสุขกายสบายใจ เมื่อจิตใจสงบระงับเย็นสบาย ความทุกข์เร่าร้อนอันใดที่มีอยู่ก็จะหายอันตรธานไปโดยลำดับ จิตใจก็จะได้เกิดธรรมปีติ มีความยินดีในธรรม มีความปีติในการทำบุญให้ทาน ก็จะได้ทำบุญให้ทานให้เต็มที่ ปีติในการที่รักษาศีล เราก็จะได้รักษาศีลห้า ศีลแปดของเราให้เต็มที่ เมื่อ

สถูปและวิหาร
ปรินิพพาน

มกุฏพันธนเจีย์
สถานที่ถวายพระเพลิง
พระพุทธสรีระ

เราบำเพ็ญทาน รักษาศีลภาวนา ทำใจให้สงบระงับทุกคืน ๆ ไป จิตใจเราที่เศร้าหมองขุ่นมัวต่าง ๆ ก็จะเป็นจิตใจใสสะอาด ไม่วุ่นวายภายนอกประการใด

ฉะนั้น พวกเราทุกคนให้พากันมนสิการกำหนดคำว่าพุทโธเป็นที่พึ่ง นั่งที่ไหนก็นึกพุทโธได้ ยืนอยู่ก็นึกพุทโธในใจได้ เดินไปมาที่ไหนไปรถไปราก็ภาวนาพุทโธเรื่อยไป ภัยอันตรายก็จะแคล้วคลาดจากบุคคลผู้นั้น ผู้นั้นต้องการปรารถนาสิ่งใดในโลกนี้อยากจะมีทรัพย์สินเงินทองวัตถุข้าวของอันใด ถ้าบุญกุศลตนทำมาก็จะค่อยสำเร็จลุล่วงไปตามที่ตนปรารถนาทุกประการ

ดังแสดงมาก็สมควรแก่เวลาด้วยกาลเวลา

เอวฺ ก็มีด้วยประการฉะนี้

เอาจิตใจดวงผู้รู้ผู้ฟังธรรมนี้แหละดูร่างกายของตัวเอง

ให้เห็นแจ้งตามความเป็นจริง

มันเป็นจริงอย่างไรก็ให้ตามดูตามรักษาพิจารณาดูให้รู้ให้เข้าใจ

เอาจนมันเกิดความรู้ความเข้าใจ ไม่เข้าไปยึดถือ

รู้เท่ากองสังขาร

๑๙ มิถุนายน ๒๕๓๒

ต่อแต่นี้ไปเป็นอุบายฟังธรรมและปฏิบัติธรรมะด้วย ได้แก่การนั่งขัดสมาธิเพชร นั่งสมาธิ การนั่งสมาธินี้แสดงการเป็นอรหันต์เพื่อจะต่อสู้กิเลสในหัวใจของตน ๆ ทุกคน เพราะว่าคนเราและสัตว์โลกทั้งหลายนั้นเป็นผู้มีจิตใจพ่ายแพ้ต่อกิเลสมาร สังขาร-มาร พ่ายแพ้ต่อกิเลสราคะ โทสะ โมหะ มาด้วยกันทั้งนั้น จึงได้เวียนว่ายตายเกิดในโลกนี้ไม่จบไม่สิ้นสักที

ความจริงโลกนี้ก็โดยย่อ ถ้ามี ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ รูป-เสียง-กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ก็มีเรื่องอยู่แค่นี้แหละตั้งแต่เกิดจนแก่ ตั้งแต่แก่จนตาย ตายแล้วก็กลับมาเอาตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจอย่างเก่านี้แหละ จึงชื่อว่าเป็นความหมุนเวียนอยู่ในอาการอันเก่า

เมื่อพระพุทธเจ้าของเราได้ตรัสรู้พระ-อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้แล้ว คือพระองค์ไม่หลงแล้วในสิ่งที่คนทั้งโลกหลง ในสิ่งที่คนทั้งโลกโกรธ ในสิ่งที่คนทั้งโลกกำเริบเสิบสานในกิเลส เมื่อพระองค์รู้แจ้งแทงตลอดแล้ว พระองค์ก็ไม่เหลวไหลต่อไปอีก จึงได้สอนธรรมคำสั่งสอนอันนั้นไว้ โดยวิธีนั่งภาวนา บริกรรมภาวนา พิจารณาว่ากายกองกระดูกของตนให้จิตใจรู้เท่าทัน ที่แท้ที่จิตใจของเราลุ่มหลงมัวเมาก็คือว่า จิตมันออกไปภายนอกไปหลงใหลในรูป คำว่ารูปนั้นก็ไม่ใช่อื่นไกลที่ไหน ก็คือตัวตนของเราทุกคนนั้นเองในที่เราเรียกว่ารูปขันธ์

ตัวตนคนเรานี้ก็แบ่งเอามาจาก**ธาตุดิน** เหมือนแผ่นดินที่เราเดินเหยียบย่ำไปมานี้ แบ่งเอามาจาก**ธาตุน้ำ** เหมือนน้ำที่เราเอามาใช้มาบริโภคนั่นเอง เอามาจาก**ธาตุไฟ** คือความอบอุ่น ความร้อน ก็เหมือนไฟธรรมดาที่เราเอามาใช้เป็นแสงสว่างเห็นต้นอะไรต่อมิอะไรนั่นเอง ก็แบ่งเอามาจาก**ธาตุลม** เอาธาตุลมมาเป็นลมหายใจ และก็ในร่างกายของคนเราก็มีธาตุลมมีอากาศทั่วไป จึงให้ชื่อว่าธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม

จิตมันหลงอยู่ในธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม นี้เอง พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้เอาธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม อันสมมุติ

รูปขันธ์ร่างกายของคนเรานี้
ให้กำหนดพิจารณาว่า
เป็นสิ่งที่ไม่สวยไม่งาม
เหมือนจิตใจเราหลง
เห็นว่าเป็นของโสโครกปฏิกูล
ให้ลงหลักนี้ แล้วก็ให้เห็นว่าเป็นเพียง
ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม

ว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นเราเป็นของเรานี้ แหละมากำหนดพิจารณาให้รู้จัก รู้แจ้งรู้จริง

หลักที่พระพุทธเจ้าทรงเอามาพิจารณาสอนสาวกในครั้งพุทธกาล ก็คือว่า **รูปขันธ์ร่างกายของคนเรานี้ให้กำหนดพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่ไม่สวยไม่งามเหมือนจิตใจเราหลง เห็นว่าเป็นของโสโครกปฏิกูล ให้ลงหลักนี้แล้วก็ให้เห็นว่าเป็นเพียง ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม** ถ้าเราฟังเท่านี้ จิตใจยังไม่ได้รู้ไม่เข้าใจยังไม่ได้ปฏิบัติให้เข้าใจแจ่มแจ้งในจิตใจของตนอีกทีหนึ่ง ก็มีความลุ่มหลงอยู่อย่างเก่านี่เอง ที่จะได้รู้ได้เข้าใจจริง ๆ พระองค์ท่านสอนให้ทำใจ ทำจิตใจให้สงบ ไม่ให้แส่ส่ายไปตามความลุ่มหลงมัวเมาเหล่านั้น ให้จิตใจของตัวเองทบทวนกระแสเข้ามา ให้มาสงบอยู่ในตัวในใจนี้ แล้วก็ให้เห็นว่ากายสังขารของตัวเอง ที่สมมุติว่าเป็นตัวเราของเรานั้น ธาตุแท้มันไม่ได้เป็นของใคร เหมือนกับดินภายนอก แม้คนจะไปยึดไปถือแผ่นดินว่าเป็นตัวของตัวเองก็ตาม แผ่นดินมันก็ไม่รู้เรื่องด้วย เรียกว่าดิน น้ำ ไฟ ลม เขาไม่รู้ แต่จิตใจของเราก็ไปเกาะไปเกี่ยวไปข้องอยู่ ยึดอยู่ถืออยู่ ในธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมนั้น

พระองค์จึงสอนให้สาวกในครั้งพุทธกาลมาสงบจิตสงบใจ รวมจิตรวมใจเข้ามาภายในไม่ให้ใจคิดแส่ส่ายไปภายนอก ถ้ามันเห็นอาการภายนอกแล้ว ไม่เห็นอาการภายใน จิตมันก็ไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็หลงต่อไปอีก มัวเมาไปอีกอย่างนี้ทุกภพทุกชาติ ไม่ว่าเกิดในภพใดชาติใดมันก็หลงวนเวียนอยู่ใน

ไม่ว่าจะไปเกิดในเทวดา พระยาอินทร์
พระยาพรหม เมืองฟ้า เมืองสวรรค์
ที่ไหนก็ตาม
ความลุ่มหลงมัวอันนี้
มันก็อันเดียวกันนั่นเอง ต่างแต่ว่า
มันต่างกันละเอียดประณีตบรรจงไปตามชั้นภูมิอันนั้น
แต่ความลุ่มหลงมัวเมา
มันก็อยู่อย่างเก่า
คือยังมองไม่เห็น
ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม
ยังไม่เห็นสิ่งที่เรียกว่า
จะต้องแตกดับทำลายอยู่ตลอดเวลา

อาการอันเก่า ไม่ว่าจะไปเกิดในเทวดา พระยาอินทร์ พระยาพรหม เมืองฟ้า เมืองสวรรค์ ที่ไหนก็ตามความลุ่มหลงมัวเมาอันนี้ก็มันก็อันเดียวกันนั่นเอง ต่างแต่ว่ามันต่างกันละเอียดประณีตบรรจงไปตามชั้นภูมิอันนั้น แต่ความลุ่มหลงมัวเมามันก็อยู่อย่างเก่า คือยังมองไม่เห็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ยังไม่เห็นสิ่งที่เรียกว่าจะต้องแตกดับทำลายอยู่ตลอดเวลา ถ้าเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาในร่างกายสังขารอันนี้ จิตที่อยู่อาศัยในสังขารอันนี้ ก็ไม่ได้กำหนดพิจารณาให้รู้เท่าทันก็จะมาคอยแต่จะไม่ให้เจ็บ แก่จะไม่ให้แก่ ไม่ให้ดับ ไม่ให้ตาย แต่มันก็ทนไม่ไหว

ความแตกดับ ความตายของรูปขันธ์นั้นไม่ใช่ว่าแก่ชราไปมาไม่ได้แล้วก็ตาย อันนั้นมันส่วนหนึ่ง ความจริงแล้วร่างกายสังขารของมนุษย์คนเราทุกคนนั้น เด็กก็ตายได้ คนหนุ่มแข็งแรงก็ตายได้ เจ็บไข้ได้พยาธิได้เหมือน ๆ กัน โรคภัยไข้เจ็บมันเกิดขึ้นได้ทุกตัวสัตว์ทุกตัวคน ไม่มีใครหลบหลีกได้

ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้เราทุกคนปฏิบัติบูชาภาวนาเพียรเพ่งดูบริกรรมภาวนาดูให้รู้แจ้งในจิตใจของตน อย่าให้มันไปหลงยึดหน้าถือตา ยึดตัวถือตน ยึดเรายึดของของเรา ยึดชาติ ยึดตระกูล ความยึดถือเหล่านี้มันมาจากอวิชชา คือจิตไม่รู้ อวิชชาแปลว่าไม่รู้ วิชชาจรณสัมปันโน วิชชาคือความรู้แจ้งความรู้จัก รู้จริง รู้ตามสภาวธาตุ สภาวธรรม สภาวะอันเดิมเป็นอยู่อย่างไรก็ให้รู้เท่าทันสิ่งเหล่านี้ จิตใจดวงที่เราภาวนาอยู่นี้คือไม่หลงยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป

แท้ที่จริงนั้นร่างกายสังขารนี้ท่านว่าเป็นเหมือนเรือ ธรรมดาเรือเขาเอาไม้มาทำได้ เอาเหล็กเอาอะไรมาทำได้ ไม่ว่าเรือใหญ่เรือเล็ก เรือขนาดไหนก็ตาม เรือนั้นถ้ามันตอนมันยังใหม่มันก็ใช้การได้ โดยเฉพาะถ้าเป็นเรือไม้ เรือขุด เรือต่อนั้น เวลามันแก่ชรา เรือเหล่านั้นมันก็ชำรุดทรุดโทรมเหมือนกันกับร่างกายสังขารของคนเรา เมื่อมันทรุดโทรมเล็ก ๆ น้อย ๆ เขาเยียวยาก็หายไป ใช้ได้ไปชั่วระยะกาลเวลาหนึ่ง หมายถึงเรือภายนอก ร่างกายของคนเราก็เหมือนกัน เมื่อมันเจ็บไข้ได้ป่วยก็เยียวยาพยาบาลก่อน ไม่ว่าอะไรถ้ามันมากเกินควรมากไปก็ยาไม่หาย ในที่สุดเอาถึงเรียกว่าทนไม่ไหวให้ชื่อว่าตาย ตายก็แล้วก็ ความคิดเห็นของคนธรรมดาก็เข้าใจว่าตายแล้วก็หมดไปสิ้นไปทุกอย่าง ความจริงแล้วดวงใจผู้มายึดมาถือมาวุ่นวายอยู่ ณ ภายในมโนธรรม มันออกจากร่างนี้ไปก็อยู่ไม่ได้เหมือนกับว่าน้ำมันท่วมบ้าน เหมือนไฟไหม้ คนไม่ตายมันก็ปลูกบ้านใหม่ขึ้นมา จิตใจคนเรานี้ก็เหมือนกัน จิตมันไม่ได้ตาย แต่เมื่อมาเกิดในที่ไหน อาศัยอะไรอยู่มันก็มายึดมาถือว่าตัวเราคือสิ่งนั้นสิ่งนี้ อยู่ที่นั้นที่นี้ ความจริงมันก็เหมือนกัน คนไม่ใช่มันมาเกิดในแผ่นดิน ไม่ใช่มาเกิดในเขตจังหวัดไหน อำเภอนั้น ตำบลนั้น หมู่บ้านนั้น คนเราทุกคนมันเกิดในท้องแม่ เกิดที่ไหนก็

ถ้าเกิดมาแล้ว
มันก็ต้องมีเรื่องทุกข์ให้จนได้
จะเอาไปหลบอยู่ที่ไหน
ไม่ให้มีความทุกข์ในร่างกายสังขารนี้
ไม่ได้
อยู่ในท้องแม่ก็ทุกข์ในท้องแม่
คลอดออกมาแล้ว
ก็มาทุกข์อยู่ภายนอก

เท่า ๆ กัน ไม่ได้เกิดขึ้นมาในแผ่นดินเหมือนกับที่เราเอาหน่อไม้มากิน เกิดในท้องมนุษย์ที่ไหนมันก็เหมือนกัน เมื่อมันเกิดมาแล้วก็แก่ชราชำรุดทรุดโทรม มีความทุกข์ยากลำบากอะไรต่าง ๆ นานามากมาย อันนี้ท่านจึงรวมเรียกว่าความเกิดเป็นทุกข์

ถ้าเกิดมาแล้วมันก็ต้องมีเรื่องทุกข์ให้จนได้ จะเอาไปหลบอยู่ที่ไหนไม่ให้มีความทุกข์ในร่างกายสังขารอันนี้ไม่ได้ อยู่ในท้องแม่ก็ทุกข์ในท้องแม่ คลอดออกมาแล้วก็มาทุกข์อยู่ภายนอก ไม่ว่ารูปร่างกายจิตใจอันนี้เจริญวัยใหญ่โตไปถึงไหนทุกข์ทั้งหลายมันก็ตามให้เห็น ปรากฏอย่างนั้นอยู่ตลอดไป และทุกข์ด้วยการเลี้ยงดูรักษาบริหารร่างกาย ทำมาหากิน อันนี้ก็อย่างหนึ่งก็เป็นทุกข์ และทุกข์อีกอย่างหนึ่งคือว่าร่างกายสังขารมันเกิดพยาธิโรคาขึ้นมาเป็นหวัด เป็นไข้ เป็นอะไรก็ตาม ถ้าเกิดในร่างกายตัวตนมนุษย์เหมือนกันทั้งหมด เพราะจิตใจดวงผู้รู้ดวงเดียวเป็นผู้รับรู้เป็นผู้รับจิต เมื่อมันเจ็บก็จิตใจมันรู้มันไปยึดไปถือ ไม่รู้จักว่าเราไปยึดเอาดินเป็นตัวเรา เอาน้ำเป็นตัวเรา เอาไฟเป็นตัวเรา ไม่รู้จักปล่อยวาง ไม่รู้จักสงบระงับด้วยความอยากความดิ้นรนในใจของตนให้ได้ ก็เลยเป็นทุกข์ต่อไปอีกไม่จบไม่สิ้น วนเวียนอยู่ในอาการอันเก่า

จึงพากันกำหนดร่างกายสังขารของตัวเองว่ามีอะไรอยู่ข้างในนั้น นับตั้งแต่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ กระดูก ตับ ไต ไส้พุง น้ำเลือด น้ำเหลือง อะไรก็ตามมันมีอยู่ภายในนี้ เอาจิตใจดวงผู้รู้ผู้ฟังธรรมนี้แหละดูร่างกายของตัวเองให้เห็นแจ้งตามความเป็นจริง มันเป็นจริงอย่างไรก็ให้ตามดูตามรักษาพิจารณาดูให้รู้ให้เข้าใจ เอาจนมัน

เกิดความรู้ความเข้าใจ ไม่เข้าไปยึดถือ คือภาวนาให้มันออก ไม่ให้มันเข้าไปยึดอยู่ว่านี้มันเป็นก้อนทุกข์มันเป็นกองทุกข์กองหนึ่ง คำว่ากองคือมันรวมกันอยู่ มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ ภายในนี้แหละ ไม่รู้ว่าอะไรล่ะมันมาแตะต้องเข้าหรือกระทบกระเทือนหรืออะไรต่ออิอะไร มันจึงทุกข์เข้าไปถึงจิต เจ็บไปถึงจิตเหมือนกันหมด เพราะจิตใจดวงนี้มันครอบครองอยู่เต็มร่างกายนี้ ไม่ว่ามันเจ็บที่ไหนมันก็เจ็บในโลกนี้แหละ เพราะจิตนี้

ทีนี้ก็ลองดูว่าจิตอันนี้มันตาย คนเราตายไปแล้วจิตมันหนีจากร่างกายนี้แล้วไม่มาอยู่นี่ รูปขันธ์ของคนผู้ตายมันก็เฉยอยู่เอาวางไว้อย่างไรมันก็อยู่อย่างนั้น ไม่บ่นไม่ว่า ไม่ลำบาก รำคาญอะไร แต่เมื่อดวงจิต ดวงวิญญาณ จิตใจดวงผู้รู้เข้าไปอยู่อาศัยในรูปร่างกายอันนี้ยังไม่ตาย ยังออกไปหนีไปไม่ได้ ก็กระวนกระวายอยู่อย่างนั้น ถ้าโรคบางอย่าง บุคคลเจ็บไข้ได้ป่วยมาหลายเดือนหลายปีจนถึงวาระสุดท้ายจะมาถึง โรคบางอย่างนี้กระวนกระวายที่สุดเดี๋ยวก็พอให้คนเป็นคนดีนี่เอาลุกขึ้น เข้าใจว่าลุกขึ้นมาจะสบาย หายใจคล่อง แต่ที่ไหนได้ เอาลุกขึ้นมาแล้วประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละ มันก็เหมือนจิตใจจะขาดจะวายไปก็ให้เอานอนลงไป นอนไปหน่อยหนึ่งแล้วก็ขอให้เอาลุกอีก นี่คือว่าจิตใจอุปาทานมันเข้าไปยึดไปถือก่อนที่มันจะจากไป ก่อนที่มันจะ โรคภัยไข้เจ็บไปบังคับบัญชาจนอยู่ไม่ได้ จึงจะออกไปได้

เมื่อจิตออกไปได้ก็เฉยหมด นั่นแหละใครจะมาดุด่า ว่าร้าย ป้ายสี ก็ไม่หวั่นไหว ไม่ว่าอะไร หรือเขาจะเอาไม้ ฆ้อน ก้อนดิน มาทุบมาตีมาต่อยให้มากมายประการใด ร่างกายก็เฉยจนกระทั่งเขาเอาไปเผาไฟเอาฟืนเอาอะไรมากองแล้วก็เอาขึ้นมาวาง จุดไฟข้างล่าง ไฟลุกขึ้นมาแล้วก็ไม่หนี นอนอยู่อย่างนี้เท่านั้นแหละอยู่บนไฟก็แบบนั้นนั่นแหละดูสิว่าเมื่อจิตใจไม่อยู่แล้ว ไฟไหม้มันก็ไม่เจ็บ เพราะอะไร ก็เพราะผู้รับเจ็บรับสุขรับทุกข์นั่นคือจิต จิตดวงที่เราเอามาภาวนากัน เมื่อจิตอันนี้ยังยึดยังถืออยู่ในร่างกายสังขารหน้าตาตัวตนอันนี้ ก็มีแต่เรื่องความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะจิตมันยึดถือ ถ้ามันออกหนีจากนี้ล่ะ ใครจะทำอะไรมันไม่รู้เรื่อง มันเหลือแต่ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม...ดิน น้ำ ไฟ ลม นั้นก็แยกกันไป ผลที่สุดสิ่งที่เราดิ้นรนวุ่นวาย ตั้งแต่เกิดจนแก่ ตั้งแต่แก่จนตาย ตายเมื่อใดแล้ว เมื่อยังมีชีวิตอยู่จิตมันก็อยาก เข้าใจว่าเป็นของกูเป็นตัวกู เป็นของข้าเป็นตัวข้า พอมาถึงมรณภัยคือความตายมาถึงเข้านั้นแหละพอตายได้ทิ้ง ไม่อยากทิ้งก็จำทิ้ง

ฉะนั้นต้องมากำหนดพิจารณาดูให้รู้แจ้งด้วยสติปัญญา ว่ามีอะไรมันมายึดมาถืออยู่ในนี้ ถ้าเราจะดูร่างกายก็จะเห็นว่า ร่างกายนั้นมันไม่รู้จักทำอะไร มันเป็นธาตุดินเหมือนเราไปขุดดินมันก็เป็นดินนั่นแหละ ร่างกายสังขารนี้ถ้าหากว่าจิตมันออกจากร่างไปแล้วมันไม่ทุกข์ไม่ร้อน ก็ไฟไหม้มันก็ไม่วิ่งหนี ไม่ร้อนด้วย ผู้ร้อน ผู้ไหม้ ผู้เดือด

ผู้ดาล ก็คือจิตใจที่เราเอามาภาวนานั่นเอง แต่ภาวนามันยังไม่รู้ไม่เข้าใจด้วยปัญญาอันชอบ จิตดวงนี้มันก็คอยยึดคอยถืออยู่อย่างนั้นตลอดไป จึงจำเป็นต้องเอามาปฏิบัติบูชาภาวนาในจิตในใจของเราทุกคนให้มันรู้จัก รู้แจ้ง รู้จริง รู้เลิก รู้ละ รู้ปล่อย รู้วาง

เมื่อมันรู้แจ้งจริง ๆ แล้ว ใจมันจะมีความสุขสบาย เคยยึดหน้าถือตา เคยยึดตัวถือตนก็หายไปไม่มีอีก จิตใจก็มีความสุขสบายเยือกเย็น ไม่มีโมโหโทโสฟุ้งซ่านรำคาญประการใด แม้จะมีผู้เขาจ้างมาดุมาด่าว่าร้ายมาก็ไม่โกรธให้เขา ความทุกข์ก็ไม่มี

เหมือนพระพุทธเจ้าของเรา ท่านปล่อยท่านวาง ท่านเลิกละ เข้าไปละในจิตในใจได้จริง ๆ บางคราวเขาก็มีการโต้ตอบมาดุมาว่าร้ายให้พระองค์ แต่ด้วยจิตใจของพระองค์ภาวนาละกิเลสออกไปหมดแล้วท่านไม่โกรธท่านไม่ออกไปยึดไปถือ ปล่อยให้เขาว่าไปท่าเดียว เรื่องมันก็สงบอยู่แค่เขานั่นเอง ส่วนตัวพระองค์ก็ไม่ทุกข์ไม่ร้อน ใจก็สบาย ท่านก็ยิ่งได้สติปัญญาว่าเขาไม่รู้ ธรรมดาคนเขาไม่รู้เขาก็ด่าไปเป็นธรรมดา แต่เมื่อใดเขารักษาศีล บำเพ็ญทาน ภาวนา จนเกิดปัญญารู้แจ้งในจิตใจได้ เขาก็เลิกละสิ่งนั้นไปเอง เพราะเขาแจ้งในธรรมปฏิบัติ

แม้เราทุก ๆ คนเมื่อมันยังไม่เข้าใจ มันหลงไปยึดมั่วเมาไปตามธรรมดากิเลส เมื่อกำหนดภาวนาทำใจให้สงบตั้งมั่นดีแล้ว มารู้แจ้งในร่างกายสังขาร เนื้อหนังมังสังร่างกายกองกระดูก จนเลิกละ ปล่อยวางได้แล้ว จิตมันก็สบาย ความทุกข์ในจิตไม่มี แต่ความทุกข์ในร่างกายมันก็มีอยู่เท่าเก่านั่นแหละ แต่มันจะทุกข์แต่ในเรื่องธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมของเขาต่อไป

หลวงปู่
ดูงานก่อสร้าง
ถนนเข้า
ถ้ำผาปล่อง

ส่วนจิตใจของพระพุทธเจ้า พระอริย-สงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลายท่านไม่ทุกข์ คือท่านรู้จักเลิกละปล่อยวางออกจากสรีระนั้นได้แล้ว ท่านไม่มายึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราของเรา ท่านเห็นว่าเป็นธาตุโลก ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ของโลก จิตท่านก็ไม่ให้ไปยึดไปถือ ภาวนาพุทโธอยู่ในตัวในใจ จิตใจมันก็แจ้งใสหมดจดสะอาด ไม่โกรธไม่พาล ไม่โลภอยากได้ของใคร ไม่อิจฉาตาร้อนใคร เรียกว่าภาวนาอยู่ในตัวในใจตลอดเวลา

ฉะนั้นอุบายธรรมต่าง ๆ นี้ต้องเกี่ยวด้วยการปฏิบัติไม่ใช่ฟังอย่างเดียว ถ้าคนมีปัญญาพร้อมมูลบริบูรณ์นั้น สมัยครั้งพุทธกาลบางท่านบางพระองค์ยังไม่ได้รักษาศีลภาวนาอะไรหรอก พอมาฟังธรรมคำสอนพระพุทธเจ้าก็ทำตามไป ละไปตาม ถอนไปตาม พระองค์พูดจบก็ละกิเลสได้จบไปพร้อมกันนี่แหละ ถ้าทำอย่างนั้นได้ก็ง่าย แต่ว่าสติปัญญาของคนเรามันไม่เท่าเทียมกัน มันก็ได้แต่บุคคลส่วนน้อย บุคคลส่วนมากมันเป็นไปไม่ได้ จึงต้องมีข้อวัตรปฏิบัติประกอบกระทำ เรียกว่าบำเพ็ญภาวนาบริกรรมภาวนา พิจารณาร่างกายสังขารของตัวเองให้เห็นเป็นก้อนอสุภกรรมฐาน ไม่ให้เห็นว่าเป็นของสวยสดงดงามต้องการอยากได้ เมื่อเห็นว่าเป็นของโสโครกปฏิกูล ไม่พ้นจากความแก่ความชรา ไม่พ้นจากความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่พ้นไปจากความตาย จิตใจท่านก็วางเฉยได้ ไม่คอยมายึดมาถือเป็นตัวเป็นตน เป็นเราเป็นของของเรา

ส่วนจิตใจของพระพุทธเจ้า
พระอริยสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลาย
ท่านไม่ทุกข์ คือท่านรู้จักเลิกละ
ปล่อยวางออกจากสรีระนั้นได้แล้ว
ท่านไม่มายึดมั่นถือมั่นว่า
เป็นตัวเราของเรา
ท่านเห็นว่าเป็นธาตุโลก
ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ของโลก

ทุกข์ใจก็ไม่มี

ที่ใจมันมีความทุกข์ก็คือจิตมันไปยึดไปถือ เหมือนเราไปจับไฟเข้า ตัวเองเผาแล้วมันร้อน การภาวนาต้องเป็นการเผากิเลสของบุคคลทุกชั้นวรรณะจะต้องประกอบกระทำ เพราะสติปัญญาไม่แหลมคมไม่รอบรู้ต่อกองสังขาร จึงจำเป็นต้องเอาการปฏิบัติบูชาภาวนาเอามาก ๆ ไว้ก่อน แล้วจิตใจมันจะได้ค่อยรู้เข้าใจภายหลังอีกทีหนึ่ง

นี้แหละเราท่านทั้งหลาย เมื่อว่าพากันได้ยินได้ฟังแล้ว ให้จดจำไว้ภายในแล้วก็น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อชีวิตของเราทุกคนนั้นแหละ ก็จะเกิดความรู้แจ้งในธรรมปฏิบัติ ไม่ปีใดก็ปีหนึ่ง ไม่เดือนใดก็เดือนหนึ่ง ถ้าทำจริง ๆ มันติดต่อเนื่องไปก็ไม่ช้าถ้าทำได้ เมื่อทำได้มันเป็นขาดเป็นห้วง ๆ ก็ยากที่จะเข้าใจ

ฉะนั้นเมื่อว่าเราท่านทั้งหลายพากันได้ยินได้ฟังแล้วก็ให้กำหนดจดจำนำไปประ-พฤติปฏิบัติก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

คำว่ากิเลส ๆ ถ้าผู้ไม่ได้ภาวนา

หรือภาวนาจิตใจยังไม่สงบ

ก็ได้ยินแต่ชื่อเท่านั้นเอง ตัวกิเลสจริง ๆ มันไม่เห็นไม่รู้

เวลามันกระทบอารมณ์เช่นนั้นขึ้นมา

อย่างจิตใจที่เต็มไปด้วยกิเลสโทสะนั้น

มันไม่ยอมให้คนอื่นว่ากล่าวตักเตือน

ติเตียนนินทาไม่เอา

กิเลสโทสะตัวนี้มันจะเอาแต่ความยกย่อง

กิเลส

๔ มิถุนายน ๒๕๒๖

ณ บัดนี้ถึงเวลานั่งสมาธิภาวนา ให้พากันตั้งสัตย์อธิษฐานลงไปในใจของตนว่า เวลานั่งปฏิบัติบูชานี้เราจะต้องนั่งขัดสมาธิเพชร เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อน แล้วก็เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาทับมือข้างซ้าย ตั้งกายให้เที่ยงตรง อย่าให้ความง่วงเหงาหาวนอนเข้ามาทับถม เมื่อตั้งกายให้ตรงแล้ว ใจให้ตรงต่อสมาธิภาวนา รวมกำลังตั้งใจ มั่นลงไปในจิตใจ หลับตาเรียบร้อย เรื่องภายนอกออกไปทั้งหมดจงเป็นผู้ปล่อยวางอย่าเอามาคิดมานึก อดีตอารมณ์อันเป็นอารมณ์อดีต จะดีใจเสียใจผิดถูกชั่วดีอย่างไร สิ่งใดมันล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นมันก็ล่วงไปแล้ว มันก็หมดไปแล้ว ไม่ควรเอามาคิด มาติดอยู่ในจิตในใจละทิ้งให้หมด ส่วนว่าอารมณ์อันเป็นอนาคตกาล ดีร้ายประการใด ทั้งทางโลกและทางธรรม สิ่งนั้นก็ยังอยู่ข้างหน้า คือสิ่งนั้นยังมาไม่ถึง เวลาปัจจุบันคือเป็นเวลาเรานั่งภาวนาฟังธรรม สงบกาย สงบวาจา สงบจิตสงบใจอยู่นี่แหละ เป็นธรรมะปัจจุบัน ให้ระลึกภาวนาทุกลมหายใจเข้าออก

พุทโธพระพุทธเจ้านั้น เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในโลกนี้ ทั้งมนุสสโลก เทวโลก พรหมโลก แต่ไม่ใช่ใหญ่ด้วยกิเลสราคะ โทสะ โมหะ เหมือนมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย พระองค์เป็นใหญ่ คือว่าใหญ่โดยการไม่หลงใหลไปกับกิเลส อย่างสามัญชนคนทั่วโลก พระองค์ใหญ่อยู่เหนือกิเลสราคะตัณหา ไม่เอากิเลสตัณหา กิเลสราคะตัณหามาเก็บไว้ในใจ พระองค์ละทิ้งปล่อยวางหมด เรียกว่าจิตใจผู้รู้ผู้เห็นของพระองค์นั้น สะอาดเต็มที่ กิเลสราคะไม่มีในจิต กิเลสโทสะไม่มีในจิต กิเลสโมหะไม่มีในจิตใจของพระองค์ จิตใจของพระองค์ ถ้าจะว่าว่างคือว่างหมดโลกอารมณ์ในโลกนี้ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ อดีต อนาคต อะไร ๆ ทุกอย่าง ไม่เข้ามาอยู่ในจิตของพระองค์ จิตใจของพระองค์เรียกว่า แจ้งโลก แจ้งธรรม ไม่ใช่มืดมนอนธการเหมือนปุถุชนคนเราในโลก **พระพุทธเจ้าท่านแจ้งแล้ว ท่านไม่เอามืดเข้ามาใส่ใจ ใจท่านแจ้ง คำว่าพระ–พุทธเจ้าแจ้ง ไม่ใช่แจ้งเอาทีเดียว พระองค์แจ้งด้วยการภาวนาสงบจิตใจแล้วแจ้ง** ละ

ตัวกิเลสความโกรธ
มันยึดตั้งแต่หน้า ยึดตั้งแต่ตา
ยึดตั้งแต่ตัวแต่ตีน ยึดหมดทุกอย่าง
ใครว่าไม่ดีที่ไหน เป็นอันว่าโกรธแค้น
ติเตียนไม่ได้ แต่ถ้ายกยอสรรเสริญแล้ว
ดีอกดีใจชอบใจน่ะ
นั่นแหละตัวโทสะจริต

กิเลสความโกรธหมดไปแล้วก็แจ้ง ละกิเลสโลภะความอยากได้ในใจของพระองค์หมดสิ้นก็แจ้งอยู่ในจิตใจของพระองค์ แจ้งไปอวดคนนั้นอวดคนนี้ แจ้งใจคือว่าใจของพระองค์นั้น เห็นแล้วว่ากิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ กิเลสความหลง กิเลสความยึดชาติ ยึดตระกูล ยึดหน้ายึดตา ยึดตัวยึดตน ยึดว่า เราเป็นหญิงเป็นชาย ยึดว่าเราเป็นพระเป็นเณร เป็นแม่ขาวนางชี เป็นผู้นุ่งดำ มายึด มาถืออยู่อย่างนี้ให้ชื่อว่ากิเลสราคะอยู่ในใจ กิเลสโทสะ โมหะ มันก็อยู่ในใจ อยู่ในใจก็คืออยู่ในตัวนั่นแหละ กายวาจาจิตนี่แหละมันเต็มไปด้วยกิเลส

คำว่ากิเลส ๆ ถ้าผู้ไม่ได้ภาวนา หรือภาวนาจิตใจยังไม่สงบ ก็ได้ยินแต่ชื่อเท่านั้นเอง ตัวกิเลสจริง ๆ มันไม่เห็นไม่รู้ เวลามันกระทบอารมณ์เช่นนั้นขึ้นมา อย่างจิตใจที่เต็มไปด้วยกิเลสโทสะนั้น มันไม่ยอมให้คนอื่นว่ากล่าวตักเตือน ติเตียนนินทาไม่เอา กิเลสโทสะตัวนี้มันจะเอาแต่ความยกย่องสรรเสริญเยินยอว่าดีว่าเด่นอย่างนั้นอย่างนี้ ตัวลอย ใจลอย ดีใจเพราะได้รับความสรรเสริญ เยินยอ นี่แหละคือว่าตัวกิเลส ตัวกิเลสมันไม่เห็น แต่ว่าภาวนาให้ดีจะเห็นได้ในใจของตัวเอง ไม่ใช่คนอื่นบอกแล้วจึงเห็น อันนั้นเป็นส่วนหนึ่ง ให้จิตใจเราเห็นว่า **ตัวกิเลสความโกรธ มันยึดตั้งแต่หน้า ยึดตั้งแต่ตา ยึดตั้งแต่ตัว แต่ตีน ยึดหมดทุกอย่าง ใครว่าไม่ดีที่ไหน เป็นอันว่าโกรธแค้น ติเตียนไม่ได้ แต่ถ้ายกยอสรรเสริญแล้ว ดีอกดีใจชอบใจน่ะ นั่นแหละตัวโทสะจริต** คนอื่นยกคนอื่นหาม ถ้าเขาทิ้งคานหามลงมา เขาไม่หาม เขาไม่ยก เราจะเป็นอย่างไร ก็เจ็บตัว หรือว่าตาย เหมือนคนอื่นยกขึ้น เขาทิ้งลงมา เราก็เจ็บก็ตาย การที่จิตหลงสำคัญผิดคิดว่าได้รับความยกย่องสรรเสริญนั้นมันดี มันดีตามอำนาจกิเลส มันดีเขายก ไม่ใช่ใจดี ไม่ใช่ตัวเราประพฤติดีปฏิบัติชอบ ใจมันไปอิงอาศัยเช่นนั้น เมื่อเขาติเตียน โลกนี้เขาติเตียนว่าไม่ดี คนนั้นไม่ดี พระองค์นั้นไม่ดี เณรองค์นั้นไม่ดี ผ้าขาวนางชี คนนั้นไม่ดี ญาติโยมคนนั้นคนนี้ไม่ดี เอาล่ะบัดนี้ หน้าก็นิ่วคิ้วก็ขมวดอัดอั้นตันใจ การที่เราจะได้หน้าใหญ่ตาใหญ่เลยได้หน้าน้อยตาน้อยไม่มีใครยกยอให้ นี่แหละตัวกิเลส

ตัวกิเลสโทสะอยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่กายวาจา

เวลาภาวนาท่านจึงให้สงบ
ไม่ต้องตามออกไป
กิเลสความโกรธเลิกละออกไป
สิ่งใดเลิกไม่ได้ละไม่ได้
ก็ตัวเองนั่นแหละ
ต้องดุด่าว่าร้ายป้ายสีให้แก่ตัวเอง
อย่าไปมัวตัวเองหามตัวเอง
ตัวเองหามตัวเอง
ก็เหมือนขี่ม้าก้านกล้วย
ขี่แล้วก็ตัวเองวิ่งเอาเอง
ไม่มีประโยชน์อะไร
ฉะนั้นเราต้องติเตียนตัวเองให้มากที่สุด
อย่าไปคอยยกย่องมัน

จิตของคนเรานี่แหละ เมื่อกิเลสโทสะจริตมันอยู่ในตัว อยู่ในกาย อยู่ในจิตนี้ กิเลสโลภะ ตัณหามันก็อยู่ในนี้ ไม่ใช่มันนอกนี้ออกไป นอกนี้ออกไปมันก็ไปจากที่นี้ เวลาภาวนาท่านจึงให้สงบ ไม่ต้องตามออกไป กิเลสความโกรธเลิกละออกไป สิ่งใดเลิกไม่ได้ละไม่ได้ ก็ตัวเองนั่นแหละต้องดุด่าว่าร้ายป้ายสีให้แก่ตัวเอง อย่าไปมัวตัวเองหามตัวเอง ตัวเองหามตัวเองก็เหมือนขี่ม้าก้านกล้วย ขี่แล้วก็ตัวเองวิ่งเอาเองไม่มีประโยชน์อะไร ฉะนั้นเราต้องติเตียนตัวเองให้มากที่สุด อย่าไปคอยยกย่องมัน ธรรมดากิเลสให้ฆ่ามัน พระพุทธเจ้าว่าให้ฆ่ามัน ก็คือว่าละมันออกไป ไม่ให้มันมาอยู่ ไม่ให้มันมาใช้ ไม่ให้มาหลง

ตัวกิเลสนี้ ภาวนาทำใจให้สงบอยู่ ก็จะเห็นตัวกิเลสนั้นเอง ถ้าใจสงบ ใจตั้งมั่น ใจมีสติ ใจมีสมาธิ ใจมีปัญญาก็จะเห็นจิตใจโทสะจริต โมหะจริต โลภะจริต จะเห็นกิเลสในใจ เห็นใจที่หลงใหลอยู่กับกิเลสนี้ เต้นแร้งเต้นกาวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา ทั้งกลางวัน ทั้งกลางคืน ทั้งยืน ทั้งเดิน ทั้งนั่ง

ทั้งนอน กิเลสเหล่านี้ มันจะย่ำยีหัวใจบุคคลขี้เกียจขี้คร้านภาวนา มันจะย่ำยีให้ดิ้นรนวุ่นวายไม่เป็นสุข อยู่คนเดียวไม่ได้ นั่งคนเดียวไม่ได้ นอนคนเดียวไม่ได้ สงบกายสงบวาจา สงบจิตสงบใจของตนไม่ได้ จะต้องไปหาคนนั้น คนนี้ พูดคุย ถ้าได้คุย ได้พูดแล้วก็โม้บ้างอะไรต่อมิอะไรบ้างก็ดีใจ

นี่แหละตัวกิเลส มันอยู่ที่ไหน มันอยู่ในตัว มันอยู่ในกาย มันอยู่ในจิต มันอยู่ลึกกว่าสติปัญญาปุถุชนคนขี้เกียจภาวนา มันมองไม่เห็น เมื่อมองไม่เห็นรู้ไม่ได้ มันก็ละไม่ลง เมื่อละไม่ลง มันก็เข้ามาเหยียบย่ำกาย วาจา จิตของบุคคลผู้นั้น ผู้นั้นจะสร้างบุญ สร้างกุศลอะไร กิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ กิเลสความหลง มันก็ขัดขวางไม่ให้ทำ หรือว่าทำไม่ได้ ให้หยุดทำ ไม่ต้องทำดูเวลาจะนั่งสมาธิภาวนานั้น มันบังคับไว้หมด จะนั่งเช้ามันก็ว่ายังเช้าเกินไป นั่งภาวนายังไม่เหมาะ ถ้าสายหน่อยมันก็มีข้อแก้อีกว่านั่งภาวนาสายหน่อยมันร้อน นั่งภาวนาไม่ได้ กลางวันก็ว่านั่งภาวนาไม่ได้ รอให้ถึงกลางคืนก่อน เมื่อถึงเวลากลางคืนก็มันก็แก้ไปอีกนั่นแหละ กลางคืนเหน็ดเหนื่อยเมื่อยหิวหาเวลาภาวนาไม่ได้ ข้อแก้ตัวเหล่านี้แหละ กิเลสในใจมนุษย์ปุถุชนมันใช้คนเราให้เป็นอยู่อย่างนี้ เมื่อเราทุกคนมาถึงวันเวลานั่งสมาธิภาวนาแล้ว จะต้องตั้งสัจจะอธิษฐานใจของเราลงไปทุกครั้งทุกคราว

พระพุทธเจ้า เวลาพระองค์ภาวนา พระองค์ตั้งสัจจะอธิษฐานลงไปว่า จะไม่ลุกไปมาในที่ใด ๆ จะนั่งภาวนาจนกิเลสในใจนี่

ทุกครั้งที่นั่งภาวนา
ถ้าใจไม่เย็นไม่สบาย
เราจะไม่หยุดเราจะไม่ลุกหนี
เราจะนั่งสมาธิภาวนา
ให้มันตายแห้งอยู่ในสมาธิภาวนา
นี่สักชาติหนึ่ง
ไม่ยอมให้มันตายอย่างอื่น
ตั้งใจนึกบริกรรมภาวนาอันใด
ก็ให้ใจมั่นคงหนักแน่น
ไม่หวั่นไหวพรั่นพรึง
ด้วยเหตุการณ์อันใด ๆ

มันหมดสิ้นไป ถ้ากิเลสในใจไม่หมดไม่สิ้นตายเสียดีกว่า ไม่ต้องท้อแท้อ่อนแอ แม้เลือดเนื้อเชื้อไขร่างกายสังขาร จะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก มันตายก็ช่างมัน นั่นท่านตั้งจิตตั้งใจอธิษฐานใจไว้ เราทุกคนทุกครั้งที่นั่งภาวนา ก็ต้องตั้งสัจจะอธิษฐานในใจของตัวเอง เมื่อนั่งแล้วภาวนาแล้วมันจะมีข้อแก้ตัวอย่างไรเกิดขึ้นมาก็ต้องปรุงแต่งขึ้นมาเป็นอันว่าไม่ยอม ไม่ยอมทำตาม ไม่ยอมพูดไปตาม ไม่ยอมคิดไปตาม ขึ้นชื่อว่ากิเลสราคะ โทสะ โมหะแล้ว ใครตามมันไปเถิด มันจะพาให้ไปเกิดในนรกหมกไหม้ในหัวใจ เพราะว่ากิเลสความโกรธท่านเปรียบอุปมาเหมือนไฟหม้อนรกที่ใหญ่ที่สุด มันไหม้โลกไหม้หัวใจของสัตว์โลกอยู่ แล้วมันก็ตามเข้ามาไหม้หัวใจของคนเราผู้ขี้เกียจภาวนา จิตใจไม่สงบระงับ กิเลสเหล่านี้แหละมันลุกไหม้อยู่ในหัวใจ ไหม้อยู่ในร่างกายสังขารของบุคคลผู้นั้นแต่ว่าตัวเองไม่รู้สึก เพราะว่าไฟมันลุกไหม้เต็มกาย ลุกไหม้เต็มจิต เต็มไปด้วยกายวาจา จิต เมื่อไฟลุกไหม้แล้วมันก็ไม่รู้แหละมันร้อนด้วยกิเลสราคะ โทสะ โมหะ **ทุกครั้งที่นั่งภาวนาถ้าใจไม่เย็นไม่สบาย เราจะไม่หยุดเราจะไม่ลุกหนี เราจะนั่งสมาธิภาวนาให้มันตายแห้งอยู่ในสมาธิภาวนานี่สักชาติหนึ่ง ไม่ยอมให้มันตายอย่างอื่น ตั้งใจนึกบริกรรมภาวนาอันใด ก็ให้ใจมั่นคงหนักแน่นไม่หวั่นไหวพรั่นพรึง ด้วยเหตุการณ์อันใด ๆ**

อุบายธรรมต่าง ๆ นั้นไม่ว่าอะไรดีหมด แต่ใจเราไม่ดี ใจเราไม่มั่นคง จิตใจนี่ไม่หนักแน่น เป็นคนใจน้อย เป็นคนใจเบา พอกระทบอารมณ์ใด มันปลิวไปหมด ไม่หนักแน่นเหมือนพื้นพสุธาหน้าแผ่นดิน พื้นแผ่นดินเขาหนักแน่น **ผู้ใดทำใจให้เหมือนแผ่นดิน บุคคลนั้นจะนั่งสมาธิภาวนา ก็จิตใจสงบระงับเย็นสบาย** เพราะว่าตั้งใจไว้เหมือนแผ่นดิน ดูแผ่นดินให้ดี ใครจะทำไร่ไถนา สร้างบ้านเรือนอะไรใส่แผ่นดิน จะถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะลงแผ่นดิน แผ่นดินก็ไม่ว่าอะไร เฉยทั้งนั้น หรือใครจะติว่าดินตรงนี้ไม่ดี เพราะข้าพเจ้าทำไร่ทำนาไม่ค่อยได้ผล ด่าให้ดิน ดินก็เฉย นั่นแหละใจเราให้มันเฉยเหมือนแผ่นดิน คนเหยียบแผ่นดิน เดินอยู่บนแผ่นดิน เวลาเราล้ม หรือใครล้มก็ตาม ลุกขึ้นมาก็ด่าแผ่นดิน แผ่นดินตรงนี้

ทำไมทำให้ข้าพเจ้าลื่นล้ม ข้าพเจ้าเจ็บปวดทุกขเวทนา แผ่นดินมันก็เฉย แต่จิตเรามันเป็นผีบ้าผีบอ ด่าแผ่นดิน ตัวล้มด่าดิน นี่แหละคือว่าจิตเรามันโง่ จิตเราไม่ฉลาด จิตเราไม่สามารถ ระมัดระวังกายวาจาจิตของตัวเอง เมื่อจิตมันโง่เขลาเบาปัญญาหลงใหลไปด่าแผ่นดิน ด่าแผ่นดินมันไม่ว่าอะไร ถ้าไปด่าเพื่อนมนุษย์ เมื่อเพื่อนมนุษย์เขาตอบมา ก็เดือดร้อนอีก

นี่แหละคือว่าจิตไม่ภาวนา จิตไม่ละกิเลส ตัวเราไม่เลิก ตัวเราไม่ละ จิตเรายังหลงอยู่ ยังมัวเมาอยู่ อย่างนี้ไม่ได้ ก่อนอื่นที่จะสอนคนอื่นต้องสอนใจของตัวให้ได้ก่อน อื่นที่จะบอกให้คนอื่นละกิเลส ความโกรธ ความโลภ ความหลง ก็ให้มีปัญญา ทบทวนดูตัวดูใจเราว่า ที่เราบอกสอนคนอื่นนั้น เราละได้หรือวางได้หรือยัง เมื่อละไม่ได้วางไม่ได้ ถอนไม่ได้ หยุดไม่ได้ จะไปมัวไปสอนคนอื่นไม่ได้ เหมือนกับพ่อแม่พาเด็กไปวัดไปหาพระก็บอกให้ลูกกราบพระ แต่ว่าตัวเองไม่กราบ อันนี้มันก็แบบเดียวกัน การภาวนาละกิเลสในใจนี่ก็เหมือนกันเราต้องตั้งอกตั้งใจภาวนาจริง ๆ ตั้งใจเลิกตั้งใจละสิ่งที่ไม่ดี ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าบาป บาปนั้นไม่ว่าบาปทางกาย บาปทางวาจา บาปทางความคิด พระพุทธเจ้าสอนว่าให้ละให้ละทิ้งอย่าไปตามมันไป บาปท่านสอนให้ละเพราะว่าบาปคนเราประกอบกระทำด้วยกาย วาจา จิต จิตไม่สงบ แล้วบาปนั้นมันจะให้ผล ให้ผลเมื่อภายหลัง มันไม่ใช่ผลในทางดี มันให้ผลในทางเสีย ผลในทางเดือดร้อน ฉะนั้นบาปพระพุทธเจ้าพระองค์จึงสอนว่าอย่าทำ อย่าพูด อย่าคิดตามบาปนั้น เพราะว่าบาปนั้นมันให้ผล มันไม่ใช่สุขมันทุกข์เดือดร้อนวุ่นวาย

ดูในโลกนี้ทำไมคนเราอยู่ดี ๆ จึงมีคนอื่นมาตีหัวบ้าง ยิงให้ตายบ้าง นั่นเพราะอะไร ก็เพราะว่าบาป บุคคลผู้นั้นทำไว้

ดูในโลกนี้ทำไมคนเราอยู่ดี ๆ
จึงมีคนอื่นมาตีหัวบ้าง ยิงให้ตายบ้าง
นั่นเพราะอะไร ก็เพราะว่าบาป
บุคคลผู้นั่นทำไว้ แม้ในชาตินี้ไม่ได้ทำ
ชาติก่อน ๆ ก็เคยทำมา

แม้ในชาตินี้ไม่ได้ทำ ชาติก่อน ๆ ก็เคยทำ มา วันนี้ไม่ได้ทำ แต่วันหลัง ๆ ได้ทำมา ปีนี้ไม่ได้ทำแต่ว่าปีหลัง ๆ ได้ทำมา มันต่อเนื่องมาบัดนี้ แล้วจากบัดนี้มันก็ต่อเนื่องไปข้างหน้าอีก บาปอกุศลสิ่งที่ไม่ดี ให้คิดให้เห็นแล้วก็ละ ตั้งแต่วันนี้ คืนนี้ เดี๋ยวนี้ เป็นต้นไป ให้ทำบุญ บุญกุศลนั้น เป็นของเย็น เป็นของสบาย **บาปเหมือนกับไฟ** ไม่ว่ายุคใดสมัยใดไฟก็ร้อน บาปก็ร้อน บาปก็เดือด บุญนั้นเหมือนกับน้ำเย็น น้ำเย็นน้ำแข็งใครบริโภคใช้สอยน้ำที่เย็นก็สบาย กินก็สบาย ดื่มก็สบาย อาบน้ำชำระกายก็สบาย ทั้งนั้น เรียกว่า**บุญนั้นเหมือนกับน้ำ** มีน้ำที่ไหนที่นั่นก็สบาย ไม่มีน้ำก็เดือดร้อน ถึงใจมนุษย์ มนุษย์นี้นอกจากน้ำกินน้ำใช้ แล้วก็ยังมีน้ำทำไร่ทำนาอะไรทุกอย่าง ทั้งนั้นแหละ มันก็เดือดร้อนอยู่ ไม่มีน้ำก็เดือดร้อน คนไม่มีบุญ คนไม่ทำบุญอยู่ที่ไหนไปที่ไหนคนก็เดือดร้อน เพราะว่าบุญในใจมันไม่มี บุญในกายก็ไม่มี บุญทางวาจาก็ไม่มี เวลาจะพูดจาปราศรัยอะไรก็ขวานผ่าซากนั่นแหละคือว่าใจมันบาป ใจบาป ใจอกุศลนี้ ต้องมาละมาถอน มาปล่อยมาวาง ในสมาธิภาวนานี่แหละ ไม่ต้องทำตามอีก ไม่ต้องคิดไปตามอีก ไม่ต้องพูดไปตามกิเลสอย่างนั้นอีก ให้สงบใจ สงบตัว สงบกาย สงบวาจา สงบจิต มันคิดในจิตก็ละทิ้งในจิตนั่นแหละ มันก็ไม่ถึงวาจา มันจะพูด มันจะดุด่าว่าร้ายป้ายสีให้คนอื่นก็ละทิ้งเสีย มันก็หยุดอยู่แค่นั้น ถ้ามันคิดในใจไม่ละทิ้งในใจอีกไม่นานมันพูดออกมาทางวาจา เดี๋ยวมันก็ทำทางกาย ผลก็สะท้อนย้อนมาให้ตัวเองเป็นทุกข์เป็นร้อนอีก

นี่แหละ คือว่า**สมาธิภาวนา พระพุทธเจ้าสอนไว้ตั้งสองพันปีกว่าแล้ว มนุษย์คนเราก็ยังไม่เอาเข้ามาในจิตใจ** ยังปล่อยปละละเลยฟุ้งซ่านรำคาญใจอยู่ ให้รวมกำลังเข้ามาตั้งในจิตในใจเดียวนี้ขณะนี้ให้มั่นคงหนักแน่น อย่าได้หวั่นไหวต่อโลกธรรม คำว่า

กิเลสเหล่านี้ เป็นของเลิกได้ละได้
พระพุทธเจ้าพระอรหันตาเจ้า
ทั้งหลายท่านละทิ้งแล้ว
เป็นเสมหะน้ำลายท่านถ่มทิ้ง
เป็นเสลดท่านคายทิ้งแล้ว
แต่เรายังเก็บเอามากินอีก มันก็เป็น
ทุกข์อยู่อย่างนี้แหละ

โลกธรรม ธรรมของโลก ที่มันกระทบกระเทือนใจคนเรานั้นได้แก่อะไร ความสรรเสริญชอบใจ ความติเตียนนินทาไม่ชอบใจ เป็นคู่หนึ่ง มีกาย มีใจก็มีความสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ไม่กระทบกระเทือนอะไรทางจิตใจก็ชอบ เวลามันทุกข์กาย เวลามันทุกข์ใจ เมื่อมันทุกข์ทุกอย่างทุกประการประดังเข้ามา ทีนี้ก็ไม่ชอบละ ชอบสุข แต่ไม่ชอบทุกข์ทั้ง ๆ ที่โลกมันมีกันคู่อยู่อย่างนี้ ท่านจึงให้เพ่งภาวนาดูจิตใจของตนเอง อย่าไปมัวฟุ้งซ่านจากกายออกไป จงให้เห็นว่า กิเลสเหล่านี้ เป็นของเลิกได้ละได้ พระพุทธเจ้าพระอรหันตาเจ้าทั้งหลาย ท่านละทิ้งแล้ว เป็นเสมหะน้ำลายท่านถ่มทิ้ง เป็นเสลดท่านคายทิ้งแล้ว แต่เรายังเก็บเอามากินอีก มันก็เป็นทุกข์อยู่อย่างนี้แหละ

จงเพียรพยายามนั่งภาวนาปฏิบัติบูชา กายกับใจเราอยู่ที่ไหน ที่นั่นแหละเป็นที่ภาวนาพุทโธในใจ ไม่ต้องไปหาสถานที่อื่น กายวาจาจิตอยู่ที่ไหน ก็ภาวนาลงไปที่นั่น มีดวงจิตครองอยู่ในร่างกายสังขารอันนี้ทุกคนถ้ายังมีลมหายใจอยู่ ถ้าหมดลมหายใจเมื่อใดเวลาใดแล้ว ไม่รู้เรื่องทั้งนั้น มรณกรรมฐานนั้นเข้ามาถึงบุคคลผู้ใด ไม่มีอาวุธยุทธภัณฑ์ใด ๆ ในโลกมนุษย์ จะมาต่อสู้กับพญามัจจุราชคือความตายไปได้ไม่มีเลย ยอมแพ้ทั้งนั้นแหละ เมื่อเป็นเช่นนี้ เวลานี้เป็นเวลาที่เราศึกษาเราฟังเราจำไว้แล้ว เราจะต้องนำไปประพฤติปฏิบัติ คือละบาปบำเพ็ญบุญ ให้เจริญในบุญในกุศล อย่าเป็นคนมักง่าย ท้อถอย

> การภาวนานี้ ท่านจึงต้องไม่เลือกกาล ไม่เลือกเวลา เอาให้มันแข็งแกร่ง แข็งแกร่งเหมือนก้อนหิน เหมือนภูเขา ดูภูเขาเวลาลมจะพัดแรงขนาดไหน ภูเขาหินก็ตั้งอยู่ได้

ทำอะไรให้ทำเป็นหลักเป็นฐาน ทำอยู่ทุกวันทุกคืน ไม่ประมาท นั่งก็ภาวนา เดินก็ภาวนา ยืนก็ภาวนา ได้ดีมีสุขก็ภาวนา ทุกข์ร้อนอนาถาอย่างไรก็ภาวนา พุทโธในใจ ธัมโม สังโฆในใจ เตือนใจให้สงบตั้งมั่น รวมใจให้มาอยู่ภายใน ไม่ต้องไปรับเอาเรื่องราวต่าง ๆ ในโลก โลกนี้มันร้อนเป็นไฟ ก็เท่ากับว่าโลกเรานี้เป็นไฟไหม้โลกอยู่ตลอดเวลา เปลวไฟมันลุกจนถึงเทวโลกพรหมโลก มันลุกขึ้นจากมนุษย์และสัตว์สิ่งเดรัจฉานนี่แหละ เพราะว่าไฟราคะ โทสะ โมหะ กิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ กิเลสความหลงนี้ มันเป็นไฟหมกไหม้หัวใจคนเราให้เร่าร้อนอยู่ตลอดเวลา ถ้าจิตใจไม่สงบ เป็นดวงหนึ่งดวงเดียวแล้วเป็นอันว่าไฟไหม้ตัวไหม้หัวใจอยู่ เต้นแร้งเต้นกาอยู่อย่างนั้นเอง เพราะจิตไม่รู้ จิตไม่อยู่ จิตไม่เห็น จิตมันเมาไปตามอารมณ์กิเลส เลยมันถือกิเลสความโกรธเป็นของดี ถือกิเลสความโลภ ราคะตัณหาเป็นของวิเศษ มันมองไม่เห็นว่าร่างกายสังขารของเรานี้ ก้อน

ป้ายธรรมะ บนต้นไม้ใหญ่ ริมบันไดขึ้น ถ้ำผาปล่อง

นี้ตัวนี้มันเป็นก้อนกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ มนุษย์เขาถ่ายเทไว้ เมื่อเกิดมาแล้วมันก็มาหลงอีก เราไปนอนในท้องแม่ ถ้าตายอีกใจยังละกิเลสราคะ ตัณหา ในจิตไม่หมดไปก็จะไปนอนในท้องแม่ต่อไปอีก ที่ไหนมันก็เป็นแม่ได้ ที่ไหนก็เป็นพ่อได้ เพราะกิเลสนี่แหละ กิเลสของเราไม่ใช่กิเลสคนอื่น เรายังหลง ยังเมายังไม่ตั้งอกตั้งใจ กิเลสเหล่านี้มันก็ทับถม ปิดตา มีตาก็เป็นคนตาบอด ไม่เห็นรูปที่เรายินดียินร้ายนั้นว่ามันดีอย่างไร ยินร้ายมันร้ายอย่างไร รูปมันร้ายมันดีหรือหรือว่ากิเลสในใจของเราไม่รู้ เมื่อกิเลสในใจเราไม่รู้มันเกิดความวุ่นวายเดือดร้อน

การภาวนานี้ ท่านจึงต้องไม่เลือกกาล ไม่เลือกเวลา เอาให้มันแข็งแกร่ง แข็งแกร่งเหมือนก้อนหิน เหมือนภูเขา ดูภูเขาเวลาลมจะพัดแรงขนาดไหน ภูเขาหินก็ตั้งอยู่ได้ เรียกว่าศิลา ศิลาแปลว่าหิน เมื่อจิตใจคนเราบำเพ็ญทาน รักษาศีลภาวนาปฏิบัติบูชาในทางพุทธศาสนา ไม่ย่อท้อต่อการภาวนาแล้วจิตใจของบุคคลผู้นั้นเรียกว่าเป็นศีลเป็นหินแข็งแกร่ง ไม่มีอารมณ์ใดมากระทบกระเทือนให้เดือดร้อนวุ่นวายได้

เราจะมานอนท่าตายอยู่นี่หรือ
จะไม่ลุกขึ้นภาวนาหรือ
สอนใจเตือนใจของเรา
ให้ได้เดินไปไหนมาไหนก็ตาม
ให้เห็นว่าเรากำลังก้าวไปเดินไป
สู่ความตาย เมื่อความตายมาถึงเข้า
ในเวลาที่เราเดินอยู่
ก็ตายเวลานั้นลงไป

ถ้าหากว่านั่งนิด ๆ หน่อย ๆ
ก็มักจะบ่นว่า ทำไมหนอ
ใจข้าพเจ้าจึงไม่สงบ
จะมีวิธีใดให้ใจสงบ
ก็วิธีใด ๆ ก็ได้ทั้งนั้น
คือว่าทำให้มาก เจริญให้มาก
ทำให้มากพิจารณาให้มาก
รวมจิตรวมใจเข้าไปภายใน
ไม่ให้มันมีความง่วงเหงา
ขี้เซาหาวนอนเข้ามาทับถม

การภาวนาจึงเป็นข้อวัตรปฏิบัติอันยอดเยี่ยมในทางพุทธศาสนา ไม่มีสิ่งใดจะดีเยี่ยมเท่า การรักษาศีลภาวนา นั่งก็นึกภาวนาพุทโธในใจให้ได้ นึกถึงความตายที่จะมาถึงตัวเราให้ได้ เวลานั่ง ถ้าความตายมาถึง เราก็ตายในที่นั่งนั้น เวลานอนอยู่ถ้าความตายมาถึงเข้ามันก็ตายในที่นอนนั้นแหละ **เราจะมานอนท่าตายอยู่นี่หรือ จะไม่ลุกขึ้นภาวนาหรือ สอนใจเตือนใจของเราให้ได้ เดินไปไหนมาไหนก็ตาม ให้เห็นว่าเรากำลังก้าวไปเดินไปสู่ความตาย เมื่อความตายมาถึงเข้าในเวลาที่เราเดินอยู่ ก็ตายเวลานั้นลงไป การตายมันง่ายที่สุด เราอย่าเข้าใจว่ามันยาก** บางคนพูดจาปราศรัยกับเพื่อนมนุษย์อยู่ หัวเราะเฮฮาอยู่แต่ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น เกิดลมเกิดอะไรขึ้นมาดิ้นชักตายลงไปก็มี มันง่ายที่สุดล่ะ ฉะนั้นเราจะมานิ่งนอนใจอยู่ไม่ได้ จะมาเฉยอยู่ไม่ภาวนาละกิเลส ในจิตในใจตัวเราแล้ว ไม่ไหวทีเดียว ใครจะมาช่วยได้ ถ้าเราไม่ช่วยตัวเราเอง ถ้าเราช่วยตัวเราเองแล้ว กายวาจาจิตของเราก็เป็นของเบา ถ้าเราช่วยตัวเองไม่ได้ กายวาจาจิตนี่ก็หนัก เป็นทุกข์ทีเดียว

นี่แหละท่านจึงให้ศึกษาธรรมในทางพุทธศาสนา จนให้เกิดความเฉลียวฉลาดความสามารถอาจหาญในใจของตัวเอง จนถึงขั้นละกิเลสด้วยสติปัญญาของตัวเองได้ ละกิเลสความโกรธได้ กิเลสความโกรธถ้าเลิกไม่ได้ ละไม่ได้ เรานั่งภาวนา เดินจงกรมเอาจนกิเลสในจิตในใจมันหมดไปเสียก่อน อย่างนั้นจึงจะสู้ได้ **ถ้าหากว่านั่งนิด ๆ หน่อย ๆ ก็มักจะบ่นว่า ทำไมหนอ ใจข้าพเจ้าจึงไม่สงบ จะมีวิธีใดให้ใจสงบ ก็วิธีใด ๆ ก็ได้ทั้งนั้น คือว่าทำให้มาก เจริญให้มาก ทำให้มากพิจารณาให้มาก รวมจิตรวมใจเข้าไปภายใน ไม่ให้มันมีความง่วงเหงาขี้เซาหาวนอนเข้ามาทับถม** บางคนก็ว่าความง่วงเหงาหาวนอน ข้าพเจ้าจะเลิกได้อย่างไร ก็เดินจงกรมซิ อย่าไปนั่งมันนั่งมันก็หลับนั่นแหละ มันนานเข้ามันเหนื่อยมันก็หลับ ถ้าเดินจงกรมแล้วไม่มีหลับ เดินกลับไปกลับมา ร่างกายก็ปลอดโปร่ง จิตใจก็ไม่มีง่วงเหงาหาวนอน เดินจงกรมไม่เหงานอน ถ้าเกิดเหงานอนก็ตำต้นไม้ ตกถนนมันก็ง่วงไม่ได้ จะต้องหาอุบายแก้ไขใจของตัวเองให้ได้ มันมีวิธีการได้ทุกอย่างทุกประการ ที่จะตามเข้าไปแก้ไขกิเลสในหัวใจได้ทั้งนั้น ถ้าเราตั้งใจให้มั่นคง

ดูเหตุการณ์ปัจจุบันในตัวในใจของเราได้ มันก็แก้ไขได้ในตัวในใจนั่นแหละ เพราะว่าคนอื่นจะมาแก้ไขให้ไม่ได้ จิตใจของเรานี่แหละแก้จิตของเราเอง ไม่มีใครจะมาแก้แทนได้

ท่านเปรียบอุปมาเหมือนอย่างว่า ช่างตีเหล็กสมัยโบราณ เวลาเขาจะตีมีดพร้าจอบเสียมอะไร เครื่องใช้ทำงานในโลก เขาก็เอาเหล็กที่จะตีเป็นมีดพร้าจอบเสียมนั้นมา ขวานนั้นมา แล้วที่เขาตีเหล็กนั้น ก้อนทั่งก็เป็นเหล็ก ที่ตีมันก็เป็นเหล็ก คีมจับมันก็เป็นเหล็ก เอาเหล็กที่จะตีเป็นมีดพร้าจอบเสียมนั้นเข้าไปเผาไหม้ให้แดงโล่ เอาออกมาตีมานั่นไปทีละน้อย ๆ ผลที่สุดนายช่างตีเหล็ก เอาเหล็กตีเหล็ก ก็กลายเป็นมีดพร้าจอบเสียมขวาน เครื่องใช้ไม้สอยได้ เรามีหัวใจ เรามีกายวาจาจิต มีจิตใจครองอยู่ในร่างกาย ก็เอาใจนี่แหละ เอาสติ เอาสมาธิ เอาปัญญา เอาความรู้ความฉลาดในจิตในใจนี่แหละ สอนจิตสอนใจของเราอยู่ทุกเวลาทุกลมหายใจเข้าออก จะไม่เฉลียวฉลาดไม่ได้ เพราะว่าสอนอยู่ทุกเวลาเหมือนช่างตีเหล็ก เอาเหล็กตีเหล็กมันกลายเป็นมีดพร้าจอบเสียมไปได้ ผู้ใดมาเอาใจสอนใจของตัวเอง เตือนใจของตัวอยู่ตลอดเวลา สิ่งใดไม่ดีก็แก้ไขให้ดีขึ้น ส่วนใดดีแล้วก็ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียกว่าแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ไม่ยอมหมกมุ่นอยู่ในกิเลสกามวัตถุกาม เลิกละให้มันห่างไกล

พระพุทธเจ้าสอนว่ากิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ ราคะ ตัณหา อย่าไปใกล้มัน อย่าไปพูดมัน สงบจิตสงบใจ เลิกละปัดเป่าอยู่ในใจให้มันแจ้ง ใสสว่างภายในจิตใจของตนอยู่ตลอดกาล จิตใจของเราก็จะเย็นสบาย ความติเตียนนินทาในโลกก็ไม่มี เพราะเราตั้งจิตเจตนานับตั้งแต่บรรพชาอุปสมบทมา ตั้งอกตั้งใจทำความเพียร มุ่งหน้าไปสู่ความสงบกายสงบจิต อยู่ในจิตในใจของเราทุกเวลา **ทุกลมหายใจเข้าออก ลมหายใจเข้าออกไม่หลงลืมซึ่งความตาย เมื่อความตายมาถึงบัดนี้ จิตเราก็ให้มันสบาย ให้ดีให้ผ่องใสสะอาด ตายกลางวันก็ให้ใจสะอาด ตายกลางคืนก็ให้ใจสะอาด ตายเวลาเด็ก เวลาหนุ่ม ก็ให้ใจสะอาด ใจสบาย ตายเมื่อแก่ เมื่อชรา ก็ให้ใจสบาย เมื่อใจสบายอย่างเดียว ตายแบบไหนก็ดีทั้งนั้น** ถ้าใจเศร้าหมองมัวหมองวุ่นวายฟุ้งซ่านรำคาญใจไม่สงบ ใจไม่เป็นดวงหนึ่งดวงเดียว ใจไม่เย็นไม่สบาย ตายแบบไหนตายเด็กตายหนุ่ม ตายแก่ก็ไม่ดีทั้งนั้น ถ้าใจละกิเลส ความโกรธ ความโลภ ความหลง อวิชชาตัณหาในจิตใจของตน ของตนหมดสิ้นไป ตายแบบไหนก็สบาย ไม่ว่าเพศหญิงเพศชาย คฤหัสถ์ นักบวช นักบ้านดีทั้งนั้น เพราะว่าจิตใจมันดี จิตใจสบาย

ฉะนั้น อุบายธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวเตือนเราท่านทั้งหลายนี้ ให้พากันกำหนดจดจำนำไปประพฤติ ปฏิบัติ ก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

ใจมันกลัวกิเลส ไม่ยอมตัดมันให้ขาด

ไม่ยอมภาวนาให้มันข้ามพ้นไป

มันไปคาอยู่แค่กิเลสนั้นแหละ

มันเอากิเลสเป็นใหญ่เป็นโต

โมโห โทโสไม่ยอมเลิกละกิเลส

นี่คือว่ามันเคารพกิเลส

กราบไหว้กิเลส บูชากิเลส กิเลสมันจึงได้ใจใหญ่

พามาเกิดแล้วมันสร้างความทุกข์

ความเดือดร้อนให้แก่ทุกคน

อุบายธรรมปฏิบัติ

๔ มิถุนายน ๒๕๒๖

ณ โอกาสนี้ไปเป็นโอกาสฟังธรรม พร้อมกับการนั่งสมาธิภาวนาด้วย การนั่งสมาธินี้ให้ทุก ๆ คน ตั้งใจนั่งขัดสมาธิเพชร ทั้งหญิงชายเด็กหนุ่มแก่ คือให้เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวา แล้วก็เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาทับมือข้างซ้าย ดูว่าเรียบร้อยหรือยัง เมื่อเรียบร้อยแล้วก็หลับตา ในเวลานั่งภาวนาฟังธรรมนี้ตาไม่เกี่ยว ตานี้มีไว้สำหรับเดินทาง ถ้าเรานั่งสมาธิภาวนาแล้ว ตาเรียกว่าเก็บปิดไว้ หลับตาเสีย ตาใจได้แก่เรานึกภาวนาพุทโธรวมจิตใจเข้าไป หรือเราฟังธรรมอยู่ได้ยินเสียงอยู่ก็ไม่ให้จิตใจของเราคิดไปที่อื่น รวบรวมเอาจิตใจของเราภายใน ได้แก่ดวงจิตดวงใจผู้ได้รู้ได้ยินได้ฟังอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ให้คิดฟุ้งซ่านไปในอดีตในอนาคต เรื่องดีใจเสียใจภายนอกออกไปให้พากันปล่อยวางให้หมดสิ้น เอาใจเอาตัวของเราในเวลาปัจจุบัน ปัจจุบันธรรม ธรรมที่เป็นปัจจุบัน ที่เรานึกน้อมภาวนาอยู่ฟังธรรมอยู่

ใจของคนเรานั้นถ้าหากว่า ขาดสติ ขาดสมาธิ ขาดภาวนา จิตใจนี้จะว้าวุ่นคิดฟุ้งซ่านไปในที่ต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าพระองค์จึงได้ตักเตือนพุทธบริษัท นักบวชนักบ้าน ในสมัยครั้งพุทธกาลโน้นว่าให้รวมจิตรวมใจ สงบจิตใจเข้ามาสู่หลักปัจจุบันคือเวลานี้ ไม่ให้จิตฟุ้งซ่านไปที่อื่นจึงจะมีทางจะได้ภาวนา ได้เข้าใจในธรรมปฏิบัติ คนเราทุกคนนั้น มีจิตใจสูง ไม่เหมือนกับสัตว์สิ่งเดรัจฉาน ธรรมดาสัตว์สิ่งเดรัจฉานนั้นไม่มีทางที่จะฟังธรรมคำสั่งสอนในทางพุทธศาสนาได้ สัตว์ตัวไหนเกิดมาเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นไปตลอดชาติ ยากที่จะฟังธรรมได้ การฟังธรรมนี้มีแต่เรื่องมนุษย์ มนุษย์คนเรานี้หนึ่ง สมัยครั้งพระพุทธเจ้าก็มีเทวดา พระยาอินทร์ พระยาพรหม ฟังเทศน์ฟังธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า แต่ว่ามนุษย์นี้เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติฟังธรรม ฟังธรรมแล้วไม่ใช่ฟังอย่างเดียว ฟังแล้วต้องทำ ฟังแล้วต้องปฏิบัติ ฟังแล้วต้องสงบกาย สงบวาจา สงบจิต สงบใจ ไม่ให้จิตคิดถึงใครทั้งนั้น

จงดูตัวเราทุกคนว่า เมื่อเราเกิดมา ก็เกิดมาตัวเราคนเดียว มาอยู่ในโลกนี้จะนาน

> คนใดประมาทเหมือนคนตายแล้ว
> คือว่าไม่สร้างคุณงามความดี
> อันใดให้เกิดขึ้นในตัวในตน
> ของตัวเองได้ ยังมีลมหายใจอยู่
> ก็ไม่ภาวนาให้ได้ทุกลมหายใจ

หลายสิบปีขนาดไหนก็ตาม เวลาคนเรานั้นแตกดับตายไป เอาคนอื่นไปด้วยก็ไม่ได้ ไปแต่จิตใจดวงเดียว ร่างกายสังขารนี้ ไม่ว่าเด็กหนุ่มแก่ทิ้งไว้ในโลกนี้ เอาไปไม่ได้ ข้อนี้ให้เรานึกให้ได้เจริญให้ได้ ไม่ต้องไปห่วงหน้าห่วงหลัง วิตกวิจารอย่างโน้นอย่างนี้ ดูเวลาเราเกิด เราเกิดมาตัวคนเดียว เวลาเราตายไปคนทั้งหลายตายไปก็ตายไปแต่ดวงจิตดวงเดียว ร่างกายก็ทิ้งไว้ในโลกมนุษย์นี้ เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้จิตใจของเราไม่ต้องพะวักพะวนไปที่อื่น ทุกลมหายใจเข้าทุกลมหายใจออก พระพุทธเจ้าพระองค์เตือนไว้แต่ครั้งโน้นว่า **จงพากันภาวนาให้ได้ทุกลมหายใจเข้าและออก** ลมหายใจเข้าไป ลมหายใจออกมาก็ให้นึกภาวนาได้อย่างลมหายใจเข้าออก คำว่าทุกลมหายใจเข้าออกก็คือว่าทำอยู่เสมอนึกอยู่เสมอ เจริญอยู่ทุกเมื่อ เหมือนลมหายใจเข้าออกคนเราทุก ๆ คนที่ยังไม่ตาย ยังมีชีวิตอยู่นี้ ตั้งแต่เราเกิดมาในโลกนี้ ไม่มีเวลาหยุดลมหายใจ นั่งอยู่ก็หายใจเข้าออก ชีวิตก็ยังมีอยู่ ยืนอยู่ก็ยังมีลมหายใจเข้าออก เดินไปมาที่ไหนใกล้ไกล ในนอกก็มีลมหายใจเข้าออกอยู่ ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเราก็เป็นอยู่อย่างนี้

การที่เราภาวนาบทใดข้อใด อรรถธรรมคำสอนพระพุทธเจ้าอันใดก็ตาม เมื่อเรานึกเราเจริญอยู่เนือง ๆ เหมือนลมหายใจเข้าออก พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เป็นคนไม่ประมาท เพราะภาวนาได้อยู่ทุกลมหายใจ ผู้ใดหลงใหลลืมหมด ไม่นึกถึงความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความไข้ ความตาย ที่จะมาถึงตัว เมามัวประมาท อันนั้นแหละท่านว่าคนประมาท **"คนใดประมาทเหมือนคนตายแล้ว คือว่าไม่สร้างคุณงามความดีอันใดให้เกิดขึ้นในตัวในคนของตัวเองได้ ยังมีลมหายใจอยู่ก็ไม่ภาวนาให้ได้ทุกลมหายใจ"** โดยเฉพาะแล้ว คนเรานั้นมักคิดแต่ในเรื่องที่ตนเองจะอยู่ในโลกนี้ คิดแต่จะให้ตัวเองมีความสุขกายสบายใจ แต่สิ่งมันแทรกซ้อนอยู่ในกายวาจาจิตของเรานั้นคิดไม่ถึง อย่างว่ารูปขันธ์ร่างกายของคนเราเมื่อเกิดมาแล้วย่อมมีความชราไปทุกวันเวลา ไม่ได้หยุดยั้ง อันความเจ็บไข้ได้ป่วยมันก็มีอยู่ทุกวันคืนเดือนปี มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่มันจะมาถึงเข้า อันนี้มันก็แทรกขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่คนเราไม่ต้องการไม่ปรารถนาความเจ็บไข้ได้ป่วยหรือว่าความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ ไม่ต้องการไม่ปรารถนา แต่มันได้ขึ้นมาเองได้ขึ้นมาลอย ๆ อย่างนั้นเอง

การภาวนานี้จึงเป็นบทบาทอันสำคัญที่เราทุกคนจะต้องตั้งอกตั้งใจปฏิบัติภาวนาให้ได้ให้เป็นให้เกิดให้มีขึ้น ไม่ต้องไปรอท่าว่าเมื่อถึงวันตายข้าพเจ้าจะภาวนาพุทโธ

บางคนเกิดมาไม่นาน ๑๐ ปีตายก็มี
๒๐ ปีตายก็มี ๓๐ ปีตายก็มี
๔๐ ปี ๕๐ ปีตายได้ทั้งนั้น
แต่ส่วนมากนั้น
ไม่ค่อยมีเหลือไปถึง ๑๐๐ ปี

เอาให้ได้ อย่างนี้ไม่ได้ เราต้องทำไว้ก่อน เตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อน ตั้งแต่บัดนี้เดี๋ยวนี้เวลานี้เป็นต้นไป จะเป็นวันไหนคืนไหน เวลาใดก็ตาม ต้องเตือนใจของเราว่า **เราเกิดมาแล้วหนีความทุกข์ความเดือดร้อนในโลกนี้ไม่ได้** มีรูปร่างกาย รูปร่างกายนี้ก็มีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน อายุสังขารของคนเราทุกคนนั้นมันไม่ใช่เท่ากัน ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ด้วย **บางคนเกิดมาไม่นาน ๑๐ ปีตายก็มี ๒๐ ปีตายก็มี ๓๐ ปี ๔๐ ปี ๕๐ ปีตายได้ทั้งนั้น แต่ส่วนมากนั้นไม่ค่อยมีเหลือไปถึง ๑๐๐ ปี** มักจะตายก่อน ๑๐๐ ปี ด้วยกันทั้งนั้น ข้อนี้ให้เราเอามาเตือนใจ พระพุทธเจ้าพระองค์เตือนพุทธสาวกในครั้งพุทธกาลโน้นว่า อันมรณภัยคือ ความตายนั้น สาวกทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายจงนึกจงเจริญให้ได้ว่า **ความตายนี้ ไม่มีใครหลบหลีกได้** "ท่านให้นึกให้น้อมให้ได้ว่า ทุกลมหายใจเข้าไปก็เตือนใจของตนให้นึกว่า นี่ถ้าลมหายใจนี้เข้าไปแล้วออกมาไม่ได้ เกิดติดขัดคนเราก็ตายได้ แม้ลมหายใจออกไปแล้ว เกิดอะไรติดขัดขึ้นมาสูดลมหายใจเข้ามาไม่ได้คนเราก็ตายได้" ความตายนี้แหละ ท่านเตือนไว้ว่าอย่าได้ประมาท แม้เราตถาคต หมายถึงพระองค์เองได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า รู้แจ้งโลก รู้แจ้งธรรม ละกิเลสหมดสิ้นไปแล้วเราตถาคตก็ไม่หลงไม่ลืม รู้สึกอยู่ตลอดเวลาทุกลมหายใจเข้าไป ว่าพระองค์ต้องแตกดับตายแน่ ๆ รูปขันธ์ไม่ยั่งยืน ลมหายใจออกมาพระองค์ก็เตือนใจของพระองค์ได้ ไม่ประมาทว่าลมหายใจออกไปก็ถึงตายได้ พระองค์ได้ชื่อว่าไม่ประมาททั้งลมหายใจเข้าไม่ประมาททั้งลมหายใจออก ท่านภาวนาได้อยู่เสมอ แล้วให้พากันไตร่ตรองในใจของตัวเองว่า ในวันหนึ่ง ๆ คืนหนึ่ง ๆ ผ่านพ้นไป ตัวเราเอง ใจเราเองได้นึกถึงความตายที่จะมาถึงตนไหม บางคนอาจประมาทมัวเมาฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่ได้นึกถึงว่าตัวเองจะต้องแตกต้องตายวันใดวันหนึ่ง เป็นความประมาทมัวเมา จิตใจก็จะเพลิดเพลินลุ่มหลงไปตามอำนาจกิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ กิเลสความหลง เพราะไม่มีธรรมะเตือนใจของตัวเองคือ มรณกรรมฐาน

มรณกรรมฐานนี้เป็นยอดกรรมฐานก็ว่าได้ คนเราเมื่ออาศัยความประมาทมัวเมาไม่ได้มองเห็นภัยอันตรายจะมาถึงตน คิดเอาเองหมายเอาเองว่าเราคงไม่เป็นไร ง่าย ๆ เราสบายดีอยู่ เรายังเด็กยังหนุ่มอยู่ ความตายคงไม่กล้ำกรายได้ง่าย ๆ อันนี้เป็นความประมาทมัวเมา พระพุทธเจ้าพระองค์เตือนทุกจิตทุกใจของสาวกว่า สิ่งใดอันเป็นไปเพื่อกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ต้องรีบแก้ไขละทิ้ง ตั้งแต่เดี๋ยวนี้บัดนี้เป็นต้นไป ไม่

ให้ไปห่วงหน้าห่วงหลังวิตกวิจารอย่างโน้นอย่างนี้ ทำใจให้สะอาด ทำกายให้สะอาด วาจาให้สะอาด ได้แก่รักษาศีล ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ทำศีลรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ เตือนใจของเราว่า ตัดบ่วงห่วงอาลัย สิ่งใดเราตัดเราเลิกเราละเราปล่อยได้แล้ว ก็ไม่กลับเอามาคิดนึกอีก และกิเลสอันใดที่จะมาข้องแวะขึ้นมาทีหลังเราก็เพียรพยายามตัดละออกไปให้หมดสิ้น

ดูวันคืนที่พระพุทธเจ้าของเราภาวนาก่อนที่จะได้ตรัสรู้นั้น พระองค์นั่งสมาธิภาวนาใต้ควงไม้โพธิ์ นั่งสมาธิแล้วพระองค์ก็ตั้งสัตย์อธิษฐานลงไปในจิตใจ **การนั่งภาวนาสมาธิครั้งนี้จะนั่งสมาธิจนให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นในโลก จะไม่ยอมลุกไปมาในที่ต่าง ๆ แม้ชีวิตเลือดเนื้อเชื้อไขร่างกายสังขารนี้จะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ตาม มันจะตายก็ยอมตาย พระ–องค์ไม่ท้อถอย นี่คือว่าใจของพระพุทธเจ้านั้นมีความเด็ดเดี่ยวแน่วแน่มั่นคงที่สุด** ส่วนอุบายภาวนาของพระองค์ก็แบบง่าย ๆ ท่านไม่ได้นึกพุทโธ ท่านนึกลมหายใจเข้านึกลมหายใจออก เอาจิตใจดวงผู้รู้อยู่ในใจของท่าน มากำหนดอยู่ที่ลมหายใจเข้าและออก ไม่ให้คิดไปนอกเหนือจากนั้น ลมเข้าไปรับรู้ว่านี่เป็นลมเข้าไปจริง ๆ ลมออกมาท่านก็รับรู้ว่านี่เป็นลมออก ลมเข้ายาวออกยาวท่านก็รู้ เข้าสั้นออกสั้นท่านก็รู้ ลมหยาบท่านก็รู้ ลมอย่างกลางท่านก็รู้ ลมละเอียดท่านก็รู้ ท่านเอาอานาปาฯ ลมหายใจนี้แหละมัดจิตมัดใจของท่านจนอยู่ในที่อันเดียว น้ำพระทัยใจพระพุทธเจ้าก็สงบระงับตั้งมั่นเป็นสมาธิภาวนา ไม่ไหวหวั่นพรั่นพรึงด้วยเหตุการณ์ใด ๆ จนจิตใจอันนี้หนักแน่นมั่นคง เหมือนพื้นพสุธาหน้าแผ่นดิน ไม่หวั่นไหวด้วยเหตุการณ์ใดๆ ในคืนวันนั้นเองเป็นวันเดือนหกเพ็ญ พระพุทธ-เจ้าของเราก็ตัดกิเลสได้หมด ตัดกิเลสความโกรธได้เด็ดขาด ตัดกิเลสความโลภ ความอยากได้ในใจได้เด็ดขาด ตัดกิเลสความหลงในใจได้เด็ดขาด ละกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ให้หมดสิ้นไปพร้อมทั้งวาสนาอาจินต์ พระ-องค์ไม่มีความท้อถอย มีแต่ความหมั่นขยันขันแข็ง สามารถอาจหาญภายในจิต จิตใจของพระองค์พ้นจากโลก พ้นจากรูปนามกายใจตัวตน สัตว์ บุคคล ไม่หลงใหลในคนในสัตว์วัตถุธาตุทั้งหลาย ไม่หลงใหลในเทวดา อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ เป็นจิตใจอันรู้แจ้งแทงตลอดเพราะว่า พระพุทธเจ้าจิตใจของท่านเป็นจิตใจอันโลกวิทู รู้แจ้งโลก รู้แจ้งธรรม รู้หมดทุกอย่าง ไม่มีสิ่งใดที่พระองค์ไม่รู้ ในโลกมนุษย์ เทวโลก พรหม-โลกนี้ พระองค์รู้แจ้งจนถึงเมืองนิพพานอันเป็นสถานที่พ้นจากชาติ ชรา พยาธิ มรณะ

ชื่อว่าพระพุทธเจ้าของเรานั้นเป็นผู้มีสติ เป็นมหาสติ เป็นผู้มีสมาธิ เป็นมหาสมาธิ เป็นผู้มีปัญญา เป็นมหาปัญญา เป็นผู้มีญาณ เป็นมหาญาณ ละกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ในน้ำพระทัยใจพระพุทธเจ้าของเราให้หมดสิ้นไป แล้วยังโปรดสอนมนุษย์และเทวดา ให้รักษาศีลภาวนาปฏิบัติบูชาไม่ให้ท้อถอย ให้ใจมั่นคงหนักแน่น อยู่ในศีลใน

ธรรมในคำสั่งสอน พระองค์เป็นตัวอย่างเป็นผู้เดินหน้า ก้าวไปข้างหน้าไม่ถอยหลัง กิเลสอันใดที่พระองค์แต่ก่อนยังเลิกไม่ได้ละไม่ได้ มาเวลานั้นพระองค์เลิกได้ละได้ให้ชื่อว่า ตัดเด็ดขาด ตัดเด็ดขาดตัดจนมันแตกมันตายไปเลย กิเลสความโกรธไม่ลุกขึ้นมาได้ ฆ่ากิเลสความโกรธให้ตายไป ฆ่ากิเลสความโลภราคะตัณหาให้ตายด้านไปหมด ไม่มีรูปเสียงกลิ่นรสโผฏฐัพพะคนสัตว์วัตถุใด ๆ ที่จะมายั่วยุให้จิตใจของพระองค์กลับกลอกเหมือนแต่ก่อนเลย เพราะพระพุทธเจ้าท่านฆ่ากิเลส ละกิเลสเหล่านี้หมดสิ้นด้วยปัญญาญาณ

เราทุกคนที่ได้ฟังธรรมคำสั่งสอนในทางพุทธศาสนาแล้ว ก็อย่าพากันนิ่งนอนใจ กิเลสแม้จะมีมากน้อยเท่าไร กิเลสเป็นของละได้ ผู้ใดตั้งความเพียรความหมั่นความขยันภาวนาไม่ท้อถอย ผู้นั้นก็เลิกได้ละได้กิเลสในหัวใจของตัวเอง ธรรมดากิเลสนั้นท่านว่ามันเป็นความไม่รู้ เมื่อจิตไม่รู้ จิตไม่หยุด จิตไม่อยู่เสียก่อน เป็นจิตเลื่อนลอยฟุ้งซ่าน ไม่มีทางจะรู้ได้เข้าใจ พระพุทธองค์ท่านจึงทำจิตให้สงบให้มันนิ่งแน่วเป็นดวงเดียว แม้จะไม่ได้คิดไม่ได้นึกอะไร จิตใจที่สงบตั้งมั่นเป็นดวงเดียวนั้นก็มีความสุข มีความสบายพอตัวอยู่แล้ว ยิ่งภาวนาไปปฏิบัติไป แก่กล้าสามารถขึ้นไปโดยลำดับ พุทธสาวกในครั้งพุทธกาลท่านก็ทำใจให้ถึงซึ่งมรรคผลนิพพานเห็นแจ้งในจิตใจของท่าน

ที่เราได้ยินได้ฟังว่า เป็นพระโสดา เป็นพระสกิทาคา เป็นพระอนาคา เป็นได้ถึง

พระอรหันตาขีณาสพ นั่นคือว่าท่านภาวนาท่านไม่ปล่อยปละละเลย ท่านตั้งจิตตั้งใจจริง ๆ จิตใจของท่านเลื่อมใสศรัทธา มีศรัทธาแก่กล้าสามารถในหัวใจ ไม่มีความท้อแท้อ่อนแอในจิตใจประการใด อันความเหน็ดหนื่อยเมื่อยหิวเกิดขึ้นในร่างกายสังขาร ท่านก็ไม่มายึดมาถือท่านละได้ปล่อยได้วางได้ พระสาวกเจ้าทั้งหลายชื่อว่าเป็นผู้ดำเนินตามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตัดละ กิเลสความโกรธได้ สาวกทั้งหลายท่านก็เอามาปฏิบัติภาวนาเลิกได้ละได้ตามพระพุทธเจ้าจริง ๆ กิเลสโลภะ กิเลสโมหะ อวิชชา ตัณหา กิเลส ๑,๕๐๐ ตัณหา ๑๐๘ มากน้อยประการใด พระสาวกเจ้าทั้งหลายในครั้งพุทธกาล ท่านก็เอามาเลิกมาละปลดปล่อยไปได้หมดสิ้น ไม่ได้หมายว่าเป็นพระ-ภิกษุ สามเณร อย่างพวกเรานี้อย่างเดียว แม้ฆราวาสญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา อุบาสกก็หมายถึงโยมผู้ชาย อุบาสิกาก็หมายถึงโยมผู้หญิง ทั้งหญิง ทั้งชาย ทั้งนักบวช นักบ้าน ทุกคนทุกดวงใจ ท่านตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาจริง ๆ ฆราวาสญาติโยมก็ได้สำเร็จเป็นโสดา เป็นพระสกิทาคา พระอนาคา เป็นได้ถึงพระอรหันตาขีณาสพ นั่นคือว่าท่านตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาจริง ๆ ท่านไม่ปล่อยปละละเลย ท่านรวมจิตรวมใจเข้าไปในจิตใจดวงจิตผู้รู้อยู่ มีความเพียรเพ่งอยู่ในจิตใจนั้น มีสมาธิมั่นคงที่สุด ไม่มีสิ่งใด จะมาทำลายให้จิตใจของท่านหวั่นไหวสั่นสะเทือนไปได้ นั่นแหละพุทธสาวกในครั้งพุทธกาล ท่านทำจริงปฏิบัติจริง เอาจริง ๆ ด้วย เมื่อท่านทำจริงปฏิบัติจริง ความรู้ยิ่งเห็นจริงก็ย่อมบังเกิดมีขึ้นในจิตใจของท่าน

เราผู้เป็นสาวก สาวิกา ศรัทธาญาติโยม ภิกษุสงฆ์สามเณรก็อย่าได้มีความท้อถอย อย่าไปคิดว่าเราทำไม่ได้ เราบุญน้อยวาสนาน้อย ละกิเลสไม่ได้ อย่าไปคิดอย่างนั้น อะไรก็ตามถ้าหากว่าเรามีความตั้งใจมั่นไม่หวั่นไหวแล้ว ตั้งใจประพฤติดีปฏิบัติชอบ ประกอบในสิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศล ไม่ท้อถอยในดวงใจแล้ว ย่อมได้ย่อมถึงเป็นไปได้ทุกทั่วหน้า เพราะว่าศาสน-ธรรมคำสั่งสอนพระพุทธเจ้านั้น เป็นธรรมะคำสั่งสอน เป็นนิยานิกธรรมนำออกจากโลก นำออกจากกิเลส ผู้ใดปฏิบัติภาวนาไม่ท้อแท้อ่อนแอในดวงใจ ตอนแรก ๆ จะไม่รู้ไม่เข้าใจก็ตาม ถ้าทำไปปฏิบัติไป จิตใจนั้นก็เกิดความรู้ความเข้าใจปฏิบัติเป็นไปได้

เพราะว่าคนเราทุกคนนั้น ใจมันเป็นประธาน สำเร็จแล้วในดวงจิตดวงใจผู้รู้อยู่ในตัวในใจของตนนี่แหละ ถ้าจิตใจดวงนี้เอา ได้หมดไม่มีอะไรที่ว่าทำไม่ได้ ละกิเลสไม่ได้ เมื่อจิตดวงนี้ตั้งจิตตั้งใจเพื่อละจริง ๆ แล้วละได้ทั้งนั้น ความโกรธจะมีมากน้อยเท่าไร พุทธสาวกท่านละได้ เราท่านตั้งใจเลิกละมันก็ละได้ กิเลสมากน้อยเท่าไรเลิกได้ละได้ด้วยการปฏิบัติบูชาภาวนา ไม่มีความท้อถอย เมื่อใจเราไม่ท้อแท้ไม่อ่อนแอ ไม่กลัวตายแล้วข้ามตายได้คือไม่ติดอยู่แค่กลัวตาย คนเราที่ทำอะไรปฏิบัติอะไรไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรก็เพราะมันมากลัวเจ็บ กลัวไข้ กลัวเป็น กลัวตายนี่แหละ ถ้าไม่กลัวแล้วเร่งภาวนาเข้าทุกวันทุกคืน ทั้งยืนทั้งเดินทั้งนั่งทั้งนอน เรียกว่าทุกลมหายใจเข้าออก เมื่อทำอยู่ปฏิบัติอยู่ไม่มีความท้อถอยแล้ว ย่อมเกิดมีขึ้นได้ในใจของผู้ปฏิบัตินั้นเอง

พระธรรมอยู่ที่กาย พระธรรมอยู่ที่วาจา พระธรรมอยู่ที่จิต เมื่อกายวาจาจิตเราอยู่ที่ไหน ทุกดวงใจตั้งใจปฏิบัติภาวนาอยู่ในที่นั้น ๆ สิ่งใดไม่รู้ก็จะค่อยรู้ไป สิ่งใดไม่เข้าใจก็จะเข้าใจไป เพราะรวมจิตรวมใจเข้ามาภายในได้ ดวงจิตดวงใจของคนเรานี้ไม่ต้องไปหาเป็นรูปเป็นร่างสีสันวรรณะอย่างโน้นอย่างนี้ ไม่มีอะไรในจิตใจของเราเป็นสีสันวรรณะ **คำว่าจิตใจได้แก่ดวงจิตดวงใจผู้รู้อยู่ ผู้เห็นอยู่ ผู้ได้ยินได้ฟังอยู่** เราฟังเสียง ได้ยินเสียงใครเป็นผู้รู้อยู่ในตัวในใจ นั่นแหละมันอยู่ตรงนี้ **ให้รวมให้สงบเข้ามาที่ตรงนี้** ตรงจิตใจผู้รู้อยู่ ตาเห็นรูปจิตดวงนี้เป็นผู้เห็น ดีใจก็จิตดวงนี้หลงไป เสียใจก็จิตดวงนี้หลงไป เสียงผ่านเข้ามาทางโสตทางหูก็จิตดวงเก่านี้แหละ กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ก็จิตดวงนี้เป็นผู้หลง **เมื่อจิตใจดวงนี้เป็นผู้หลงผู้เมาไม่เข้าเรื่องเราก็มาแก้ไขภาวนาทำใจให้สงบ ไม่ให้หันเหไปกับอารมณ์ใด** ๆ เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดดับอยู่ในตัวในใจในสัตว์ในบุคคลนี้ว่า มีเกิดขึ้นตั้งอยู่ชั่วระยะหนึ่งแล้วก็แตกดับไปเป็นธรรมดาอย่างนี้ จิตใจผู้รู้ผู้เห็น ผู้ภาวนาอยู่ก็อย่าหวั่นไหวสั่นสะเทือนลุ่มหลงมัวเมาไปอยู่ใต้อำนาจกิเลส จงเพียรพยายามยกจิตใจของเราให้สูงขึ้น ไม่ปล่อยให้อำนาจกิเลสราคะตัณหามาแวะมาเกี่ยวเกาะกังวลอยู่ในใจ กิเลสโทสะไม่ให้มันมาโกรธมาแค้นมาอิจฉาพยาบาทอยู่ในตัวในใจ เพียรพยายามอยู่ในใจตรงนี้ให้ได้ทั้งกลางวันกลางคืน ยืนเดินนั่งนอนทุกอิริยาบถ

เมื่อจิตใจของแต่ละบุคคลมันอยู่ในธรรมปฏิบัติ ไม่เอาอารมณ์โลกมาไว้ในใจ เอาอารมณ์ธรรมะละกิเลสความโกรธในใจของตัวเองให้หมดสิ้น ไม่ว่าอารมณ์ร้ายดีอะไรบังเกิดมีขึ้น ถ้ามันยังมีความโกรธ ไม่พอใจอยู่ในใจนั้น ก็ให้รีบลุกขึ้นภาวนาทำความเพียรละกิเลสความโกรธในใจให้หมดสิ้นไปในขณะนั้นเวลานั้น ไม่ว่ากิเลสกองไหน ถ้ามันมีอยู่มันก็แสดงบทบาทออกมาให้เจ้าตัวเรารู้ว่ากิเลสอะไรมันยังเหลืออยู่ ก็ให้ภาวนาทำความเพียร ละกิเลสนั้น ๆ ให้มันเบาไป บางไป หมดไป สิ้นไป ไม่ต้องมา

ไม่ว่าเราจะไปที่ไหน อยู่ที่ไหน
กาย วาจา จิต
จิตใจดวงผู้รู้อยู่ในใจตรงไหน
ก็รวมกำลังตั้งมั่นลงไปในจิตใจดวงนี้
กลางวัน กลางคืนก็ภาวนาได้
ยืนเดินนั่งนอนไปมาที่ไหนก็ภาวนาได้
หลงลืมอะไรก็พุทโธนั่นแหละ
ลืมไม่ได้จะต้องตั้งมั่นลงไป

เลี้ยงมันอีก กิเลสเหล่านี้จะอยู่ในตัวในใจของคนเราได้ ก็เพราะว่าคนเรานั้นแหละเลี้ยงมันไว้ ไม่ละไม่วางไม่ปล่อยไม่ตัดให้มันขาด กลัวกิเลส คือว่าใจมันกลัวกิเลส ไม่ยอมตัดมันให้ขาด ไม่ยอมภาวนาให้มันข้ามพ้นไป มันไปคาอยู่แค่กิเลสนั้นแหละ มันเอากิเลสเป็นใหญ่เป็นโต โมโหโทโสไม่ยอมเลิกละกิเลส นี่คือว่ามันเคารพกิเลส กราบไหว้กิเลส บูชากิเลส กิเลสมันจึงได้ใจใหญ่พามาเกิดแล้วมันสร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนให้แก่ทุกคน มีแต่เรื่องเดือดร้อนเนื้อ เดือดร้อนใจ เพราะว่ากิเลสมันเป็นเหตุอันสำคัญอยู่ในใจของคนเรา

จึงจำเป็นต้องลุกขึ้นปฏิบัติบูชาภาวนา กำหนดพิจารณาให้เห็นแจ้งในหลักอนิจจัง คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของคน ของสัตว์หรือของวัตถุธาตุทั้งหลายในโลก ไม่มีอะไรจะเที่ยงแท้แน่นอนยั่งยืน เป็นอยู่อย่างนั้นตลอดไป ดูแต่ตัวเรา คนเราที่เกิดมาเกิดมาทีแรกตัวน้อยนิดเดียว เพราะความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตานั้นแหละ มันก็เจริญวัยได้ขึ้นไปโดยลำดับ เพราะความไม่เที่ยงแท้แน่นอนเป็นทุกข์เป็นอนัตตา เมื่อมันหมดขีดแห่งความเจริญ ทีนี้มันก็เข้าถึงความเสื่อม ความเสื่อมไป ความสิ้นไป ความหมดไปของรูปนามกายใจของคนทุก ๆ คน แสดงความแก่ชราออกมา มีตาดีตาก็เสียดูอะไรไม่ได้ มีหูดี ฟังอะไรได้ เมื่อแก่ชราฟังอะไรไม่ชัด มีปาก มีเขี้ยว มีฟัน ฟันก็หลุดออกไป เพราะมันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ มันไม่ใช่ฟันของเรา มันของกิเลสเป็นฟันของโลก

เมื่อผู้มาภาวนาทำความเพียรปฏิบัติบูชาไม่ท้อถอย มาเพ่งพินิจพิจารณาให้เข้าใจในธรรมปฏิบัติ เอามาปฏิบัติบูชาภาวนาเลิกให้ได้ละให้ได้อย่าไปตามกิเลส ตามกิเลสราคะ จะมาตายอยู่ในโลกไม่จบไม่สิ้น ถ้าเรายังหลงกับกิเลสโทสะก็จะมาเกิดมาตายอยู่ไม่จบไม่สิ้น กิเลสโมหะเป็นของละเอียด ผู้ใดยังมาลุ่มหลงโมหะอยู่ในใจนั้น นั่นก็จะมาเกิดมาตายวุ่นวายไม่มีที่จบสิ้น กิเลสตัณหามานะทิฏฐิ อันมีอยู่ในใจของมนุษย์ปุถุชนคนเรานี้เราทุกคนจะต้องทำความเพียรเพื่อละเพื่อปล่อยเพื่อวางเพื่อสลัดออกไม่ให้มันมาติดข้องพัวพันในกายในวาจาคือคำพูด ในใจคือความคิด ไม่เอามาคิดให้มันหลงต่อไปไม่มีที่จบที่สิ้น ทำความดีทำความเพียรเพื่อละกิเลสในหัวใจของตนให้ได้ ตั้งใจให้ได้สงบใจให้อยู่ เอาใจให้เป็นดวงหนึ่งดวงเดียว จนมองเห็นชัดแจ้ง ในจิตใจดวงผู้รู้อยู่ในตัวในใจนี้ว่า นอกจากจิตใจดวงที่รู้อยู่ในตัวนี้ออกไปมากน้อยเท่าไร ไม่เที่ยงแท้แน่นอนทั้งนั้น จิตใครหลงก็เป็นทุกข์ในโลก จิตใครหลงก็ชื่อว่ามาหลงกายหลงจิต

หลงรูปหลงนาม ไม่จบไม่สิ้นสักที เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในความหลงความเมาเหล่านี้

บัดนี้เป็นเวลาที่เราทุกคนทุกดวงใจ ได้สดับรับฟังธรรมะคำสั่งสอนพอสมควร แล้วก็ให้เราทุกดวงใจนั่นแหละกำหนดจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติ **ไม่ว่าเราจะไปที่ไหน อยู่ที่ไหนกาย วาจา จิต จิตใจดวงผู้รู้อยู่ในใจตรงไหนก็รวมกำลังตั้งมั่นลงไปในจิตใจดวงนี้ กลางวันก็ภาวนาได้ กลางคืนก็ภาวนาได้ ยืนเดินนั่งนอนไปมาที่ไหนก็ภาวนาได้ หลงลืมอะไรก็พุทโธนั่นแหละ ลืมไม่ได้จะต้องตั้งมั่นลงไป พุทโธ** เป็นคำหมายถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นผู้แจ้งโลกละกิเลสในโลกนี้หมดสิ้น ด้วยการเข้าถึงพุทโธ พุทโธพุทธะ พระพุทธเจ้า เมื่อจิตใจของท่านไม่หลงไม่มัวเมาได้ชื่อว่าพ้นออกจากกิเลสความโกรธ พ้นออกจากกิเลสความโลภความอยากได้ พ้นออกจากกิเลสความหลง ความเมาความไม่รู้แจ้งเห็นจริง เมื่อมาถึงวันเวลาที่เราตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาแล้วอย่าได้นิ่งนอนใจ จงตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนาในใจของเราให้ได้ให้ทุกเวลาทุกลมหายใจเข้าออก ไม่ว่าวันไหนคืนไหนเวลาใดก็ตาม มันเป็นเวลาปฏิบัติบูชาภาวนาละกิเลสได้ทั้งนั้น เพราะว่ากิเลสในใจของบุคคลเรานี้ ไม่มีใครจะมาเลิกมาละมาถอนออกให้ได้ มันเป็นจิตใจของแต่ละบุคคลพุทธสาวกไม่ว่าสมัยใดเวลาใด เมื่อท่านได้ยินได้ฟังแล้วท่านไม่นิ่งนอนใจ ท่านรีบเร่งบำเพ็ญสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท เมื่อจิตใจของท่านไม่มีความประมาทมัวเมาประการใด ท่านก็เร่งภาวนาในจิตในใจ ไล่กิเลสความโกรธออกจากจิตจากใจ ไล่กิเลสความโลภตัณหาออกจากใจ ไล่กิเลสอวิชชาตัณหาในจิตใจให้หมดสิ้น จิตใจของท่านก็สว่างแจ้งแทงตลอดในธรรม จิตใจของท่านก็ไม่ท้อแท้อ่อนแอประการใด เรียกว่าภาวนาทำความเพียรละกิเลส จนกิเลสในใจของท่านไม่มี ไม่มีความโกรธอยู่ในใจ ไม่มีความโลภความอยากได้อยู่ในใจ ไม่มีความหลงกายหลงจิต หลงรูป หลงนาม ไม่หลงไปอยู่กับสิ่งใด ๆ ทั้งหมด จิตใจของพระอริยสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลายจึงเพียบพร้อมไปด้วยความเมตตาการุณ พร้อมไปด้วยความกรุณาสงสาร เมตตา กรุณา

กายกับใจอยู่ที่ไหน
ก็ที่นั่นแหละเป็นที่ปฏิบัติบูชาภาวนา
อยู่บ้านก็ภาวนาได้อยู่วัดก็ภาวนาได้
บวชไม่บวชก็ภาวนาได้ทั้งนั้น

เดี๋ยวนี้เวลานี้สังเกตเข้าไปว่า
"พุทโธ" ใครเป็นผู้ได้ยิน
จิตใจนี้ไม่ใช่หรือเป็นผู้นึกว่า
"พุทโธ ธัมโม สังโฆ"
ใครเป็นคนนึก ก็จิตใจนี่แหละ
เมื่อจิตใจมีอยู่ที่นี่
เราจะไปหาที่ไหนเล่า
ก็ตั้งใจรวมใจลงไป สงบตั้งมั่น
ไม่ให้จิตใจหวั่นไหวสั่นสะเทือน
ลุ่มหลงลงไปอยู่ใต้อำนาจกิเลส

มุทิตา อุเบกขา เมื่อสุดท้ายท่านก็วางเฉยได้ สิ่งใดไม่เป็นไปตามใจหวังท่านวางเฉยได้ เมื่อจิตของท่านเฉยมันก็หลุดออกพ้นออกจากกิเลสต่าง ๆ ในจิตใจของท่าน

เราทุกคนทุกดวงใจที่มีชีวิตอยู่ ณ ภายในนี้ ก็อย่าพากันนิ่งนอนใจอยู่ที่ไหน กายกับใจอยู่ที่ไหนก็ที่นั่นแหละเป็นที่ปฏิบัติบูชาภาวนา อยู่บ้านก็ภาวนาได้อยู่วัดก็ภาวนาได้ บวชไม่บวชก็ภาวนาได้ทั้งนั้น เพราะว่าจิตใจคนเรานั้นขึ้นอยู่กับการภาวนา เมื่อตั้งจิตเจตนาภาวนาให้มั่นคงหนักแน่นในธรรมปฏิบัติแล้วไม่ว่าอยู่ในเพศใดวัยใด สาวกในครั้งพุทธกาล ท่านไม่ได้หมายถึงว่าเป็นผู้บวชอย่างเดียวจึงละกิเลสความโกรธโลภหลงได้ ไม่ใช่อย่างนั้น กิเลสความโกรธ ความโลภ ความหลงนี้ไม่ใช่เพิ่งจะมาเกิดมีเดี๋ยวนี้เวลานี้ มันมีมาตั้งแต่อเนกชาติ เกิดมาภพใดชาติใดกิเลสราคะโทสะ โมหะอันนี้ มันก็เป็นเจ้าเป็นใหญ่ควบคุมกาย วาจา จิต ของคนเราอยู่ตลอดกาล ตัวเองไม่สามารถที่จะลุกขึ้นทำความเพียรเพื่อละเพื่อทำลาย เมื่อมาภพนี้ชาตินี้ คืนนี้ วันนี้ เดี๋ยวนี้ บัดนี้จึงเป็นเวลาที่เราทุกคนทุกดวงใจจะต้องตื่นขึ้นมา ตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนา ให้จิตใจนี้มีความมั่นคงหนักแน่น ไม่ต้องสะทกสะท้านย่านกลัวต่อกิเลสกามวัตถุกามในโลกนี้ จงพยายามทำใจดวงนี้ให้บริสุทธิ์ผ่องใสสะอาดปราศจากมลทินโทษ เรียกว่าใจภาวนาใจทำความเพียร ใจละกิเลสความโกรธไม่ให้มี ความโลภไม่ให้มีในใจ ความหลงไม่ให้มีในดวงจิตดวงใจ ในดวงใจอันนี้ให้มีแต่ความรู้จัก รู้แจ้ง รู้จริง รู้ถอน รู้ปล่อย รู้วาง ไม่ให้จิตนี้มายึดตัว ยึดตน ยึดรูป ยึดนาม ยึดกาย ยึดจิต ยึดทุกอย่าง ไม่เอาละทิ้ง ปล่อยวางให้มันเด็ดขาดลงไป ปัจจุบันธรรม ธรรมอันเป็นปัจจุบัน เดี๋ยวนี้เวลานี้ มีอยู่ในใจ มีอยู่ในตัวทุก ๆ คน แต่ว่าเมื่อไม่ปฏิบัติไม่ตั้งใจประกอบกระทำ จิตใจมันก็เฉื่อยชา ไม่ก้าวหน้าไปได้ เดี๋ยวนี้เวลานี้สังเกตเข้าไปว่า "พุทโธ" ใครเป็นผู้ได้ยิน จิตใจนี้ไม่ใช่หรือเป็นผู้นึกว่า "พุทโธ ธัมโม สังโฆ" ใครเป็นคนนึก ก็จิตใจนี่แหละ เมื่อจิตใจมีอยู่ที่นี่เราจะไปหาที่ไหนเล่า ก็ตั้งใจรวมใจลงไปสงบตั้งมั่น ไม่ให้จิตใจหวั่นไหวสั่นสะเทือนส่ายแส่หลงลงไปอยู่ใต้อำนาจกิเลส กิเลสความโกรธ โลภ หลงไม่ให้มาในใจ ทิ้งมันออกไปให้ไกล ขว้างมันออกไป ละมันออกไป จะเข้ามาใหม่ไม่เอาอีก รวมกำลังตั้งมั่นลงไปในจิตใจอย่างนี้ นั่นแหละสาวโกสาวกในทางพุทธศาสนานี้ท่านทำความเพียรพยายามเพื่อละกิเลส เราท่านทั้งหลายก็ให้เพียรพยายามเพื่อละกิเลสในกาย วาจา จิตนี่แหละหมดไปสิ้นไปจึงจะได้ความรู้ความฉลาด ความสามารถอาจหาญในธรรมปฏิบัติ

ฉะนั้น อุบายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ เป็นอุบายธรรมปฏิบัติได้ทุก ๆ คน เมื่อเราท่านทั้งหลายได้ยินได้ฟังแล้วก็ให้กำหนดจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

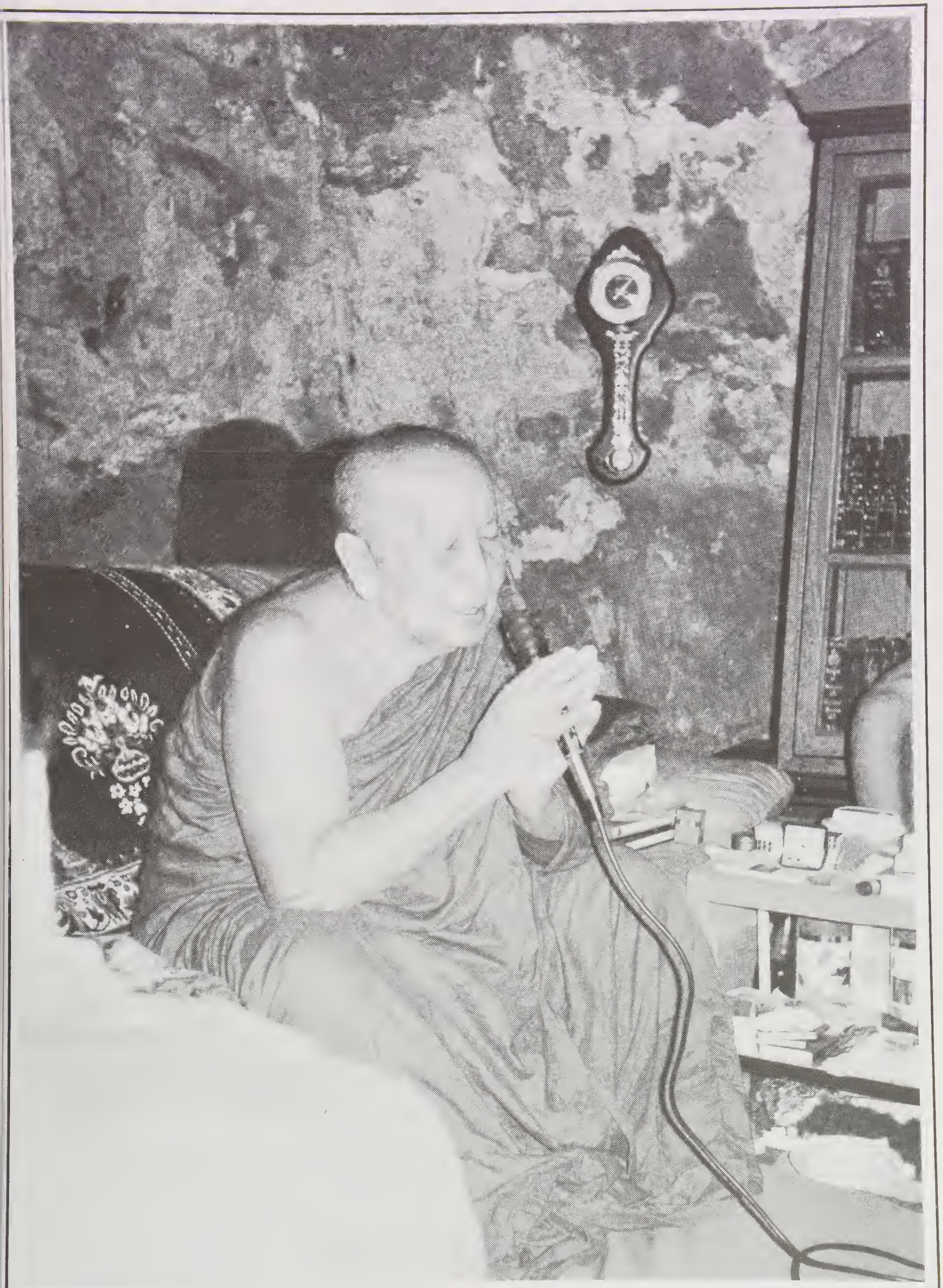

ถ้าไปอยู่ป่าช้า เขาก็จะหามศพมาให้เห็น

ว่านี่มันตายจริงนะท่านนะ ถ้าเขาไม่มีเวลาเผา เวลาฝัง

เขาก็ทิ้งไว้นั้น เราไปภาวนาอยู่สามสี่วัน จะเหม็นเน่า

คับป่าช้า แมลงวันจะมาตอมกลิ่นหึ่ง

ฉะนั้นเราอย่าสำคัญผิด

คิดว่าร่างกายเป็นของสวยของงาม

ให้เห็นว่าร่างกายของเราก็ตาม ของเขาได้แก่คนอื่น

ก็เป็นก้อนอสุภกรรมฐานดี ๆ

อสุภกรรมฐาน ปฏิกูลสัญญา

๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๙

การนั่งสมาธิภาวนาให้ถือว่า เป็นข้อวัตรปฏิบัติของตนเอง ไม่ใช่ว่าผู้อื่นบอกให้นั่งจึงนั่ง ให้ถือว่าวันหนึ่ง คืนหนึ่ง ให้มีการอย่างน้อย **นั่งสมาธิภาวนาอย่างน้อยคืนละสองครั้ง หัวค่ำหนึ่ง ดอนเช้าหนึ่ง** ถ้าอย่างมากเรียกว่านั่งมากกว่านั้น เพราะว่าการนั่งสมาธิภาวนานั้นเป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจของตน ใจคนเรานั้นมันไม่เหมือนกัน มีความคิด ความเห็น ปรุงแต่งมากมายหลายอย่าง ถ้าเราไม่ภาวนาไม่พิจารณาก็ว่ามันเหมือน ๆ กัน คนเรานั้นไม่เหมือนกับคนบางคนทำไปโดยไม่รู้ ไม่เข้าใจ จึงมีการฝึกฝนอบรมโดยเฉพาะ คือว่า หัดนั่งขัดสมาธิเพชรให้ได้ เป็นข้อที่หนึ่ง ถ้าหากว่านั่งขัดสมาธิเพชร เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวา เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาขึ้นมาทับมือข้างซ้ายไม่ได้ ก็เรียกว่ายากอยู่ เราต้องทำให้ได้ เว้นเสียแต่คนแก่ คนชราเกินไป คนเรายังเด็ก ยังหนุ่ม ยังแข็งแรงอยู่ต้องทำให้ได้ หัดเป็นการฝึกหัด

กายแม้จะไม่ได้เอาไปสวรรค์นิพพานก็ตาม เวลาเราฝึกกาย มันก็เกี่ยวกับการฝึกใจเหมือนกัน เพราะใจคนเรามันมาอยู่ในกาย ในรูปร่างกายนี้ เมื่อกายของเรานั่งสมาธิภาวนาไม่ได้ไปที่ไหน ในท่าสงบหลับตา ทีนี้จิตใจมันก็คล้อยตาม เรานึกพุทโธอยู่ใจเราเพ่งอยู่ในองค์พุทโธ จิตมันก็มาอยู่ในองค์พุทโธ คืออยู่ที่เราฝึกฝนอบรมฝึกอย่างใด อบรมอย่างใด มันก็ไปอย่างนั้น กายกับใจมันอยู่ด้วยกัน เมื่อกายทำภาวนาอยู่จิตมันก็ต้องภาวนารวมกันเข้าก็กายวาจาจิต จะรักษาศีลก็กาย วาจา จิต จะนั่งสมาธิภาวนาได้ก็กาย วาจา จิตนั่นเอง จึงจะรู้ได้เข้าใจพร้อมด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้ากายจะดีเท่าไร ใจเสียก็ใช้ไม่ได้ ใจต้องดี มีศรัทธาเลื่อมใสในการปฏิบัติบูชานั่งสมาธิภาวนา

ดูใจบางคนเถิดเป็นใจใบ้ ใจบ้า วิปริตผิดมนุษย์ ร้องไห้น้ำตาไหลไม่ได้เรื่อง ไม่ได้ราวคือว่า ใจมันเสีย ใจบาป ใจบ้า ใจใบ้ ถึงขั้นนั้นก็ทำไม่ได้อีกเหมือนกัน **มนุสสปฏิลาโภ** การเกิดมาเป็นคน เป็นมนุษย์ มีกายดี มีใจดี พร้อมด้วยมีศรัทธาความเชื่อใน

อันตัณหาท่านแปลว่า ความอยาก ความอยากได้ อยากดี อยากเป็น อยากมีเกินที่มันเป็นมันมี เกินบุญบารมีที่ตนจะได้ เป็นทุกข์ มันจะนำความทุกข์มาให้ จะมีความร้อนไหม้ในหัวใจไม่จบ

คุณพระพุทธเจ้า มีศรัทธาความเชื่อในคุณพระธรรม มีศรัทธาความเชื่อในคุณพระอริยสงฆ์สาวก ว่าพระสาวกของพระพุทธเจ้า ล้วนแล้วแต่ท่านภาวนาทำความเพียรละกิเลส ไม่ใช่มรรคผลนิพพานศีลทานมันเป็นไปเอง ไม่ใช่มันไหลไปเองเหมือนน้ำ **จิตใจคนเราจะดีขึ้นมาต้องทำดี เรียกว่า บำเพ็ญทาน** รักษาศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด พร้อมด้วยการสดับรับฟังพระธรรม คำสั่งสอนประพฤติให้ดีทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งจิตทั้งใจ จึงรวมลงไปว่า **พุทโธ** อยู่ในดวงใจ บริกรรมพุทโธ

เมื่อบริกรรมพุทโธ จิตก็รวมลงในพุทโธนั้น คือจิตไม่วุ่นวายภายนอก จิตภาวนาได้ทุกลมหายใจ จิตสร้างคุณงามความดีให้เกิดมีขึ้นอยู่ทุกวันทุกคืน ไม่ได้ทอดธุระ ถ้าจิตของผู้ใดไม่ภาวนา มองไม่เห็นคุณงามความดีที่ตัวประพฤติมาและประพฤติอยู่ เป็นต้นว่า ออกพรรษาแล้วจิตก็ฟุ้งซ่านรำคาญ ภาวนาอยู่ไม่ได้ จะต้องหอบถุงใหญ่ หอบบาตร หอบไม้ไผ่ไปปักกลดอยู่โน้น เมืองอีสานละ อันนี้เรียกจิตฟุ้งซ่านไม่ภาวนา ดังนั้นเราต้องมั่นใจอย่าให้มันฟุ้งซ่านออกไปตามอำนาจตัณหา

อันตัณหาท่านแปลว่า ความอยาก ความอยากได้ อยากดี อยากเป็น อยากมีเกินที่มันเป็นมันมี เกินบุญบารมีที่ตนจะได้ เป็นทุกข์ มันจะนำความทุกข์มาให้ จะมีความร้อนไหม้ในหัวใจไม่จบ จิตทรมาน บางอาจารย์ท่านว่าจิตใจของคนเรานั้น ถ้ามันไม่สงบระงับ ไม่ภาวนาเปรียบเหมือนสุนัขเป็นบาดเป็นแผลอยู่ในตัวในหัวของมัน ไปนอนที่ไหนก็ไม่สบายคือมันมีหนอนไช้กินเนื้อหนังของสุนัขอยู่ นั่งนอนที่ไหนก็ไม่ดี มันเป็นทุกข์เราเรียกว่า หมาหัวบาด หมาที่มันเป็นบาดเป็นแผล ไปนอนที่ไหนก็ทุกข์เท่าเก่า ที่ความคิด ความนึกของเราทุกคน ถ้าคิดไปในทางที่ไม่ดีมันเปรียบเหมือนอย่างสุนัขหัวบาด มันร้อน อยู่ที่ไหนก็ร้อน มันมีเหตุปัจจัยอยู่ในนั้น ถ้าบาดแผลมันหายดี หมาตัวนั้นจะนอนที่ไหนก็สบายหลับได้ คนเราถ้าตั้งใจอยู่ในทาน ในศีลภาวนา พุทโธไม่ลำบาก อยู่ที่นี่ก็ภาวนา ไปที่อื่นก็ภาวนา

ร่างกายสังขารที่เรามายึดมาถือ ว่าตัวเราของเรา จะกำหนดอันใดมันมีอยู่เต็มตัวเรา จะกำหนดว่าร่างกายนี้เป็นก้อนอสุภะคือไม่งาม ก็ดูเถอะที่ไหนมันสวยมันงาม ร่างกายที่มีหนังหุ้มอยู่ ถ้ามันมีบาดแผลถูกมีดบาดเข้าไป เอาละมีเลือดไหลออกมา ในร่างกายของคนเราไม่ใช่เหมือนกับที่ตาดูผิวเผินไม่พิจารณา น้ำเลือดน้ำเหลืองเต็มตัวอยู่ตลอดทุกคน ยังมีชีวิตอยู่ก็แสดงถึง

สมัยโบราณ อีแร้ง อีกายังเยอะ
ไม่เหมือนสมัยนี้ อีแร้ง อีกา
ก็มาจิกกินซากศพ
ถ้าพระกรรมฐาน พระภาวนา ไปอยู่
ในป่าช้าก็จะได้เห็นบ้างว่า
ร่างกายมนุษย์นี้ตายแล้ว
ก็เป็นอาหารของหมา ของสุนัขบ้าน
เป็นอาหารของอีแร้ง อีกามากิน
แล้วก็นอกนั้นยังมีกลิ่นเหม็น กลิ่นคาว

อสุภกรรมฐาน มีอยู่ ถ้าลองตายเมื่อใด ยิ่งเน่าใหญ่ดังนั้น ธุดงค์ข้อหนึ่ง พระพุทธเจ้าสอนสาวกในครั้งพุทธกาลว่า **โสสานิกังคะ อยู่ป่าช้า** เยี่ยมป่าช้าไปภาวนาในป่าช้า การไปป่าช้านั้นเพื่อจะได้รู้ว่า คนเราที่เกิดมานี่ต้องตาย ถ้าตามธรรมดาไม่ไปป่าช้าแล้วเห็นได้ยาก ถ้าไปป่าช้าธรรมดาโลก ไม่ใช่ป่าช้าเตาเผาเหมือนสมัยนี้ เวลาคนตายที่บ้านที่เมือง เขาจะหามกันมาลากกันมา ใส่รถ ใส่เกวียน มาเผาในป่าช้า ทีนี้ถ้ามันเกิดโรคระบาดตายมากเผาก็ไม่ทัน ฝังก็ไม่ทัน เขาก็เอามาทิ้งไว้เฉย ๆ เมื่อถึงป่าช้าแล้ว ทิ้งไว้อย่างนั้น

สมัยโบราณ อีแร้ง อีกายังเยอะ ไม่เหมือนสมัยนี้ อีแร้ง อีกา ก็มาจิกกินซากศพ ถ้าพระกรรมฐาน พระภาวนา ไปอยู่ในป่าช้าก็จะได้เห็นบ้างว่า ร่างกายมนุษย์นี้ตายแล้วก็เป็นอาหารของหมา ของสุนัขบ้าน ของสุนัขป่า เป็นอาหารของอีแร้ง อีกามากิน แล้วก็นอกนั้นยังมีกลิ่นเหม็น กลิ่นคาว ให้เรารู้ว่าตัวคนเราทุกคน ตัวเรานี่แหละก็เหมือนกับที่เขาที่ตายไป คือ คนในโลกนั้นตายอยู่ตลอดเวลา ต้องนึกต้องเจริญให้เห็นว่าอะไรทั้งหมด ไม่ใช่ว่ามันจะมั่นคงถาวรยั่งยืน หรือไม่มีแก่ ไม่มีเจ็บ ไม่มีไข้ ไม่มีตาย ไม่มีตายแล้วเป็นอย่างไร ท่านจึงให้กำหนดว่าร่างกายของตัวเรา ยังมีชีวิตอยู่เป็นอย่างไร เวลามันตายมันเป็นอย่างไร เราจะได้เห็น ถ้าอยู่ป่าช้าภาวนาในป่าช้า จะเห็นซากศพที่ขึ้นอืด เขียวหมดตัวก็จะได้เห็น ถ้าเห็นเข้าแล้ว จิตใจเกิดสลดสังเวชในร่างกายมนุษย์ว่าไม่ใช่ของมั่นคงถาวรยั่งยืนประการใด เป็นก้อนอสุภกรรมฐาน

บางคราว บางสมัย เวลาตายบางคนเป็นโรควัณโรค คราวหนึ่งอยู่โคราช สามีภรรยาคู่หนึ่ง ภรรยาของเขาเป็นวัณโรค กินยาอะไร ๆ ก็ไม่หาย จนตาย ตายแล้วก็หามไปป่าช้า ก่อนจะฝังจะเผานั้น เขาก็นิมนต์พระสงฆ์ไปบังสุกุล แล้วสามีก็ขอ

แกก็จะผ่าดู ทั้งพระเณรเต็ม ดูกันหมด
ผ่าหน้าท้องนี่ปาดขึ้นไปทั้งสองข้าง
ตามกระดูกข้างหนึ่ง ข้างซ้าย ขวา
และถลกลงไป ดูปอดจนถึงวันตาย
ปอดมันหมดไปครึ่งหนึ่งจึงตาย
มันเปื่อย มันเน่า
เป็นเลือดเป็นยางเหม็น
หลวงพี่หลวงเณรไปเห็น
กลับมาวัดก็บอกว่าจะไม่สึกแล้ว

อนุญาตพวกญาติพี่น้องว่า โรคอันนี้มันเป็นอย่างไร เยียวยาพยาบาลหลายปีก็ไม่หาย **แกก็จะผ่าดู ทั้งพระเณรเต็ม ดูกันหมด ผ่าหน้าท้องนี่ปาดขึ้นไปทั้งสองข้าง ตามกระดูกข้างหนึ่ง ข้างซ้าย ขวา และถลกลงไป ดูปอดจนถึงวันตายปอดมันหมดไปครึ่งหนึ่งจึงตาย มันเปื่อย มันเน่า เป็นเลือดเป็นยางเหม็น หลวงพี่หลวงเณรไปเห็น กลับมาวัดก็บอกว่าจะไม่สึกแล้ว** ไม่สิกขาลาเพศ ได้เห็นกรรมฐานแต่มันเห็นภายนอก คือไม่เห็นตัวของตัวเอง ไม่กี่วันมันก็คืนมาอย่างเก่า ฟุ้งซ่านรำคาญอย่างเก่า

อานิสงส์ไปเที่ยวป่าช้าหรือประสบการณ์ที่เขาผ่าตัด แต่ว่าไม่แน่ เพราะว่าดูข้างนอกเหมือนกระดูกในโรงพยาบาล หรือตับไตไส้พุง เอามาไว้ที่ใดที่หนึ่ง เพื่อได้ดู แต่มันไม่แน่เท่ากันกับว่าเราดูของเราเอง ผมเป็นอย่างไร ขนเป็นอย่างไร เล็บเป็นอย่างไร หนังเป็นอย่างไร เนื้อเป็นอย่างไร เอ็นเป็นอย่างไร กระดูกสามร้อยท่อนเป็นอย่างไร ถ้าเรารู้ด้วยตัวของเรา มันเห็นอยู่ตลอดเวลา เพราะมันอยู่ในตัวของคนตลอด พระพุทธเจ้านั้นท่านให้กำหนด กายคตาสติกรรมฐาน อย่าไปหลงรักชอบพอ พอใจกับรูปหญิง รูปชาย ดูให้มันเห็น เป็นของตัวเอง ของร่างกายตัวเองว่า โสโครกปฏิกูลขนาดไหน แล้วจิตใจจะได้เห็นทั่ว ๆ ไป ที่เราสำคัญผิดคิดว่ามันเป็นของมั่นคงถาวรจะหายไป จะเห็นแจ้งขึ้นมาในใจของตนได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ที่แท้ก็ไม่ใช่ของดิบของดีของมั่นคงถาวรประการใด ชีวิตของคนเราก็ไม่นาน เดี๋ยวก็ข่าวว่าคนนั้นตาย คนนี้ตาย ถ้าไปอยู่ป่าช้า เขาก็จะหามศพมาให้เห็น ว่านี่มันตายจริงนะท่านนะ ถ้าเขาไม่มีเวลาเผา เวลาฝัง เขาก็ทิ้งไว้นั้น เราไปภาวนาอยู่สามสี่วัน จะเหม็นเน่าคับป่าช้า แมลงวันจะมาตอมกลิ่นหึ่ง ฉะนั้นเราอย่าสำคัญผิด คิดว่าร่างกายเป็นของสวยงาม ให้เห็นว่าร่างกายของเราก็ตาม ของเขาได้แก่คนอื่น ก็เป็นก้อนอสุภกรรมฐานดี ๆ แต่เราไม่ภาวนา ไม่สงบจิตสงบใจ ก็ให้เห็นไปอีกแง่หนึ่ง แง่อสุภกรรมฐาน แง่ธาตุกรรมฐาน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม มันไม่เห็นมันเห็นไปอีกเรื่องหนึ่ง

ฉะนั้น เราต้องให้เห็นว่า ร่างกายนี้เป็นของไม่สะอาด มีประการต่าง ๆ ทีนี้ร่างกายสังขารของเราทุกคน ตั้งแต่เกิดมามันมีความแก่ชราขึ้น เมื่อเจริญขึ้นหมดเขตแล้วก็ชำรุดทรุดโทรม ไปลำบาก ในที่สุดก็ไปถึงซึ่งความตาย เมื่อตายแล้วก็ทิ้งละ เพราะลุก

ไม่ได้ อะไรไม่ได้ ถ้าไม่มีใครไปรู้ไปเห็น สมมติว่าไปตายกลางป่าก็จะเปื่อยเน่าผุพังไปเฉย ๆ เราให้มากำหนดว่าร่างกายสังขารนี้มันไม่ทน อนิจจา คือว่าไม่เที่ยง ไม่คงอยู่อย่างนี้ตลอดไป ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วันนี้ คืนนี้ สบายไม่เจ็บไข้ได้ป่วย วันหน้า เวลาหน้า มันเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาก็ได้ หรือว่าถึงขั้นแตกขั้นตาย เพราะว่าไม่แน่ ไม่มีอะไรแน่นอน เอาจริงเอาจังกับรูปนาม กาย ใจ ไม่ได้

พระพุทธเจ้าท่านจะให้เจริญ ให้นึกภาวนา ให้เห็นมันมีอยู่ แต่เมื่อไม่นึกไม่ภาวนาให้จิตใจสงบระงับก็ไม่เห็น เพลินไปตามรูป ตามเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เพลิดเพลินไปด้วยการกิน การนอน สนุกเฮฮา ออกพรรษาก็หาเที่ยวหาเตร่ไปทั่ว นี่คือมันไม่ภาวนาพิจารณาดู เมื่อไม่ภาวนาดูไม่ใช่ว่ามันจะอยู่ มันพาไปพาก้อนกรรมฐานไปโน่นไปนี่วุ่นวายไปหมด จิตใจหลงมันพาไป ก็ได้แต่ความหลงความรู้ไม่ได้

ทุกครั้งที่ภาวนา ท่านจึงให้รวมจิตรวมใจสงบระงับ ตั้งมั่นลงไปในจิตใจนี้ให้ได้ คือร่างกายสังขารนี้มันแสดงบทบาทอยู่ตลอดกาล มันแสดงความเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่ทุกเวลา แต่เรามองไม่เห็น อย่างว่าวันหนึ่ง ๆ จะต้องมีอาหารหล่อเลี้ยง ถ้าไม่มีอาหารหล่อเลี้ยงก็กระวนกระวาย นั่นก็คือมันแสดงว่า พยาธิโรคามันมีอยู่ทุกเวลา ถ้าร่างกายไม่ได้อาหาร เกิดอดอยากปากหมองขึ้นมาตายได้ ชีวิตไม่ยืน ไม่ได้บริโภคอาหาร

คนมั่งมีที่สุด เมื่อตายแล้วก็ทิ้ง
คนมียศใหญ่ ยศสูงสุด
ถ้าตายแล้วมันก็เท่า ๆ กัน
ท้าวพระยามหากษัตริย์ รัฐมนตรี
นายกรัฐมนตรี ทหารสูงสุด
ถ้าตายแล้วก็เท่ากันหมด
ไม่มีใครดีกว่ากัน
เน่าเหม็นเหมือนกันหมด
เอาอะไรไปไม่ได้

ไม่มีอาหารหล่อเลี้ยงก็ตาย

คนเราอยากแต่ว่าเราจะได้นั้นได้นี่ไปตามนึก ไม่มีอะไรมั่งคงถาวร **คนมั่งมีที่สุด เมื่อตายแล้วก็ทิ้ง คนมียศใหญ่ ยศสูงสุด ถ้าตายแล้วมันก็เท่าๆกัน ท้าวพระยามหา–กษัตริย์ รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี ทหารสูงสุด ถ้าตายแล้วก็เท่ากันหมด ไม่มีใครดีกว่ากัน เน่าเหม็นเหมือนกันหมด เอาอะไรไปไม่ได้** ต้องนึกต้องเจริญหลายอย่างหลายประการ เพื่อเป็นเครื่องเตือนจิตเตือนใจของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน บางคนนึกอย่างหนึ่ง เจริญอย่างหนึ่งมันไม่รู้ไม่เห็น บางคนนั้นนึกไปอย่างใดอย่างหนึ่ง มันได้ความรู้ขึ้นมา จิตใจก็ตั้งขึ้นมาทางสมาธิภาวนา เห็นคนเกิดเป็นทุกข์ ก็เอามาภาวนา จิตใจก็ตั้งใจขึ้นมา เห็นคนแก่คนชราก็มาพิจารณาว่าเราแก่ชราก็ลำบากอย่างนี้ พาให้จิตใจลุกขึ้นภาวนาได้เหมือนกัน ยิ่งไปเห็นคนตาย เอามาพินิจพิจารณา เอ! เราก็ต้องตาย เมื่อยังไม่ตายไม่ควรวุ่นวาย

เตือนใจตัวเองว่า **"ตายนะ"**
เกิดมาแล้วต้องตาย เราต้องตายแน่ ๆ
เอาความตายมาเตือนตน
เอาความเจ็บไข้ได้ป่วยมาเตือนก็ได้
ถ้านึกบ่อย ๆ เจริญบ่อย ๆ
จิตมันก็สงบตั้งมั่น
ก็ได้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องขึ้นมา

รีบเร่งภาวนาทุกลมหายใจเข้าออกเหมือนพระพุทธเจ้าสอนว่า การภาวนานั้นถ้านึกถึงอะไรเป็นบริกรรมคาถา ก็เอาให้มันได้ทุกลมหายใจจนใจมีสติ ใจมีสมาธิ ใจมีปัญญา ใจมีวิชาความรู้เกิดขึ้นในใจของตัวเอง แล้วความรู้แจ้งเห็นจริงในหลักพระพุทธศาสนาก็เกิดขึ้นที่ใจสงบระงับตั้งมั่นนั้น ถ้าไม่อย่างนั้น มันก็ไปเรื่อยหลงไปเรื่อย เมื่อมันหลงไปมากมาย โดนภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ ไปรถก็รถคว่ำ ไปเครื่องบินก็เครื่องบินตก ไปรถไฟก็รถไฟตกราง รถไฟคว่ำ ตายเหมือนกัน

มรณกรรมฐานที่จะเกิดขึ้นให้แก่คนเรานั้นทุก ๆ คน เราต้องนึกเจริญเอาไว้ให้ดี เมื่อมันมาถึงตัวเราอย่าได้ไปหลงลืมภาวนา ถ้าเราไม่น้อมเข้ามาเราก็ไม่รู้สึกว่าจะเป็นคนอื่นโน้นไม่ใช่เรา เครื่องบินตก คนตาย โอ๊ย! เป็นเรื่องของเครื่องบินโน้น เราไม่ตก เครื่องบินไม่ตาย มันจะมาถึงเราเมื่อใดเวลาใดทุกเมื่อ อันความตายนั่งอยู่ดี ๆ เกิดลมเกิดแล้งขึ้นมาเอ้อ ๆ อ้า ๆ ก็ตายไป เอาไม่ทัน ก็เพราะเกิดมาแล้วมันต้องแก่ต้องเจ็บต้องไข้ ต้องตายอย่างนี้ จงเอาสิ่งเหล่านี้แหละมาภาวนาไว้ก่อนจนมันเห็น เห็นแจ้งในจิต จิตก็สงบ จิตก็สบาย ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวไปตามรูป เสียง กลิ่น รส ก็ตาม เพราะว่าจิตมันรู้ จิตมันเข้าใจ แต่ไม่ทำ ไม่ปฏิบัติ มันไม่เกิดความรู้ เกิดแต่ความหลง จิตมันตกต่ำ มันต่ำไปไม่สูงขึ้น ทั้ง ๆ ที่ตัวเองก็รู้ว่ามันต่ำลงไป แก้ไม่ได้ ฉะนั้นเราต้องแก้แต่เมื่อเวลายังอยู่ดีสบายอย่างนี้แหละ ด้วยการปฏิบัติบูชาภาวนาตั้งใจระลึกตั้งใจเจริญอยู่

จะจดจำอะไรไม่ได้มากก็พุทโธ ๆ ในใจต่อเนื่องในใจ จนจิตใจเย็นสบายลงไป ถ้าไม่อย่างนั้นก็**เตือนใจตัวเองว่า "ตายนะ" เกิดมาแล้วต้องตาย เราต้องตายแน่ ๆ เอาความตายมาเตือนตน เอาความเจ็บไข้ได้ป่วยมาเตือนก็ได้ ถ้านึกบ่อย ๆ เจริญ**

บ่อย ๆ จิตมันก็สงบตั้งมั่น ก็ได้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องขึ้นมา สิ่งเหล่านี้ต้องทำต้องประกอบจึงจะเกิดขึ้นมาได้

จึงให้ทุก ๆ คน น้อมนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ท่านตักเตือนสั่งสอนไว้ มานึกมาเจริญจนให้จิตใจมันนี้ซาบซึ้งตรึงใจในธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จิตใจจะได้เย็นสบายเป็นสุข ไม่ทุกข์ร้อนประการใด ต้องทำต้องปฏิบัติอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก ให้มีสติ สังวร ให้มีสมาธิ จิตตั้งมั่น ไม่ให้ใจง่อนแง่นคลอนแคลน ด้วยอำนาจพระพุทธ-คุณ ธรรมคุณ สังฆคุณทุกลมหายใจเข้าออก เอาใจของตนให้สงบระงับให้ได้ นี่เป็นอุบายธรรมอันหนึ่ง ได้ตักเตือนเราท่านทั้งหลายก็ให้พากันนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็คงได้รับความสุขความเจริญ

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

บริเวณถ้ำในปัจจุบัน

วันนี้จะได้หัดสติสัมปชัญญะของตัวเอง

ในขณะนี้เป็นต้นไปทำความรู้สึกอยู่ว่า

ปริมณฑลเบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นมาตลอดปลายผม

เบื้องต่ำ แต่ปลายผมลงไปตลอดพื้นเท้า "ตจปริยันโต"

มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ นี่ให้ใจเรามาอยู่ที่นี้

จิตใจอันนี้แหละถ้าเราไม่รักษาไม่ภาวนาจิต

อันนี้ก็จะวุ่นไปตามอำนาจของ กิเลสความโกรธ

กิเลสความโลภ กิเลสความหลง

จิตภาวนา

เอ้า เวลานี้เป็นเวลาฟังธรรมให้นั่งเป็นที่เสียก่อน ใครจะกลับบ้านก็อย่าเพ่อกลับ นั่งภาวนาเสียก่อนแล้วค่อยกลับบ้าน บ้านมันฝังดินเอาไว้แน่น มันไม่ไปไหนล่ะบ้านน่ะ ขยับนั่งให้มันห่าง ๆ จะหัดนั่งขัดสมาธิเพชรให้วันนี้ ขยับให้มันห่าง ๆ กันพอดี นั่งขัดสมาธิอย่าให้หัวเข่ามันไปโดนกัน มันตื่นมันบ่สงบล่ะ

ฟังเทศน์วันนี้ จะได้สอนวิธีนั่งภาวนาสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าภาวนาใต้ร่มโพธิ์นั้น พวกเรายังไม่เกิดไม่เห็น วันนี้จะได้หัดทุกคนหัดนั่งให้ได้ คำว่านั่งขัดสมาธิเพชรนั้น ในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงต้นไม้โพธิ์มารำลึกว่าเราบำเพ็ญบารมีมาสี่อสงไขยแสนมหากัปนับตั้งแต่ได้ลัทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าทีปังกรมา ก็นับว่าครบถ้วน แต่ทำไมหนอ จึงยังตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ จึงตัดกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ยังไม่เด็ดขาดลงไป เพราะเหตุการณ์อันใด เมื่อพระองค์รำลึกอย่างนี้ ก็ได้ความขึ้นมาว่าการที่จะตัดกิเลสนั้น ละกิเลส ความโกรธ โลภ หลง นั้นจะต้องเอาชีวิตแลกจึงจะได้ว่าอย่างนั้น พระองค์รำลึกเอาชีวิตแลก ก็คือนั่งขัดสมาธิเพชร นั่งแล้วไม่ยอมลุกไปมาในที่ใด ๆ ถ้าตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ พระองค์ก็จะถวายชีวิต คือว่าตายในที่นั่งขัดสมาธิเพชรนี้ เรียกว่า **ถวายชีวิต** เอาชีวิตถวายเป็นพุทธบูชา

ฉะนั้น เราทุกคนก็ให้วันนี้เดี๋ยวนี้แหละ ให้หัดนั่งคือ ให้เอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวาก่อน แล้วก็เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้าย เอามือข้างขวาทับมือข้างซ้าย เป็นอิริยาบถที่พระพุทธเจ้านั่งในคืนวันเดือน ๖ เพ็ญ พระจันทร์เต็มดวงจนได้ตรัสรู้ จนได้ละกิเลสได้ ทีนี้ยังไม่เคยนั่งดูหลวงปู่สาธิตให้ดู แล้วก็ให้นั่งเดี๋ยวนี้แหละ นั่งแล้วจับไว้ซะก่อนถ้าไม่จับมันหลุด มันขาแข็ง ขาไม่เคยจับอย่างนี้ก่อน (เอามือจับขาซ้ายไว้ไม่ให้หลุด) เมื่อเอาขาซ้ายขึ้นมาทับขาขวา เอาขาขวาขึ้นมาทับขาซ้ายเอามือข้างขวาวางทับมือข้างซ้าย ตั้งกายตั้งตัวให้เที่ยงตรง เหมือนพระพุทธรูปท่านนั่งน่ะ พระพุทธรูปท่านไม่นั่งเอวก่อง (โก่ง) เอวงอนั่งซื่อ ๆ (ตรง ๆ) นั่นแหละ เวลาพระพุทธเจ้านั่งภาวนาจะตัด

กิเลส ความโกรธ โลภ หลงได้ เมื่อพระองค์นั่งเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ก็ตั้งสัตยาธิษฐานว่า การนั่งสมาธิภาวนาครั้งนี้ พระองค์นั่งต่อสู้กิเลสเรียกว่า สู้ตาย ถ้าตรัสรู้ไม่ได้ในคืนวัน เดือน ๖ เพ็ญ พระองค์ก็ไม่ยอมลุกไปที่ไหนถวายชีวิตเลย **เราทุกคนเมื่อนั่งแล้วก็ให้สงบ สงบก็คือ ตาดูใจบ่ต้องดูคนอื่น ใจนั้นมีอยู่ในตัวเราท่านทั้งหลาย จิตใจดวงผู้รู้คือว่าฟังธรรมอะไรได้ยินเสียง ที่เราได้ยินเสียงคือดวงใจของเราอยู่ภายในนั้นเอง ให้รวมจิตใจเข้ามาภายในนั้น** ให้ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คำว่า "พุทโธ" ส่วนพระพุทธเจ้าของเรานั้น พระองค์กำหนดลมหายใจเข้าออก หรือว่าอานาปานุสติกรรมฐาน พระองค์เอาลมหายใจมัดจิตใจของพระองค์ให้อยู่ มีสติระลึกว่าเวลาลมออกไปพระองค์ก็กำหนดว่า นี่เป็นลมออก เวลาสูดลมเข้ามาก็นึกได้ว่านี่เป็นลมเข้า ลมออกไปอีกก็มีสติตามดูลมเข้าลมออก ที่เรารู้สึกว่าลมเข้าลมออกนั่นแหละคือใจ จิตใจนี้ คน ๆ หนึ่งก็มีใจอันเดียว ดวงใจนั้นไม่มีรูปร่างสีสันฐานเป็นก้อนเป็นหน่วยก็ไม่มี ดวงจิตดวงใจเปรียบเหมือนดังลม เวลาลมพัดมา เราก็รู้สึกว่าลมแรงลมค่อย ลมน้อยลมมาก แต่ว่าลมนั้นเราจะจับเอามาเป็นตัวเป็นตนไม่ได้ เพราะมันเป็นธาตุนามธรรม ดวงจิตดวงใจคนเราทุกคนนี้ก็เป็นนามธรรม จะเอาอะไรมามัดให้มันอยู่ไม่ได้ จะมัดอยู่ได้ก็บริกรรมภาวนา พระพุทธเจ้าก็เอาลมหายใจมัดไว้ คือทำความรู้สึกอยู่ทุกลมหายใจ พระองค์ระมัดระวังจิตใจ ไม่ให้แส่ส่ายไปตาม รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ภายนอก ท่านรำลึกอยู่ (ภายใน) ปริมณฑล หนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ

เราทุกคนเดี๋ยวนี้ขณะนี้ ก็ให้รวมจิตรวมใจเข้ามาภายใน ไม่ต้องคิดไปภายนอก คือ ว่าจิตใจคนเราจริง ๆ นั้นมีอยู่ภายในหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ หนังยังหุ้มตัวอยู่ยังยืนเดินไปมาอยู่ ดวงจิตก็ครองอยู่ในรูปร่างกายอันนี้ ตั้งแต่อยู่ในท้องแม่จนคลอดออกมา ก็ยังจิตใจอันนี้ วันนี้ได้มาทำบุญสุนทานที่นี่ ก็ยังนั่งฟังอยู่ ก็นี่แหละใจดวงนี้แหละให้ทุก ๆ คนมีสติ สติก็คือความระลึกได้ จิตใจดวงผู้รู้ผู้ฟังอยู่นี่แหละ ให้ระลึกได้และให้ระวังจิตไม่ให้ห่วงหน้าห่วงหลัง วิตกวิจาร คือทำใจในเวลานี้ขณะนี้ปลอดโปร่งเย็นสบาย ไม่ให้มีอารมณ์ขุ่นข้องหมองใจใด ๆ มาอยู่ในใจของเรา ให้ใจของเราโล่งโปร่งเย็นสบายเรียกว่า อยู่กับพุทโธคุณพระพุทธเจ้า **พุทโธคุณพระพุทธเจ้านี่แหละถ้าเรานึกน้อมให้ดี ใจเราจะได้เย็นสบาย** เดี๋ยวนี้ใจคนเราสมัยนี้ไม่ค่อยเย็นเป็นใจร้อน จะทำอะไรก็หงุดหงิดไปมา ขาดสติสัมปชัญญะ

วันนี้จะได้หัดสติสัมปชัญญะของตัวเองในขณะนี้เป็นต้นไป ทำความรู้สึกอยู่ว่าปริมณฑลเบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นมาตลอดปลายผม เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงไปตลอดพื้นเท้า "ตจปริยันโต" มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ นี่ให้ใจเรามาอยู่ที่นี้ จิตใจอันนี้แหละถ้าเราไม่รักษาไม่ภาวนาจิตอันนี้ก็จะวุ่นไป

ตามอำนาจของกิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ กิเลสความหลง กิเลสเหล่านี้ถ้ามันเกิดขึ้นมาแล้ว ใครส่งเสริมเท่าไร ก็ไปกันใหญ่ มีหน้าที่อย่างเดียวก็คือว่านึกน้อมเอาคุณพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ พุทโธหมายถึงพระพุทธเจ้า พุทธะ พุทโธในตัวของเราก็มีคนละดวง ละดวง คือใจดวงที่มีความรู้อยู่ ดวงที่มีความรู้อยู่ฟังธรรมได้ยินเสียงอยู่ นี่แหละคือว่าดวงพุทธะ พุทธะอันนี้แหละเราจะต้องอบรม จะต้องรวมจิตรวมใจไว้ไม่ให้มันไปที่อื่น ให้มันดูอยู่ในร่างกายสังขารของเราเอง แรกก็เรียกว่าบริกรรมต่าง ๆ พุทโธก็เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวได้ หรือว่าเราฟังธรรม ตั้งใจฟังด้วยดี รักษาดวงจิตดวงใจของเราไม่ให้ไปที่อื่น เมื่อเสียงกระทบมาในหูรู้ในใจตรงไหนก็มีสติ ระลึกอยู่ในที่นั้น ไม่ให้จิตใจหวั่นไหวสั่นสะเทือนหนีไปที่อื่นทุกลมหายใจเข้า ทุกลมหายใจออก เอาจิตใจของเราให้เย็นสบายลงไป อันความยึดหน้าถือตา ความยึดตัวถือตน ความยึดเรายึดของเรานี้ เป็นของทุกข์ร้อนในใจทุกคน ความยึดถือตัวอุปาทานเป็นทุกข์ใหญ่ภัยหลวง **เราอย่าไปมัวยึดที่อื่น ให้ยึดบริกรรมภาวนาเอาคุณพระพุทธเจ้ามาไว้ในใจ เอาคุณพระธรรมมาไว้ในใจ เอาคุณพระอริย-สงฆ์มาไว้ในใจ แล้วให้รวมจิตรวมใจลงมาในเวลาปัจจุบันเดี๋ยวนี้ เดี๋ยวนี้ บัดนี้ ท่านให้ชื่อว่า "ปัจจุบัน" อดีตล่วงมาแล้วก็ไม่ต้องไปคิดเอามาก อนาคตยังอยู่ข้างหน้าก็ไม่ต้องไปคิดถึง เวลานี้เราอยู่ที่นี้ให้ใจเราภาวนาพุทโธอยู่ที่นี้** เมื่อเราลุกจากที่นี้กลับบ้านเรือนเคหสถาน ก็ภาวนาพุทโธไปเรื่อยไปจนกระทั่งถึงเวลาหลับ นอนหลับไปแล้วก็แล้วไป ตื่นขึ้นมาก็ภาวนาพุทโธอีก มีเวลาก็ไหว้พระสวดมนต์แล้วก็นั่งขัดสมาธิเพชรให้ได้ทุกคืน ๆ อย่างน้อยนั้นเรียกว่าให้ได้คืนละครั้ง อย่างมากนี่เรียกว่าให้ได้ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง นั่งก็บริกรรมพุทโธอยู่ในใจ ยืนก็บริกรรมอยู่ในใจใครจะดุด่าว่าร้ายป้ายสีอย่างไร ไม่ต้องไปสน ให้มานึกอยู่ในคุณพระพุทธเจ้าคำว่า พุทธะ-พุทโธ นี่แหละเอาจนจิตใจเยือกเย็นสบาย หายโกรธ หายโลภ หายหลงออกไป จิตใจสงบระงับตั้งมั่นเป็นสมาธิภาวนาให้ได้ทุกคืน ๆ เสียก่อนจึงค่อยนอน ถ้าคืนไหนจิตมันไม่สงบไม่สบาย อย่าไปนอน นั่งบริกรรมภาวนาพุทโธ ทุกลมหายใจเข้าออก นานเท่าใดไม่ต้องไปคิดคำนึง เอาจิตนี้สงบเสียก่อน เพราะคนเรานั้นถ้าใจร้อนแล้วมันร้อนทั้งตัว ร้อนทั้งนอกร้อนทั้งใน อย่าให้ใจร้อน

ความแก่ชราตามติดอยู่
ทุกวัน คืน เดือน ปี
ผลที่สุดชีวิตของเรา
ที่เกิดมานี้ไม่นาน
อายุของเราทุกคนนั้น
ไม่ค่อยถึง ๑๐๐ ปี
ตายก่อน ๑๐๐ ปี เป็นส่วนมาก
ฉะนั้นเราควรประกอบกระทำพิธี
ฝึกฝนอบรมจิตใจของตน

การนั่งขัดสมาธิเพชรนี้ เป็นระเบียบทางรูปร่างกาย
ระเบียบทางจิตใจนั้นก็คือว่า นึกถึงบริกรรมบทใด
ก็เอาจนจิตใจดวงผู้รู้ ผู้ฟังอยู่สงบระงับ
ได้รับความสลด สังเวชในใจ ว่าเราเกิดมาเป็นทุกข์เป็นร้อน
อยู่ในโลกในวัฏสงสารไม่มีเวลาใดจะเย็น
ถ้าเราภาวนารวมจิตรวมใจได้ ก็จะมีความใจเย็นบ้าง

เรียกว่าระงับดับด้วยคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ให้จิตใจของเรามีความเชื่อมั่นในคุณพระพุทธเจ้า ให้ใจเราสงบต่อคุณพระพุทธเจ้า คุณพระพุทธเจ้ามาอยู่ทุกเวลา ไม่ว่าจะเป็นเช้า สาย บ่าย ค่ำ คุณพระพุทธเจ้ามีอยู่ แต่ถ้าเราไม่นึกไม่เจริญ ใจเราก็เลยซ่านไปที่อื่นเลยหลงทางหลงทางเข้าบ้านเข้าเมืองหลงทางเข้าสู่จิตใจ สมาธิภาวนาตั้งลงไม่ได้คือมันหลงทางจิตใจมันหลงทางภาวนา บางคนก็แต่เกิดมาก็ไม่ได้เคยมาภาวนาพุทโธ มันหลงมาตั้งแต่ในท้องแม่ เกิดมาแล้วก็หลงทางนอกหลงข้างนอกก็หลงไปหลงมา **ความแก่ชราตามติดอยู่ทุกวัน คืน เดือน ปี ผลที่สุดชีวิตของเราที่เกิดมานี้ไม่นาน** อายุของเราทุกคนนั้น ไม่ค่อยถึง ๑๐๐ ปี ตายก่อน ๑๐๐ ปีเป็นส่วนมาก ฉะนั้นเราควรประกอบกระทำพิธีฝึกฝนอบรมจิตใจของตน อันการนั่งขัดสมาธิเพชรนี้ เป็นระเบียบทางรูปร่างกาย ระเบียบทางจิตใจนั้นก็คือว่านึกถึงบริกรรมบทใดก็เอาจนจิตใจดวงผู้รู้ผู้ฟังอยู่สงบระงับ ได้รับความสลดสังเวชในใจว่าเราเกิดมาเป็นทุกข์เป็นร้อน อยู่ในโลกในวัฏสงสารไม่มีเวลาใดจะเย็น ถ้าเราภาวนารวมจิตรวมใจได้ก็จะมีความเย็นใจบ้าง แต่ถ้าใจไม่สงบใจไม่นิ่งแน่วเป็นดวงเดียวใจนี้จะร้อนเป็นไฟ บางคราวบางสมัยก็ร้องไห้น้ำตาไหล แม้จะร้องไห้น้ำตาไหลอย่างไรก็ตาม กิเลสมันก็เผาใจอยู่นั้นแหละ ทางที่ดีแล้วไม่ต้องวุ่นวายอะไรมากมาย นึกบริกรรมพุทโธก็น้อมรวมจิตใจเราเข้ามาอยู่ใจของเราเอง ใจคนอื่นนั้นอย่าไปหลง เพราะว่ากิเลสคนละกอง ๆ มีกันมากมาย กิเลสความโกรธ กิเลสความโลภ ความหลง ถ้าใครส่งเสริมต่อเติมแล้วไม่มีที่สุดที่สิ้น ท่านรวบรวมไว้อย่างย่อ ๆ คือว่ากิเลสมันมีตั้ง ๑,๕๐๐ ตัณหา ๑๐๘ เรียกว่ามากมายในตัวคนเรา ถ้าเราเพียรพยายามหัดนั่งภาวนาทุกคืน ๆ กิเลสความโกรธมันก็จะได้เบาบางไปทีละน้อย ๆ กิเลสความโลภมันก็จะได้เบาบางไป กิเลสความหลงก็จะได้หมดไปสิ้นไป เมื่อกิเลสนี้แหละหมดไปเบาบางไปทุกวัน คืน เดือน ปี จิตใจของเราก็จะได้เข้าสู่กระแสธรรม เรียกว่าจะได้ละสักกาย-ทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสคือจิตใจไม่หลงไปให้ได้เด็ดขาด แล้วใจก็จะสบายไม่

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า "นัตถิตัณหาสมานาที"
แม่น้ำจะเสมอด้วยตัณหาไม่มี
แม่น้ำ ลำคลอง บึง บาง ยังเต็มในฤดูฝน
แต่ความอยากความต้องการของจิตใจที่ไม่ภาวนานี้ไม่มีเมืองพอไม่มี
เมืองเต็ม ที่มันโกหกพกลมว่าได้ อย่างนั้นแล้วจะพอ
ได้อย่างนี้แล้วก็จะพอ อย่าไปเชื่อ
ขึ้นชื่อว่ากิเลสตัณหาแล้วไม่มีที่สิ้นสุด

ทุกข์ไม่ร้อน คนเราปล่อยปละละเลยจิตใจของตัวเอง ขาดสติสัมปชัญญะมาหลายภพหลายชาติ มีแต่ความวุ่นวายภายนอก ความสงบในจิตใจไม่มี วิธีการนี้แหละให้เรานำไปฝึกฝนตนเองให้มีความสงบระงับตั้งมั่นลงไป ไม่ให้แส่ส่ายลุ่มหลงไปภายนอกเหมือนธรรมดาสามัญชนทั่วไปก็จะมีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อนไม่มีที่จบที่สิ้น

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า "นัตถิตัณหาสมานาที" แม่น้ำจะเสมอด้วยตัณหาไม่มี แม่น้ำ ลำคลอง บึง บาง ยังเต็มในฤดูฝน แต่ความอยากความต้องการของจิตใจที่ไม่ภาวนานี้ไม่มีเมืองพอไม่มีเมืองเต็ม ที่มันโกหกพกลมว่าได้อย่างนั้นแล้วจะพอ ได้อย่างนี้แล้วก็จะพอ อย่าไปเชื่อ ขึ้นชื่อว่ากิเลสตัณหาแล้วไม่มีที่สิ้นสุด มีอยู่ทางเดียว เมื่อเห็นว่า กิเลสความโกรธไม่ดี ถ้าเราเพียรละคือไม่ต่อเติมส่งเสริม กิเลสความโกรธนี้ก็จะเบาบางหมดสิ้นไปในที่สุด กิเลสควาโลภความอยากได้เหมือนกัน ถ้ามันเกิดขึ้นแล้ว เราส่งเสริมมันก็ไปกันใหญ่ ถ้าเราไม่ส่งเสริม ทำใจของเราให้ภาวนาอยู่เป็นหนึ่งเป็นดวงเดียว จนได้สติ สมาธิ ปัญญาประหัตประหารกิเลสในใจของตนให้ย่อยยับไป จิตใจจะได้เย็นสบาย เรียกว่า พุทโธอยู่ในใจ ธัมโมอยู่ในใจ สังโฆอยู่ในใจ มรรคผลนิพพานอยู่ในใจ นิพพานก็ที่ในใจ ถ้าเลิกละกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ อย่างหยาบอย่างกลาง อย่างละเอียดได้เด็ดขาดเมื่อเวลาใด ใจเราทุกคนก็จะแจ้งมองเห็นนิพพาน "นิพพานัง ปรมัง สุขัง" นิพพานเป็นสุขคือจิตสงบตั้งมั่นจนมีสติ ได้สมาธิจะมีปัญญา มีญาณเกิดขึ้นในจิตใจนั้น จิตใจบุคคลผู้นั้นก็จะมีกำลังแก่กล้าสามารถอาจหาญ ตัดกิเลสความโกรธได้เด็ดขาด เหมือนพระพุทธเจ้าพระสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลาย ตัดกิเลส ความโลภ ความอยากได้ในใจของตนได้ จิตใจก็เย็นสบาย

ฉะนั้นเราจะมานั่ง ๆ นอน ๆ ไม่ภาวนาพุทโธทุกลมหายใจเข้าออก กิเลสมันจะไม่เบาบาง มันจะมากขึ้น ๆ เมื่อมากขึ้นเท่าไหร่มันก็เป็นไฟ เป็นไฟไหม้กาย ไหม้วาจา ไหม้หัวใจของเราให้เร่าร้อน เมื่อมันมีขึ้นมาในใจเรามันก็ไหม้ป่าไหม้ดง ไหม้คนทั่วไป

คนเรามันกลัวกิเลส
พอกิเลสห้ามแล้วเราก็กลัวมัน
กิเลสมันก็เลยเหยียบย่ำคนเราให้จมลง
ไปอยู่ในวัฏสงสาร ไม่รู้ว่าเกิด-ตาย
อยู่กี่ภพกี่ชาติ
ต่อไปนี้ให้เราพากันลุกขึ้น
บำเพ็ญภาวนาในทางพุทธศาสนา
แล้วเราท่านทั้งหลาย ทุกรูป ทุกนาม
ก็จะมีความสุขความเจริญ

ฉะนั้น พุทโธคุณพระพุทธเจ้าหลงลืมไม่ได้ หรือไม่นึกพุทโธก็ให้นึกถึงมรณกรรมฐาน เราเกิดมาแล้วผลที่สุดเราหนีความตายไม่พ้น แต่ที่ภาวนานี่แหละ ถ้าทำจิตทำใจของตนให้สงบระงับเป็นพื้นฐาน เป็นทางหนีตาย ตายคือจิตมันมาหลงอยู่ในธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ อายตนะทั้งหลาย หลงยึดหลงถือว่าเป็นตัวเราของเรา แท้ที่จริงธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ นี้ มีอยู่ในโลกนี้ต่างหาก เมื่อจิตใจมีสติปัญญา วิชชา ความรู้ ภาวนาอยู่ทุกวันคืนเดือน ปี ปัญญาเกิดขึ้น ความรู้แจ้งแทงตลอด ในธรรมก็ย่อมปรากฏขึ้นมาในใจของผู้ปฏิบัตินี่เอง

นี่เป็นอุบายเตือนเราท่านทั้งหลายในการที่จะต้องฝึกจิตฝึกใจของตัวเอง ให้มีความสงบตั้งมั่น เป็นต้นทางที่จะดำเนินไปสู่ความสงบกาย สงบวาจา สงบจิต จะเป็นทางที่ตัดกิเลสความโกรธโลภหลงให้หมดไปสิ้นไป เมื่อว่าเราท่านทั้งหลายพากันได้ยินได้ฟังแล้ว ก็ให้กำหนดจดจำไว้ในหัวใจ ให้นำไปฝึกหัดดัดแปลงจิตใจของตัวเองให้ได้อย่างวิธีนั่งขัดสมาธิเพชรนี่แหละ อันนี้เป็นเพียงคำแนะนำ เมื่อแนะนำแล้ว เราเข้าใจแล้วให้ไปฝึกนั่ง เราอยู่ที่ไหนก็ฝึกที่นั่นแหละ ถ้าเรานั่งทุกคืน ๆ ผลที่สุดเราก็จะนั่งสมาธิขัดสมาธิเพชรได้ พระพุทธเจ้าเมื่อพระองค์นั่งขัดสมาธิเพชรจนได้ตัดกิเลสความโกรธ โลภ หลงได้หมดสิ้นพร้อมทั้งวาสนา หลังจากนั้นแล้วพระองค์จะไปนั่งที่ไหนพระองค์ก็นั่งขัดสมาธิเพชรทั้งนั้น อยู่ที่วัดก็นั่งขัดสมาธิเพชร ไปนั่งบ้านญาติโยมก็นั่งขัดสมาธิเพชร ท่านไม่กลัวกิเลส **คนเรามันกลัวกิเลส พอกิเลสห้ามแล้วเราก็กลัวมัน กิเลสมันก็เลยเหยียบย่ำคนเราให้จมลงไปอยู่ในวัฏสงสาร ไม่รู้ว่าเกิด-ตายอยู่กี่ภพกี่ชาติ ต่อไปนี้ให้เราพากันลุกขึ้นบำเพ็ญภาวนาในทางพุทธศาสนา แล้วเราท่านทั้งหลายทุกรูปทุกนามก็จะมีความสุขความเจริญ**

ดังแสดงก็สมควรด้วยกาลเวลา
เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

สาวกพระพุทธเจ้า
ไม่เลือกหญิง ไม่เลือกชาย
ไม่เลือกคฤหัสถ์และบรรพชิต
นักบวช นักบ้านสมัยก่อน
ท่านภาวนาทำความเพียรละกิเลส
เหมือนกันหมด
ไม่มีการเลือกชั้น วรรณะ

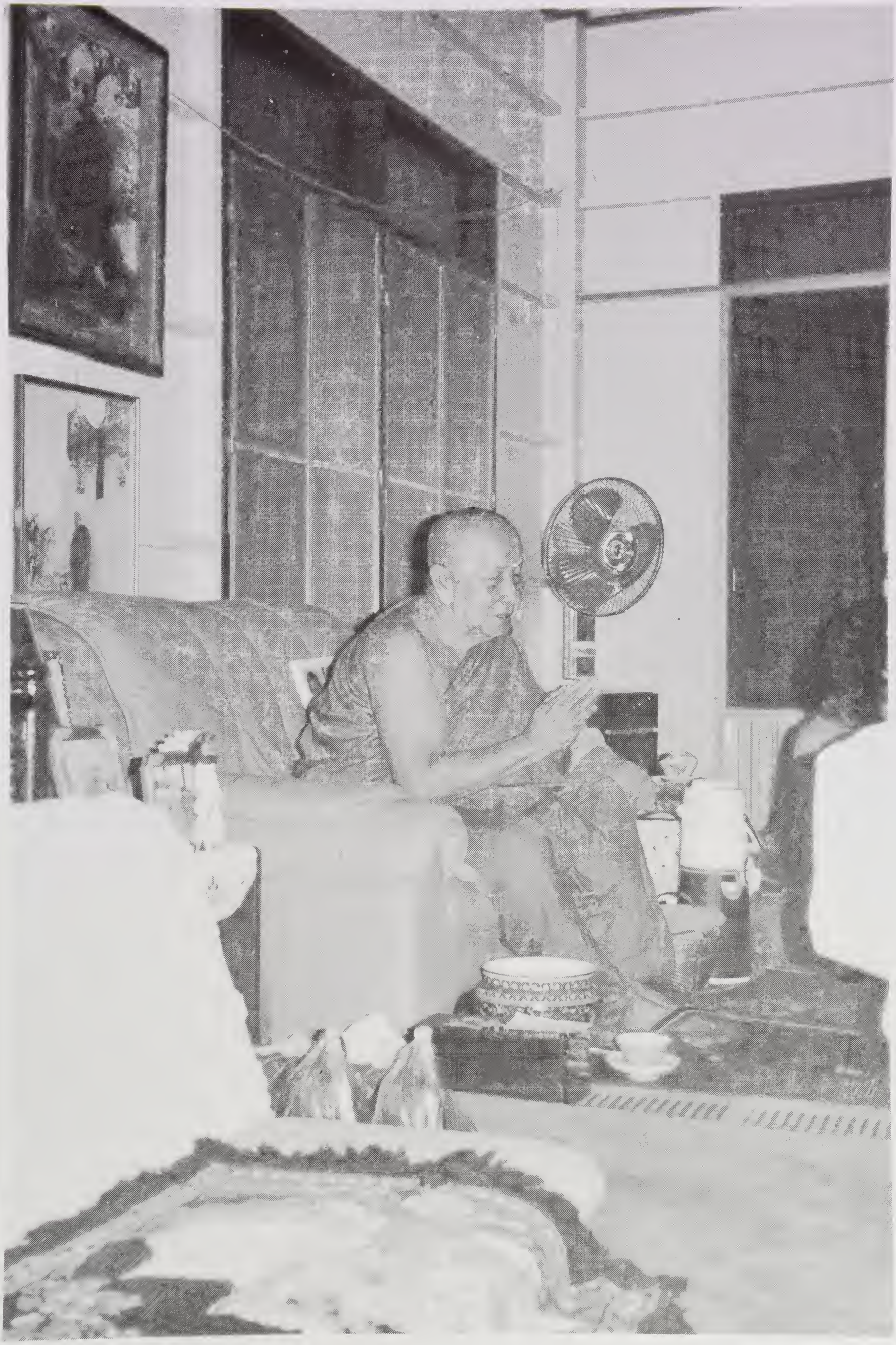

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา มณิ โชติรโส ยถา ฯ

สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ฯ

อายุวฑฺฒโก ธนวฑฺฒโก สิริวฑฺฒโก ยสวฑฺฒโก พลวฑฺฒโก วณฺณวฑฺฒโก สุขวฑฺฒโก โหตุ สพฺพทา ทุกฺขโรคภยา เวรา โสกา สตฺตุ จุปทฺทวา อเนกา อนฺตรายาปิ วินสฺสนฺตุ จ เตชสา ชยสิทฺธิ ธนํ ลาภํ โสตฺถิภาคฺยํ สุขํ พลํ สิริ อายุ จ วณฺโณ จ โภคํ วุฑฺฒี จ ยสวา สตวสฺสา จ อายู จ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต ฯ

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา สพฺพพุทฺธานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา สพฺพธมฺมานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา สพฺพสงฺฆานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต ฯ

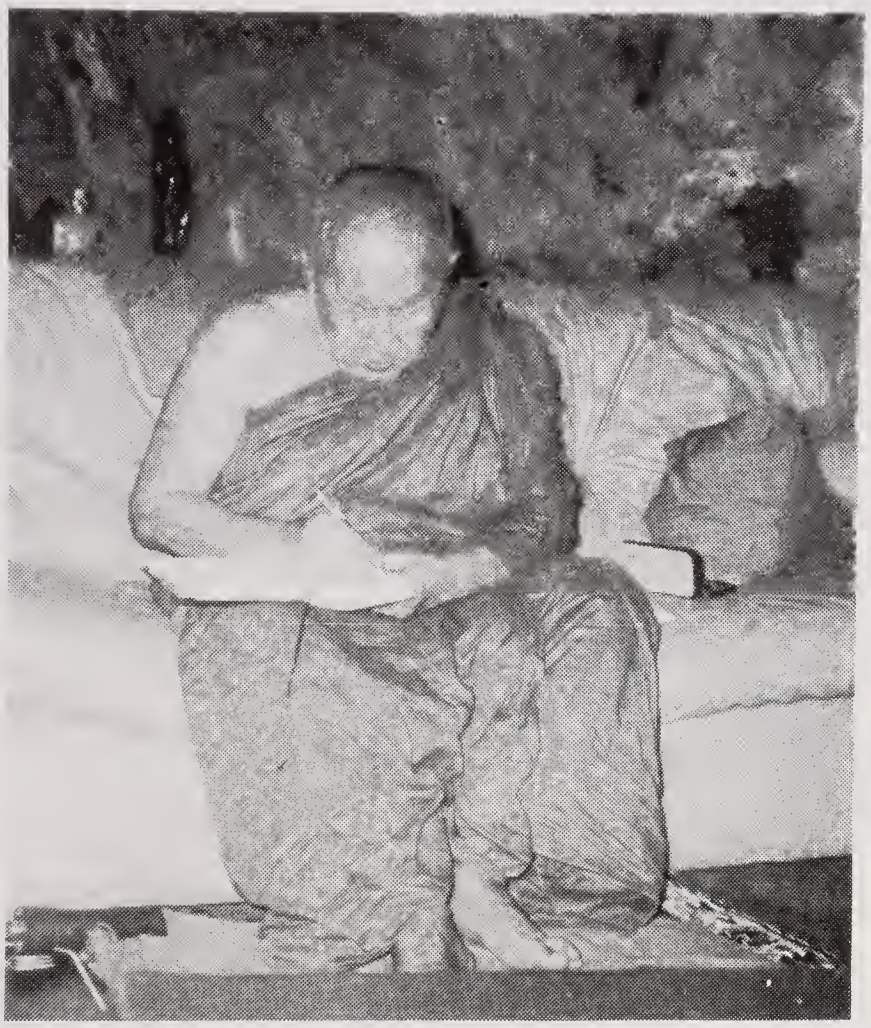

ธรรมลิขิตจากหลวงปู่

ธรรมเมตตาอนุสรณ์

ของท่านเจ้าคุณพระญาณสิทธาจารย์

(หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

ในคราวจำพรรษา ณ วัดอโศการาม

ปี พ.ศ. ๒๕๐๖

ธรรมลิขิตจากหลวงปู่

ท่านเจ้าคุณ พระญาณสิทธาจารย์ หรือหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร แห่งวัดถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ล่วงลับสังขาร ลงไปแล้วตามคติธรรมดา เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕

การสูญเสียหลวงปู่สิม ผู้ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ นับว่าเป็นการสูญเสียอย่างยิ่งของคณะศิษยานุศิษย์ของหลวงปู่ ตลอดจนบรรดาสาธุชนทั่วไป ยากที่จะหาผู้ใดมาทดแทนให้เสมอเหมือนได้

แต่ทว่าหากเราจะมัวปล่อยจิตใจให้เศร้าโศก เสียใจไปตาม ก็เท่ากับไม่สามารถทรงธรรม คำสั่งสอนที่ท่านได้พร่ำพรรณนาให้ฟังอยู่เสมอมา ที่ว่าเสียหนึ่งแล้ว อย่าพึงเสียสอง เสียสามต่อไปอีก

สิ่งที่เป็นประโยชน์พึงบำเพ็ญ ก็ได้แก่การพยายามระลึกถึงปฏิปทาและคำแนะนำสั่งสอนต่าง ๆ ของหลวงปู่ เท่าที่ได้เคยสัมผัส ได้ยินได้ฟังมา แล้วน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตาม เป็นต้นว่าการนั่งภาวนา "**ขัดสมาธิเพชร**" พิจารณาธรรมกรรมฐาน "**พุทโธ ๆ**" จนบังเกิดมีคุณธรรมในจิตใจยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีวัดวา อาวาส หรือถาวรวัตถุอื่นใด ที่หลวงปู่ได้ริเริ่มก่อร่างสร้างไว้แล้ว ก็ให้ถือเป็นมรดกธรรมของท่าน ที่คณะผู้ศรัทธาในองค์หลวงปู่ จะต้องมีสามัคคีธรรม ช่วยกันทำนุบำรุง รักษา ส่งเสริมให้เจริญวัฒนาถาวรตลอดไป จึงจะถือได้ว่าเป็นการเทิดทูนพระคุณของท่านอย่างแท้จริง

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ หลวงปู่ได้เมตตาไปอยู่จำพรรษาที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ท่านได้มีลิขิตเป็นจดหมายชี้แจงข้ออรรถข้อธรรมสั้น ๆ แต่มีใจความลึกซึ้ง ส่งถึงคณะสานุศิษย์ทางวัดสันติธรรม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นครั้งคราว เท่าที่ได้เก็บรวบรวมไว้มีจำนวน ๑๒ ฉบับ

จึงขอนำมาตีพิมพ์เป็นธรรมเมตตาอนุสรณ์ถึงพระเดชพระคุณหลวงปู่ ในโอกาสนี้ด้วย

พระบุญกู้ อนุวฑฺฒโน
วัดอโศการาม สมุทรปราการ

ฉบับที่ ๑

ให้ละกิเลสออกจากจิตให้หมดทุกคน กิเลสนี้แหละ ทำให้คนเราเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด กิเลสนั้นเมื่อท่านย่นย่อเข้ามา ก็คือความโกรธ ความโลภ ความหลง ๓ อย่างเท่านี้ ทำไมจึงเกิดมาสร้างกิเลสให้มากขึ้นไปทุกภพทุกชาติ ทำไมหนอ ใจคนเราจึงไม่ยอมละการละก็ไม่หมดสักที ในชาติเดี๋ยวนี้ให้ตั้งใจละ ทั้งพระและทั้งเณรญาติโยมทั้งหลาย ความโกรธเมื่อเกิดขึ้นอย่าโกรธไปตาม ถ้าไม่ได้โกรธไปตาม มันจะตายเทียวหรือ ทำไมจึงไม่ระลึกอยู่เสมอ ๆ ว่าเราจะละความโกรธให้หมดสิ้นไปในเวลาเดี๋ยวนี้ ๆ อย่าได้มีความท้อถอยในการสร้างความดี มีการรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ พร้อมทั้งการเจริญสมาธิภาวนา ฆ่ากิเลสตัณหาให้หมดไป ใจจึงจะเย็นเป็นสุขทุกคน

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๒

ให้พากันตั้งใจฟังด้วยดี จึงจะได้ปัญญา ความโลภในจิตของคนเราไม่มีที่พอ ที่เต็มได้เลย ต่อให้ดอยสุเทพหมดทั้งลูก กลายเป็นทองคำ จิตของคนเราก็จะยังไม่พอ ทางที่ดีให้ตั้งจิตอยู่ในภาวนา ตั้งจิตดวงนี้ให้เต็มในขั้นสมถกรรมฐาน พร้อมกับวิปัสสนากรรมฐาน ให้แจ่มแจ้งในดวงใจทุกคนเท่านั้นก็พอ เพราะว่าเมื่อเราเกิดมาทุกคนก็ไม่ได้มีอะไรติดมา ครั้นเมื่อเราทุกคนตายไปแล้วแม้สตางค์แดงเดียวก็เอาไปไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ จงพากันนั่งสมาธิภาวนาให้เต็มที่จนกิเลสโลภะ อันมันนอนเนื่องอยู่ในจิตนี้ให้หมดเสียวันนี้ ๆ ถ้ากิเลสความโลภนี้ยังไม่หมดจากจิต ก็ยังไม่ให้หยุดยั้งภาวนาจนวันตายโน้น

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๓

กิเลสตัวสำคัญที่ฝังลึกในใจมนุษย์ คือ กิเลสความหลง ความหลงนี้ก็คือ หลงกายหลงจิตนี้เอง ทางที่แก้จิตหลงนี้ให้พากันทำสมาธิให้ได้ทุกวันทุกคืน ทั้งยืน ทั้งนั่ง ทั้งนอน การตั้งจิตนั้นให้มั่นอยู่ที่ลมหายใจเข้าออกจนจิตนี้ใสสว่างหายมืดหายหลง หายมัวเมาในกามคุณทั้ง ๕ จนเกิดดวงตาญาณ เผาผลาญกิเลสให้หมดไป กิเลสความหลงนี้มันชอบกับคนขี้เกียจ ขี้คร้าน หลังยาวชอบนอนก่อน ยังไม่ภาวนา ด้วยเหตุนี้เราทุกคนอย่าหลงใหลอยู่แค่กินแล้วก็นอน ๆ เท่านั้นเลย เมื่อพากันได้ฟังธรรมคำสอนนี้แล้วจงพากันลุกขึ้นทำลายกิเลส โมหะความหลงในจิตให้หมดสิ้นไป เทอญ ฯ

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๔

บัดนี้ เราทุกคนรู้แล้วว่า กิเลสมันดองอยู่ในจิตของเรามานานจนนับภพนับชาติไม่ได้ ที่เรามาเกิดมาตายอยู่ในโลกนี้ ก็เพราะจิตนี้ยังหลงอยู่ในกามารมณ์ สำคัญผิดคิดว่า กามให้ความสุข ที่ไหนได้ กามนี้มันให้ความทุกข์ ตั้งแต่เกิดจนเราตาย ตายแล้วยังตามจิตหลงไปจนนับภพนับชาติไม่ได้ในอนาคต ดูแต่ในปัจจุบันนี้ชาตินี้ คนใดบริโภคกามทางกายอยู่ ทางวาจาทางจิตอยู่ ย่อมมีแต่เรื่องร้อนจิตร้อนใจทั้งภายนอกทั้งภายใน ด้วยเหตุนี้แหละ เมื่อเราท่านทั้งหลายได้ฟังธรรมนี้แล้ว ให้พากันละกามตัวมารร้ายนี้ออกให้หมดสิ้น อย่าเสียดายอยู่เลย

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๕

ความขยันหมั่นเพียรเป็นยอดธรรม คำว่า ความขยันหมั่นเพียร ตั้งแต่ภายนอกถึงภายในนั้น ผู้ที่เป็นนักบวช ต้องขยันหมั่นเพียรในการปัดกวาด เช็ดถู แต่ก่อนอื่นที่จะปัดกวาดนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันเอาหญ้าในบริเวณวัดที่อยู่ที่อาศัย โดยเฉพาะในฤดูกลางพรรษาไม่ว่าวัดใด ย่อมมีหญ้าเกิดขึ้นเป็นธรรมดา เมื่อได้รับอุบายนี้มาเมื่อไร ให้เณรทุกรูป ศิษย์วัดทุกคน ลุกยืนขึ้นจับจอบ ดายหญ้า พระทุกรูปก็ลุกขึ้นปัดกวาดพร้อมกันไป ให้เห็นว่าเป็นกิจส่วนรวมของหมู่คณะ อย่านั่งดูดายเป็นอันขาด ส่วนความขยันภายในได้แก่การท่องบ่นสาธยายศึกษาเล่าเรียน ฟังเทศน์สนทนาธรรม กราบพระทำวัตรเช้าเย็น สวดมนต์ ภาวนาท่องคาถา นั่งสมาธิไม่ให้ขาด กลางวัน ๒ ชั่วโมง กลางคืน ๒ ชั่วโมง ส่วนการตั้งจิตให้กำหนดลมหายใจ เมื่อหายใจเข้าก็ให้มีสติว่านี้ลมหายใจได้เข้าไป เมื่อลมหายใจออกก็ให้มีสติว่านี้ลมหายใจออกไป ไม่ให้ลืมเป็นอันขาด จงเรียนแบบลมหายใจ ตั้งแต่เราเกิดมาไม่หยุดสักที ถ้าหากว่าลมหายใจหยุดก็ตายเป็นผี เฝ้าปฐพีเท่านั้นเอง อาจารย์หวังว่าศิษยานุศิษย์ทั้งญาติโยมทั้งหลายคงปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมานี้ทุก ๆ คน

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๖

การทำความเพียรเพื่อละกิเลสนั้น ไม่ใช่เรื่องเล่น กิเลสในใจมนุษย์นี้ก็จะพากันเกิด พากันตาย ในอนาคตไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยเหตุนั้น พุทธบริษัทสี่ ที่ยังมีลมหายใจเข้าออกอยู่ จงเพียรทำทานการกุศล จนวาระสุดท้ายหมดลมหายใจ จงเพียรพยายามรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ พร้อมขันติ ความอดทนทุกคนจนตราบเท่ายาวชีวัง ตลอดชีวิตด้วยจิตศรัทธาเลื่อมใสจริง ๆ ให้พากันทำความเพียร นั่งสมาธิ ยืนก็ให้เป็นสมาธิ เดินไปมาก็ให้เป็นสมาธิ ให้พากันทำความเพียรนั่งสมาธิ เดินไปมาข้างหน้าก็ให้เป็นสมาธิ ถอยหลังก็ให้จิตเป็นสมาธิ ไปรถไปเรือก็ให้เป็นสมาธิ ลงจากรถขึ้นจากเรือก็ให้เป็นสมาธิ ขึ้นเครื่องบินก็ให้เป็นสมาธิ ขณะโดยสารในเครื่องบินก็ให้เป็นสมาธิ เวลาพูดก็ให้เป็นสมาธิ เวลาคิดก็ให้เป็นสมาธิ ตลอดเวลากลางวันก็ให้เป็นสมาธิ ตลอดเวลากลางคืนก็ให้เป็นสมาธิ อยู่ดีก็ให้เป็นสมาธิ เจ็บไข้ได้ป่วยก็ให้เป็นสมาธิ ครั้นสุดท้ายเวลาจะตายยิ่งให้เป็นสมาธิ อย่างเยี่ยมยอดถอดถอนอาสวะกิเลสออกให้หมดสิ้น ก็ดับขันธ์เข้าสู่ปรินิพพาน เอวังก็มีด้วยประการ ฉะนี้

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๗

เวลาเขียนธรรมอยู่นี้ อยู่ในกึ่งกลางพรรษานี้ให้พากันระลึกถึงพระโยคาวจรเจ้าทั้งหลาย ท่านพระโยคาให้พยายามตั้งจิตในก่อนเข้าพรรษาว่า ในพรรษา จะทำความเพียรแผดเผากิเลสให้หมดไปภายใน ๗ วัน พระโยคาวจรเจ้าก็ละกิเลสได้เป็นพระโสดาบัน บางท่านก็เป็นพระสกิทาคา บางท่านเป็นพระอนาคาองค์สำคัญได้สำเร็จพระอรหันต์ ภายใน ๗ วัน นั้นเอง บางท่านก็ยังไม่สำเร็จเร็ว ท่านก็ตั้งสัตย์ อธิษฐานใหม่ ภายในเจ็ดวันข้างหน้าอีก ถ้ายังไม่สำเร็จก็ตั้งจิตว่าครึ่งพรรษาให้สำเร็จ ถ้ายังไม่สำเร็จก็ตั้งจิตทำความเพียรต่อไป ในวันใดวันหนึ่งในกลางพรรษานั้น ถ้าหากยังไม่สำเร็จก็ตั้งจิตทำความเพียรต่อไป ในวันใดวันหนึ่งในกลางพรรษานั้น ถ้าหากยังไม่สำเร็จท่านก็ตั้งจิตให้เด็ดเดี่ยวเต็มที่ ว่าไม่เกินในคืนวันออกพรรษา วันมหาปวารณา เมื่อวันมหาปวารณาผ่านไปแล้ว พระโยคาวจรเจ้าทั้งหลายที่จำพรรษาอยู่ในอาวาส พร้อมด้วยญาติโยมก็สำเร็จมรรค-ผลเห็นแจ้งซึ่งพระ-นิพพาน ตามอุปนิสสัยวาสนาของตน ของตน ฉะนั้นพวกเราเหล่าพุทธบริษัททั้งหลายผู้ได้สาธยายฟังพระธรรมเทศนากัณฑ์นี้แล้ว จงให้ทำความเพียรละกิเลสให้หมดไปสิ้นไป ภายในพรรษานี้ทุกคนที่มีชีวิตอยู่นี้เทอญฯ

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๘

การละกิเลสเป็นของว่าง่าย การเอากิเลสเป็นของยาก คนทุกคนที่เกิดมาหาเอาแต่กิเลสมาเพิ่มใหม่เรื่อยไป เมื่อเราเกิดมามีกิเลส ตัวเดียว ผู้ชายก็ชายคนเดียวไม่ได้กอดคอหญิงมาแต่เมื่อเกิด ผู้หญิงเมื่อเกิดมาเป็นผู้หญิงคนเดียวไม่ได้กอดคอชายมาแต่เกิด ทั้งชายและหญิงเมื่อคลอดออกมาจากท้องแม่ และก็เปลือยกายออกมาทุกคน ในเวลานั้นไม่มีสมบัติในโลกใด ๆ เป็นของตัว เมื่อใหญ่แล้วจึงดิ้นรนวุ่นวายหาเอาสมบัติในโลกนี้ จึงได้เกิดความยุ่งยาก ร้อยแปดอย่างนี้แหละ เราท่านทั้งหลาย อาจารย์เองจึงแสดงธรรมว่าละกิเลสเป็นของง่าย ให้ดูตัวอย่างที่อ้างมาให้เห็น เมื่อพิจารณาเห็นแจ้งดังกล่าวสอนมานี้แล้ว จงพากันตื่นขึ้นลุกขึ้นกราบพระ ๓ หน ไหว้พระสวดมนต์ เข้าที่นั่งสมาธิ ละกิเลสที่พ่วงเข้ามาใหม่นี้ออกไปให้หมด ถ้ายังไม่หมดให้ลุกขึ้นยืนหยัดละกิเลสให้หมดไปในเวลายืนนี้ ถ้ายังไม่หมดอีกให้ก้าวเดินจงกรม ต่อสู้กับกิเลส ภาวนาละกิเลสความโกรธ ความโลภ ความหลงให้หมดสิ้นไปในทางเดินจงกรมนั้น ถ้ายังไม่ตาย เราผู้เดินภาวนาก็ให้เดินต่อไป จนหมดลมหายใจ ล้มตายตรงทางเดินจงกรมนั้นเลย

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๙

การภาวนาละกิเลสให้หมดไปจริง ๆ นั้น ต้องปฏิบัติดังนี้ เมื่อกำหนดรูปร่างกายของเรา บริกรรมกำหนดลมหายใจจนจิตตั้งมั่นดีแล้ว ต้องกำหนดรูปร่างกายของเราเอง นับตั้งแต่ ผม ขน เล็บ ไป ตลอดหมดในร่างกายนี้ให้เห็นตามความเป็นจริง ที่มันตั้งอยู่และมันเสื่อมไปด้วยความเจ็บไข้ได้ป่วย มีทวารทั้ง ๙ เป็นสถานที่ไหลออกไหลเข้าซึ่งของไม่งาม คนที่เกิดมาแล้วมักจะหลง ไม่ค่อยกำหนดดูว่าตัวเรานี้เมื่อมาปฏิสนธิในท้องของมารดา ต้องมาเอาก้อนอสุภกรรมฐานอยู่ในท้องมารดานานถึงสิบเดือนจึงได้คลอดออกมา ในวันคลอดนั้นปฏิกูลขนาดไหน ในบริเวณคลอดเต็มไปด้วยน้ำเลือดน้ำเหลือง กลิ่นเหม็นกลิ่นคาว นี้แหละรูปกายนี้เป็นของไม่งาม จงกำหนดให้เห็นก็จะได้พิจารณาไปจนถึงวันตาย สุดท้ายนี้เมื่อได้ฟังธรรมกัณฑ์นี้แล้ว จงพากันกำหนดกายอันเป็นอุบายละกิเลสให้หมดไป

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๑๐

โลกนี้มีแต่เรื่องทุกข์ ความสบายในโลกนี้ไม่มี จงพากันตั้งจิตให้มั่นอย่าหวั่นไหว ก็จะเห็นแจ้งว่าโลกนี้เป็นทุกข์ กายมันก็ทุกข์เพราะความเจ็บไข้ไม่สบายต่าง ๆ นานา ทั้งที่ล่วงมาแล้ว ก็นับครั้งไม่ได้ ทั้งที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ทุกข์ในการบริโภคอาหาร ทุกข์เวลาแสวงหาอาหาร ทุกข์ในการแสวงหาที่อยู่ ที่อาศัย ทุกข์กับเครื่องนุ่งเครื่องห่ม ทุกข์ในการแสวงหายาแก้โรค รูปร่างกายนี้เป็นสิ่งลำบากเต็มทน ผู้ใดทนได้ก็อยู่ไป ผู้ใดทนไม่ได้ก็ตายไป นี้แหละทุกข์กาย ทุกข์จิตใจนั้นไม่มีเวลาพอ ทุกข์เพราะตัณหาความอยากได้ไม่มีเมืองพอ ที่พอในจิตนี้ไม่มีเสียแล้ว ถ้าใครปล่อยจิตไปตามตัณหา ไม่ภาวนายิ่งทุกข์ ถ้าหากผู้ใดมารู้ว่าจะละตัณหาให้ได้ก็ด้วยการตั้งใจทำสมาธิภาวนาก็ให้เริ่มตั้งใจแต่วินาทีนี้เป็นต้นไป ไม่ประมาทในการรักษาจิต เพ่งพินิจอยู่แต่ในกายกับจิตเท่านั้น จนกระทั่งจิตรู้แจ้งเห็นจริงด้วยปัญญาอันชอบก็จะพ้นจากทุกข์ทุกคนแล

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๑๑

พระธรรมวินัยเป็นครูเป็นอาจารย์ให้แก่ทุกคน แต่คนทุกคนต้องทำตามพระธรรมวินัย อย่าล่วงเกิน อย่าประมาทพลาดพลั้งให้มีสติทุกขณะตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องโผฏฐัพพะ ทุกขณะใจคิดธรรมารมณ์ อย่าหลงใหลไปในข้างที่ดีจนดีแตก อย่าให้จิตหลงไปในทางชั่วจนถอนตัวไม่ขึ้น จงระลึกอยู่เสมอว่าพระธรรมท่านพร่ำสอนเราอยู่ทุกลมหายใจ ว่าให้ทำดีทางกาย ให้พูดดีทางวาจา ให้คิดดีทางใจ พระวินัยนั้นสอนให้ละออกไป สิ่งใดไม่ดี ผิดศีลอย่าทำ อย่าพูด ไม่ให้พากันพาตัวทำชั่วทั้งในที่ลับ และที่แจ้ง ไม่ให้ความโลภอยากได้มานอนอยู่ในดวงใจ จนประพฤติผิดพระวินัย ไม่รู้สึกตัว ถ้าคนทุกคนทำตามครูคือ พระวินัย ดังกล่าวมาก็จะได้รับแต่ความสุขความเจริญอย่างเดียว ดังนี้แลฯ

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ฉบับที่ ๑๒

การฝึกหัดทำจิตในสมาธิภายในให้ทำอยู่เสมอไม่ว่าเวลาใด จิตให้มีความระลึกอยู่ในดวงจิต ดวงที่รู้อยู่ภายใน คอยระวังจิตดวงในไม่ให้หลงตามสังขารจิต จิตที่ไปไม่เอา ให้เอาดวงจิตที่รู้อยู่ ดวงจิตที่รู้อยู่นี้ไม่ได้ไปที่ไหนตั้งแต่เกิดมาก็อยู่ภายในนี้เอง ขณะใดที่จิตสังขารมันไปก็ยังไม่รู้อยู่ว่าจิตของเราไปไหน ขณะจิตสังขารมันกลับมาก็ว่ามันกลับมา ให้ทุกคนกำหนดให้ได้ว่า จิตดวงในนี้ อยู่ภายในนี้แล้ว ไม่ต้องไปหาที่อื่น จงรู้เฉพาะหน้าเฉพาะใจอยู่เสมอ ๆ ให้รู้ได้ทุกอิริยาบถ ทั้งนั่งทั้งนอน ตั้งมั่นอยู่ในจิตดวงที่รู้อยู่นี้ นอกจากจิตที่รู้อยู่นี้ทั้งหมด เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน นอกจากจิตที่รู้อยู่นี้เป็นทุกข์ นอกจากจิตที่รู้อยู่นี้ไม่ใช่ตัวตนของเรา ไม่ควรลุ่มหลงไปกับเรื่องใด ๆ ทั้งหมด ควรรู้อยู่เห็นอยู่ในเวลาปัจจุบันอย่างเดียว ถ้าผู้ปฏิบัติมาทำความเพียรเพื่อละกิเลส รวมกำลังจิตลงไปสู่ดวงจิตที่รู้อยู่นี้ให้เต็มที่แล้ว ก็จะเกิดความรู้แจ้งได้แสงสว่างในธรรมปฏิบัติทุก ๆ คนไปฯ

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

หลวงปู่กับกวางที่หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร ถวาย

หลวงปู่ในกุฏิหลังเก่า

ยืน เดิน นั่ง นอน ไปมาที่ไหนก็ภาวนาได้

หลวงปู่เล่าว่า...

เล่าเรื่องถ้ำผาปล่อง

สถานที่เรานั่งสมาธิภาวนาอยู่นี้ **เป็นสถานที่สงบระงับที่สุดในโลกก็ว่าได้** ถ้ำผาปล่องที่เราอยู่นี้เรียกว่าสงัดที่สุด วิเวกที่สุด แล้วที่นี่มันเป็นที่เก่าแก่โบราณ ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า สาวกพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น ตั้งแต่พระพุทธ-เจ้ากกุสันโธ มาตรัสรู้ในโลก สาวกท่านก็มาภาวนา พระพุทธเจ้าโกนาคมโน มาตรัสรู้ในโลก สาวกท่านก็มาภาวนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสโปพระเจ้ากัสสป สาวกท่านก็มาภาวนา มาถึงศาสนาพระพุทธเจ้าโคดมของเราท่านทั้งหลายนี้ สาวกท่านก็มา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ตาผ้าขาว นางชี ฤาษี พราหมณี ท่านก็มาภาวนา

สุเมธดาบส

ในแผ่นดินนี้เราได้เกิดมาในศาสนาของพระพุทธเจ้าโคดม พระองค์บำเพ็ญมา ๔ อสงไขย แสนมหากัป ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย พระพุทธเจ้าของเราปรารถนามาบำเพ็ญทาน รักษาศีล ภาวนา บารมีแก่กล้าขนาดถ้าจะเอาเป็นพระอรหันต์เข้าสู่นฤพานก็บารมีพอได้เป็นพระอรหันต์ จะเห็นได้ว่า ในคราวที่พระพุทธเจ้าทีปังกร คือในแผ่นดินอื่นข้างหลังโน้นนาน พระพุทธเจ้าของเรานี้เป็นดาบส เป็น**สุเมธดาบส** ได้มาฟังธรรมพระพุทธเจ้าทีปังกร ได้ทำบุญสุนทานมีบริวาร ๕๐๐ ส่วนบริวารของพระองค์ดาบสทั้ง ๕๐๐ นั้นพอฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทีปังกรจบลงไปก็ได้เป็นพระอรหันต์ดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพานตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทีปังกรไปแล้ว ส่วนสุเมธดาบสพระพุทธเจ้าของเรา ทั้ง ๆ บารมีแก่พอจะไปนิพพานได้แล้ว แต่พระองค์ท่านก็ไม่ไป จะบำเพ็ญให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งเหมือนพระพุทธเจ้าทีปังกรตกลงก็ไม่ได้สำเร็จอะไร เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทีปังกรท่านเล็งญาณดูแล้วว่า สุเมธดาบสยังคาโพธิญาณอยู่ไปไม่ได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทีปังกรเล็งญาณอดีต อนาคต ปัจจุบันทั่วถึงแล้ว ก็ตรัสบอกแก่สุเมธดาบสพระพุทธเจ้าของเรากำลังบำเพ็ญอยู่ว่า สุเมธดาบสที่เธอมีความปรารถนาจะให้ได้เป็นพระพุทธเจ้านั้นเป็นไปได้นับตั้งแต่บัดนี้ไป ๔ อสงไขย แสนมหากัป นี้มา นับแต่รับลัทธพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าทีปังกร ไม่ใช่นับมาแต่สุเมธดาบสบำเพ็ญเองนั้น ไม่ได้นับเวลาโน้น แต่นับเอาเวลานี้ เวลารับพยากรณ์ ๔ อสงไขย ก็จะได้มาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีนามมีโคตรทุกสิ่งทุกอย่าง สุเมธดาบสพระพุทธเจ้าก็ดีอกดีใจ ถ้ามีปีกเหมือนนกก็จะบินไม่ท้อไม่ถอย ไม่ง่วงเหงาหาวนอนเหมือนพวกเราทั้งหลาย เพราะได้รับพยากรณ์

มารห้ามพระพุทธเจ้าบวช

ทีนี้จิตกิเลสนี้มีแต่จะหาเครื่องผูกมัด แต่ถ้าผู้ใดไม่เชื่อไม่หลง มันก็มัดไม่ได้ เหมือนพญามารที่จะไปมัดพระพุทธเจ้าไม่ให้เสด็จออกบรรพชา ในคืนที่พระองค์ขี่ม้าจะออกไปจากกรุงกบิลพัสดุ์ กิเลสมาร พญามารมันก็มารออยู่ที่ประตูวัง ว่า "โอ ! สิทธัตถะอย่าเพิ่งไปเลย ยังเหลืออีก ๗ วันเท่านั้นก็จะได้พระเจ้าจักรพรรดิ์ราชาธิราช" ว่าอย่างนั้น นั่นแหละมันหลอกเอาไว้ แต่พระพุทธเจ้าของเราฉลาดรู้เท่าทันกลมายาของมาร ท่านว่า "มารไม่ต้องมาห้ามเราเลย เป็นเจ้าจักรพรรดิ์ จักรเพิ้ดอะไรข้าไม่เกี่ยว ข้าจะบวชอย่างเดียว ดูนี่ข้าขี่ม้าแล้วใครจะมาห้ามข้าได้ล่ะ" พญามารก็เลยหลบหนีหายจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้หรอก แต่ว่าพระองค์มีปัญญากว่า

ทีนี้เมื่อพระองค์บวชเป็นพระฤาษีภาวนาอยู่ที่เขาหิมาลัยได้ ๖ พรรษา เสด็จลงไปผ่านกรุงราชคฤห์ ไปถึงกรุงราชคฤห์ พญามารก็บันดาลให้พระเจ้าพิมพิสาร เป็นเจ้าแผ่นดินครองกรุงราชคฤห์นั้น เมื่อรู้ข่าวว่าพระสิทธัตถะเป็นมิตรเป็นสหายกันตั้งแต่เด็กแต่เล็ก คนโบราณเขามีวิธีการ ลูกเกิดมามัดให้เป็นเสี่ยว เป็นสหายกัน พอพระเจ้าพิมพิสารรู้ว่าสิทธัตถะมาก็ว่าเอาละทีนี้อาราธนาให้อยู่จะแบ่งเมืองแบ่งแผ่นดินให้คนละครึ่ง เสี่ยวสหายมาแล้วก็ดีแล้ว มารมันมาบันดาลใจ พระพุทธเจ้าก็ปฏิเสธบอกว่า "**ฆราวาสญาติโยมความสุขอย่างโลก ๆ ได้ละได้ถอนมาแล้ว เดี๋ยวนี้กำลังตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า**" พระเจ้าพิมพิสารก็เป็นคนฉลาด "โอ ! ถ้าอย่างนั้นก็เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้แล้วก็มาโปรดข้าพเจ้าบ้าง" พระองค์ก็ว่า "ไม่เป็นไรถ้าได้ตรัสรู้แล้วก็จะมาโปรด"

พระพุทธบาท ๔ รอย

ในเขตเชียงใหม่นี้ ยังมี**พระบาท ๔ รอย** อยู่เขตอำเภอแม่ริม แต่ว่าลึกเข้าไปในภูเขา หลวงปู่ผู้เทศน์ไปดูแล้ว ไปกราบไปไหว้ มันเป็นก้อนหินก้อนใหญ่ ก้อนใหญ่ขนาดเท่าก้อนหินที่เป็นถ้ำนี่แหละ พูดง่าย ๆ ว่าที่เป็นถ้ำผาปล่องที่เราได้มานั่งภาวนานี่แหละ แต่มันไม่เป็นปล่องอย่างนี้ มันเป็นก้อนหินสี่เหลี่ยมขึ้นไปอยู่ข้างริมแม่น้ำ

พระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ในแผ่นดินที่เราท่านทั้งหลายมาเกิดนี้ องค์แรกคือ **พระพุทธเจ้ากกุสันโธ**ได้มาตรัสรู้ในโลก ท่านก็มาประทานเหยียบรอยพระบาทไว้ในยอดหินก้อนนั้นน่ะยาวขนาด ๑๒ ศอกขนาดนั้น พระพุทธเจ้ากกุสันโธก็โปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย นำพระสาวก อุบาสก อุบาสิกาไปสู่นิพพาน

เมื่อหมดศาสนาพระพุทธเจ้ากกุสันโธแล้ว ศาสนา**พระพุทธเจ้าโกนาคมโน**ก็มาตรัสมาสอนรื้อขนสัตว์ไปอีก ก่อนนิพพานท่านก็มาเหยียบไว้ที่พระบาทแม่ริมนี้เป็นรอยที่สองลดลงมา คือคนสมัยนั้นก็เรียกว่ามันกำลังทดลงไม่ได้ใหญ่ขึ้น (ตัวเล็กลง)

เมื่อพระพุทธเจ้าโกนาคมโนนิพพานไป พร้อมด้วยสาวกแล้วศาสนธรรมคำสอนท่านหมดไป ก็มาถึง**พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสโป**มาตรัสรู้ ท่านก็มาเหยียบไว้ ได้สามรอยละ

เมื่อศาสนาพระพุทธเจ้ากัสสโปหมดไปแล้ว มาถึงศาสนาพระพุทธเจ้าของเราในปัจจุบันนี้ ให้ชื่อว่า**พระพุทธเจ้าโคตมโคตร** พระพุทธเจ้าโคตมมาตรัสรู้ ก่อนที่ท่านจะนิพพานก็มาเหยียบรอยพระบาทไว้ ในหินก้อนเดียวกันจึงให้ชื่อว่า **"พระบาท ๔ รอย"** รอยพระบาท มันเป็นราชาศัพท์ เหมือนพระเจ้าแผ่นดิน เท้านี่ท่านก็ไม่เรียกว่าเท้า ไม่ว่าตีน ก็ว่าพระบาท ฝ่าละอองธุลีพระบาทนั่นแหละ ทีนี้พระพุทธเจ้าก็เรียกว่ารอยพระบาทเหยียบไว้ได้ ๔ พระองค์

คือในโลกนี้แผ่นดินนี้ ยังเหลืออยู่อีกพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ที่เราทุกคนได้ยินได้ฟังกันมาจนชินหูแล้วก็มี ว่ายังมีพระศรีอารยเมตไตรโยโพธิสัตว์ จะมาตรัสรู้เป็นองค์สุดท้าย เมื่อตรัสรู้แล้วโปรดเวไนยสัตว์แล้วก็มาเหยียบไว้อีกเหยียบทีนี้น่ะดูจะใหญ่ คือว่าเหยียบเต็มเลย ก็คล้าย ๆ กันกับว่าเหยียบปิดเลยละลายหินก้อนนั้น เพราะว่าเมื่อหมดศาสนาพระศรีอารย์แล้ว ก็ไม่มีศาสดาใดที่จะมาตรัสรู้อีก ในแผ่นดินที่เราอาศัยนี้

ประวัติพระแก้วมรกต

แต่ว่าเดี๋ยวนี้เราก็จะเห็นแต่พระพุทธรูป หรือรูปวาดเขียนต่าง ๆ ที่คนเราเขียนไว้หล่อไว้ ที่สำคัญเมืองไทยเราก็เรียกว่า **"พระแก้วมรกต"** อยู่ที่พระราชวังหลวงโน่น พวกที่เคยมาที่นี่อาจเคยไปไหว้ไปกราบ แต่ว่าที่ท่านจัดไว้นั้นก็สูงไปหน่อย เวลาตาคนเรามองไปถึงพระแก้วนั้นมันเห็นเป็นน้อยนิดเดียว แต่ไม่ใช่แก้วเขียวเหมือนเมืองไทย เป็นแก้วมรกต แก้วมรกตก็คือว่าในประเทศอินเดียในภูเขาหิมาลัยลูกใดลูกหนึ่งนั้นแหละ เขาลูกนั้นเป็นหิน เป็นหินแก้วมรกต เมื่อเป็นหินแก้วมรกต เวลาหินในเขาลูกนั้นกลั่นมาเป็นน้ำแก้วก็เป็นแก้วมรกต สีเขียว มีฤทธิ์มีอำนาจ พระเจ้าแผ่นดินหลายชั่วพระเจ้าแผ่นดินในอินเดียนั้น ก็ไปได้ลูกแก้วลูกนี้มา แต่ยังไม่ได้แกะสลักเป็นพระ-พุทธรูปเหมือนเราเห็นทุกวันนี้ เป็นลูกแก้วหรือที่ประเทศไทย เราเห็นโป่งข่ามนั้น มันเป็นหกเหลี่ยมบ้างสี่เหลี่ยมบ้าง แหลมปลายเสีย มันหยดออกมาจากภูเขา

เมื่อเป็นสมบัติพระเจ้าแผ่นดินในอินเดียมานานจนนับประมาณไม่ได้ พอดีมีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งมาอุบัติบังเกิดขึ้น แล้วก็มาได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินเป็นใหญ่ในแผ่นดินอินเดียให้ชื่อว่าเป็น **พระยามิลินทร์** พระยา-มิลินทร์เป็นคนปฏิภาณโวหารดี สมัยนั้นยังมีพระอรหันต์เยอะแยะ แต่ว่าท่านพระอรหันต์เหล่านั้นก็ไม่กล้าทัดทานวาทะของพระยามิลินทร์ พระยามิลินทร์เวลานั้นยังไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ไปไหนมาไหนแกก็ปฏิภาณครอบโลกไปอย่างนั้นแหละ ใครก็กลัวเพราะคนมีอำนาจ พระอรหันต์เถระสมัยนั้น จึงมาจินตนาการว่า จะทำอย่างไรกับพระยามิลินทร์นี้ให้เลื่อมใสในพุทธศาสนา แต่ว่าพวกเราที่เกิดมาปฏิบัติอยู่นี้ไม่มีใครไปทัดทานแกได้ คนแบบนี้คงมีอาจารย์ของแก ว่าอย่างนั้น ข้อสันนิษฐานของพระเถระในเวลานั้น เมื่อลงสันนิษฐานอย่างนั้นแล้วก็ ถ้ามีอาจารย์ของท่านพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ก็มาสอน ที่เคยเป็นอาจารย์จึงจะฟังว่าอย่างนั้น พวกเราสมัยนี้สอนมันไม่ฟัง พระเถระก็เข้าฌานดูว่าเทวดาหรือมนุษย์คนไหนที่เคยเป็นครูอาจารย์ของพระยามิลินทร์นี้ เมื่อพระเถระท่านให้พระที่มีฌานเหาะเหินเดินอากาศไปทั่วมนุสสโลก เทวโลก พรหมโลก ว่าองค์ใดเป็นอาจารย์ของพระยามิลินทร์ ถ้าเป็นคนเราก็เรียกว่าวิ่งวุ่นไปหมดทั้งมนุสสโลก เทวโลก พรหมโลก ก็ไปเห็นอยู่ในเทวโลก เมื่อสอบถามดูก็เคยเป็นอาจารย์เป็นครูสอนของแกว่าอย่างนั้น "เออ ! ถ้าอย่างนั้น

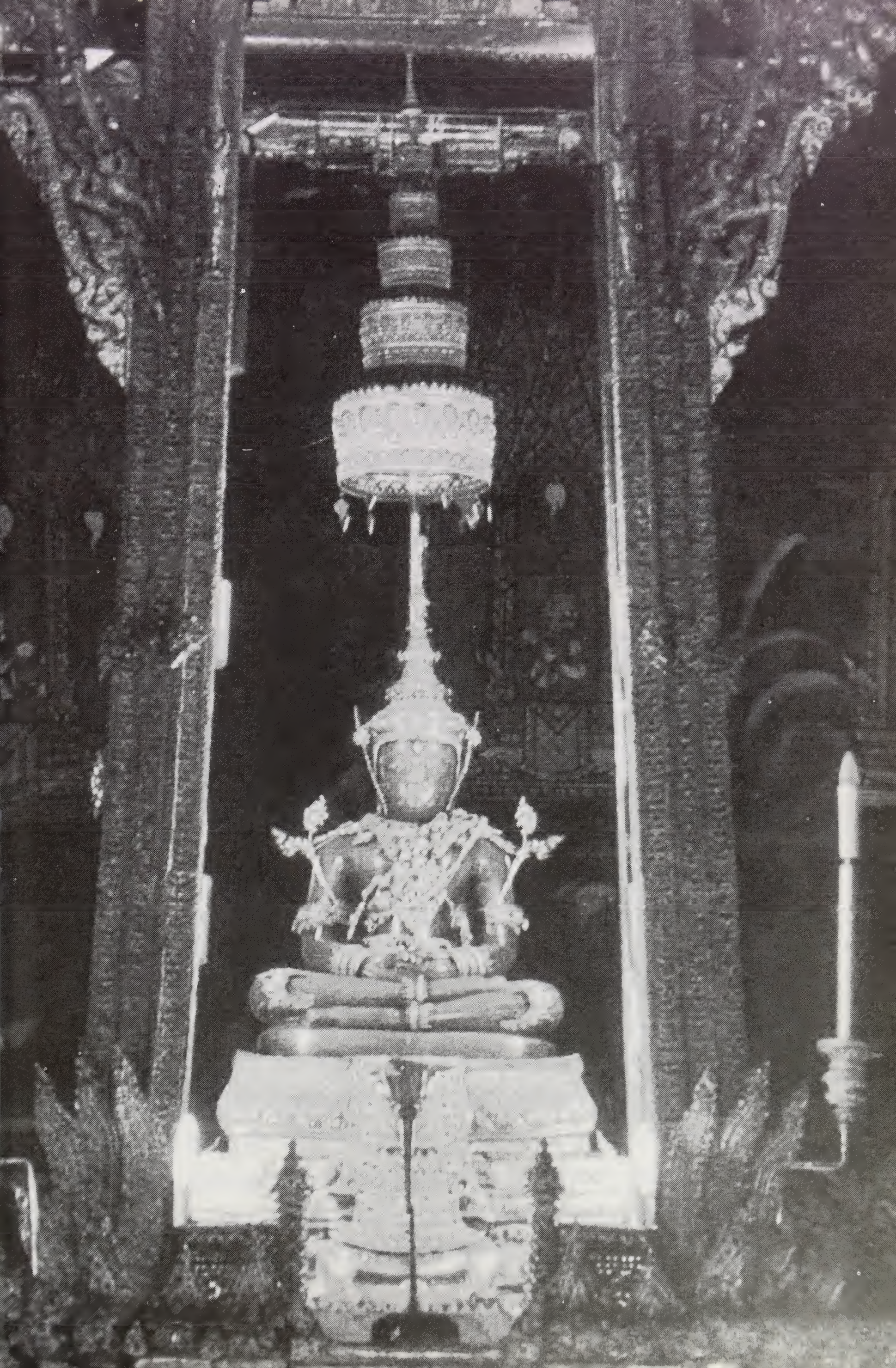

มันก็ขอ (นิ) มนต์ ขอเชิญเทวดาเจ้า จุติไปเกิดในโลกมนุษย์แล้ว จะได้ช่วยกิจการพระศาสนา" ว่าอย่างนั้น พระอาจารย์ของพระยามิลินทร์ที่เป็นเทวดาอยู่ท่านก็รู้ รับรองว่า จะลงมาจุติปฏิสนธิในโลกมนุษย์นี้ให้ตามความต้องการของพระอรหันตาขีณาสพ จะได้ช่วยกิจการพระศาสนา ว่าอย่างนั้น ก็เลยแนะนำว่า "ถ้าไปเกิดก็ให้ไปเกิดในตระกูลนั้น ตระกูลที่จะได้รับรอง พระสงฆ์ก็จะได้เตรียมการรับรองมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย" ว่าอย่างนั้น ก็เป็นอันว่าตกลงกันดีแล้วก็ลงมา

วันนั้น เทวดาตนนั้นก็ลงมาเกิดที่ว่านั้นแหละ เกิดแล้วก็พระสงฆ์องค์เจ้าก็ไปบิณฑบาตบ้านญาติโยมไว้ให้มันพร้อมมูลทุกอย่าง เตรียมการต้อนรับไว้ จนกระทั่งเด็กทารกนั้น เจริญวัยใหญ่โตขึ้นมา พอจะบวชเป็นสามเณรได้ ก็ขอจากญาติโยมมาบวชเป็นสามเณรเรียนธรรมะคำสอน ประพฤติปฏิบัติ ก็เป็นอันว่าตกลงทั้งญาติโยมพ่อแม่ของ "พระนาคเสน" ชื่อ "นาคเสน" ว่าอย่างนั้น พอใหญ่ขึ้นมาอายุครบ ๒๐ อุปสมบทให้เป็นพระ ส่วนการภาวนา ก็เรียกว่าได้สำเร็จเป็นขั้น ๆ มา จนถึงขั้นเป็นพระอรหันตาขีณาสพจบพรหมจรรย์ เรียนพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ จบเรียบร้อย พร้อมด้วยการละกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ให้หมดไปสิ้นไป แล้วจึงได้ไปโต้วาทีกับพระยามิลินทร์ เพราะเป็นอาจารย์เก่า ตามข่าวคราวว่าโต้เถียงกันมาตลอด พระนาคเสนก็มีหน้าที่แสดงธรรม พระยามิลินทร์ก็โต้ไป ไม่ยอม พอหนักเข้า ๆ ก็มาถึงปัญหาข้อหนึ่ง พระนาคเสนท่านก็ตอบแบบเล่น ๆ ล่ะ บอกว่า "โยม มหาบพิตร มีน้ำก็มีปลา มีนาก็มีข้าว" ว่าอย่างนั้น "มีอย่างหนึ่งก็ต้องมีอย่างหนึ่ง" ทีนี้พอว่าถึง มีน้ำมีปลา มีนามีข้าว ก็จับจุดเอาตรงที่ว่ามีน้ำมีปลา ก็เรียกลูกน้องมา พระเจ้าแผ่นดินน่ะก็สั่งลูกน้องว่า "ให้ไปขึ้นมะพร้าวมา มาผ่าดู ว่ามีปลาจริงไหม" นั่นสู้กันด้วยเรื่องเล็กน้อย แขกอินเดียมันมีปัญญาสมัยนั้น ทีนี้ด้วยพระวาจาของพระอรหันต์มันเกิดมีปลาขึ้นมาบัดนี้ มะพร้าวลูกโต ๆ มาผ่า มีปลาอยู่ในนั้น จึงยอม ยอมนับถือ จึงยอมนับถือศาสนาพุทธ ยอมเป็นลูกศิษย์ของพระนาคเสน

เมื่อนับถือศาสนาพุทธ ยอมเป็นลูกศิษย์พระนาคเสนแล้ว พระนาคเสนหรือพระอรหันต์ในสมัยนั้นท่านรู้ว่ามีแก้วมรกตลูกหนึ่ง ที่พระแก้วมรกตเมืองไทยเรานี่แหละ "ว่าขอบิณฑบาตแก้วมรกตที่เป็นมูลสังฆญาตินั้น จะได้ไหม มหาบพิตร" ก็ถามไปท่านก็คงตอบล่ะพระเจ้าแผ่นดินน่ะ คงจะถามว่า "จะเอาไปทำไม" ถ้าภาษาไทยเราก็เรียกว่า เอาไปทำไม พระนาคเสนก็ตอบว่า

"คือแก้วนี้เป็นแก้วมีฤทธิ์มีอำนาจ จะนำแก้วไปแกะสลักให้เป็นพระพุทธรูป พระศาสนาจะได้เจริญรุ่งเรืองต่อไป" ว่าอย่างนั้น "เอาถ้าอย่างนั้นก็จะเอามาถวาย" เมื่อได้ฤกษ์งามยามดีก็เอามาถวายพระนาคเสน พระนาคเสนก็รับเอาแก้วลูกนี้ พอข่าวคราวว่า พระยามิลินทร์ศาสดาหัวแหลม สู้พระนาคเสนไม่ได้ จึงยอมถวายลูกแก้วมรกตว่าอย่างนั้น ทีนี้ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีนักแกะอยู่ตาวติงสาท่านมีนักแกะที่ดีลงมาขอจากพระนาคเสนรับเอาไปแกะ จะแกะเป็นอย่างดีจะไม่ให้แตกไม่ให้ทำลาย พระนาคเสนก็มอบให้ แกะเสร็จเรียบร้อยก็เอามาถวายพระนาคเสน พระนาคเสนก็ฉลองสมโภช ทุกสิ่งทุกอย่างตามธรรมเนียมแขกอินเดียในสมัยนั้น ในพระแก้วมรกตมีอำนาจคือว่า แก้วนั้นก็มีอำนาจ แล้วก็แกะเป็นพระพุทธรูปก็เพิ่มขึ้นไปอีก ทีนี้พระนาคเสนก็อธิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าเข้าไว้ในองค์พระแก้วนั้น ก็เพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมากมาย

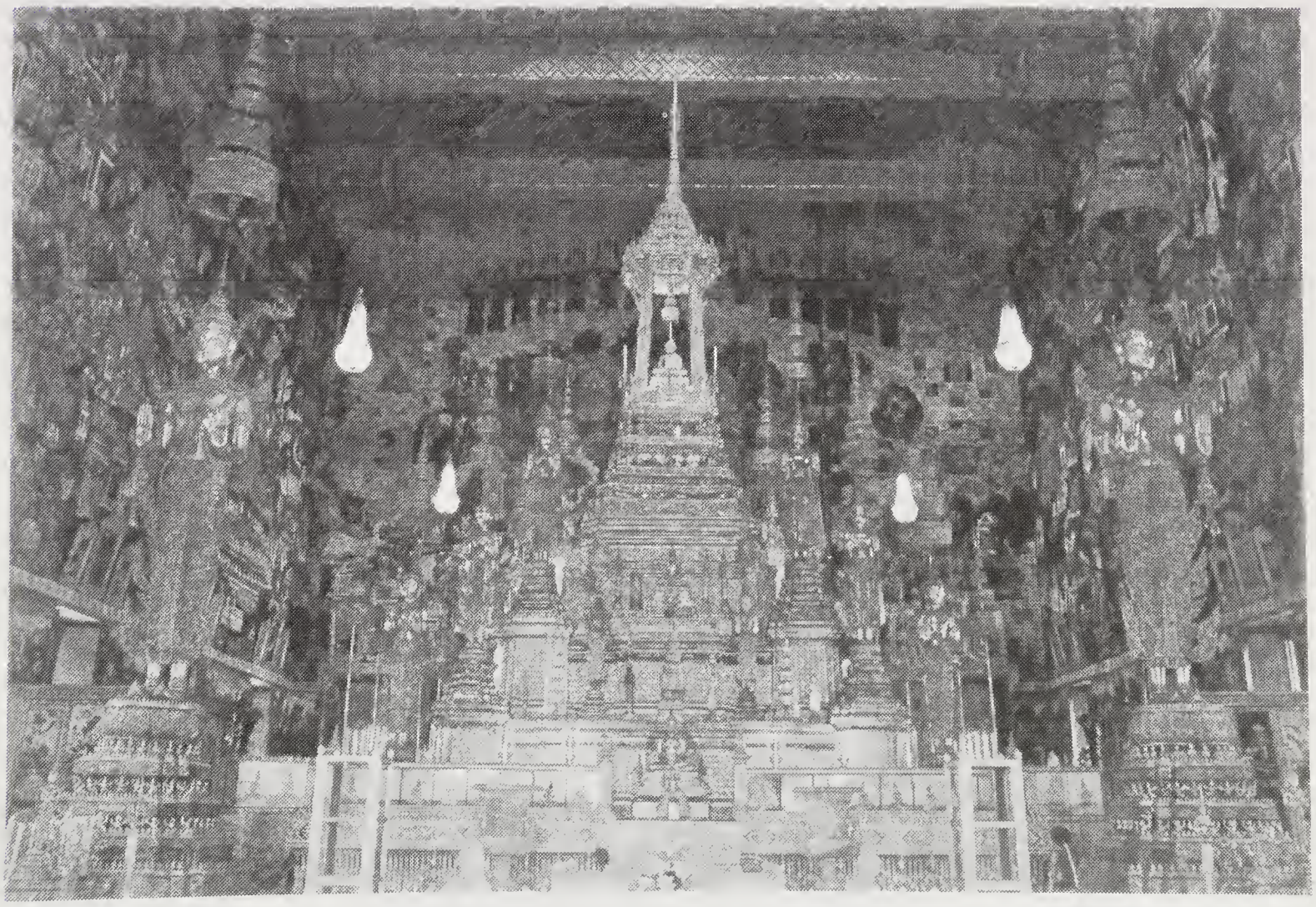

"พระแก้วมรกต
อยู่ที่พระราชวังหลวงโน่น...
แต่ว่าที่ท่านจัดไว้นั้นก็สูงไปหน่อย
เวลาตาคนเรามองไปถึงพระแก้วนั้น
มันเห็นเป็นน้อยนิดเดียว"

เมื่อล่วงเลยจากนั้นแล้ว ก่อนที่พระแก้วมรกตจะได้เสด็จมาประเทศไทยเราน่ะ มีแขก แขกทางทะเลทรายโน่น เป็นศาสนาอิสลามยกกองทัพมารบอินเดีย ให้เข้าศาสนาอิสลาม แต่ว่าคนแขกสมัยนั้นใจไม่ค่อยสู้เลยยอมให้อิสลามนั้นทำลายสถานที่ จนกระทั่งเผาวัดเผาวา ฆ่าใครไม่นับถือ คือศาสนาอิสลามนี้ สมัยนั้นไม่เลื่อมใสในศาสนาพุทธ ค้านทุกอย่าง แล้วยังไม่พอ ถ้ามีพระมีวัดมีวาที่ไหนก็ทุบต่อยตี หลวงปู่ได้ไปตั้ง ๒ ครั้งแล้ว พระพุทธรูปต่าง ๆ นั้นเขาทุบหมด ที่ไหนไปแกะสลักไว้ในภูเขา ในถ้ำ มันก็เอาฆ้อน เหล็กไปตีจนหน้าตาเสียไป ตรงไหนที่มันบาง ๆ อย่างว่าพระกรรณหูนี้ ก็ไม่เหลือล่ะทุบเอาทั้งนั้นล่ะ ทีนี้ญาติโยมในสมัยนั้น แต่ว่าเลยสมัยพระนาคเสน พระยามิลินทร์มาแล้ว ก็ไม่มีใครต่อสู้ ญาติโยมที่เหลืออยู่ พระสงฆ์สามเณรก็ตกลงมติว่า ท่านคงเข้าฌานดูว่า "ในโลกเราต่อไป ประเทศไหนคนพวกใดจะรักษาพระศาสนา ท่านก็รู้ทีเดียวว่าเมืองไทย ไม่ใช่เป็นเมืองไทยละ (สมัยนั้น) เขาเรียกว่า "**ปัจจันตประเทศ**" เป็นประเทศที่เรียกว่ายังไม่เจริญ ไม่เหมือนอินเดียว่าอย่างนั้น เมื่อรู้อย่างนั้นก็เลย เอาลงเรือแบบเรือใบน่ะ จากอินเดีย เกาะลังกานั่นแหละ วนรอบมาขึ้นเขมร กัมพูชา เขมรนั่นแหละ พระแก้วมรกตก็มาอยู่เขมร แล้วก็ขึ้นมาเมืองไทย จนไปหลายที่ เชียงแสน เชียงราย เชียงใหม่ ก็มาอยู่ หลังจากนั้นก็เวียงจันทน์ นี้ก็หมดตระกูลกษัตริย์ไปก็มาขอกษัตริย์ทางเชียงใหม่ ไปครองทางเวียงจันทน์ พระแก้วมรกตก็ไปเวียงจันทน์ กับพระบางพระทองคำที่อยู่หลวงพระบาง

รัชกาลที่ ๑ กรุงเทพมหานครเรานี่แหละ สมัยนั้นยังเป็นแม่ทัพใหญ่อยู่ไปรบราทางภาคเหนือทางเวียงจันทน์ ได้ชัยชนะก็เอาพระแก้วมรกตมาไว้ ที่เราท่านทั้งหลายเห็นอยู่ที่วัดพระแก้วนี้

ดังนั้น แก้วดวงนี้แก้วองค์นี้จึงเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดเกิดใหม่ใหญ่ทีหลังยังไม่ได้ไปกราบไปไหว้ก็ให้ได้ไปกราบไหว้ มันเป็นพระพุทธรูป ไปไหว้เมื่อใดวันใดก็ได้ ตามข่าวว่าวันพระท่านก็เปิดให้ไหว้ได้ วันเสาร์ วันอาทิตย์ หรือวันใดก็ไหว้ได้เป็นพระแก้วมรกตโบร่ำโบราณ

ส่วนว่าพระยามิลินทร์ และพระนาคเสนก็สู้ความแก่ความชราไม่ได้ แก่เฒ่ามาก็ฟันหลุด ผมหงอก พระนาคเสนก็ดับขันธ์เข้าสู่นฤพานไป แต่ตามตำนานของหลวงปู่มั่น ที่รูปของท่านอยู่ข้างหลังหลวงปู่นี้ หลวงปู่มั่นนี้ท่านก็มีความรู้พิเศษทางนี้แหละ ว่าพระนาคเสนท่านก็อยู่โน้นแหละ อินเดีย แต่ว่าเมื่อตอนแก่ชรามาเห็นว่าไปไม่รอดแล้ว ท่านก็เสด็จมาไว้สรีระปัจจันตประเทศ

ประเทศไทยเรานี่แหละ ที่สมัยนั้นเขาเรียกว่า แต่ก่อน ดงพญาไฟหรือเขาใหญ่ เดี๋ยวนี้เขาใหญ่ก็สงวนไว้ ป่ายังใหญ่อยู่ มีช้าง มีวัว กระทิง มีพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ยังเยอะ ช้างก็ยังเยอะอยู่ มานิพพานที่เขาใหญ่ แต่ถ้ำใดก็จำไม่ได้ แต่หลวงปู่มั่นท่านรู้ ท่านเล่าให้ฟัง

ส่วนพระยามิลินทร์ นักโต้วาที เมื่อแก่ชรามาก็โต้แก่ชราก็ไม่ได้ อวดดีกับพญามัจจุราชไม่ไหว พอเห็นท่าว่าไม่ไหวก็เลยลาราชการมาบวช พระยามิลินทร์ปฏิภาณดีก็บวช บวชแล้วก็ภาวนาได้สำเร็จเป็นพระอรหันตาขีณาสพ แก่เฒ่าชราภาพก็เสด็จมานิพพานที่เมืองไทย ประเทศไทยเราที่ (วัด) ลำปาง-หลวงนครลำปาง เดี๋ยวนี้อยู่ในเขตอำเภอเกาะคา ผู้ใดไปแล้วก็ไปไหว้ได้ เป็นที่พระยามิลินทร์มานิพพานที่นั้น แล้วที่วัดลำปางหลวงนั้นเวลานี้ก็มีพระแก้วเหมือนกัน แต่เป็นแก้วเปรียวไม้ไผ่ ไม่ถึงกับเป็นแก้วมรกตเหมือนอยู่ที่พระราชวังเมืองไทยเรานี้

นั่นแหละ **พระพุทธรูปท่านดี ท่านไม่โกรธให้ใคร ท่านไม่โลภอยากได้ของใคร แม้จะเป็นพระแก้วมรกตท่านก็ไม่ดุดันเหมือนคนเรา ท่านก็นั่งภาวนาของท่าน ท่านไม่มีไปซื้อหวยล็อตเตอรี่เพื่อให้ร่ำให้รวยเหมือนคนเราหรอก นั่งภาวนาลูกเดียว "พุทโธ-พุทโธ"** ฉะนั้น ผู้ใดได้ไปเห็นก็ให้พากันไหว้ท่าน พระแก้วมรกตน่ะ ก็ทำใจของเราทุกคนให้ใสเป็นแก้วมรกต

หลวงปู่มั่น ปรารถนาพุทธภูมิ

การที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ลำพังผู้โพธิสัตว์จะบำเพ็ญมามากก็ตาม ถ้ายังไม่ได้รับพยากรณ์ก็ยังเป็นไปไม่ได้ จะเห็นได้ว่าที่ใกล้ที่สุดก็คือ หลวงปู่มั่นของเรา อาจารย์มั่น หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่ในสมัยนี้ เมื่อพระพุทธเจ้าของเรา พระพุทธเจ้าโคดมนี่แหละมาตรัสรู้ในโลก คือในอินเดีย หลวงปู่มั่นเรานี้ก็เป็นคนชั้นกลางอยู่เมืองกุรุราช เป็นญาติเป็นโยมอยู่ได้เห็นได้ฟังธรรมพระพุทธเจ้า ก็เกิดศรัทธาจะบำเพ็ญเพื่อให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล ว่าอย่างนั้น เมืองกุรุราชนี้พระพุทธเจ้าของเราไปตรัสไปแสดง**มหาสติปัฏฐานสูตร** ซึ่งยาว ๆ ท่านพิมพ์ไว้ สมัยนี้คนที่ไม่มีความเพียรก็ท่องไม่จบละ หลวงปู่มั่นก็ตั้งใจตั้งแต่วาระนั้นมาจะเอาให้ได้ เป็นพระพุทธเจ้าให้ได้ มีอะไรมาก็ทำบุญทำทาน เก็บทำพร้อมเพรียงกันทั้งลูกทั้งเมีย เวลานั้นยังไม่ได้เป็นนักบวช ตั้งใจเพื่อจะให้ได้เป็นพระพุทธเจ้า เพราะว่าได้เห็นรัศมี ๖ ประการของพระพุทธเจ้าสวยงาม แล้วรูปร่างท่าทางพระพุทธเจ้าเรียกว่า **มีปุริสลักษณะ** ลักษณะเล็ก ๘๐ ลักษณะใหญ่เรียกว่า ๓๒ ก็เกิดความอยากเกิดตัณหาจะเอาให้ได้ ตั้งใจบำเพ็ญภายใน ๒,๔๐๐ กว่าปี จนมาเกิดถึงอุบลราชธานี มาบวช มาเรียน มาภาวนาจนอินทรีย์บารมีแก่กล้า จึงมาระลึกได้ว่า การจะมาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นกินเวลานาน ก็เลยเลิกล้มการจะเอาให้เป็นพระพุทธเจ้า ขอภาวนาไปถึงนิพพานก็เอาละว่างั้น ก็เลยหยุดที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี่แหละ

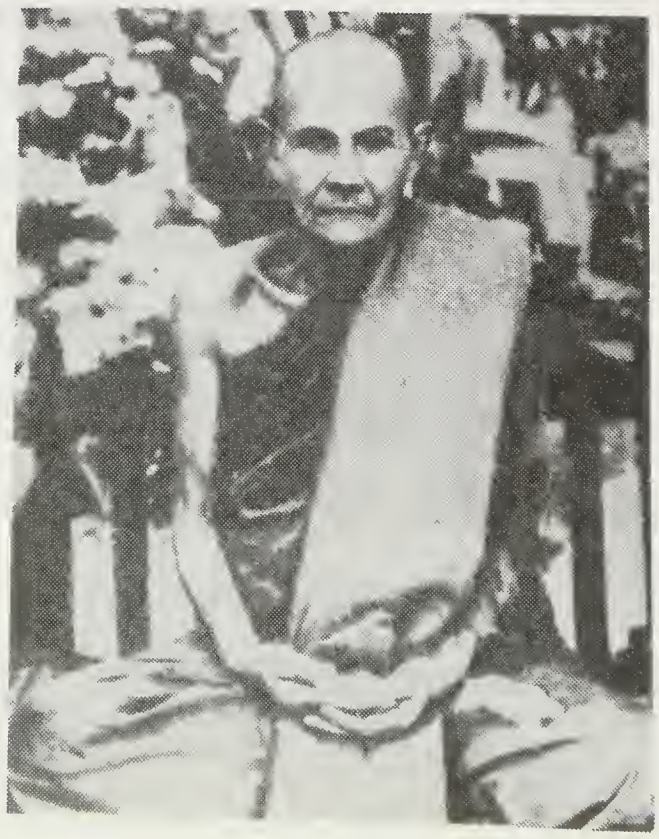

ภิกษุนอนจงกรม

ดูพระสาวกในครั้งพุทธกาลท่านทำจริง ท่านเดินจงกรมอย่างเดียว เอาจนได้สำเร็จมรรคผล เห็นแจ้งพระนิพพาน ท่านทำอย่างไร คำว่าจริง ทีนี้ท่านนั่งภาวนามันก็ง่วงเหงาหาวนอนเหมือนเราท่านทั้งหลายนี่แหละ ท่านก็ไม่ยอมนั่ง ถ้านั่งมันสัปหงก ท่านไม่นั่ง ท่านเดินจงกรม คำว่าเดินจงกรมก็คือว่าเดินก้าวไปก้าวมา ในทางในเส้นทางจงกรม ที่ท่านปัดกวาดไว้นั้น ไม่ยอมหยุดไม่ยอมนั่ง ถ้านั่งมันคอยหลับ หลับตาก็ยิ่งร้ายใหญ่ เดินเอาอย่างเดียว เดินจนไม่รู้ว่ามันนานเท่าไหร่ล่ะ เดินจนหนังเท้าแตก เลือดไหลเดินไม่ได้ แล้วเราท่านทั้งหลายผู้นั่งภาวนาอยู่นี่เดินจนเท้าแตกเลือดไหลเดินไม่ได้มีหรือ ไม่เห็นมี ไปทางไหนก็สวมรองเท้ากลัวตีนแตก เจ็บนิด ๆ หน่อย ๆ ก็เอาไม่ไหวแล้ว ตายแล้วทำไมไม่ตายตั้งแต่ยังไม่เกิดล่ะ นั่นแหละคือว่าใจท้อถอย ใจเกียจคร้าน ไม่ได้ดูพระแต่ก่อนท่านเดินจนกระทั่งว่าหนังเท้าแตกเดินไม่ได้ เมื่อเดินไม่ได้ท่านก็ยังไม่ถอยความเพียร ถ้าเราสมัยนี้ถ้าถึงขนาดนั้นละก็นอนแผ่เท่านั้นแหละ ไม่เดินอีกต่อไป ไม่ภาวนาอีกต่อไป แต่ท่านไม่ยอม เมื่อเดินไม่ได้เข่ายังมี มือยังมี คลานเอา ท่านว่าอย่างนั้น ทีนี้ก็คลานเดินจงกรมไปกลับไปกลับมา ไม่รู้ว่ากี่หนแหละ เข่าแตก หนังเข่าแตกไป ช่างมันไม่ใช่เข่าเรา เข่าของกิเลส มือแตกก็แตกช่างมัน เดินไม่ได้มันเจ็บ แตกเลือดไหล **เราได้คลานภาวนาจนเข่าแตกเลือดออกมีไหม ไม่มี มีแต่นอนห่มผ้าให้มันตลอดคืน มันจะได้สำเร็จมรรคผลอะไร ก็ได้แต่กรรมฐานขี้ไก่เท่านั้นเองแหละ กรรมฐานขี้ไก่ กรรมฐานขี้หมู ไม่ลุกขึ้นภาวนาเหมือนพระแต่ก่อน พระแต่ก่อนท่านเดินไม่ได้ท่านคลานเอา** ทีนี้คลานไม่ได้ท่านทำอย่างไร ท่านก็ไม่ต้องนอนกันล่ะ แต่ท่านนอนขวางทางจงกรม แล้วไม่ใช่นอนนิ่ง ๆ ให้มันหลับพลิกเหมือนกับเดินจงกรมในทางนั่นเองแหละ เหยียดยาวลงตั้งแต่หัวถึงตีน ทีนี้มันก็ไม่มีที่ตรงไหนแตกแล้วที่นี้ กลิ้งไป พลิกไป จนสุดทางจงกรม กลิ้งกลับมาอีก เอาอยู่อย่างนั้น ไม่รู้กี่ครั้ง กี่หน นับไม่ถ้วน ท่านตั้งใจลงไป ท่านไม่ยอมให้มันหลับมันไหล ไม่ให้มันฟุ้งซ่านไปที่อื่น เท้ามันเจ็บก็ไม่ให้ไปยึดไปถือ เข่ามันแตกก็ไม่ให้ไปยึดถือ มือแตกก็ช่างมือ มือผีหลอก มันหลอกให้หลงเข่าผีหลอก เท้าผีหลอก ท่านไม่ย่อท้อ ใจไม่ย่อท้อ อันนั้นนั่นแหละเรียกว่าความเพียร ไม่ใช่คำ "เพียร" พูดปลายลิ้นเท่านี้ ท่านมีความเพียรจริง ๆ ไม่

ยอมให้มันนิ่ง ถ้านิ่งมันก็หลับ พลิกไปกลิ้งกลมไปเรื่อย มันจะตายก็ช่างสิ ได้ภาวนาทำความเพียรละกิเลส เป็นสิ่งสำคัญ ความตั้งใจองค์นั้น เมื่อถึงขั้นนอนเหยียดตามแผ่นดินแล้ว กลิ้งไปเถิดมันไม่แตกละทีนี้ มันไม่มีที่ไหนหนัก ถ้ายืนมันก็ไปลงหนักที่เท้าที่ตีน ถ้าคลานมันก็ไปที่เข่าที่มือ มันไปหนักที่นั้น ถ้าเหยียดยาวละก็ไม่มีที่ไหนจะไปหนัก มันเท่ากันหมด แต่ไม่ใช่ท่านนอนหลับเหมือนพวกเรา ไม่ใช่นอนภาวนา นอนกลิ้งไม่ยอมให้มันหลับ ไม่ยอมให้มันนิ่ง เรียกว่าสติสัมปชัญญะสมาธิท่านตั้งมั่นลงไป องค์นี้เรียกว่ามีความเพียรที่สุดในพุทธศาสนา ไม่มีองค์ใดที่จะได้สำเร็จแบบนี้มีองค์เดียวเท่านั้น เพราะว่าท่านทำจริง

เราทุกคนทุกดวงใจถ้ามีความเพียรขนาดนั้นล่ะคิดดูสิ ไม่ต้องไปถามหามรรคผลนิพพานล่ะ (ต้องได้แน่) ท่านเอาจนสำเร็จ แม้เราทุกคนก็เอาให้มันขนาดนั้นมันจะไปเหลือวิสัยได้หรือ มันยังไม่ถึงขั้นนั้นมันไปถอยเสียก่อน หยุดเสียก่อน มันกลัวตายน่ะ มันจึงได้มาเกิดมาตายอยู่ไม่จบไม่สิ้น มานอนอยู่ในท้องแม่นับภพนับชาติไม่ถ้วน ก็เพราะจิตอันนี้ไม่มีความเพียร ไม่สมกับพุทธภาษิตที่ว่า วิริเยน ทุกฺข มจฺเจติ บุคคลจะล่วงความทุกข์ได้ด้วยความเพียร

ให้เตือนใจของเราว่าเราได้ทำความเพียรเหมือนพระอรหันต์องค์นั้นหรือไม่ ถ้ายังไม่ถึงก็เอาให้มันถึง ไม่ถึงให้มันตายเสียดีกว่า มารอกินข้าวสุกทุกวัน ใจขี้เกียจ ใจขี้คร้าน ใจขี้หลับขี้นอน ใช้ไม่ได้ ให้ตื่นขึ้นลุกขึ้น

พระโมคคัลลาน์ง่วงนอน

ครั้งหนึ่ง พระโมคคัลลาน์มาบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้า ตอนที่ยังสู้ความง่วงเหงาหาวนอนไม่ได้สัปหงกอยู่ พระพุทธเจ้าก็เสด็จมาสอนว่า ดูก่อนโมคคัลลาน์ เมื่อความง่วงเหงาหาวนอนขึ้นมา ก็อย่าไปนั่ง ลุกเดินทิศทั้ง ๔ ทิศไหนเป็นทิศตะวันออก ทิศไหนเป็นทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ดูดวงเดือนดวงดาวให้หายง่วงนอน ท่านทำตามพยายามแก้ไขไป ปฏิบัติเรียกว่าเดินจงกรม ผลที่สุดเมื่อสู้กันได้ก็ได้ชัยชนะ พระโมคคัลลาน์นั้นชื่อว่าเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มากในบรรดาสาวกทั้งหลาย ดำดินบินวนหนฟ้าได้หมด ท่านมีวิธีแก้ไข เราทุกคนก็ต้องหาวิธีแก้ไขตัวเอง เดินจงกรม แม้ถ้าให้ดีก็คือว่าในที่สุดของทางจงกรมนั้นก็ทำเป็นนั่งร้านเล็ก ๆ อย่าให้ถึงเป็นที่นอน ถ้ามันเหนื่อยมาก็นั่งพักสักหน่อย นั่งนานก็ไม่ได้มันขี้ง่วงขี้เหงาแก้ไม่ตก พอหายง่วงแล้วก็เดินจงกรมต่อไป ผลที่สุดก็เอาชนะตัวเองได้เหมือนกัน

ภิกษุผู้ภาวนาว่า "นกยางกินปลา"

สมัยครั้งพุทธกาลมีภิกษุท่านหนึ่งภาวนาใกล้หนองปลา ท่านเห็นนกยางกินปลา เอามาพินิจพิจารณานกยางจ้องกินปลา เบียดเบียนปลา กินปลา ท่านก็พิจารณาดูใจของท่านว่า เอ...ใจเรานี้คอยเบียดเบียนผู้อื่นอยู่เหมือนนกยางคอยกินปลา ท่านก็สลดสังเวชว่าสัตว์ทั้งหลายนี้เบียดเบียนกันอยู่ทั้งโลก มนุษย์กับมนุษย์ก็เบียดเบียนกัน สัตว์ทั้งหลาย สัตว์ใหญ่กินสัตว์น้อย สัตว์น้อยกินสัตว์ใหญ่ มันเบียดเบียนกันอยู่ตลอด จิตใจของท่านก็สลดสังเวชจนจิตใจสงบระงับตั้งมั่น เกิดปัญญาญาณขึ้นมาแล้ว ละกิเลสราคะ โทสะ โมหะ พระองค์นั้นไม่ได้ภาวนาพุทโธ ภาวนาว่า **นกยางกินปลา** นกหมายถึงสัตว์ทั้งหลายมันเบียดเบียนกันอย่างนี้ เกิดมาแล้วก็เบียดเบียนกัน

ผู้หญิงงามเมือง

สมัยพระพุทธเจ้ายังมีวิธีสอนของคนทั้งเมือง ท่านสอนว่า ผู้หญิงงามเมือง คนทั้งเมืองว่างาม เมื่อแกยังไม่ตาย ใครก็ไปคบค้าสมาคมตามธรรมเนียมโลก ทีนี้เมื่อแกตายแล้ว คนสมัยนั้นจึงมีอุบาย พระพุทธเจ้าท่านก็มีอุบาย ให้เก็บศพนางคนนั้นไว้ แล้วก็บอกประกาศว่าใครจะมาซื้อเอาพันหนึ่ง มีคนซื้อเอามั้ย เวลามันเน่าเขียวเต็มตัวน่ะเหม็นเน่า ไม่มีชายใดต้องการปรารถนาหรอก หลุดลงมาเป็นห้าร้อยก็ไม่มีใครซื้อ เก้าสิบ แปดสิบ เจ็ดสิบ หกสิบ ห้าสิบ สี่สิบ สามสิบ ยี่สิบ สิบ จนกระทั่งถึงบาท ถึงสตางค์ก็ไม่มีใครซื้อ ให้เปล่า ๆ ก็ไม่มีใครเอา อันนี้เป็นอุบายให้ทุก ๆ คนมาพิจารณาร่างกายสังขารของตัวเอง และบุคคลอื่น ทั้งเพศหญิงเพศชาย ทั้งคฤหัสถ์และนักบวช ทั้งเด็กทั้งหนุ่ม ทั้งแก่ทั้งชรา ให้เห็นว่า เป็นซากศพที่ไม่มีใครต้องการปรารถนา **ตัวเราทุกคนน่ะเหมือนซากศพที่ตายแล้วเน่าเหมือนกัน** ถ้ายังเป็นคนอยู่ จะทำการงานอะไรก็จ้างให้ทำ ถ้าตายแล้วให้เปล่า ๆ ก็ไม่เอา

อสุภกรรมฐานที่โคราช

บางคราว บางสมัย เวลาตายบางคนเป็นโรควัณโรค คราวหนึ่งอยู่โคราช สามีภรรยาคู่หนึ่ง ภรรยาของเขาเป็นวัณโรค กินยาอะไร ๆ ก็ไม่หาย จนตาย ตายแล้วก็หามไปป่าช้า ก่อนจะฝังจะเผานั้น เขาก็นิมนต์พระสงฆ์ไปบังสกุล แล้วสามีก็ขอนุญาตพวกญาติพี่น้องว่า โรคอันนี้มันเป็นอย่างไร เยียวยาพยาบาลหลายปีก็ไม่หาย แกก็จะผ่าดู ทั้งพระเณรเต็มดูกันหมด ผ่าหน้าท้องนี่ปาดขึ้นไปทั้งสองข้าง ตามกระดูกข้างหนึ่ง ข้างซ้าย ขวา และถลกลงไป ดูปอด จนถึงวันตายปอดมันหมดไปครึ่งหนึ่งจึงตาย มันเปื่อย มันเน่าเป็นเลือดเป็นยางเหม็น หลวงพี่หลวงเณรไปเห็น กลับมาวัดก็บอกว่าจะไม่สึกแล้ว ไม่สิกขาลาเพศ ได้เห็นกรรมฐานแต่มันเห็นภายนอก คือไม่เห็นตัวของตัวเอง ไม่กี่วันมันก็คืนมาอย่างเก่าฟุ้งซ่านรำคาญอย่างเก่า

วิธีเผาศพแบบโบราณ

เวลาเขาเผาผีจี่กระดูกแบบคนโบราณ เก็บเอาไม้แห้งมารวมกันเป็นกองใหญ่ เอาซากศพขึ้นพาด เขาไม่มีพิธีรีตรองอะไร เอาไม้ท่อนใหญ่ ๆ ๒ ท่อนพาดไว้คนละที่ ไม่ให้มันกลิ้งไปมา จุดไฟ ถ้าควันไฟไหม้ขึ้นมาคลุ้มหมดมันก็เฉยอยู่ได้ ไฟแดงลุกขึ้นมาไหม้ฟืนจนกระทั่งไหม้ผ้าผ่อนท่อนสไบของผู้ตายนั้นหนักเข้าก็ไหม้แข้ง ไหม้ขา ไหม้เนื้อ ไหม้หนัง ไหม้ท้อง ไหม้ไส้ บางคนจนกระทั่งว่าในท้องเป็นน้ำพุ่งออกมาก็มี นั่นแหละมันไม่เห็นว่าเจ็บปวดทุกขเวทนาอย่างไรเลย เดี๋ยวนี้เมื่อจิตมาครอบครองยึดมั่น ถือมั่น ในหน้าในตา ในตัว ในตน ในสบาย ในไม่สบาย เรื่องต่าง ๆ มันก็เกิดขึ้นนับไม่ถ้วน จงวางใจของตัวเองให้เฉยอยู่ ไม่ต้องคิดภายนอกภายในอะไร พุทโธในใจ มรณัมมรณัม ความตายเตือนใจของตัวเอง เอาให้มันมองเห็นความตาย เมื่อมองเห็นความตายได้มันก็เฉย มันแค่ตายเท่านั้น เมื่อเลยตายไปแล้วจิตมันก็วางเฉย ทุกคนจำเป็นต้องตาย ใครจะกระวนกระวายอย่างใดก็ว่ากันไป ผลที่สุดมันก็ถึงที่สุดนันทุกรูปทุกนาม

ลาภะธรรม

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร

"หมาไล่เนื้อ"

ท่านว่าคนเราเกิดมาในโลกนี้ ความแก่ความชรา มันก็ไล่ติดตามอยู่เสมอ ความเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไล่ติดตามอยู่เสมอ มรณภัยคือความตายก็ขยับใกล้เข้ามาทุกวันทุกคืน ท่านเปรียบอุปมาเหมือนหมาไล่เนื้อในป่า สมัยโบราณเขาเอาหมาไปไล่เนื้อ ไล่สัตว์ป่ามากินเป็นอาหาร เมื่อสุนัขมันเห็นสัตว์ป่ามันก็ไล่ไป เมื่อสุนัขไล่ไปไล่อยู่ไม่หยุดไม่หย่อนก็ย่อมมีเวลาทัน ทันเนื้อสัตว์ป่านั้นเมื่อทันที่ไหนมันก็กัดเอาจนเนื้อตัวนั้นตายไป

ที่เราเกิดมาแล้วนี้มันได้ชื่อว่า เหมือนหมาไล่เนื้อมาโดยลำดับมันใกล้เข้ามาเป็นลำดับ ๆ ฉะนั้นพระพุทธเจ้า พระองค์จึงเตือนว่า ให้ภาวนามรณ-กรรมฐานไว้ **มรณ์ เม ภวิสฺสติ** ให้พากันภาวนา ให้นึกถึงว่า ความตายมันใกล้เข้ามา ไล่เข้ามาโดยลำดับ อีกไม่นานความตายนั้นจะมาถึงตัวเราทุกคน แต่ทุกวันนี้มันก็ใกล้เข้ามา เดี๋ยวก็ได้ข่าวว่าคนนั้นตายคนนี้ตายไป พระเณร พระท่านผู้เฒ่าผู้แก่ตายไป นี่คือว่ามันเหมือนกับหมาไล่เนื้อ เมื่อมาทันเวลาใดหมามันไม่ได้ยกเว้น มันกัดเอาจนเนื้อตัวนั้นตายไป ชราความแก่ พยาธิความเจ็บไข้ มรณภัยคือความตายอันมันไล่ติดตามตัวเรา อันมันไล่ติดตามเราท่านทั้งหลายอยู่นี้ ถ้าเราไม่รีบเร่งภาวนา ไม่ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติให้ดีแล้ว เมื่อมรณภัยคือความเจ็บคือความตายมาถึงเข้าบุคคลผู้นั้นย่อมมีความพลั้งเผลอลุ่มหลงเพราะไม่ได้ประกอบกระทำในภาวนาไว้ให้เพียงพอ ยิ่งเมื่อชราความแก่ แก่ตัวมาเท่าไร พยาธิ โรคา มันก็มากขึ้น สติสตังก็ต้องตั้งขึ้นมา ให้มีสติ ความระลึกได้ จิตใจจึงจะตั้งมั่นในสมาธิภาวนาได้ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วจิตใจก็จะฟุ้งไปซ่านมา แส่ส่ายหาอารมณ์ต่าง ๆ ไม่มีที่จบที่สิ้น

"คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อสาด"

มนุษย์เกิดมาไม่ใช่ว่ามีแต่คนรักกัน คนชังกันคนหาข้อที่จะทำลายชีวิตของเราก็มีอยู่ แต่เราไม่รู้ คนเกลียดคนชังก็มี คนรักนั้นมีน้อย คนชังนั้นมีมาก คนโบราณจึงแต่งคำสอนใจไว้ว่า คนที่มีความรักนั้นมีเท่าผืนหนัง เหมือนหนังวัวหนังควายมันมีจำกัด แต่ว่าคนชังนั้นมีเท่าผืนเสื่อ คนชังมันมีได้เต็มโลกมันมากกว่าคนรัก ฉะนั้นเราอย่าไปหลงคนรัก อย่าไปหลงอารมณ์กิเลส คนชังคนคอยเบียดเบียนมาก แต่เขาไม่บอกให้รู้ เพราะบอกให้รู้มันก็ไม่พอใจของคน แต่ว่าคนที่ชอบคอพอใจกันนั้น คนหนึ่งสองคนก็รู้มาบอกว่า ข้าพเจ้าเคารพนับถือท่าน แต่คนชังเขาไม่บอก โน่นละถึงฆ่ากันตายกลางถนนหนทางเป็นศพไปแล้ว แก้ไม่ได้อันนี้เขาจึงแต่งคำสอนว่า **คนรักมีเท่าผืนหนัง** คือน้อยนิดเดียวนะ **คนชังเท่าผืนเสื่อสาด** คนชังมันเห็นได้เต็มโลก คนทั้งโลกมาก คนเกลียดมาก คนรักชอบพอ พอใจมันน้อย คนชังมันมาก คือเป็นการเตือนใจทุกคนนั้นเอง

อภัยทาน

ฝึกหัดจิตใจในการให้ทาน **ทานนี้ ทานวัตถุข้าวของใครก็พอมองเห็นได้ แต่ว่าอภัยทานการให้อภัยแก่คนอื่น สัตว์อื่นนี้คนเรามองไม่เห็น** แล้วการปฏิบัติก็ไม่ได้

ก็เป็นการฝึกจิตอย่างหนึ่ง ถ้าว่าอย่างหนึ่งก็เรียกว่า**ฝึกจิตอย่างสูง** คือทุกสิ่งทุกอย่างมันจำเป็นต้องเสียสละให้อภัยแก่สัตว์ทั้งหลาย แก่คนและสัตว์ทั้งหลายที่เขายังไม่รู้ไม่เข้าใจ เมื่อเราฝึกหัดจิตนั้นเอง ให้จิตมันเกิดความรู้ความฉลาดขึ้นมาว่า สิ่งใดควรยึดถือ สิ่งใดไม่ควรยึดถือ สิ่งใดควรให้อภัย

ในทางผู้ต้องโทษในประเทศเมื่อเอาไปกักกันไปอยู่ในเรือนจำแล้วนาน ๆ ท่านก็มีให้อภัย ให้อภัยโทษ โทษที่ตัดสินว่าให้อยู่เท่านั้นปี เท่านี้ปี เท่านั้นสิบปีก็มี ท่านก็ให้อภัยได้ อภัยทานจึงเป็นทานอันสูงสุด ตามธรรมดาก็ต้องติดคุกไปจนหมดโทษ แต่ให้อภัยคือว่าให้ลดโทษนั้นไปจนพ้นโทษ อันการหัดฝึกจิตฝึกใจของเราแต่ละบุคคล อภัยทาน ให้อภัยแก่กัน คนอื่นผู้อื่นเขาไม่รู้แม้เราจะไปแนะนำสั่งสอนอย่างไร ว่าอย่างไรก็ตามแต่ มันก็ไม่รู้ไม่เข้าใจอยู่นั่นแหละ

ภาวนาไม่เลือกสถานที่

ในวันหนึ่ง เดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง เราไม่ควรประมาท **นั่งที่ไหนก็ตั้งใจภาวนาในที่นั้น ยืนอยู่ที่ไหนก็ตั้งใจภาวนาในที่ยืน เดินไปที่ไหนก็ให้ตั้งใจภาวนาในที่เดินไปนั้น แม้กระทั่งเรานอนแล้วแต่ยังไม่หลับก็ให้น้อมเอาดวงใจ เอาใจของเราให้หยุดให้อยู่ ให้สงบ ระงับได้นั้นแหละเป็นการดี** จึงให้ชื่อว่าการภาวนาในทางพุทธศาสนา เราต้องตั้งใจประกอบกระทำให้เกิดให้มีขึ้น คนอื่นผู้จะมาช่วยได้จริง ๆ นั้น มันก็ห่างไกลอยู่ ตัวเราเองนี่แหละพึ่งตัวเราเอง พระพุทธองค์ท่านทรงตรัสสอนไว้ว่า **อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน** จะคิดพึ่งคนอื่นมาภาวนาให้ไม่ได้ เราต้องภาวนาเอง แก้ไขจิตใจของเราเอง

ลมปาก

ลมปากมนุษย์มันพอใจมันก็ว่าให้ดี ที่ลมปากมนุษย์มันไม่พอใจมันก็ด่าให้ว่าให้ อย่าไปเป็นทุกข์เป็นร้อนทำใจของเราให้วางเฉย พุทโธอยู่ในดวงใจให้จิตใจเย็นสบายเป็นเครื่องอยู่อาศัยภายในใจของเรานี่เอง บางคนเมื่อถูกความติเตียนนินทาเหมือนเอาน้ำร้อนมาลวกเข้าไป เต้นเหย็ง ๆ คือว่าไม่ภาวนาว่าลมแรงยังไม่แรงเท่าลมปาก เขาว่าอย่างนั้น ลมแรงนั้นนาน ๆ จึงจะพัดมาทีหนึ่ง แต่ลมปากมนุษย์นั้นมันพัดอยู่ทุกวันเวลา ใครไม่ภาวนาก็เป็นทุกข์เป็นร้อน ถ้าเขาสรรเสริญเราก็ไม่ควรดีใจ ถ้าเขานินทาว่าร้ายป้ายสีก็ไม่ควรเสียใจ เพราะความสรรเสริญนินทานี้ ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน ความเที่ยงแท้แน่นอนมันอยู่ในจิตใจทุกคน ตั้งจิตตั้งใจให้มั่นคง

ใจดวงเก่า

ใจของเรานั้นมีอยู่คนละดวง ๆ ภายในตัวของเราทุก ๆ คน ใจดวงนี้ไม่ได้ไปที่ไหน ตั้งแต่มาปฏิสนธิวิญญาณในท้องแม่ จนคลอดออกมาเกิดมาแล้วก็จิตใจดวงเก่านี้เอง จิตใจดวงนี้มาแต่ภพก่อนหนหลังนับไม่ถ้วนแล้ว มาเกิดมาแก่มาเจ็บมาไข้มาตาย อยู่ในภพน้อยภพใหญ่ในโลกนี้จนนับไม่ถ้วนแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังมีความรู้ความฉลาดยังไม่เพียงพอ ความโง่เขลาเบาปัญญายังมีอยู่เยอะ เพราะเราไม่ฝึกต่อกันมา เมื่อเรารู้สึกตัวอย่างนี้เราต้องฝึกฝนอบรมหลายอย่างหลายประการ นับตั้งแต่นั่งอย่างว่านั่งขัดสมาธิเพชร ไม่ได้ไม่ยอม เราต้องนั่งให้ได้ เราไม่ฝึกเราไม่สอนเราเอง ใครจะมาสอนล่ะ ไม่มีใครสอน ยืนภาวนาก็ให้ได้ เดินไปภาวนาก็ให้ได้ ไปรถไปรายิ่งภาวนาให้มันมาก

กบเฝ้ากอบัว

...ในข้อความบางอย่างท่านเปรียบเทียบไว้ว่า มีหนองบัวอยู่ มีบึงมีหนองอยู่ มีเจ้ากบนั้นก็นั่งเฝ้ากอบัวอยู่ แต่ไม่รู้ว่าบนหัวของตัวมันมีดอกไม้ดอกบัวมีน้ำหวานอยู่ในนั้น แมลงผึ้งมันก็มาเอาเกสรดอกไม้เอาน้ำหวานของดอกบัว แต่ไอ้เจ้ากบก็นั่งเฝ้ากอบัวไม่รู้ ไม่รู้อะไรเป็นอะไรละ ถ้าร้อนมาก็โดดน้ำ เย็นแล้วก็ขึ้นมานั่งเฝ้ากอบัว ท่านยังเปรียบเทียบให้เห็นว่า แมลงภู่แมลงผึ้งมันยังรู้จัก...

...เจ้ากบนั่งเฝ้ากอบัว ดอกบัวอยู่บนหัวกลิ่นบัวบ่ต้อง (ไม่ได้กลิ่นดอกบัว) ภุมรินบินมาข้างบนมาเอาเกสรดอกไม้ไป โบราณเขาก็แต่งโคลงให้ว่ากบไม่รู้อะไร **ผู้ไม่ภาวนาแม้คุณพระพุทธเจ้าก็ไม่รู้ คุณพระธรรมก็ไม่รู้ คุณพระสงฆ์ก็ไม่รู้ แล้วก็นั่งเฝ้ากอบัวคือนั่งเฝ้าธาตุสี่ ขันธ์ห้า นั่งเฝ้าตู้พระธรรมก็ว่าได้ ตัวคนเรานี้แหละเป็นตู้พระไตรปิฎก** กาย วาจา จิต พระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ **กบก็คือจิต เราไม่ภาวนา ไม่สงบจิตสงบใจมานั่งเฝ้ากอบัวอยู่** นั่งเฝ้าดอกไม้ของหอมอยู่แต่ไม่รู้ เกิดมาแล้วก็มีตาก็ดูไป มีหูก็ฟังไปมีจมูกก็ดมกลิ่นไป มีลิ้นก็ลิ้มรสกินอาหารไป มีร่างกายก็กระทบเย็นร้อนอ่อนแข็งไป เมื่ออารมณ์ทั้งห้าผ่านแล้วก็เป็นอารมณ์อยู่ในจิต สิ่งใดชอบใจก็หลงไป สิ่งใดไม่ชอบใจก็โกรธขัดเคืองในจิตในใจ ไม่ให้อภัยแก่ใครทั้งนั้น คือว่าไอ้เจ้ากบนั่งเฝ้ากอบัวคือตัวเราทุกคนนี่แหละ...

...แต่ไอ้เจ้าผึ้งก็โง่อีก เมื่อเห็นแสงสว่างไฟฟ้า มันไม่รู้จักว่าไฟฟ้าแหละไม่รู้จักของร้อน เมื่อตัวบินมาแล้วมาเห็นแสงสว่างเห็นแสงไฟ ก็คิด เข้าใจว่าของวิเศษ แก้วมณีโชติอยากได้ ไอ้ตัวความอยากตัณหาอันนั้นแหละมันอยากได้ ลืมเสียว่าตัวบินมานั้น บินไปหาอะไร มาหาแก้วมณีโชติไฟไหม้นี่หรือ หรือบินไปหาเกสรดอกไม้น้ำหวานของดอกไม้ แล้วลืมเสีย ลืมของหวานที่จะเอาไปให้ลูกเต้ากิน เอาไปเลี้ยงพวกเพื่อนของตัวเอง ลืมหมด พอมาเห็นแสงสว่างของไฟนี่มันยังดีไฟไม่ไหม้ตัวมัน ถ้าเกิดเป็นไฟป่าบินเข้ามา อย่างนี้ก็ตายตายลูกเดียว นั่นคือว่าแมลงผึ้งมันไม่รู้ แต่มันก็รู้มีวิชาความรู้โดยธรรมชาติว่าเกิดมาแล้วมันรู้เองว่าต้องไปหาน้ำหวานเกสรดอกไม้ แต่วิชาความรู้ที่ว่าไฟร้อนไม่ได้เรียนไม่ได้เรียนรู้ ปู่ย่าตาทวดของผึ้งก็ไม่สอน เพราะโง่มาตั้งแต่ปู่ย่าตาทวดของผึ้ง สอนแต่ให้หาเกสรดอกไม้น้ำผึ้งของหวานและน้ำเย็น มันก็กินอย่างนี้ กินน้ำเย็นเยอะและก็กินน้ำผึ้งน้ำดอกไม้...

"มดแดงไต่ขอบด้ง"

"เรื่องของโลกนี้มันไม่ไปไหน มันวนอยู่ในอาการอันเก่า ชีวิตในการมาเกิดมาแก่ มาเจ็บมาไข้ มาตายมาเกิดอยู่นี้ ท่านว่ามันเป็นชีวิตแบบซ้ำซากวนอยู่ในอาการอันเก่านั้น หรือเปรียบอุปมาเหมือนหนึ่งว่ามดแดงน้อย มันไต่ขอบหม้อ ไหใหญ่ ๆ มันก็ว่าไปไกลที่สุดแล้ว วิ่งอยู่วันยังค่ำ คืนยันรุ่ง มันไม่จบสิ้นสักที เพราะมันวิ่งอยู่ในวงกลมเหมือนกับรอบ ๆ อยู่ในของเก่านั่นแหละ มดแดงตัวเล็ก ๆ มันก็เข้าใจว่ามันไปไกลที่สุดแล้ว ออกนอกโลกไปอวกาศแล้ว แต่แท้จริงการมาเวียนว่ายตายเกิด ก็เหมือนมดแดงที่ไต่ขอบด้ง ขอบหม้อ ขอบไห มันไม่มีทางไปมันก็วนอยู่ในขอบ ในปากหม้อนั้นตลอดวัน ตลอดคืน ตลอดเดือน ตลอดปี ตลอดจนวันตาย มันก็วน ๆ อยู่ในของเก่านั้นแหละ"

นี่แหละผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายผู้ภาวนาธรรมทั้งมวล สิ่งที่จิตใจเรามาติดมาข้องมาลุ่มมาหลงมันอยู่ มันก็เรื่องอันเก่า แต่เพราะอวิชชาตัณหาปิดบังจิตใจนี้ไว้ จึงให้เห็นว่าเป็นเรื่องใหม่เรื่อยไป เกิดมาก็เข้าใจว่าเกิดชาติใหม่ก็ชาติอันเก่านั้นแหละ ชาติที่เคยมานอนในท้องแม่ และคลอดออกมาเป็นทุกข์เป็นร้อนอย่างนี้ ความแก่ความชราก็เคยเกิดมาแล้วก็แก่ชราไปอย่างนี้ เกิดมาแล้วความเจ็บไข้ได้ป่วย พยาธิโรคาก็มีอยู่อย่างนั้นแหละ เมื่อเกิดมาแล้วจะไปหลบหลีกที่ไหนไม่ให้มรณภัยคือความตายมาถึงตัวก็ไม่ได้อีกเหมือนกัน อายุจะนานเท่าไหร่ก็ตาม ความตายมันไม่ได้ยกเว้น มันจะเอาตายให้ทุกคนนั่นแหละ

วันคืนล่วงไปเราทำอะไรอยู่

ต่อไปนี้ ตั้งใจภาวนา **พุทโธ** ทุกลมหายใจเข้าออก แล้วให้ภาวนาดูคำว่า **วันคืนล่วงไป ๆ เราทำอะไรอยู่** ให้ภาวนาข้อนี้ ความหมายในคำว่าวันคืนล่วงไป ๆ เราทำอะไรอยู่ อันนี้เป็นคำเตือนสติของทุก ๆ คน แต่คนเราไม่รู้จักเอามาสนใจ คำว่า **วันคืน** **วัน** ก็หมายถึงกลางวัน **คืน** ก็หมายถึงกลางคืน กลางคืนที่เราเรียกว่ากลางคืนนั้น ไม่ใช่มันมีกลางวันกลางคืน ที่เป็นกลางวันเพราะมีพระอาทิตย์ส่อง แสงพระอาทิตย์ส่องมาถึง เราก็เรียกว่ากลางวัน เมื่อแสงพระอาทิตย์ส่องไม่ถึง ก็เรียกว่ากลางคืน โลกเรานี้ถ้าไม่มีดวงพระอาทิตย์มาส่องโลกนี้ก็มืด หมายถึงโลกพื้นแผ่นดิน **เรา** หมายถึงตัวเราทุกคน เราทำอะไรอยู่ เราคิดอะไรอยู่ เราพูดอะไรอยู่ เรานั่งสมาธิภาวนาอยู่หรือไม่ เวลานั่งสมาธิใจของเราสงบระงับอย่างหลักสมาธิหรือไม่ ถ้าเราภาวนาอยู่ รู้จัก รู้แจ้ง รู้จริง ในกาย ในเวทนา ในจิตในธรรม ก็ชื่อว่าเราภาวนาอยู่ สมถภาวนา เราภาวนาเต็มที่หรือยัง วิปัสสนาภาวนา เราภาวนาถึงขั้นทำให้แจ้งในวิปัสสนากรรมฐานหรือยัง เหล่านี้ทั้งหมดเป็นเครื่องเตือนใจเราในขณะนี้ว่า วัน คืน เดือน ปี มันเปลี่ยนไป หมุนไป มันหมดไปสิ้นไป แต่เราอย่าเข้าใจว่าวันคืนนั้นมันหมดไป วันคืนไม่หมด แต่สิ่งที่หมดไปสิ้นไปคืออะไร ชีวิตของแต่ละบุคคลน่ะหมดไปสิ้นไป วันคืนเดือนปีมันไม่หมด ดวงพระอาทิตย์ก็ไม่หมด ผืนแผ่นดินก็ไม่หมด ท้องฟ้าอากาศก็ไม่หมด แต่ชีวิตของคนเราหมดไป ๆ ตัวเราที่มานั่งภาวนาอยู่อันนี้ยังเหลืออยู่ แต่มันหมดไปทุกลมหายใจเข้าออก แต่จิตใจเราก็ไม่รู้ ฉะนั้นให้ภาวนาดูว่า วันคืนล่วงไป ๆ เราทำอะไรอยู่

บุพกรรมของงูเหลือม

สมมุติว่าผู้ถือว่านอนเป็นสุข ครั้นได้นอนแล้วก็ว่าเป็นสุขสบาย ก็ให้ภาวนาให้จิตใจมันบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลส โลภะ โทสะ โมหะเสียก่อน จะนอนอย่างไรก็ได้ หรือผู้ชอบกินเอร็ดอร่อยก็ภาวนาให้กิเลสมันหมดเสียก่อน จะกินอย่างไรก็ได้ แต่ว่าถ้ากิเลสมันไม่หมดไม่ใสเสียก่อน ไปติดอยู่แค่กินแค่นอนแล้วก็ไปไม่ได้ล่ะ

ฉะนั้นต้องภาวนาแก้ ถ้าผู้ใดเห็นแก่การนอน การหลับ ไม่ลุกขึ้นภาวนา แก้กิเลสความหลับนั้นไม่ได้ เกิดตายไปยังแก้ไม่ตกไปเป็นงูล่ะที่นี้ เป็นงูอยู่ในรูในโพรงในหัวปลวก นอนอยู่ในนั้นแหละ ชอบนอนนี่ ฉะนั้นถ้ามันเป็นถึงขั้นงูละก็ไม่มีทางแก้ ถ้านักกินงูมาเห็นเขาก็เอาไปต้มไปแกง เราผู้หลงกินหลงนอนก็จะเป็นทุกข์ต้องแก้ไม่ให้มันง่วง ให้ตามันใสอยู่ข้างในอะไรเป็นทุกข์ อะไรเป็นสุข อะไรผิดอะไรถูก อะไรชั่วอะไรดีให้มันมองเห็น ไม่ให้ใจหลงใหลในอาหารการกิน ถ้าหลงใหลในอาหารการกินก็เป็นงูเหลือมงูใหญ่ นอนอึ้งลึ้งอยู่แหละ

โอวาทก่อนนอน

...เราต้องตั้งใจทุกคืน ก่อนที่เราจะหลับจะนอนให้เราตั้งใจว่าคืนนี้เราจะไหว้พระให้ได้ ไหว้พระแล้วเราจะทำวัตรสวดมนต์ ได้บทใดข้อใดก็สวดไปตามที่เราท่องบ่นจดจำได้ เมื่อท่องบ่นสวดจำได้แล้วก็นั่งสมาธิภาวนา ฝึกหัดจิตใจให้ตั้งมั่น การที่จิตใจเราตั้งมั่นได้นั้นมาจากการประพฤติกระทำของเราเอง

ก่อนจะนอนเราก็ภาวนาน็กไว้ หลับไปแล้วก็ฝันดี ถ้าไม่ภาวนาไว้หลับไปก็ฝันร้าย ฝันร้ายก็ไม่ชอบ มันเป็นที่เราภาวนาขาดตกบกพร่อง ฉะนั้นจำเป็นจะต้องระลึกดูว่าตลอดวันที่เราผ่านมา จนมาถึงเวลาเราจะหลับจะนอนเราขาดตกบกพร่องอะไร

ตู้พระไตรปิฎก

จากพระธรรมคำสั่งสอนพระพุทธเจ้านั้นมีมากมาย พระองค์ตรัสเทศนาไว้ ภายใน ๔๕ ปี ได้พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ไม่ว่าที่ใด ๆ ภายใน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้เราภาวนาบทใดข้อใดก็รวมอยู่ใน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้ **๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้เมื่อย่นย่อเข้ามาก็คือกายของเรานี่แหละ กายของเรานี้เหมือนตู้พระไตรปิฎก** ตู้พระไตรคือตู้พระไตรใส่พระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ คือตัวเรานี่เอง พอเรานั่งขัดสมาธิเพชรได้ก็เหมือนว่าเอาตู้พระไตรปิฎก ตู้พระธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้นั้นมาตั้งไว้นั่นแหละ แต่บางคนนั่งขัดสมาธิเพชรไม่ได้ใจไม่อยู่ก็เหมือนกับว่าตู้พระไตรมันล้ม ตู้พระไตรมันนอน ตู้พระไตรไม่มีพระธรรม มีแต่ตู้เปล่า ๆ

สุราเมระยะฯ

บางคนมักจะคิดว่าก็ทรัพย์สินเงินทองของเราหามาได้เอง เราจะดื่มจะกินก็ต้องซื้อมากิน สุราเมรัยน่ะ **เราหาได้รู้ไม่ว่าตัวเรานั้นแหละเป็นตู้พระธรรม เมื่อเราเอาน้ำเมามารดตู้พระธรรม ตู้พระธรรมเป็นอย่างไร ตู้พระธรรมก็เปื้อนเปรอะเลอะเทอะ ถ้ามีหนังสืออยู่ข้างใน หนังสือถ้าเป็นกระดาษก็เปื่อย**

ฉะนั้นการบริโภคสิ่งที่มึนเมา พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ให้พากันเลิกละอย่าไปนิยมมัน สุราเมรัยมันไม่ได้บอกให้เราไปกิน เราหลงใหลซุ่มซ่ามเข้าไปกินต่างหาก ความทุกข์ความโทษมันก็เกิดขึ้นมาในร่างกายสังขารของเราผู้บริโภคนั้น

อตฺตาหิ อตฺตโนนาโถ

"อตฺตาหิ อตฺตโนนาโถ" ตนเป็นที่พึ่งของตน คือที่เราทำดี พูดดี คิดดี ภาวนาดีอยู่ ไม่ต้องหาที่พึ่งอื่น ที่พึ่งคือเราทำดี พูดดี เราคิดดีนี่แหละ เป็นที่อยู่อาศัยเหมือนบ้านเรือนที่มั่นคง วิหารเป็นที่อยู่อาศัย เย็นสบายดี ความดีที่เราทำนั้นแหละมันปรากฏ ในจิตนั่นแหละ ตัวเองก็รู้ได้เข้าใจว่าความดีนั้น ใครทำใครได้ ผู้ใดไม่ทำผู้นั้นก็ไม่ได้ และความดีในภายในนี้ไม่เหมือนความดีภายนอก ความดีภายนอกผู้อื่นว่าดีให้ก็เหมือนจะดีไป แต่ความดีภายในนั้น ถ้าเราไม่ทำไม่ปฏิบัติไม่ภาวนา "พุทโธ" อยู่ในจิตใจของเรา มัวคิดฟุ้งซ่านรำคาญไปอยู่ได้อำนาจกิเลสความโกรธลุ่มหลงแล้วก็มีแต่จะลุ่มหลงมัวเมาไป

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่ใจ

ท่านจึงสอนว่าพระพุทธเจ้าก็อยู่ที่ใจของเรานี้ พระธรรมก็อยู่ที่ใจของเรานี้ พระอริยสงฆ์สาวกก็อยู่ที่ใจของเรา ฉะนั้นเราต้องทำใจของเราให้มีสติสัมปชัญญะ สติคือความระลึกได้ก็มาจากจิตใจในดวงผู้รู้ผู้ฟังอยู่นี่แหละ เราต้องนึกต้องเจริญอยู่เสมอ อะไรผิดอะไรถูกก็ให้รู้ในตัวในใจของเรา สิ่งใดผิดเราก็รีบละทิ้งเสีย สิ่งใดดีมีประโยชน์ก็รีบเจริญรีบตั้งอกตั้งใจประกอบให้คุณงามความดีอันนั้นเจริญงอกงามที่กาย ที่วาจา ที่ดวงจิตดวงใจของเราทุกคนให้ได้

หลวงปู่ฝากไว้

(๑) วันเวลาที่หมดไปสิ้นไปโดยไม่ได้ทำอะไรที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตัวเองบ้างในชีวิตที่เกิดมาในโลก และได้พบพระพุทธศาสนานี้ ช่างเป็นชีวิตที่น่าเสียดายยิ่งนัก เวลาแม้เพียงหนึ่งนาทีที่ผ่านเลยไปนั้น แม้ว่าจะทุ่มเงินจำนวนมหาศาลสักสิบล้าน ร้อยล้านบาท ก็ไม่สามารถซื้อกลับคืนมาได้

ฉะนั้น สิ่งที่น่าเสียดายในโลกนี้ จะมีอะไรน่าเสียดายเท่ากับปล่อยให้วันเวลาผ่านเลยไปโดยเปล่าประโยชน์แม้ว่าจะเพียงแค่นาทีเดียว

(๒) ใจของคนเราทุกคนถ้าเจริญภาวนาไม่ทอดธุระ ภาวนาให้ได้ทุกลมหายใจเข้าออก เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จิตของผู้ภาวนาก็สูง คำว่า "สูง" ก็เหมือนกับเรือ เรือที่ลอยลำอยู่ในแม่น้ำลำคลอง หรือที่มหาสมุทรสาคร ก็คือจิตมันอยู่เหนือน้ำ

จิตอยู่เหนืออารมณ์ เหมือนเรืออยู่เหนือน้ำ มันก็ไม่ทุกข์ไม่ร้อน จึงจำเป็นจะต้องฝึกฝนอบรมตัวเองว่าให้มีความอดทน

(๓) เวลาความสุขมาถึงเข้า เราจะไปเอาความสุขในความสรรเสริญเยินยอ มั่งมีศรีสุขอย่างเดียว แต่เราหารู้ไม่ว่า ความสุขมีที่ไหน ความทุกข์ก็มีที่นั้น

(๔) มรณกรรมฐานนี้เป็นยอดกรรมฐานก็ว่าได้ คนเราเมื่ออาศัยความประมาทมัวเมา ไม่ได้มองเห็นภัยอันตรายจะมาถึงตน คิดเอาเอง หมายเอาเอง ว่าเราคงไม่เป็นไรง่าย ๆ เราสบายดีอยู่ เรายังเด็กยังหนุ่มอยู่ ความตายคงไม่กล้ำกรายได้ง่าย ๆ อันนี้เป็นความประมาทมัวเมา

(๕) เราผู้เป็นสาวก สาวิกา ศรัทธาญาติโยม ภิกษุสงฆ์สามเณร ก็อย่าได้มีความท้อถอย อย่าไปคิดว่าเราทำไม่ได้ เราบุญน้อย วาสนาน้อย ละกิเลสไม่ได้ อย่าไปคิดอย่างนั้น

อะไรก็ตามถ้าหากว่าเรามีความตั้งใจมั่นไม่หวั่นไหวแล้ว ตั้งใจประพฤติดีปฏิบัติชอบประกอบในสิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศล ไม่ท้อถอยในดวงใจแล้ว ย่อมได้ย่อมถึงเป็นไปได้ทุกถ้วนหน้า

(๖) ยิ่งเจริญยิ่งภาวนาเท่าใด จิตใจมันก็มีกำลัง เมื่อใจมีกำลังมีความสามารถอาจหาญแล้ว สิ่งที่เราว่ายากก็ไม่มีอะไรยาก สิ่งที่เราคิดว่าเหลือวิสัยก็ไม่เหลือวิสัย อยู่ในวิสัยทุกคนจะทำได้ทั้งนั้น

(๗) คนสมัยนี้ควรเรียนรู้อันหนึ่งว่า พระเจ้าพิมพิสารมีศรัทธาแก่กล้าทำบุญถวายแผ่นดินกับพระพุทธเจ้า แผ่นดินมีเท่าไรก็แบ่งครึ่งเลย พวกเราทุกคนถ้ามีอย่างนั้นก็ท่าจะแบ่งไม่ได้แหละ อะไรก็ของกู ของกูหมดทุกอย่าง เวลาตายก็เอาไปบ่ได้ ก็ยังว่าของกูอยู่

(๘) เมื่อว่าเราท่านทั้งหลายพากันได้ยินได้ฟังแล้ว ก็ให้ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติบูชาภาวนา มันไม่ใช่เป็นของยาก มันยากอยู่ที่ไม่ทำไม่ปฏิบัติ ถ้าทำถ้าปฏิบัติแล้วไม่มีอะไรเป็นของยาก ย่อมรู้ได้เข้าใจเมื่อภายหลัง

(๙) ที่ให้นั่งขัดสมาธิเพชรนี้ ก็คือว่าให้หัวใจเรามีความองอาจกล้าหาญ ใจเป็นเพชรแข็ง ตัดกิเลสความโกรธได้ ตัดกิเลสความโลภให้ได้ ตัดกิเลสความหลงให้ได้

(๑๐) คลอดออกมาก็ยึดถือหละ ลืมตาเห็นโลกใหม่ โลกใหม่ก็โลกเก่าของตัวเองนั่นแหละ โลกเกิด โลกแก่ โลกเจ็บ โลกไข้ โลกตาย

ถ้าไปเกิดในประเทศใดก็ยึดถือว่าประเทศนั้นเป็นประเทศของตน แผ่นดินนั้นก็เป็นแผ่นดินของตน

ตัวอุปาทานมันยึดมันถือ คือมัน "หาบหิน" เป็นผีบ้าหาบหิน หาบไปจนเฒ่าจนแก่จนตาย ตายแล้วก็ว่าจะแล้วมันก็ไม่แล้ว ก็เกิดมาอีก วนเวียนอยู่อย่างนี้แหละเพราะมันหลง

(๑๑) ถ้ามองเห็นความตายทุกลมหายใจเข้าออกแล้ว สบายไปเลย กูก็จะตาย สูก็จะตาย จะมากังวลวุ่นวายกันทำไม

(๑๒) ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น เวลาจะเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่ต้องไปเอาหมด ทุกถ้อยกระทงความ อุบายธรรมอันใดเมื่อเราเอามาสอนใจของเราได้ก็ให้จดจำเอาอุบายธรรมอันนั้นมาสอนใจของเราให้สงบตั้งมั่นเป็นสมาธิภาวนาให้จงได้ อันนั้นแหละจะเกิดประโยชน์

จิตใจที่ไม่สงบก็จะได้สงบตั้งมั่น จิตใจที่ขี้เกียจขี้คร้านภาวนาก็จะได้หมั่นขยันขึ้น เพราะเอาน้ำธรรมคำสั่งสอนนั้นมาพร่ำสอนจิตใจของตัวเองจนจิตมีกำลังมีความสามารถอาจหาญในการที่จะตัดบ่วงห่วงอาลัยกิเลสในหัวใจของตนได้

(๑๓) คนเราโง่ ฉลาด มันอยู่ที่ความตั้งใจ ถ้าใจไม่ฉลาดมันก็เก็บเอาความโง่เขลาเบาปัญญามาไว้ อารมณ์ที่ดีมันนึกไม่ได้ "พุทโธ ๆ" ในใจมันนึกไม่ได้ แต่นึกรั่วไหลไปที่อื่นหลงใหลไปตามกิเลสของใจกิเลสของโลก

เมื่อหลงออกไปกว้างขวางเท่าไรก็เรียกว่าจมลงไปในแม่น้ำมหาสมุทร คือว่าหลงไปตามสมมติของมนุษย์ที่สมมติอยู่ จิตและใจเราไม่ภาวนาไม่สงบเป็นดวงหนึ่งดวงเดียวจึงใช้การไม่ได้

(๑๔) เมื่อไปไหนอยู่ไหนอะไรก็ตาม จงเป็นผู้มีสติเตือนใจของตัวเองว่า เราจะต้องมีสติ เราจะต้องมีสมาธิ เราจะต้องมีปัญญา เราจะต้องฝึกฝนจิตใจของตนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมปฏิบัติ

ธรรมปฏิบัตินั้นไม่ได้เลือกกาลเวลา กาลใดเวลาไหนก็ตามมันขึ้นอยู่กับการประกอบกระทำ

(๑๕) ...การภาวนาก็เหมือนกัน ต้องรู้จักเลือกอุบายภาวนา พิจารณาอุบายที่ถูกจริต อาศัยความเพียรอย่างเดียวบ่ได้...กิเลสมันพลิกแพลงเก่ง ต้องตามให้ทัน คนรู้จักพิจารณาก็ได้บรรลุธรรมเร็ว

(๑๖) มรณกรรมฐานนี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ไม่ใช่เพียงคำพูด คำพูดหรือตัวหนังสือมันละกิเลสอะไรไม่ได้ แต่ถ้าผู้ปฏิบัติน้อมนึกรำลึกในมรณกรรมฐานไม่ว่าจะเห็นคน เห็นสัตว์ ป่าไม้ ป่าดงพงพี ก็เห็นความแตกดับ ความตายของคนของสัตว์ของต้นไม้ใบหญ้า

ผลที่สุดที่เกิดมาแล้วก็ต้องมีความแตกดับทำลายตายไปเป็นธรรมดา ใครจะมายึดมาถือว่าตัวเราของเราไม่ได้ทั้งนั้น ยึดไปเถิด เมื่อถึงความตายแล้วก็ต้องทิ้ง ไม่ทิ้งก็จำใจทิ้ง

เมื่อจิตใจของผู้ภาวนา ภาวนาเข้าถึงซึ่งมรณกรรมฐานแล้วไม่ห่วงใคร บ้านก็ไม่ห่วง ลูกเต้าก็ไม่ห่วง ลูกหลานเหลนโหลนอะไรไม่ห่วงทั้งนั้น เพราะมันเล็งเห็นแจ้งชัดว่าตายแล้วเอาอะไรไปไม่ได้

(๑๗) เราเกิดมามีอายุเท่านั้นเท่านี้ปี มันเป็นเรื่องที่แล้วมาแล้ว แต่เวลาข้างหน้ามันขึ้นอยู่กับลมหายใจ กำหนดแน่ไม่ได้...

เมื่อยังมีลมหายใจอยู่ก็อย่าประมาท พยายามทำจิตใจให้สำรวมระวัง เกิดปัญญาฟาดฟันกิเลสให้หมดไปสิ้นไปอยู่เสมอ

(๑๘) กาลเวลามันล่วงไปผ่านไป แต่มันมิได้ล่วงไปเปล่า มันเอาอายุวัยของเราได้ด้วย...

ดังนั้น อย่าประมาทเรื่องกาลเวลา ให้แสวงหาสาระคือ บุญกุศลไว้เสมอ ๆ อย่าให้ชีวิตล่วงไปเปล่าประโยชน์

(๑๙) เรื่องการภาวนานั้น ไม่หมายเอาเพียงรูปร่างภายนอก การนั่งสมาธิตามแบบแผนอย่างเดียว ซึ่งการนั่งแต่เพียงรูปร่างกายนั้นไม่ยุ่งยาก

ข้อสำคัญอยู่ที่การทำให้จิตใจตั้งมั่นรู้อยู่ภายใน รวมอยู่ภายใน รู้ตามเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ มีอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น จนไม่ยึดมั่นถือมั่นเสียได้

(๒๐) ชีวิตของเราไม่เป็นของยั่งยืน เป็นของที่จะต้องตายลงโดยแน่นอน เวลานี้เราอาจได้ยินข่าวมรณกรรมของผู้อื่น ของพระอื่น

แต่อีกไม่นาน ข่าวนั้นจะต้องเป็นของเราบ้าง เพราะชีวิตทุกชีวิต จะต้องเป็นไปในลักษณะนี้ทั้งนั้น...ฉะนั้น อย่าประมาทเรื่องความตาย ให้เร่งภาวนา ทำจิตใจให้หมดกิเลสหมดทุกข์หมดร้อนให้ได้ก่อนความตายมาถึง

(๒๑) ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ใดยังข้องอยู่ในกาม ลุ่มหลงอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสแล้ว จะไม่มีทุกข์มีโทษนั้นอย่าหวัง

เพราะกามนั้นมีคุณน้อย มีโทษมาก ท่านเปรียบเหมือนหัวงู ผู้ใดไปใกล้หรือไปเหยียบงูเข้า จะถูกมันกัดทำให้เจ็บปวด ถ้าเป็นงูพิษก็ทำให้ถึงตายได้

(๒๒) ทางพระสอนให้ละชั่ว ทำความดี แต่ก็ไม่ให้ติดอยู่ในความดี ให้บำเพ็ญจิตให้ยิ่งขึ้นจนถึงไม่ติดดีติดชั่ว จึงจะพ้นโลกนี้ไปได้...

ทางพระจึงสอนให้มุ่งภาวนา ทำจิตให้รวมระวังตั้งมั่น ทำจิตให้มีปัญญารู้ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง จนถอดถอนอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นต่าง ๆ ออกเสีย จึงจะเป็นไปเพื่อความสิ้นภพสิ้นชาติ หมดทุกข์หมดยากได้โดยแท้จริง

(๒๓) ถ้าเราภาวนาชำระกิเลสโลภ โกรธ หลง ออกไปมากเท่าไร ก็เท่ากับความเป็นพุทธะ ธัมมะ สังฆะ ของเราเพิ่มขึ้นทุกที

(๒๔) เรื่องของรูปขันธ์มันเป็นของอาศัย อย่าไปตามใจมันนัก ไม่ว่าจะบำรุงเต็มที่อย่างไร มันก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย อยู่นั่นเอง จะช้าหรือเร็วก็สุดแต่กรรม ถ้ามันแปรปรวนก็เยียวยาแก้ไขกันไปตามควร แต่ด้วยความรู้เท่าทัน ว่าถ้ามันถึงที่สุดของมันแล้ว มันก็ย่อมแก้ไขไม่ได้

ฉะนั้น วิธีจะช่วยไม่ให้เดือดร้อนมาก ก็โดยฝึกจิตฝึกใจให้กล้า จนรู้จักปล่อยวางได้

(๒๕) ธรรมดาเหล็กมันจะเกิดสนิม มันก็เกิดจากภายในจากเนื้อเหล็กนั้นเอง โรคภัยไข้เจ็บก็เหมือนกัน ก็ไม่ได้เกิดที่ไหน นอกจากภายในสังขารร่างกายเรานั้นเอง

การจะสู้ศัตรูภายใน เราก็ต้องบำรุงกำลังภายในของเราให้แข็งแรงไว้เสมอทั้งอวัยวะร่างกายและจิตใจ จึงจะไม่เสียทีต่อข้าศึกนั้น ๆ

(๒๖) เป็นธรรมดาที่สังขารร่างกายของเราจะต้องเดินไปสู่ความเสื่อมความสลาย แม้จะป้องกันแก้ไขอย่างไร ก็เป็นแต่ยืดเวลาออกไปเท่านั้น ที่จะห้ามไม่ให้แก่ ไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ตายเลยนั้นไม่ได้

ฉะนั้น จึงให้มุ่งเอาจิตเป็นสำคัญ คือบำรุงรักษาร่างกายพอประมาณ แต่บำรุงรักษาจิตให้มาก ๆ เป็นการหาสาระจากสิ่งที่ไม่เป็นสาระแก่นสารนั้น ๆ ให้มากที่สุดที่จะทำได้ คือให้เร่งรัดบำเพ็ญกุศลเต็มสติกำลังทั้งทาน ศีล ภาวนา แม้ร่างกายจะแก่จะแตกจะตายก็ไม่วิตกกังวล เพราะสมบัติดี ๆ มีไว้ เตรียมไว้แล้วดังนี้ จะไปไหนก็ไม่ต้องกลัว

(๒๗) การภาวนาเป็นเรื่องของการบำเพ็ญเพื่อความสุข ไม่ใช่เพื่อความทุกข์ แม้จะมีความยากลำบากบ้างก็อย่าท้อถอย ให้เห็นเป็นของธรรมดาของการจะทำสิ่งมีค่าให้เกิดขึ้น

(๒๘) การที่เราตั้งใจทำความดีทุกสิ่งทุกอันจะเป็นประเภทบารมี ๑๐ ทัศ ๓๐ ทัศ ก็ดี หรือความดีต่าง ๆ ก็ดี ก็มีความมุ่งหมายที่จะทำให้จิตใจของเราดีขึ้น สะอาดขึ้น มีปัญญารู้แจ้ง

ทำนองเดียวกัน ฉะนั้น แม้ว่าเราจะมาเพียงนั่งภาวนาทำจิตให้รวมเป็นสมาธิ เป็นวิปัสสนาให้เกิดปัญญารู้แจ้งนี้ จึงว่าเป็นการทำความดีอย่างสูง เป็นการสร้างบารมีรวบยอด นั้นเอง

(๒๙) เรื่องการแผ่เมตตานี้ เป็นการทำกระแสใจของเราให้กว้างขวาง ผ่องใส ปราศจากความพยาบาทจองเวร มีส่วนช่วยในการภาวนาให้ดีขึ้น

(๓๐) เรื่องกรรมฐาน ๔๐ อย่าง และอาจมีอีกหลายอย่างล้วนเป็นคุณประโยชน์ต่อการภาวนาทั้งนั้น

แต่ข้อสำคัญ อยู่ที่ดวงจิตของผู้บำเพ็ญต้องเอาจริงจึงจะเป็นผลขึ้นมา ถ้าไม่เอาจริง กรรมฐานดีอย่างไรก็ไม่เกิดเป็นผลขึ้นมาได้

(๓๑) เมื่อมีปฐมมรรคแล้วก็ต้องมีปัจฉิมผลอันเป็นปริโยสาน มิฉะนั้นแล้ว พุทธังก็ย่อมไม่จำเป็นจะต้องมีสังฆัง

(๓๒) การภาวนาเป็นเหมือนเครื่องมือค้นคว้าหาแก้วอันประเสริฐ คนเรามีแก้วอันประเสริฐอยู่ในตัว แต่เมื่อไม่อาศัยการภาวนาก็ไม่สามารถค้นพบแก้วนั้นได้

พระพุทธศาสนามีคุณค่าสูงก็ด้วยสอนวิธีภาวนา ทำจิตใจที่มีกิเลสอาสวะเศร้าหมองอยู่ให้หมดจดจากสิ่งเศร้าหมองกลับผ่องใสขึ้น

(๓๓) เรื่องความรู้ของคนเรานั้นมันมีอยู่ ๒ อย่าง อย่างหนึ่งคือความรู้ที่แส่ส่ายฟุ้งซ่านไปในสิ่งต่าง ๆ ทั้งอดีต อนาคต เรียกว่า "จิตสังขาร" ความปรุงของจิต ส่วนอีกอันหนึ่งนั้นเป็นความรู้ที่รู้เรื่องการปรุงของจิตอีกที่หนึ่ง...เป็นสภาพที่รู้อยู่ภายใน

(๓๔) ธรรมะหรือมรรคผล เปรียบเหมือนน้ำอยู่ใต้ดิน คนบางพวกขุดไปได้เล็กน้อยไม่พบท้อใจเลิก ก็ไม่ได้น้ำ คนบางพวกขุดไปพอลึกหน่อยดินพังแล้ว ไม่มีปัญญาแก้ไขเลย ขุดไม่ได้ถึงน้ำ ส่วนผู้ที่มีความพยายาม มีสติปัญญา เหมือนผู้มีเครื่องมือดี มีความเพียร มีความอดทน ย่อมขุดถึงน้ำได้

(๓๕) กิเลสมันมือบุายหลายอย่างที่มักเอาชนะคนผู้จะปราบมันเสมอ แทนที่จะปราบมันลง กลับถูกมันปราบเอา

ฉะนั้น วันคืนล่วงไปอย่าให้ล่วงไปเปล่า ต้องประกอบความเพียรภาวนา อย่าเห็นแก่กินแก่นอนเป็นใหญ่ ให้มุ่งชำระกิเลสเป็นของจำเป็น เป็นหน้าที่สำคัญ

(๓๖) กิเลสนั้นเหมือนกับปลิงหรือทาก...ถ้าเราปล่อยให้มันดูดติดอยู่กับตัวเราโดยไม่มีการแก้ไขแล้ว ไม่มีวันที่มันจะหลุดออกได้เอง และก็นับวันจะทำอันตรายให้มากขึ้น

ดังนั้น เราผู้เห็นภัยของกิเลสก็จงพยายามภาวนาหาทางขุดดึงกิเลสออกจากตัว อย่าได้นอนใจปล่อยให้มันดูดติดอยู่เรื่อยไป

(๓๗) ภัยต่าง ๆ ที่เห็น ๆ กันนั้น อย่างมากก็เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ผ่านไป แต่ส่วนภัยของกิเลสนั้น ตายแล้วยังไม่หมดภัย มันยังเป็นภัยข้ามภพข้ามชาติไปอีก ไม่รู้สิ้นสุด ถ้าเราไม่หาอุบายวิธีกำจัดมันให้หมดสิ้นหรือเบาบางไป เราก็จะต้องประสบภัยจากมันเรื่อยไป

(๓๘) คนเราโดยมากมักถืออุปสรรคเป็นเครื่องบั่นทอนกำลังใจ เลยท้อแท้ที่จะแก้ไขปรับปรุง หรือดำเนินกิจการให้รุดหน้าต่อไป

ส่วนผู้ที่มีความเข้มแข็ง หรือจะทำจิตใจของตนให้เข้มแข็งต่อไป จะต้องถืออุปสรรคอันตรายต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างเสริมบารมีของตนให้เพิ่มขึ้น

วัตถุมงคลของหลวงปู่

พุทธาจาโร ๑ ๒๕๑๓ วัดสันติธรรม

พุทธาจาโร ๒ ๒๕๑๔ วัดสันติสังฆาราม

เจดีย์พุทธคยา ๒๕๑๗ วัดสันติธรรม

เมตตา ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

พุทธาจาโร ๓ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

สันติวรญาณ ๑ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

พุทธาจาโร ๔ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

หลวงพ่อสิม ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

สันติวรญาณ ๒ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

ฉลองอายุ ๖๖ ปี ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

มหาลาโภ ๒๕๑๗ วัดมัชฌันติการาม

สันติวรญาณ รุ่นพิเศษ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

สันติวรญาณ รุ่นพิเศษ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

โพธิญาณ ๒๕๑๗ ถ้ำผาปล่อง

บ่อน้ำมันฝาง ๒๕๑๗

สันติ ๑ ๒๕๑๗ วัดสันติสังฆาราม

หมดห่วง ๒๕๑๗ สร้างฌาปนสถาน ต.ฟ้าฮ่าม

วางศิลาฤกษ์อุโบสถวัดศรีวิชัย ๒๕๒๐

ยันต์พุทธช้อน ๒๕๑๗

พุทธาจาโร ๕ ๒๕๑๗

วงศ์เข็มมา ๑ ๒๕๑๘

สร้างอุโบสถวัดศรีปิงชัย ๒๕๑๘

วงศ์เข็มมา ๒ ๒๕๑๘ สมาคมสำนักเชตุพน

สันติ ๒ ๒๕๑๘ วัดประสาทนิมิตร ลพบุรี

กงจักร ๒๕๑๘

สร้างโบสถ์วัดเม็งรายมหาราช เชียงราย ๒๕๑๘

ปัญญาบารมี ๒๕๑๘ วัดสันติสังฆาราม

ลาภผลพูนทวี ๒๕๑๘

พุทธมามกะ รูปไข่ ๒๕๑๘

พุทธมามกะ รูปกลม ๒๕๑๘

สมเด็จพุฒาจารย์ (โต) ๒๕๑๘
วัดพระธาตุจอมแจ้ง

พูลสุข ๒๕๑๘

หลวงพ่อโบราณ ๒๕๑๙

สันติวิหาร-วรญาณวิมุตติ ๒๕๑๘

พระครูสันติวรญาณ ๒๕๑๘

กฐินสามัคคีสร้างอุโบสถวัดไชยสถาน ๒๕๑๙

วัดไชยสถาน อ.สารภี ๒๕๒๐

ขวัญถุง ๒๕๑๙

พระปางประทานพร ๒๕๑๙

พระปิดตา
สร้างโบสถ์วัดสันติสังฆาราม ๒๕๒๐

ครุฑหน้าข้าง
สร้างโบสถ์วัดสันติสังฆาราม ๒๕๒๑

๑ มีนาคม ๒๕๒๑

พุทธบูชา ๒๕๒๑

กฐินวัดสันติสังฆาราม ๒๕๒๑

ศิษย์ ทอ. ๒๕๒๑

ฉลองอายุ ๗๐ ปี ๒๕๒๑

วัดป่าสันติสังฆาราม ๒๕๒๒

สังฆบูชา ๒๕๒๒

ฉลองอายุ ๗๑ ปี ๒๕๒๒

วรญาณวิมุตติ ๒๕๒๒

สร้างเขื่อนท่าวังหิน ๒๕๒๒

ผ้าป่าสามัคคีวัดสันติสังฆาราม ๒๕๒๒

วัดป่าธรรมรังสี จ.อุบลราชธานี ๒๕๒๒

หลวงปู่สิม พุทธาจาโร ๒๕๒๒

สร้างอุโบสถวัดศรีปิงชัย ๒๕๒๒

สัมมา สัมพุทธะ

เหรียญกษาปณ์ ๒๕๒๖

เหรียญกษาปณ์วันเดือนปีเกิดหลวงปู่ ๒๕๒๖

ดวงชาตาหลวงปู่

กฐินวัดสันติสังฆาราม ๒๕๒๗

หลวงพ่อโสธร ๒๕๒๘

ระฆัง ๒๕๒๘

พระพุทธสิหิงค์ ๒๕๒๘

ธรรมจักร ที่ระลึกกฐิน ๒๕๒๘

สร้างพระเจดีย์พิมพ์ใหญ่ ๒๕๒๙

สร้างพระเจดีย์พิมพ์เล็ก ๒๕๒๙

สร้างพระประธานและวิหาร
วัดนันทาราม แม่ริม ๒๕๓๐

สร้างพระเจดีย์ ๒๕๓๑

ผ้าป่าสามัคคี ๙ เมษายน ๒๕๓๒

หลวงพ่อโสธร ๒๕๓๒

พระแก้วมรกต ๒๕๓๒

ศิษย์ รร. จอ. สร้างถวาย
ฉลองอายุ ๘๐ ปี ๒๕๓๒

นพค. ๓๒ สร้างถวาย
ฉลองอายุ ๘๐ ปี ๒๕๓๒

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ๒๕๓๔

ฉลองอายุ ๘๒ ปี ๒๕๓๔ วัดคำประมง

ฉลองพระเจดีย์พิพิธภัณฑ์
รูป ๘ เหลี่ยม ๒๕๓๔

ฉลองพระเจดีย์พิพิธภัณฑ์
รูปไข่ ๒๕๓๔

ฉลองเจดีย์ ๒๕๓๔

พระผงรุ่นแรก พุทธาจาโรพิมพ์ใหญ่ ๒๕๑๗

พระผงพุทธาจาโรพิมพ์เล็ก ๒๕๑๗

พระผงพุทธาจาโร ๒ ๒๕๑๗

พระผงพุทธาจาโร ๑ ๒๕๑๗

พระผงพุทธาจาโร รุ่นพิเศษ ๑ ๒๕๑๗

พระผง อายุครบ ๖ รอบ รูปกลม ๒๕๒๓

พระผง อายุครบ ๖ รอบ
ด้านหลังรูปครุฑ ๒๕๒๓

พระผง รูปใบโพธิ์ ๒๕๒๓

พระผง รูปสามเหลี่ยม

พระผง รุ่นพิเศษ ๒ ๒๕๓๐

พระผง ฉลองอายุ ๘๐ ปี ๒๕๓๒

พระผง รุ่น ส.ธ. ๒๕๓๔ วัดคำประมง

พระผง รุ่นฉลองเจดีย์ ๒๔๓๕ ถ้ำผาปล่อง

พระผงงานเททองพระสิวลี ๒๔๓๔
วัดคำประมง

พระผงปิดตา รุ่น ๑ ๒๔๑๗

พระผงปิดตา รุ่น ๒ เมตตา ๒๔๑๗

พระผงปิดตา รุ่น ๓ ๒๔๑๗

พระผงปิดตาบรรจุจีวร

ล็อคเก็ตรุ่นแรก

พระเนื้อเงิน รุ่นเมตตา ๒๔๑๗

พระปิดตา รุ่นเจริญสุข ๒๔๑๗

พระปิดตา รุ่นเทวี ๒๔๒๑

รุ่นใบโพธิ์พิมพ์ใหญ่ ๒๔๑๙

รุ่นใบโพธิ์พิมพ์เล็ก ๒๔๓๑

พระญาณสิทธาจารย์
กฐินถ้ำผาปล่อง ๒๔๓๔ (เนื้อทองคำ)

พระญาณสิทธาจารย์
กฐินถ้ำผาปล่อง ๒๔๓๔ (เนื้อเงิน)

พระญาณสิทธาจารย์
กฐินถ้ำผาปล่อง ๒๔๓๔ (เนื้อนวโลหะ)

พระกริ่งโพธิญาณ ๒๕๑๗

พระปิดตา รุ่นราชาอุตตโม ๒๕๑๘

พระกริ่งรูปเหมือน รุ่น ๑ ๒๕๑๘

พระกริ่งรูปเหมือน รุ่น ๒ ๒๕๒๙

พระกริ่งรูปเหมือน รุ่น ๓ ๒๕๓๔

พระกริ่งรูปเหมือน รุ่น ๔ ๒๕๓๔

พระนาคปรก รุ่น ส.ธ. ๒๕๓๓

หลวงพ่อนาค ๒๕๓๓

ควันหลงพระเครื่องหลวงปู่

เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้สนใจทั้งหลายว่า บรรดาพระเครื่องและวัตถุมงคลที่ได้รับการอธิษฐานจิตโดยพระเดชพระคุณหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร นั้น มีพระพุทธคุณสูงยิ่ง พลังจิตที่ได้อธิษฐานประจุลงไปในวัตถุมงคลต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะ สว่างไสว รุ่งโรจน์ ไม่มีประมาณ ซึ่งในอาการดังกล่าว พระเดชพระคุณ พระราชสังวราภิมณฑ์ (หลวงปู่โต๊ะ อินทสุวณฺโณ) แห่งวัดประดู่ฉิมพลี ได้เคยกล่าวไว้กับผู้ใกล้ชิดว่า *"ผู้ที่อธิษฐานจิตได้ลักษณาการเช่นนี้ ย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์โดยแท้"* และด้วยความเยือกเย็นอันยิ่ง ที่ประกอบไว้ด้วยอุเบกขาจิต อันเป็นลักษณะจิตขั้นสูงสุดในพรหมวิหารธรรม ย่อมจะปรากฏให้เกิดอานุภาพอันใหญ่หลวง แต่ประณีตละเอียดอ่อน ลึกซึ้งยากหยั่งคาด อันย่อมจะอำนวยความเป็นสวัสดิมงคลให้แก่ผู้ได้ไว้สักการบูชาตลอดมา

ครั้งหนึ่งมีผู้สงสัยว่า เหตุใดวัตถุมงคลของหลวงปู่ซึ่งได้เมตตาอธิษฐานจิตในลักษณะ *"บุญญฤทธิ์"* อันน่าจะปรากฏผลในทางเมตตาเป็นหลัก กลับปรากฏประสบการณ์ทางด้าน *"อิทธิฤทธิ์"* ไม่ว่าจะเป็นทางด้านคงกระพัน, ชาตรี, มหาอุตม์ ตลอดไปจนถึงความแคล้วคลาดจากอุบัติภัยต่าง ๆ มีไฟ, ปืน และศาสตราอาวุธต่าง ๆ เป็นอาทิ

ในเรื่องนี้ ได้มีอาจารย์ท่านหนึ่งแห่งวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้ให้อรรถาธิบายไว้อย่างน่าคิดยิ่งว่า

"แม้แต่กิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ท่านก็ยังดับได้
ก็แล้วทำไม พิษไฟ พิษปืน ท่านจะดับไม่ได้เล่า?"

✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣

เกี่ยวกับเหรียญรุ่นแรกของหลวงปู่นั้น ได้เคยมีลูกศิษย์นำเหรียญ *"พุทฺธาจาโร รุ่น ๑"* (วัดสันติธรรม ๒๕๑๓) ที่ได้รับมากราบเรียนถามหลวงปู่ว่า...

"หลวงปู่ครับ เหรียญนี้ใช่เหรียญรุ่นแรกของหลวงปู่หรือเปล่าครับ"

หลวงปู่ตอบว่า...

"รุ่นแรก นั่งอยู่นี่" (หลวงปู่ชี้เข้ามาที่ตัวท่านเอง)

✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣

ในเรื่องการสร้างพระเครื่องต่าง ๆ ขึ้นนั้น แท้จริงหลวงปู่ท่านอนุโลมตามคณะศิษย์ ด้วยเห็นว่าสามารถใช้เป็นอนุสติถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อการไม่ก้าวล่วงความประพฤติที่ดีงาม ทั้งยังเป็นสิ่งให้ความอบอุ่นใจในยามประสบภัย เป็นที่พึ่งทางรูปธรรมแก่ผู้ที่มีไว้ติดตัว

งานปรับพื้นที่สำหรับการก่อสร้างเมรุหลวงปู่
บริเวณงานพิธีและถนนทางออก
โดย นพค. ๓๒ สนภ. ๓ กรป. กลาง

การออกแบบเมรุพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

ความเป็นมา

จากการประชุมคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการฝ่ายสงฆ์ และกรรมการฝ่ายฆราวาส โดยมีท่านเจ้าคุณพระธรรมดิลก รองเจ้าคณะภาค ๔, ๕, ๖, และ ๗ (ธ) เป็นประธาน ได้มีมติให้ผู้ออกแบบดำเนินการออกแบบ และจัดสร้างเมรุ ณ ลานจอดรถบริเวณด้านล่างของสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยเห็นสมควรให้เป็นเมรุแบบเรียบง่าย เหมาะสมกับความเป็นพระเถระฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน

การออกแบบ

เมื่อได้รับแนวทางการออกแบบเบื้องต้นแล้ว ผู้ออกแบบจึงนำแนวทางดังกล่าวมาศึกษา เพื่อออกแบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นป่า โดยสรุปแนวความคิดเบื้องต้นได้ดังนี้

๑. เป็นเมรุแบบชั่วคราว เรียบง่าย แต่สง่างาม

๒. เป็นเมรุที่ใช้วัสดุธรรมชาติเป็นหลัก

๓. ให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่เป็นป่า

๔. มีลักษณะแสดงความเป็นพระเถระฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานอย่างชัดเจน

๕. มีรูปแบบซึ่งแสดงลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ

๖. การก่อสร้างสามารถเป็นการรวมความเป็นหนึ่งใจเดียวกันของสานุศิษย์โดยให้มีส่วนร่วมแรงกันทำงาน

๗. เป็นเมรุที่เตรียมการรองรับผู้มาร่วมงานจำนวนมาก

ขั้นตอนการออกแบบ

ผู้ออกแบบมีแผนการออกแบบ ๓ ขั้นตอน ดังนี้ :-

ขั้นตอนที่ ๑ สำรวจก่อนการออกแบบ

ผู้ออกแบบได้พิจารณาสถานที่ที่จะใช้เป็นบริเวณพระราชทานเพลิงศพ ได้ข้อสรุป ณ ลานจอดรถบริเวณด้านล่างสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง มีเนื้อที่ประมาณ ๓ ไร่

ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นการออกแบบ

ได้พิจารณาเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ราบ ล้อมด้วยเนินเขาและป่าไม้สามด้าน มีถนนลาดยางเข้าถึง ๑ ด้าน ดังนั้นผู้ออกแบบจึงมีแนวคิดจะใช้บริเวณป่าไม้โดยรอบซึ่งมีร่มเงาของต้นไม้เป็นเสมือนเต็นท์ที่พักของผู้มาร่วมงานจำนวนมาก

ส่วนบริเวณก่อสร้างเมรุซึ่งเป็นที่ราบนั้นได้กำหนดให้ถมดินยกพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตอนท้ายเป็นครึ่งวงกลม เป็นเนินดินชั้นที่หนึ่งสูง ๑ เมตร เนื้อที่ประมาณ ๑ ไร่ ขนาดกว้าง ๒๗ เมตร ยาว ๔๕ เมตร โดยมีส่วนของที่ตั้งจิตกาธานเป็นเนินสูงขึ้นมาอีก ๕๐ เซนติเมตร เนินดังกล่าวนี้กำหนดให้ปลูกหญ้าโดยตลอด มีไม้ดอกพุ่มเตี้ยประดับพอประมาณเท่านั้นเพื่อเน้นจิตกาธานเป็นหลัก มีทางลงด้านหลังเป็นทางลาดจากจิตกาธาน ๕ ทาง และด้านหน้าเป็นทางลาดยาวตลอดถึงพลับพลาที่ประทับอีก ๑ ทาง

ลักษณะของจิตกาธานเป็นแบบเรียบง่าย โดยใช้ดอกไม้สดและดอกไม้ประดิษฐ์เป็นหลัก มีกลดซึ่งเป็นบริขารที่จำเป็นของพระธุดงค์กรรมฐาน นำมาเป็นสัญลักษณ์อนุสรณ์ถึงวัตรปฏิบัติทางธุดงค์ของหลวงปู่ ซึ่งในการนี้ใช้กลดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ เมตร ประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ประดิษฐ์ ซึ่งมีลักษณะการใช้เนินดินจิตกาธานและกลดนี้ ผู้ออกแบบศึกษางานออกแบบเมรุพระเถระฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน คือเมรุพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เป็นแนวความคิดเบื้องต้น แต่ได้นำมาพิจารณาทั้งข้อดีและข้อเสีย แล้วนำมาปรับปรุงจึงได้ลักษณะเฉพาะของงานเมรุของหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ดังกล่าวข้างต้น

การดำเนินงาน แบ่งเป็น ๓ ส่วนหลักคือ

ส่วนเนินดิน ฝ่าย นพค. ๓๒ สนภ. ๓ กรป. กลาง เป็นผู้ดำเนินการ การปรับบริเวณและปลูกหญ้าเป็นงาน

ของสานุศิษย์และสถาบันเทคโนโลยีเกษตรแม่โจ้ช่วยดูแลเรื่องไม้ประดับ

ส่วนจิตกาธาน การออกแบบโครงและติดตั้งโครง ผู้ออกแบบเป็นผู้รับผิดชอบ โดยได้รับความร่วมมือจากสานุศิษย์ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่เป็นผู้ประดับตกแต่งไม้ประดิษฐ์และดอกไม้สด

ส่วนกลดนั้นสานุศิษย์ฝ่ายสงฆ์เป็นผู้รับผิดชอบสร้างและติดตั้ง

ขั้นตอนที่ ๓ หลังจากเสร็จงานพระราชทานเพลิงศพแล้ว

ผู้ออกแบบมีแนวความคิดว่าหลังเสร็จงานพระราชทานเพลิงแล้ว สถานที่นี้ควรที่จะเป็นที่ที่บริสุทธิ์ สมควรที่จะใช้เนินดินเป็นที่ปลูกพันธุ์ไม้ในพุทธประวัติ โดยเน้นเนินดินส่วนที่ตั้งจิตกาธานเป็นต้น "ศรีมหาโพธิ์" ทั้งนี้เพราะส่วนพิพิธภัณฑ์ของหลวงปู่นั้นมีครบถ้วนแล้ว

สรุปผลของงานพระราชทานเพลิงศพของหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ในด้านออกแบบ และดำเนินการก่อสร้าง ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากสานุศิษย์และหน่วยราชการต่าง ๆ โดยสามารถใช้พื้นที่เป็นไปตามที่ได้กำหนดทุกประการ

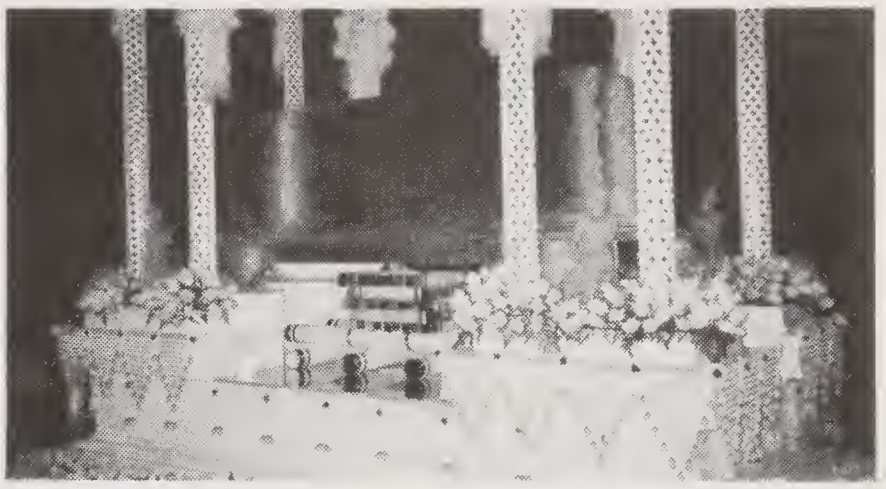

ผู้ออกแบบ วนิดา พึ่งสุนทร บัญชา ชุ่มเกษร
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บัญชีพระสงฆ์

สวดพระพุทธมนต์ ถวายพระธรรมเทศนา สวดธรรมกถา สวดพระอภิธรรม
รับพระราชทานฉัน มาติกาบังสุกุล นำศพ บังสุกุลบนเมรุ สวดข่วงเมรุ
บังสุกุลอัฐิ และรับพระราชทานภัตตาหารสามหาบ
ในการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ พระราชทานเพลิงศพ
พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) ณ เมรุสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง

วันอาทิตย์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

เวลา ๑๖.๓๐ น. สวดพระพุทธมนต์

พระเทพสิงหคณาจารย์	วัดพระสิงห์ อ. เมือง จ. เชียงใหม่
พระเทพวราลังการ	วัดสุทธจินดา อ. เมือง จ. นครราชสีมา
พระวิมลธรรมญาณเถร	วัดโรงธรรมสามัคคี อ. สันกำแพง จ. เชียงใหม่
พระสุทธิสารสุธี	วัดสนามพราหมณ์ อ. เมือง จ. เพชรบุรี
พระวิบูลธรรมภาณ	วัดป่าสุทธาวาส อ. เมือง จ. สกลนคร
พระวินัยโกศล	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร อ. เมือง จ. เชียงใหม่
พระสุเทพสิทธาจารย์	วัดพระธาตุดอยสุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่
พระโพธิธรรมาจารย์	วัดภูริทัตตวนาราม อ. เมือง จ. สกลนคร
พระมงคลวุฒาจารย์	วัดเม็งรายมหาราช อ. เมือง จ. เชียงราย
พระสุธรรมคณาจารย์	วัดอรัญญบรรพต อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

เวลา ๑๗.๐๐ น. ถวายพระธรรมเทศนา

พระธรรมบัณฑิต	วัดโพธิสมภรณ์

สวดธรรมกถา (สวดรับเทศน์) ๔ รูป วัดจักรวรรดิราชาวาส กรุงเทพมหานคร

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม ๔ รูป วัดจักรวรรดิราชาวาส กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

เวลา ๑๐.๔๕ น. พระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อนถวายพรพระและรับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป มาติกา–บังสุกุล

พระราชธรรมเจดิยาจารย์	วัดธรรมมงคล เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
พระราชญาณปรีชา	วัดราชผาติการาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
พระราชสุมนต์มุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พระอุดมกิตติมงคล	วัดบุพพาราม อ. เมือง จ. เชียงใหม่
พระสุนทรพุทธิธาดา	วัดศรีโสดา อ. เมือง จ. เชียงใหม่
พระปัญญาพิศาลเถร	วัดรัตนวาราม จ. พะเยา
พระญาณทีปาจารย์	วัดป่าศรีอภัยวัน อ. เชียงคาน จ. เลย
พระญาณวิลาศ	วัดเขาสุกิม อ. ท่าใหม่ จ. จันทบุรี

พระวิมลธรรมญาณเถร วัดโรงธรรมสามัคคี อ. สันกำแพง จ. เชียงใหม่
พระญาณวิศิษฏ์ วัดอโศการาม อ. เมือง จ. สมุทรปราการ

นำศพเวียนเมรุ

พระราชธรรมเจติยาจารย์ วัดธรรมมงคล เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

เวลา ๑๖.๓๐ น. บังสุกุลบนเมรุ

พระพรหมมุนี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
พระอุดมญาณโมลี วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
พระธรรมสิริสารเวที วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
พระราชธรรมสุธี วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร
พระราชสังวรอุดม วัดประชาคมวนาราม จ. ร้อยเอ็ด
พระราชปฏิภาณโกศล วัดราชบพิธ กรุงเทพมหานคร
พระราชธรรมาภรณ์ วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
พระราชกวี วัดราชบพิธ กรุงเทพมหานคร
พระญาณรักขิต วัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพมหานคร
พระญาณเวที วัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร
พระพิธีธรรม สวดข่วงเมรุ วัดจักรวรรดิราชาวาส กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

เวลา ๐๗.๐๐ น. บังสุกุลอัฐิ รับภัตตาหารสามหาบ

พระวิมลธรรมญาณเถร วัดโรงธรรมสามัคคี อ. สันกำแพง จ. เชียงใหม่
พระวินัยโกศล วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร อ. เมือง จ. เชียงใหม่
พระครูสันตยาธิคุณ วัดสันดิธรรม อ. เมือง จ. เชียงใหม่

ประกาศคณะสงฆ์
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ
พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) หัวหน้าสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ถึงแก่มรณภาพด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕ จังหวัดเชียงใหม่พร้อมด้วยคณะสงฆ์ ศรัทธาสาธุชน จะได้จัดพิธีพระราชทานเพลิงศพ

เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานพิธีพระราชทานเพลิงศพพระญาณสิทธาจารย์ ดังต่อไปนี้

๑. คณะกรรมการอำนวยการ

มีหน้าที่อำนวยการ ดำเนินงานควบคุม กำกับ ดูแล และให้การส่งเสริมสนับสนุน ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระธรรมดิลก

รองประธานกรรมการ

พระวิมลธรรมญาณเถร
พระครูสันตยาธิคุณ
พระครูญาณภิรัต

กรรมการ

พระวินัยโกศล
พระอมราภิรักขิต
พระครูสุขุมบุญรัตน์
พระครูมหาเจติยาภิบาล
พระครูวิชาญศาสนคุณ
พระครูวิสุทธิวรากร
พระครูสุขุมบุญญากร
พระครูอุดมวรา
พระครูวินัยธรเจริญ จตฺตสลฺโล
พระครูสุรัตนคุณ
พระครูสิริบุญญวัฒน์
พระปัญญาพิศาลเถร
พระครูจิตตวิโสธนาจารย์
พระครูสิริสมคุณ
พระครูสันตยาภิมณฑ์
พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์
พระครูสังฆพิเนตเจริญ ญาณวุฑฺโฒ
พระอาจารย์ไพโรจน์ วิโรจโน
พระอาจารย์พรมมา จตฺตภโย
พระอาจารย์บุญกู้ อนุวฑฺฒโน
พระอาจารย์เปลี่ยน ปญฺญาปทีโป
พระอาจารย์เมธา สุเมโธ
พระอาจารย์ธงชัย ธมฺมธโช
พระอาจารย์พัลลภ จิรธมฺโม
พระครูสันตยาธิคุณ
พระปัญญาพิศาลเถร
พระอาจารย์บุญทัน ปณฺฑิตฺโต

กรรมการและเลขานุการ
พระอาจารย์มหาถาวร จิตฺตถาวโร

๒. คณะกรรมการฝ่ายสถานที่

มีหน้าที่จัดสถานที่ในการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น ที่ตั้งพลับพลาที่ประทับ ปะรำสำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และแขกผู้มีเกียรติ เต็นท์สำหรับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป จัดตั้งโต๊ะ เก้าอี้ ที่จะใช้ในพิธี สถานที่ตั้งเมรุ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระวิมลธรรมญาณเถร

รองประธานกรรมการ
พระครูญาณภิรัต

กรรมการ

พระครูสันตยาธิคุณ
พระเชาวรัตน์ กมฺมสุทโธ

กรรมการและเลขานุการ
พระเมธา สุเมโธ

๓. คณะกรรมการฝ่ายจัดทำเมรุ

มีหน้าที่จัดทำเมรุ โดยออกแบบโครงสร้างเมรุ ตลอดจนจัดสร้างเมรุจนสำเร็จ เหมาะสม สวยงาม และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระเชาวรัตน์ กมฺมสุทฺโธ

รองประธานกรรมการ
พระสมชาย ชิตจิตฺโต

กรรมการ
พระเมธา สุเมโธ

กรรมการและเลขานุการ
พระวิวัฒน์ ยโสธโร

๔. คณะกรรมการฝ่ายตกแต่งภูมิทัศน์และบริเวณงาน

มีหน้าที่ออกแบบตกแต่งบริเวณที่ตั้งเมรุ ภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณด้วยไม้ดอกไม้ประดับและหญ้า และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระธงชัย ธมฺมธโช

รองประธานกรรมการ
พระเมธา สุเมโธ

กรรมการและเลขานุการ
พระเชาวรัตน์ กมฺมสุทฺโธ

๕. คณะกรรมการฝ่ายตกแต่งเมรุและหีบศพ

มีหน้าที่ในการออกแบบตกแต่งหีบศพพระราชทานและเมรุ บริเวณโดยรอบจิตกาธาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ
พระอานนท์ ฌาตธมฺโม	พระประเทือง ขิปฺปาภิญฺโญ	พระสมชาย ชิตจิตฺโต

๖. คณะกรรมการฝ่ายติดตั้งไฟฟ้า

มีหน้าที่จัดติดตั้งไฟฟ้าในบริเวณงาน พร้อมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการติดตั้ง และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ
พระครูสมุห์บุญเป็ง	พระครูธรรมธรบุญล้วน	พระชัย อปฺปกิจฺโจ

๗. คณะกรรมการฝ่ายติดตั้งเครื่องเสียง

มีหน้าที่ติดตั้งเครื่องเสียงในบริเวณงาน ตลอดจนควบคุมดูแล และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ
พระครูวินัยธรเจริญ จตฺตสลฺโล	พระครูโพธิวิศาลเถร	พระบวร อินฺทปญฺโญ

๘. คณะกรรมการฝ่ายจัดติดตั้งประปา

มีหน้าที่จัดบริการน้ำใช้ โดยการติดตั้งประปาและเครื่องสูบน้ำ เพื่อใช้ในบริเวณงาน ได้แก่ โรงอาหาร โรงทาน ห้องสุขา และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ
พระครูธรรมวารีนุรักษ์	พระสมชาย ชิตจิตฺโต	พระสมบัติ ฐิตวฑฺฒโน

๙. คณะกรรมการฝ่ายสุขาภิบาล

มีหน้าที่จัดสร้างสุขาชั่วคราว จัดหาถังขยะ และจัดเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดบริเวณงาน และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ
พระครูวิสุทธิวรากร	พระประชุม ขนฺติโก
กรรมการ	**กรรมการและเลขานุการ**
พระวิวัตน์ โกวิโท พระประเทือง ขิปฺปาภิญฺโญ	พระพงษ์ศักดิ์ ธมฺมวงฺโส

๑๐. คณะกรรมการฝ่ายจัดสร้างเส้นทางคมนาคม ที่จอดรถ และลานจอดเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์

มีหน้าที่สร้างและขยายเส้นทางคมนาคม ปรับเกรดลานจอดรถ ลานจอดเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ
พระครูสุขบุญญากร	พระธงชัย สุมโน	พระสนอง มหาวีโร

๑๑. คณะกรรมการฝ่ายยานพาหนะขนส่ง

มีหน้าที่จัดหารถยนต์สำหรับบริการ รับ-ส่ง พระสงฆ์มาร่วมพิธี และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ
พระครูปลัดสังฆบริรักษ์บุรี	พระดอนชัย วรธมฺโม	พระวีรวัฒน์ สุปภาโต

๑๒. คณะกรรมการฝ่ายการจราจรและรักษาความสงบเรียบร้อย

มีหน้าที่จัดกำลังตำรวจ อำนวยความสะดวก การจราจรและรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย ตลอดงานพิธี ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ	รองประธานกรรมการ
พระครูสิริบุญวัฒน์	พระครูวิชิต วิทิโต
กรรมการ	**กรรมการและเลขานุการ**
พระทวีป กมโล	พระไพบูลย์ เตชวโร

๑๓. คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับ

มีหน้าที่ให้การต้อนรับพระสงฆ์ ข้าราชการและแขกผู้มีเกียรติ ออกบัตรเชิญ พิมพ์บัตรเชิญ เชิญแขกทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ สกลนคร และที่อื่น ๆ และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระวินัยโกศล

รองประธานกรรมการ
พระครูสุรัตนคุณ

กรรมการ
พระครูวิสุทธิญาณสุนทร พระบุญถึง กุสโล

กรรมการและเลขานุการ
พระพรหมลิขิต ธมฺมปาโล

๑๔. คณะกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก

มีหน้าที่จัดทำของที่ระลึก วัตถุมงคล สำหรับแจกผู้ที่มาร่วมงานพิธีพระราชทานเพลิงศพทุกคน ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูสันตยาธิคุณ

รองประธานกรรมการ
พระอานนท์ ญาตธมฺโม

๑๕. คณะกรรมการฝ่ายจัดหาที่พักสำหรับพระสงฆ์และประชาชน

มีหน้าที่จัดหาที่พัก อุปกรณ์เครื่องนอนที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์และประชาชน จัดทำแผนที่ แผนผัง แสดงจุดที่พักให้ทราบโดยทั่วถึง และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูสังฆพิเนตเจริญ ญาณวุฒฺโท

รองประธานกรรมการ
พระหนุพิน ฐานุตฺตโม

กรรมการ
พระคำตา สุทฺธสีโล พระเด่น อภิบุญโญ พระอ่อนสา ชยธมฺโม

กรรมการและเลขานุการ
พระสมคิด ฐิตธมฺโม

๑๖. คณะกรรมการฝ่ายจัดทำอาหาร

มีหน้าที่ประกอบอาหาร ถวายพระสงฆ์ จัดเลี้ยงเจ้าหน้าที่และคณะศรัทธาสาธุชนที่มาร่วมงาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูอุดมวรคุณ

รองประธานกรรมการ
พระอาจารย์บุญกู้ อนุวฑฺฒโน

๑๗. คณะกรรมการฝ่ายโรงทาน

มีหน้าที่จัดอาหารที่คณะศรัทธาสาธุชน นำมาบริจาคไว้ในโรงทานตามจุดต่าง ๆ ให้เหมาะสมและเพียงพอ และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระบุญเหลือ ฐิตวีโร

รองประธานกรรมการ
พระสุรพล อภินนฺโท

กรรมการ
พระจอมศรี กนฺตสีโล พระสมศักดิ์ ปณฺฑิโต

กรรมการและเลขานุการ
พระประมุล โชติธมฺโม

๑๘. คณะกรรมการฝ่ายจัดเครื่องดื่มและน้ำดื่ม

มีหน้าที่จัดและบริการเครื่องดื่ม น้ำปานะ ถวายแด่พระสงฆ์ ศรัทธาสาธุชน ที่มาร่วมงาน ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูสุรัตนคุณ

รองประธานกรรมการ
พระพงศ์ธร วงฺสธโร

กรรมการ
พระสุรพร ปวฑฺ พระกานต์ สจฺจวโร

กรรมการและเลขานุการ
พระชุนเซ้ง จาครโต

๑๙. คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

มีหน้าที่จัดทำแผ่นพับฎีกา แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนทุกแขนง และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูสุขุมบุญวัฒน์

รองประธานกรรมการ
พระครูสันตยาภิมณฑ์

๒๐. คณะกรรมการฝ่ายสื่อสารและโทรศัพท์

มีหน้าที่ดำเนินการอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระจักรพันธ์ พนฺธุโม

รองประธานกรรมการ
พระวรบูรณ์ ญาณวโร

๒๑. คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

มีหน้าที่จัดหารายได้เพื่อใช้จ่ายในงานพระราชทานเพลิงศพ ทำบัญชี ควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูสันตยาธิคุณ

รองประธานกรรมการ
พระเมธา สุเมโธ

กรรมการ
พระวรบุรณ์ ญาณวโร พระสันชัย ยุตฺติโก พระกฤษณ์ สุธีโร

กรรมการและเลขานุการ
พระวีรวัฒน์ สุปภาโต

๒๒. คณะกรรมก่ารฝ่ายปฐมพยาบาล

มีหน้าที่จัดเจ้าหน้าที่พยาบาล ยา เวชภัณฑ์ ที่จำเป็นแก่การปฐมพยาบาล และอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อใช้ในการรักษาพยาบาลแก่ผู้ที่มาร่วมงาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูวิชาญศาสนคุณ

รองประธานกรรมการ
พระครูสังฆบริรักษ์บุรี

๒๓. คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ

มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ จัดทำเอกสาร อำนวยความสะดวกแก่การจัดเตรียมงาน และร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ แก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์ (ฤทธิรงค์ ญาณวโร)

รองประธานกรรมการ
พระครูวินัยธรบุญฤทธิ์ จิตฺตสุโภ

กรรมการ
พระวรบุรณ์ ญาณวโร พระวีรวัฒน์ สุปภาโต พระประเทือง ขิปฺปาภิญฺโญ

กรรมการและเลขานุการ
พระครูโพธิวิศาลเถร

๒๔. คณะกรรมการฝ่ายศาสนพิธี

มีหน้าที่ประกอบพิธีทางศาสนา ปรนนิบัติพระสงฆ์ จัดเตรียมจตุปัจจัยและเครื่องไทยทาน ถวายพระสงฆ์สมณศักดิ์ ที่มาประกอบพิธีและดำเนินขั้นตอนพิธีการต่าง ๆ และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พระครูมหาเจติยาภิบาล

รองประธานกรรมการ
พระอมราภิรักขิต

กรรมการ
พระมหาพรหมา จตฺตภโย พระมหาศุภชัย ติกฺขวีโร พระธงชัย ธมฺมธโช พระจรัญ อภิชาโต

กรรมการและเลขานุการ
พระครูสมุห์สว่าง ปญฺญาวชิโร

จึงขอให้คณะกรรมการทุกฝ่าย ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงาน ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณ ต่อพระเดชพระคุณพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) ซึ่งเป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชนทั่วไป และในการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ขอให้ประสานงานกับคณะกรรมการฝ่ายฆราวาสที่แต่งตั้งตามประกาศของจังหวัดเชียงใหม่ จึงขอขอบคุณและอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖

(พระธรรมดิลก)
รองเจ้าคณะภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗ (ธรรมยุต)

ประกาศจังหวัดเชียงใหม่
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ
พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

ด้วยพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) หัวหน้าสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ถึงมรณภาพด้วยโรคชราภาพ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕ จังหวัดเชียงใหม่และคณะสงฆ์พร้อมด้วยศรัทธาสาธุชนจะได้จัดงานพระราชทานเพลิงศพ เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ พระญาณสิทธาจารย์ ดังต่อไปนี้

๑. คณะกรรมการอำนวยการ

มีหน้าที่อำนวยการดำเนินงานควบคุม กำกับ ดูแล และให้การส่งเสริมสนับสนุน ตลอดจนแก้ไขปัญหา และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่

รองประธานกรรมการ
รองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
ปลัดจังหวัดเชียงใหม่

กรรมการ

นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านถ้ำ
นายเจริญ เชาวน์ประยูร กำนันทุกตำบลในอำเภอเชียงดาว
นายมอนอินทร์ รินคำ ประธานชมรมพ่อค้าอำเภอเชียงดาว
นายวิชัย วงศ์ไชย ดร. วันชัย โพธิ์พิจิตร
นายณรงค์ นิยมไทย นายกฤษณะ ปรีดานนท์
นายธวัชวงค์ ณ เชียงใหม่ นายอวยชัย กล้าหาญ
นายส่งสุข ภัคเกษม นางสาวถนอมขวัญ เศรษฐบุตร
นายสุรพล เกียรติไชยากร นายชัย จงสืบโชค
นายบุญช่วย ภู่จีนาพันธ์ นายวีระพงษ์ สุทธิชูไพบูลย์
ประธานสภาจังหวัดเชียงใหม่ นายมงคล วสุตตมรัต
นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ นายหงษ์ทอง วิชิรางกูร
พลตรี วิเชียร วิชชุวรชาติ นายสุขชัย ทัศนจริยา
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาภาค ๓ กรป. กลาง นายพิสิฐศักดิ์ ทัศสิริ
ผบ. มณฑลทหารบกที่ ๓๓ นายวิโรจน์ เล็กกิจเจริญวัย
ปลัดเทศบาลนครเชียงใหม่ นายประเสริฐ แจ่มกระจ่าง
ม.ร.ว. มิตรารุณ เกษมศรี นายมีชัย พัฒนกิจเจริญวัย
หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดเชียงใหม่ทุกท่าน ผู้จัดการร้านพงษ์เจริญ
ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้จัดการร้านเชียงใหม่อริยกิจ
สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอเชียงดาว ผู้จัดการร้านชินวัตรพาณิชย์
นายอำเภอเชียงดาว นางอนงค์ ตงศิริ
ผบ. นพค. ๓๒ สนภ. ๓ กรป. กลาง นายฮุย แต้ศิริเวชช์
ผบ. ร. ๗ พัน ๒ นายเรวัตร ปานมงคล
ผบ. ร้อย ตชด. ๓๓๕ นายจำนงค์ คำจวง
สารวัตรใหญ่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเชียงดาว นายสมาน แก้วดี
สารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบลนาหวาย นายอรรณพ เลิศโกมลสุข
สารวัตรทางหลวงเชียงใหม่ นายวิทูร ธนะกุลรักสรรค์
หัวหน้าส่วนราชการอำเภอเชียงดาวทุกท่าน นายสมพร ตันพิสุทธิ์
หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว นายสมศักดิ์ ตรีวรรณไพศาล
ปลัดอำเภอเชียงดาวทุกท่าน
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเชียงดาว
ผู้อำนวยการโรงเรียนเชียงดาววิทยา
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงดาว
นายด่านศุลกากรเชียงดาว
นายด่านตรวจคนเข้าเมืองเชียงดาว
ผู้จัดการธนาคารกรุงไทย สาขาเชียงดาว

กรรมการและเลขานุการ
นายบัญญัติ อินทรธนุ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสมจิต อุดมจรัสเดช
นายทวี บุญมี

ผู้จัดการธนาคารการเกษตรและสหกรณ์อำเภอเชียงดาว
นายไปรษณีย์โทรเลขเชียงดาว
ผู้จัดการไฟฟ้าอำเภอแม่ริม

นายธงชัย เรืองจำเนียร
นางสุมาลี สุวรรณเศรีคำ

๒. คณะกรรมการฝ่ายสถานที่

มีหน้าที่จัดสถานที่ในการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น ที่ตั้งพลับพลาที่ประทับ ปะรำ สำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และแขกผู้มีเกียรติ เต็นท์สำหรับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป จัดตั้งโต๊ะ เก้าอี้ ที่จะใช้ในพิธี สถานที่ตั้งเมรุ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
โยธาธิการจังหวัดเชียงใหม่

กรรมการ
นายประพนธ์ เอี่ยมสุนทร
นายยรรยงค์ พลสันติกุล
นายปฏิคม ศรีทิภัณฑ์
นายสายทอง ศรีสถิตย์ธรรม

กรรมการและเลขานุการ
นายนิคม จันทร์ปิง

๓. คณะกรรมการฝ่ายจัดสร้างเมรุ

มีหน้าที่จัดสร้างเมรุ ตลอดจนควบคุม ดูแลความเรียบร้อย เหมาะสม สวยงาม และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นางสาววนิดา พึ่งสุนทร

รองประธานกรรมการ
นายปรีดา ลุนจักร

กรรมการ
นายอวยชัย ลุนจักร
นายประไพ สอนวงษา

กรรมการและเลขานุการ
นายบัญชา ชุ่มเกษร

๔. คณะกรรมการฝ่ายตกแต่งภูมิทัศน์และบริเวณงาน

มีหน้าที่ในการออกแบบตกแต่งบริเวณที่ตั้งเมรุ ภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณด้วยไม้ดอก ไม้ประดับ และหญ้า และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร. อานนท์ เที่ยงตรง

กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิพนธ์ ไชยมงคล
อาจารย์ขนิษฐา ดวงสงค์

กรรมการและเลขานุการ
อาจารย์โสภณ มงคลวัจน์

๕. คณะกรรมการฝ่ายตกแต่งเมรุและหีบศพ

มีหน้าที่ตกแต่งหีบศพพระราชทานและเมรุ บริเวณโดยรอบจิตกาธาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

กรรมการ
คณะครูอาจารย์ คนงาน ภารโรง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

กรรมการและเลขานุการ
หัวหน้าคณะคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

๖. คณะกรรมการฝ่ายติดตั้งไฟฟ้า

มีหน้าที่จัดติดตั้งไฟฟ้าในบริเวณงาน พร้อมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการติดตั้งและงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ผู้จัดการไฟฟ้าอำเภอแม่ริม

รองประธานกรรมการ
ผู้จัดการไฟฟ้าอำเภอเชียงดาว

กรรมการ
เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าอำเภอแม่ริมทุกคน

เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าอำเภอเชียงดาวทุกคน
ผู้จัดการร้านมานพพาณิชย์
ผู้จัดการร้านสุชาติวิทยุ
ผู้จัดการร้านไมตรีพาณิชย์

กรรมการและเลขานุการ
ผู้จัดการไฟฟ้าเมืองงาย

๗. คณะกรรมการฝ่ายติดตั้งเครื่องเสียง

มีหน้าที่ติดตั้งเครื่องเสียงในบริเวณงาน ตลอดจนควบคุมดูแลเครื่องเสียงและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายโฆษิต โฆษณสันติ

รองประธานกรรมการ
นายทวีศักดิ์ รังสิยานนท์

กรรมการ
นายอาทิตย์ แก้วจันทร์
นายสมพร เรือนทอง
นายจำหริด ศรีสำแดง

กรรมการและเลขานุการ
นายประสิทธิ์ สิทธิฟอง

๘. คณะกรรมการฝ่ายติดตั้งประปา

มีหน้าที่จัดบริการน้ำใช้ โดยการติดตั้งประปาและเครื่องสูบน้ำ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในบริเวณงาน ได้แก่ โรงอาหาร โรงทาน ห้องสุขา รวมทั้งงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายวัชรินทร์ นาควัชร

กรรมการ
นายสมศักดิ์ เรืองไวทยะ

กรรมการและเลขานุการ
นายประสงค์ อินทรสุต

๙. คณะกรรมการฝ่ายสร้างเส้นทางคมนาคม ที่จอดรถ และลานจอดเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์

มีหน้าที่สร้างและขยายเส้นทางคมนาคม ปรับเกรดลานจอดรถ ลานจอดเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
พ.อ. ไพศาล จันทรโอภาศ

รองประธานกรรมการ
พ.อ. สุพร คล้ายคลึง

กรรมการ
ร.ต. สมนึก คล้ายพิทักษ์
ร.ต. ฉลอง วงศ์วาสน์
จ.ส.ท. สุมล ศรีเมฆ
เจ้าหน้าที่ฝ่ายเครื่องมือกล นพค. ๓๒ ชม.

กรรมการและเลขานุการ
น.ท. ขจรเดช กนกหลง

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ร.อ. ชินะเดช เผือกผ่อง

๑๐. คณะกรรมการฝ่ายสุขาภิบาล

มีหน้าที่จัดสร้างสุขาชั่วคราว จัดหาถังขยะและจัดเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดบริเวณงาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสุรพล มหาวัจน์

รองประธานกรรมการ
นายจเร เสาร์สุวรรณ

กรรมการ
นายปกรณ์ มหากันธา
นายพายัพ แจ่มหม้อ
กำนันตำบลเชียงดาว
ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕ ตำบลเชียงดาว
กรรมการสุขาภิบาลเชียงดาว

กรรมการและเลขานุการ
นายวิชัย การสมวรรณ์

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายชฎิลพงษ์ จำเดิมเผด็จศึก

๑๑. คณะกรรมการฝ่ายยานพาหนะ

มีหน้าที่จัดหารถยนต์สำหรับบริการรับส่งพระสงฆ์ที่มาร่วมในพิธี และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสาธร สมนึก

รองประธานกรรมการ
นายโยธิน โอปมาวุฒิกุล
นายประเวศ บุญอริยเทพ
นางวิไลวรรณ ลีฬหาชีวะ

กรรมการ

นายอินสวน ไชยซาววงศ์
นางจุฑาทิพย์ ศิลมัย
นายสุดใจ สุวาวัลย์
นายสวย จินะคำปา
นายอุทัต สุวิทย์ศักดานนท์
นายไพศาล ศรีบรรจง
นายไชยยุทธ เขียวเล็ก
นายพงษ์พนา สวนสุจริต
นายประยงค์ยุทธ เกตุจรุง
นายวินัย ทนันต์ไชย
นายสมยศ ศรีลาน
นายอนุกูล มาลา
นายสงวน ธงงาม
นายวรพจน์ ขันทะยา
นายจรัญ แก้วภูสี

กรรมการและเลขานุการ
นายอำพล รัตนดิลก ณ ภูเก็ต

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวกฤษณา ภานุเวช

๑๒. คณะกรรมการฝ่ายจราจรและรักษาความสงบเรียบร้อย

มีหน้าที่จัดกำลังตำรวจ อำนวยความสะดวกการจราจร และรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่ เขต ๓

รองประธานกรรมการ
รองผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่ เขต ๓
สารวัตรตำรวจทางหลวงเชียงใหม่

กรรมการ
สารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบลนาหวาย
เจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่ เขต ๓ ทุกนาย

กรรมการและเลขานุการ
สารวัตรใหญ่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเชียงดาว

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
สวป. สภอ. เชียงดาว

๑๓. คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับ

มีหน้าที่ให้การต้อนรับพระสงฆ์ ข้าราชการ และแขกผู้มีเกียรติ จัดพิมพ์บัตรเชิญ ออกบัตรเชิญแขกผู้มีเกียรติ ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ สกลนคร และที่อื่นที่เหมาะสม ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสิทธิพร เกียรติศิริโรจน์

กรรมการ
ข้าราชการที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงใหม่
ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
ข้าราชการอำเภอเชียงดาวทุกคน

กรรมการและเลขานุการ
นายชุมพร แสงมณี

๑๔. คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสืออนุสรณ์

มีหน้าที่จัดทำหนังสืออนุสรณ์งานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ตลอดจนการจัดหาทุน จัดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำหนังสืออนุสรณ์ ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร. วันชัย โพธิ์พิจิตร

รองประธานกรรมการ
นายอวยชัย กล้าหาญ

กรรมการ
นายชัย จงสืบโชค
นายวีระพงษ์ สุทธิชุไพบูลย์

กรรมการและเลขานุการ
นายสุเมธ โสพัศ

๑๕. คณะกรรมการฝ่ายจัดทำอาหาร

มีหน้าที่ประกอบอาหารถวายพระสงฆ์ จัดเลี้ยงเจ้าหน้าที่และคณะศรัทธาสาธุชนที่มาร่วมงาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นางสาวถนอมขวัญ เศรษฐบุตร

กรรมการ
คณะศรัทธาอำเภอเชียงดาว

กรรมการและเลขานุการ
แม่ชีสายหยุด ชาเหลา

๑๖. คณะกรรมการฝ่ายจัดหาที่พักสำหรับพระสงฆ์และประชาชน

มีหน้าที่จัดหาที่พัก อุปกรณ์เครื่องนอนที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์และประชาชน จัดทำแผนที่ แผนผังแสดงจุดที่พักให้เห็นโดยชัดเจน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสุดสาคร ศิริอางค์

รองประธานกรรมการ
นายเจริญ จิตรฐาน

กรรมการ
นายสุริยา ฉัตรคำแปง
นายสุรศักดิ์ วรส
นายสุรินทร์ มรกต
นายรบพงษ์ ไชยศรี
นายบุญชาติ วิมลสุจริต

กรรมการและเลขานุการ
นายณรงค์ ไชยวงศ์ศรี

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายบุญช่วย อุดชา

๑๗. คณะกรรมการฝ่ายจัดเครื่องดื่ม

มีหน้าที่จัดและบริการเครื่องดื่ม น้ำปานะ ถวายแด่พระสงฆ์ ศรัทธาสาธุชนที่มาร่วมงาน ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายไพฑูรย์ ไชยนันท์

รองประธานกรรมการ
นายขัตติยะ ไวยกุล

กรรมการ
นางละออง วิสุทธิแพทย์
นายชัยณรงค์ อุ่นละออ
นางสาวพรทิพย์ วิญญูตระกูล
นางเทพินทร์ จิตตางกูร
นางสาววิภาวี บุญเชิด
นางวันเพ็ญ แก้วสาย
นักเรียนโรงเรียนเชียงดาววิทยาคม

กรรมการและเลขานุการ
นายชาญชัย จันทร์เผือก

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางอวยพร ธรรมธวัช

๑๘. คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

มีหน้าที่จัดทำแผ่นพับฎีกา แผ่นป้าย ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนทุกแขนง และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายเพชร กันทาดี

รองประธานกรรมการ
นายอินสม ปัญญาโสภา
นายบรรจบ ลิ้มจรูญ

กรรมการ
นายสุรชัย แสงสมชัยพิพัฒน์
นายบุญฤทธิ ตุลาพันธ์
นายอภิชาติ วงศ์นุ่ม
นายอำนาจ จงยศยิ่ง
นายมานิตย์ เข็มคำ
นายธานี สุวัฒน์
นายพัลลภ ขันทนันท์คำ
นายสาธิต คล่องอักขระ
นายเทอดศักดิ์ เจียมกิจวัฒนา
นายวสันต์ ธัมทะมาลา
ผู้แทนโทรทัศน์ ช่อง ๗
ผู้แทนโทรทัศน์ ช่อง ๙
หัวหน้าสารวัตรนักเรียน นักศึกษา จังหวัดเชียงใหม่
กำนันทุกตำบลในอำเภอเชียงดาว

นายโดม สุลาวัลย์
พ.อ.อ. ยงยุทธ น้อยเจริญ
นายวัลลพ นามวงค์พรหม
นายสุวรรณ ทองบ่อ
พ.ต.ต. เทอดพงษ์ ภูมิวัฒน์
นายเจริญ นิยม

นายสมบูรณ์ ยาวิเลิศ
นายทวิน วัฒนศิลป์
นางกัญญารัตน์ อันคระกุล

กรรมการและเลขานุการ
นายบุญยืน นามวงศ์พรหม

๑๙. คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาล

มีหน้าที่จัดเจ้าหน้าที่พยาบาล ยา เวชภัณฑ์ที่จำเป็นแก่การปฐมพยาบาล และอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อใช้ในการรักษาพยาบาลผู้มาร่วมงาน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

รองประธานกรรมการ
ผอ. โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่
ผอ. โรงพยาบาลนครพิงค์เชียงใหม่

กรรมการ
ผอ. โรงพยาบาลค่ายกาวิละ
ผอ. โรงพยาบาลฝาง

กรรมการและเลขานุการ
ผู้ชำนาญการพิเศษด้านเวชกรรมป้องกัน
สำนักสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ผอ. โรงพยาบาลเชียงดาว
หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพและรักษาพยาบาล

๒๐. คณะกรรมการฝ่ายติดตั้งโทรศัพท์

มีหน้าที่ดำเนินการติดตั้งโทรศัพท์เพื่อใช้ในงานตามจุดต่าง ๆ ตามความจำเป็น เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ผู้อำนวยการเขตโทรศัพท์ภูมิภาคที่ ๕

กรรมการ
ผู้จัดการสำนักบริการโทรศัพท์เชียงใหม่ ๑
ผู้จัดการสำนักบริการโทรศัพท์เชียงใหม่ ๒
ผู้จัดการสำนักบริการโทรศัพท์เชียงใหม่ ๓
เจ้าหน้าที่สำนักบริการโทรศัพท์เชียงใหม่ที่ ๑, ๒, ๓ และ ๔

กรรมการและเลขานุการ
ผู้จัดการสำนักบริการโทรศัพท์เชียงใหม่ ๔

๒๑. คณะกรรมการฝ่ายสื่อสาร

มีหน้าที่ติดตั้งวิทยุสื่อสารของข่ายปกครองในบริเวณงาน และจัดเจ้าหน้าที่ประสานทางวิทยุกับส่วนที่เกี่ยวข้อง และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายศิริพงษ์ มาณะศรี

รองประธานกรรมการ
นายศราวุธ ไทยเจริญ

กรรมการ
นายระวัย ไชยโย
นายปฐม ศิลป์ไพบูลย์
นายพงศ์เดช กันธิยะ

กรรมการและเลขานุการ
นายฉัตรชัย บุญเฉลี่ยว

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
อส. พีระ โพธิ์สุวรรณ

๒๒. คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

มีหน้าที่จัดหารายได้เพื่อใช้จ่ายในงานพระราชทานเพลิงศพ จัดทำบัญชี ควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสุขชัย ทัศนจริยา

รองประธานกรรมการ
นายสมศักดิ์ ตรีวรรณไพศาล

กรรมการ

นายอติศักดิ์ สุทธิโพธิ์สุวรรณ
นายพงษ์ศักดิ์ จีรภาพสกุล
คุณประทุมวรรณ ประภัสสร
คุณสุวรรณา โพธิ์สวัสดิ์มณี
คุณปาริชาติ ชุมภูคำ
คุณรัตนาภรณ์ แต้เจริญ
คุณยุพา ศรีนรศักดิ์ศิลป์
คุณวันทนีย์ ตรีวรรณไพศาล
คุณอรรณพ เลิศโกมลสุข
คุณอธิณี แซ่เตีย
แม่ชีบุญมา นามเสาร์

กรรมการและเลขานุการ
แม่ชีสายหยุด กาเหลา

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
แม่ชีราศรี สุริวรรณ

๒๓. คณะกรรมการงานพระราชพิธี

มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับ
๑. งานการรับเสด็จ
๒. งานการประสานพิธีพระราชทานเพลิงศพกับสำนักพระราชวัง
๓. การจัดขบวนกองเกียรติยศอัญเชิญเพลิงพระราชทาน และอัญเชิญศพ
ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายพระนาย สุวรรณรัฐ

กรรมการ

นายเดชา สัตถาผล
นายเรวัฒน์ วงษ์ชัย
นายสิงห์ สุขวัจน์
นายฤทธิพงศ์ เตชะพันธ์
นายปรีชา สรรค์ศุภศิริกุล
นายศักดา ตันตินราศักดิ์
นายศักดิ์นิคม ขุนกำแหง
นายธำรงศักดิ์ สุวรรณสิริ
นายอนันต์ ดีปินตา

๒๔. คณะกรรมการฝ่ายจัดสร้างของที่ระลึก

มีหน้าที่จัดทำแบบรูปเหรียญ เครื่องสักการะ วัตถุมงคล และของที่ระลึก เพื่อสมนาคุณแก่ผู้บริจาคทรัพย์ และแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสมศักดิ์ ตรีวรรณไพศาล

รองประธานกรรมการ
นายพงษ์ศักดิ์ จีรภาพสกุล

กรรมการ

นางวันทนีย์ ตรีวรรณไพศาล
นางสาวชญานี วงษ์เวียน
นายอรรณพ เลิศโกมลสุข

กรรมการและเลขานุการ
แม่ชีสายหยุด ชาเหลา

๒๕. คณะกรรมการฝ่ายโรงทาน

มีหน้าที่กำหนดจุด แผนผัง สถานที่ตั้งโรงทาน และประสานกับบริษัท ห้างร้าน และผู้มีจิตศรัทธาที่นำอาหารมาสนับสนุน ตลอดจนอำนวยความสะดวก รวมทั้งจัดส่งอาหารให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามจุดต่าง ๆ ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
นายสุรชัย เลาหลียานุรักษ์

รองประธานกรรมการ
แม่ชีบุญมา นามเสาร์

กรรมการ

นางง่วยเอ็ง อนุจารี
นางบุปผา หลวงอุดม
นางสาวสรารัตน์ เลิศวีระศิริกุล
นางสาวศิริกัญญา อรรถคัมภีร์
นางอัญชลี วรจินดา
กลุ่มแม่บ้านอาสาสงเคราะห์เชียงดาว
กลุ่มแม่บ้านบ้านถ้ำ
กลุ่มแม่บ้าน นพค. ๓๒ สนภ. ๓ กรป. กลาง

กรรมการและเลขานุการ

นางกาญจนา ธัญญอุดร
นางสะอาด งอกงาม

แม่ชีคำเผย วงษา

๒๖. คณะกรรมการฝ่ายศาสนพิธี

มีหน้าที่ประกอบพิธีทางศาสนา ปรนนิบัติพระสงฆ์ จัดเตรียมจตุปัจจัยและเครื่องไทยทานถวายพระสงฆ์ สมณศักดิ์ที่มาประกอบพิธี และดำเนินขั้นตอนพิธีการต่าง ๆ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่

รองประธานกรรมการ
นายสมจิต อุดมจรัสเดช
นายทวี บุญมี

กรรมการ
ศึกษาธิการอำเภอทุกอำเภอ
นางสุมาลี สุวรรณศรีคำ
นายวีระพงษ์ สุรินทร์ศิริรัฐ
นายพงษ์สวัสดิ์ อุ่นใจ
นายมงคล พุธธัง

กรรมการและเลขานุการ
นายอินทร อาหมื่น

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสมนึก วงศ์ต๊ะ
นายสังเกต นันตาเวียง

๒๗. คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ

มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ จัดทำเอกสาร อำนวยความสะดวกแก่การจัดเตรียมงาน และร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ แก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ประธานกรรมการ
ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่

รองประธานกรรมการ
นายสมจิต อุดมจรัสเดช

กรรมการ
ศึกษาธิการอำเภอทุกอำเภอ
หัวหน้าฝ่ายสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ทุกฝ่าย
นายโสภณ โปธินันท์
นางสาวพุนทรัพย์ แก่นแก้ว
นายธวัชชัย ไชยกันย์
นายสุเทพ สังข์ศิริ
นางอุทัยพร อินสุวรรณ

กรรมการและเลขานุการ
ศึกษาธิการอำเภอเชียงดาว
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสุมาลี สุวรรณศรีคำ
นายอินทร อาหมื่น
นายวีระพงษ์ สุรินทร์ศิริรัฐ
นายสังเกต นันตาเวียง
นางเพ็ญศิริ จันทร์ศรี

ขอให้คณะกรรมการทุกฝ่าย ที่ได้รับการแต่งตั้ง ปฏิบัติงานที่มอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สมความมุ่งหมายของคณะสงฆ์และทางราชการต่อไป และในการปฏิบัติงาน ขอให้ประสานงานกับทางฝ่ายบรรพชิตตามประกาศของคณะสงฆ์ และหวังว่าคงได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖

(นายชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่

บรรณานุกรม

๑. **บัวสีน้ำเงิน** : พิมพ์แจกเป็นธรรมทานในโอกาสครบรอบวันเกิด
ปีที่ ๘๐ ของหลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร, กรุงเทพฯ : ศิลป์สยามการพิมพ์, ๒๕๓๒

๒. **พุทฺธาจาโรวาท** : อนุสรณ์เนื่องในงานฉลองอายุครบ ๖ รอบของ
หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร, กรุงเทพฯ : ฟันนี่ พับบลิชชิ่ง, ๒๕๒๔

๓. **พุทฺธาจาโรวาท** : พิมพ์แจกเป็นธรรมทานโดยชมรมพุทธศิลป์ฯ
สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดาว, ๒๕๓๑

๔. **พุทฺธาจาโรวาท ๒** : พิมพ์แจกเป็นธรรมทานโดยชมรมพุทธศิลป์ฯ
สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดาว, ๒๕๓๑

๕. **พุทฺธาจาโรวาท ๓** : พิมพ์แจกเป็นธรรมทานโดยชมรมพุทธศิลป์ฯ
สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดาว, ๒๕๓๒

๖. **อนุสรณ์เจดีย์พิพิธภัณฑ์หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร**, กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕

ท้ายเล่ม

ตามที่คณะสงฆ์และคณะศิษยานุศิษย์ ได้พร้อมใจกันขอรับพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) ณ บริเวณเชิงเขาสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่ ในช่วงปลายเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖ นี้ โดยปรารภเหตุที่หลวงปู่เป็นพระมหาเถระผู้รัตตัญญู เป็นพระสุปฏิปันโน มีเมตตาธรรมสูง ทั้งยังเชี่ยวชาญในการเผยแพร่ธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอบรมกรรมฐาน ทั้งยังสร้างสรรค์ผลงานทางถาวรวัตถุไว้มากมาย เป็นที่ประจักษ์ มหาชนทั่วไปเลื่อมใส สมควรจะจัดทำหนังสือประวัติของหลวงปู่เป็นธรรมานุสรณ์ เพื่อบันทึกรวบรวมข้อธรรมที่หลวงปู่ได้เทศน์ เขียน และพูดไว้สำหรับเป็นตัวแทนมิให้สูญไปอย่างรวดเร็วกับกาลเวลา

เนื่องจากได้เคยขออนุญาตหลวงปู่ไว้ จะจัดทำหนังสือลักษณะนี้ในโอกาสที่หลวงปู่จะมีอายุครบ ๘๔ ปี ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งหลวงปู่ก็ให้รอไว้ดำเนินการหลังทอดกฐินที่ท่านได้กำหนดไว้เมื่อ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เสียก่อน แต่ท่านก็ได้ละสังขารไปเสียก่อนเมื่อ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕ จึงได้ขออาสาต่อคณะกรรมการปฏิบัติงานฯ เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือฉบับนี้ด้วยคิดว่าได้เตรียมงานมาบ้างแล้ว มีโอกาสเสร็จทันกำหนดการพระราชทานเพลิงศพ โดยคณะสงฆ์ถ้ำผาปล่องอนุมัติงบประมาณเป็นค่าพิมพ์หนังสือจำนวนหนึ่งหมื่นเล่ม และได้ตั้งชื่อว่า **"พุทฺธาจารปูชา"** เพื่อเป็นการบูชาพระคุณหลวงปู่ เป็นมงคลแก่คณะศิษยานุศิษย์

โดยที่องค์ท่านผู้เป็นเจ้าของประวัติมิได้อยู่เล่าและตรวจสอบความถูกต้อง ประวัติที่คุณพรสิทธิ์ อุดมศิลป์จินดา ได้ช่วยรวบรวมเรียบเรียงเขียนขึ้นมาจากแหล่งหนังสือหลายเล่ม และจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ผู้เคยใกล้ชิดหลวงปู่หลายองค์ โดย รศ. สุจิตร พิตรากูล อาจจะยังไม่สมบูรณ์พอ เพราะเป็นการทำงานแข่งกับเวลา ในส่วนของพระธรรมเทศนา และงานบรรณาธิการ นับว่าโชคดีที่ได้คุณสุเมธ โสพศ ซึ่งกำลังจะจัดทำหนังสืออนุสรณ์บูชาหลวงปู่อยู่แล้วในนามชมรมพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาร่วมกันทำฉบับนี้ด้วยกัน อีกทั้งคุณสหชาตและคุณงามเฉิด หอรัตนชัย เจ้าของโรงพิมพ์ก็มีจิตศรัทธาแรงกล้าช่วยเหลือในทุก ๆ ทางเพื่อบรรลุเป้าหมาย ข้อมูลและรูปภาพต้นฉบับยังได้รับอนุเคราะห์จากคุณสมศักดิ์ เศละพฤกษ์กูล คุณคะนอง เนินอุไร (หนังสือทิพย์ฉบับที่ ๒๗) คุณนวลจันทร์ เพียรธรรม (เอ็นซีทราเวิล เซ็นเตอร์) คุณรุ่งโรจน์ มัญชุกังวาน และอีกหลายท่านที่ต้องขออภัยไม่ได้เอ่ยนามข้างต้น ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณะทำงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ท่าน ที่ได้อุทิศกาย เวลา และกำลังความคิดเป็นอย่างมาก ช่วยกันจัดทำหนังสือให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี หากมีข้อผิดพลาดบกพร่องประการใด ข้าพเจ้ากราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

วันชัย โพธิ์พิจิตร
ผู้จัดพิมพ์

ถ้อยแถลงของคณะศิษย์กรุงเทพภาวนา

สืบเนื่องจากคณะกรรมการดำเนินงานได้มีมติให้ รศ. ดร. วันชัย โพธิ์พิจิตร จัดพิมพ์หนังสือ *"พุทฺธาจารปูชา"* จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อทูลเกล้าฯ ถวาย, ถวาย, มอบ และแจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) ซึ่งพิธีพระราชทานเพลิงศพดังกล่าวได้จัดขึ้น ณ บริเวณเชิงเขาสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่ ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

คณะศิษย์กรุงเทพภาวนามีความเห็นว่า จำนวนหนังสือดังกล่าวจะไม่เพียงพอสำหรับผู้ร่วมงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้อย่างแน่นอน ประกอบกับคณะศิษย์มีความเห็นสมควรที่จะแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อพระเดชพระคุณท่านหลวงปู่อันเป็นที่เคารพรักของเราโดยการพิมพ์หนังสือเล่มเล็กขึ้นอีกเล่มหนึ่งซึ่งภายหลังบรรณาธิการเรียกว่า *"พุทธาจารานุสรณ์"* จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม (มีเนื้อหาเหมือนพุทฺธาจารปูชา แต่ตัดทอนส่วนธรรมเทศนาลงเหลือ ๓ กัณฑ์) สำหรับแจกเพื่อเป็นธรรมทานและจรรโลงไว้ซึ่งธรรมะที่หลวงปู่ได้แสดงไว้ในครั้งอดีตเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและปฏิบัติต่อไปในวงกว้าง

คณะศิษย์จึงได้ปรึกษา ดร. วันชัย โพธิ์พิจิตร และคุณสุเมธ โสพศ ซึ่งในขณะนั้นกำลังเตรียมทำหนังสืออยู่เล่มหนึ่งในนามของชมรมพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และได้ขอร้องให้ทางชมรมพุทธศิลป์เชียงใหม่นำโครงการหนังสือเล่มดังกล่าวและบทความธรรมะที่คัดเลือกแล้วมาร่วมกันจัดทำหนังสือพุทฺธาจารปูชา เพื่อที่จะได้หนังสือที่สมบูรณ์ด้วยคุณภาพและเนื้อหา

หลังจากได้รับอนุญาตจากคณะสงฆ์ถ้ำผาปล่องแล้ว คณะศิษย์ฯ ได้ดำเนินการขอรับบริจาคค่าพิมพ์หนังสือดังกล่าวโดยมีมติจากที่ประชุมของคณะศิษย์ฯ ว่า สมควรที่จะจัดพิมพ์**หนังสือพุทฺธาจารปูชา** (พิมพ์ครั้งที่ ๒) ขึ้น เพื่อมอบหนังสือจำนวน ๑ เล่มให้แก่ผู้ร่วมบริจาคพิมพ์หนังสือพุทฺธาจารานุสรณ์ ตั้งแต่จำนวนเงิน ๒๐๐.- บาทขึ้นไป

หนังสือพุทฺธาจารปูชา (พิมพ์ครั้งที่ ๒) นี้ คณะบรรณาธิการ อันประกอบด้วย ดร. วันชัย โพธิ์พิจิตร คุณสุเมธ โสพศ คุณใกล้รุ่ง วงษ์สินสุขิน และคุณพรสิทธิ์ อุดมศิลป์-จินดา ได้นำรูปถ่ายที่เหมาะสมซึ่งศิษยานุศิษย์หลายท่านได้ถ่ายไว้ระหว่างงานพระราชพิธีตลอดจนหมายกำหนดการของงานพระราชทานเพลิงศพ และบทความอื่นๆ พิมพ์เพิ่มเติมเพื่อให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่สมบูรณ์แบบที่สุดเล่มหนึ่ง อีกทั้งคณะกรรมการได้ลงมติให้ใช้กระดาษที่มีคุณภาพดีกว่าพุทฺธาจารปูชา (พิมพ์ครั้งที่ ๑) เพื่อให้หนังสือเล่มนี้อยู่คงทนเพื่อชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ด้วยความเสียสละทั้งกำลังทรัพย์ กำลังความคิดและความเพียรพยายามของศิษยานุศิษย์ทุกท่าน ยังผลให้ทุนทรัพย์ที่ได้รับจากการบริจาคนั้นเพียงพอที่จะพิมพ์หนังสือพุทฺธาจารานุสรณ์จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม, พุทฺธาจารปูชา (พิมพ์ครั้งที่ ๒) จำนวน

๖,๐๐๐ เล่ม และยังมีปัจจัยพอที่จะนำถวายเข้ามูลนิธิพุทธาจาโรอีกจำนวนหนึ่งตามรายละเอียดที่ได้แสดงไว้ข้างท้ายนี้ ทั้งนี้คณะกรรมการมูลนิธิพุทธาจาโรจะได้นำดอกผลของปัจจัยดังกล่าวทำการบำรุงรักษาและบูรณะถาวรวัตถุและถาวรสถานซึ่งหลวงปู่ได้เพียรสร้างไว้ให้คงทนต่อไป

ความสำเร็จในงานกุศลครั้งนี้จะไม่เกิดขึ้นถ้าปราศจากความเสียสละของศิษยานุศิษย์ ความเพียรพยายามของคณะบรรณาธิการ และความเมตตาของมูลนิธิพระอาจารย์มั่น ชมรมพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชมรมพุทธศาสน์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ชมรมพุทธศาสน์การบินไทย มูลนิธิถาวรจิตตถาวโร-วงศ์มาลัย ชมรมพุทธธรรมเจริญผล คณะศิษย์วัดบรมนิวาส ตลอดจนหมู่คณะอีกหลายคณะ และท่านผู้มีเกียรติอีกหลายท่าน ซึ่งไม่อาจจะนำชื่อของท่านมากล่าว ณ ที่นี้

คณะศิษย์ฯ ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านทุกคณะที่ได้ร่วมแรงร่วมใจในงานกุศลครั้งนี้ และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญบารมีของหลวงปู่สิม พุทธาจาโร จงดลบันดาลให้ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในงานกุศลครั้งนี้ จงประสบแต่ความสุขความเจริญ มีสติปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในธรรมะ และข้อปฏิบัติที่หลวงปู่ได้สอนไว้เพื่อความสุขที่แท้จริงต่อไป

คณะศิษย์กรงเทพภาวนา
๒๕ มีนาคม ๒๕๓๖

บัญชีรายรับ-รายจ่าย

๐ ยอดรับบริจาค		๑,๕๖๘,๓๕๐ บาท
รายจ่าย		
- ค่าพิมพ์หนังสือพุทธาจารานุสรณ์ ๕๐,๐๐๐ เล่ม เป็นเงิน	๕๐๐,๐๐๐ บาท	
- ค่าพิมพ์หนังสือพุทธาจารปูชา (พิมพ์ครั้งที่ ๒) ๖,๐๐๐ เล่ม	๔๐๘,๐๐๐ บาท	
- ค่าขนส่งหนังสือจากกรุงเทพฯ-ถ้ำผาปล่อง จ. เชียงใหม่	๖,๐๐๐ บาท	
- ค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือทางไปรษณีย์สำหรับผู้ร่วมบริจาคทางต่างจังหวัด	๑๒,๐๐๐ บาท	
๐ รวมค่าใช้จ่าย		๙๒๖,๐๐๐ บาท
๐ ยอดสุทธิคงเหลือที่จะนำเข้า มูลนิธิพุทธาจาโร จำนวน		๖๔๒,๓๕๐ บาท

รายนามผู้บริจาค

ครอบครัว จงสืบโชค	๕๐,๐๐๐ บาท
คุณวีระพงษ์-คุณเอื้อจิต สุทธิชุไพบูลย์ และครอบครัว	๕๐,๐๐๐ บาท
คุณมงคล วสุตตมรัต	๕๐,๐๐๐ บาท
คุณตุ้ย-คุณลิ้นจี่ วุฒิกุล	๒๐,๐๐๐ บาท
คุณวิจิตร จิรวัชราธิกุล	๒๐,๐๐๐ บาท
คุณประโชติ ลิ้มขจรเกียรติ	๒๐,๐๐๐ บาท
ลูกศิษย์หลวงปู่สิม (ไม่ประสงค์ออกนาม)	๑๘,๐๐๐ บาท
คุณอภิชาติ เทพวุฒิสถาพร นายกเทศมนตรีเมืองนครนายกและคณะพลังหนุ่ม	๑๒,๐๐๐ บาท
คุณวิชัย-คุณวินดา สิทธิมาลากร	๑๒,๐๐๐ บาท
คุณสุดา เสริมศรี	๑๑,๐๐๐ บาท
คุณถนอมขวัญ เศรษฐบุตร	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณสำอางค์ เงาประเวศน์	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณลัดดาวัลย์ นองเลิศชะพัศ	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณบุญชัย-คุณวิลัย โฆษิตคุณ	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณบุญมา-คุณไพเราะห์ พึ่งทอง	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณนวล จิราโอสถ และครอบครัว	๑๐,๐๐๐ บาท
ท่านผู้หญิงโมลี คอมันต์	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณสุรีย์ หงษ์ประเสริฐพร	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณสมพงษ์-คุณนงรักษ์ และ ด.ญ. สุจิตรา อภิเมธีธำรง	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณอวยชัย กล้าหาญ	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณอุดม-คุณสดใส ศรีอุดมศักดิ์	๑๐,๐๐๐ บาท
น.พ. วิทูรย์ อัตนโถ	๕,๐๐๐ บาท
น.พ. เสรี วรรณไกรโรจน์	๕,๐๐๐ บาท
คุณพ่อ เอี้ยง้อ ชุ่ยเต็ก แซ่จิว	๕,๐๐๐ บาท
คุณอำไพ ตันติวานิชย์	๕,๐๐๐ บาท
คุณนิวัฒน์ รอดรักขวัญ	๕,๐๐๐ บาท
คุณวรวัฒน์-คุณศิริจันทร์ พิพิทวิทยากล	๕,๐๐๐ บาท
คุณธันยวัฒน์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	๕,๐๐๐ บาท
บริษัท สันติภาพ (ฮั่วเพ้ง ๑๙๕๘) จำกัด	๕,๐๐๐ บาท
คุณศมมงคล กาญจนาภรณ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณสุพรรณ-คุณชุติมา พันสุภรณ์ และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณอุษา เจริญวงศ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณสุพจน์ ทองนพคุณ	๕,๐๐๐ บาท
คุณเชาวลิต-คุณกันยา สิงห์เจริญ	๕,๐๐๐ บาท
คุณวรรณี วิศิษฏ์วิริยะชัย	๕,๐๐๐ บาท
คุณจิรวุฒิ คุปต์ถาวรกฤษ์ และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณนวลน้อย โลพันธ์ศรี	๕,๐๐๐ บาท
คุณบุญยิ่ง ลือดำรงค์	๕,๐๐๐ บาท
คุณสมถวิล อมาตยกุล	๕,๐๐๐ บาท
คุณบุญช่วย สันติภาราดล และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณกนิดา คุณนะกิตติ	๕,๐๐๐ บาท
คุณสิทธิชัย จึงจิรานนท์	๕,๐๐๐ บาท
คุณไล่จิ่ว-คุณกุ้ยเอง และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณวรรณา คุณนะกิตติ และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
คุณสมจิตร สุขสง่า	๕,๐๐๐ บาท
คุณโกศล มานะธัญญา	๕,๐๐๐ บาท
คุณกมล มานะธัญญา	๕,๐๐๐ บาท
คุณชนาพร วิมลลักษณชัย	๕,๐๐๐ บาท
คุณดวงพร แซ่โซว	๕,๐๐๐ บาท
คุณสกล-คุณอนงค์ วงษ์พยัคฆ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณสุพันธ์-คุณนพวรรณ ตาลเจริญ	๕,๐๐๐ บาท
คุณโชคชัย-คุณวิมล วีระวิทยานุกูล	๕,๐๐๐ บาท
คุณพิบูลย์-คุณจันทนา เมตตานุรักษ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณอรุณ-คุณลักษณา มกรพันธ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณอนุสรณ์-คุณสายสมร ตันเจริญ	๕,๐๐๐ บาท
คุณหมอบุญเย็น ปิ่นรัตน์	๕,๐๐๐ บาท
คุณแม่ชีอรวรรณ ชั้นวณิชย์โสภา	๕,๐๐๐ บาท
ห้างหุ้นส่วน เซี่ยงไฮ้เฟรนแอนด์ฮาร์ดแวร์	๕,๐๐๐ บาท
คุณชาญ-คุณผ่องศรี ไชยยันบูรณ์	๕,๐๐๐ บาท
คุณสันติ-คุณผอบ จึงแสงสถิตย์พร	๕,๐๐๐ บาท
คุณสุพัตรา จาติกวณิชย์	๕,๐๐๐ บาท
คุณวรลักษณ์-คุณประภัสสรา โอภาสพงศ์กาล	๕,๐๐๐ บาท
คุณเจียม เสียงสุคนธ์ และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
ชมรมพุทธศาสน์การบินไทย	๔๐,๐๐๐ บาท
มูลนิธิถาวรจิตตถาวโร วงศ์มาลัย และคณะศิษย์	๓๕,๓๐๐ บาท
ผู้บริจาคผ่านชมรมพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๕๐,๐๐๐ บาท
ผู้บริจาคผ่านชมรมพุทธศาสน์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ	๗๔,๐๐๐ บาท
ผู้บริจาคผ่านมูลนิธิพระอาจารย์มั่น	๖๐,๐๐๐ บาท
ผู้บริจาคผ่านชมรมพุทธธรรมเจริญผล	๓๙,๐๐๐ บาท
ผู้บริจาคผ่านคณะศิษย์วัดบรมนิวาส	๓๑,๔๐๐ บาท
ผู้บริจาค (รายย่อย) ไม่ประสงค์ออกนาม	๖๕๕,๖๕๐ บาท
รวมยอดรับบริจาคทั้งสิ้น จำนวน	๑,๕๖๘,๓๕๐ บาท

พิมพ์ที่ หอรัตนชัยการพิมพ์ ๓๓/๒๘ ซอยเพชรบุรี ๕ เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐ โทร ๒๑๕-๙๖๘๑-๒